

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Elanikele kvaliteetse joogivee tagamine ning reovee nõuetekohane kokkukogumine ja puhastamine on inimese tervise ja keskkonna kaitseks oluline tegevusvaldkond, mistõttu on see määratud ka üldhuviteenuseks majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse tähenduses. Tegemist on olulise avaliku teenusega, mille järjepidevuse ja kvaliteedi tagamiseks peavad olema loodud ühtsed ja arusaadavad õiguslikud alused.

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse uue tervikteksti vajaduse tingisid keskkonnaõiguse ulatuslikud muudatused, mis olid seotud eelkõige ohtlike ainete regulatsioonide täiendamisega ning vee-ettevõtja järjest suureneva rolliga veekeskkonna kaitsmisel ühiskanalisatsiooni kaudu keskkonda juhitava heit- ja sademevee nõuetele vastavuse tagamisel. Vee-ettevõtja ülesanne on elanikele puhta joogivee tagamine ning reo- ja sademevee nõuetekohane kokkukogumine ja puhastamine. Kliimamuutustega seoses on palju olulisemaks muutunud ka sademevee käitlemine. Sademeveelahenduste kavandamine algab juba planeeringu koostamise etapis, mistõttu on sademevee käitlemise korraldamisel kõige olulisem roll kohalikul omavalitsusel, kes koostöös vee-ettevõtjaga peab leidma piirkonda sellised sademevee käitlemise tehnilised lahendused, mis sobivad nii piirkonna hüdrogeoloogiliste omaduste kui ka tehniliste võimalustega. Seetõttu on osad sademevee süsteemid vee-ettevõtja vastutada, eelkõige torustiku kaudu kokkukogutav ja puhastatav sademevesi, kuid on ka süsteeme (näiteks kraavid), mille korrashoiu kohustus ja vastutus selle eest on kohalikul omavalitsusel endal või korrashoiuga tegeleval ettevõttel. Et sademevee terviklahendus saaks toimida nõuetekohaselt, on sademeveesüsteemide eri osade vastutajad määratud kas ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas või sademevee majandamise kavas sõltuvalt sellest, kas sademeveesüsteemid on määratud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni osaks või mitte.

Kui varem tegeles vee-ettevõtja reostuskoormuse ohjamisega pelgalt reoveepuhastis enne heitvee keskkonda juhtimist, siis nüüd on vee-ettevõtja tegevuse ulatus laienenud, mistõttu peab vee-ettevõtja haldama ka infot reovee kohta, mida tema tarbijad juhivad ühiskanalisatsiooni. Eelkõige puudutab see tööstustarbijaid, kelle reovee koostis erineb tavapärase majapidamise olmereovee koostisest suurema ohtlike ainete ja muude saasteainete sisalduse tõttu. Veemajanduse korraldamisele on omane integreeritud veekaitsemeetmete rakendamine, mistõttu veekeskkonna tõhusa kaitse tagamiseks tuleb reostuse ohjamisega tegeleda juba selle tekkekohas, pelgalt tagajärgede likvideerimine asulareoveepuhastis ei ole piisav meede keskkonnahoidliku ja säästliku eluviisi edendamiseks.

Eelnõukohase ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seadusega on püütud vältida ülereguleerimist, et mitte üksikasjalikult sätestada vee-ettevõtja ja tarbija lepingute sisu, kuid seaduse eelnõu piiritleb lepingute reguleerimisala nii, et see arvestaks mõlema poole huvide võrdväärse kaitsega, jättes detailsema sisu ja piirkonna omapära arvestavad erisused kohaliku omavalitsuse otsustada. Seetõttu näeb eelnõukohane seadus ette, et nii liitumislepingu kui ka ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse kasutamise lepingu detailid määratakse kindlaks kohaliku omavalitsuse volikogu kinnitatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga (edaspidi ka ÜVVK) liitumise ja selle kasutamise eeskirjadega.

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõukohase seaduse eesmärk on kehtiva ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse (edaspidi ka *ÜVVKS*) alusel luua struktuurilt ja sisult ühtlustatud õigusakt, mis arvestab enam keskkonnakaitse üldpõhimõtteid ning mille tulemusena on õigusnormid paremini süstematiseeritud ja adressaatidele paremini arusaadavad.

Eelnõukohane seadus sätestab ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni planeerimise, korraldamise ja kasutamise alused, riigi, vee-ettevõtja, kohaliku omavalitsuse ning tarbija õigused ja kohustused ning riikliku järelevalve ja vastutuse nõuete rikkumise eest.

Eelnõukohase seadusega sätestatakse ÜVVK teenuse hinna mõistlikkuse põhimõtted ja selle kujundamise alused. Uudsenä on sätestatud ohtlike ainete ohjamise kord, et tagada ohtlike ainete ülevaade nende tekkekohast kuni puhastamiseni. Täiendatud on ka lepingu rikkumisest tulenevaid lepingu peatamise ja lõpetamise aluseid, ÜVVK teenuse osutamise jätkusuutlikkuse põhimõtteid ning ÜVVK teenuse hinna vaidlustamise aluseid.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Enne eelnõu ettevalmistamist saatis Keskkonnaministeerium 21.01.2015 kirjaga nr 12-25/15/496-1 ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamiseks ministeeriumidele, Eesti Maaomavalitsuste Liidule, Eesti Linnade Liidule, Eesti Vee-ettevõtete Liidule, Eesti Korterühistute Liidule ning Eesti Omanike Keskliidule.

Eelnõu ettevalmistamiseks saatis Keskkonnaministeerium märtsis 2015 huvigruppidele ja kaasatavatele institutsioonidele ka märgukirja uue ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse väljatöötamise kavatsuse kohta koos ettepanekuga esitada eelnõu väljatöötamise töögruppi esindaja. Info kaasatud huvirühmade kohta on Keskkonnaministeeriumi kodulehel http://www.envir.ee/sites/default/files/uvvk_kaasamine.pdf.

Huvitatud isikud esitasid loodavasse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse väljatöötamise töögruppi järgmised esindajad:

Raili Kärmas – Keskkonnaministeeriumi veosakonna nõunik;

Hendrik Põldoja – Keskkonnaministeeriumi veosakonna peaspetsialist;

Kadri Tubli – Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna jurist;

Vaike Murumets – Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik;

Ülle Reidi – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ehitus- ja elamuosakonna peaspetsialist;

Ramon Nahkur – Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunik;

Märt Ots – Konkurentsiameti peadirektor;

Klarika Siegel-Lorvi – Konkurentsiameti veosakonna juhataja;

Priit Mändmaa – Konkurentsiameti energeetika- ja postiosakonna juhataja asetäitja;

Marek Piiraja – Konkurentsiameti õigusosakonna juhataja;

Kätlin Juuram – Keskkonnaameti vee peaspetsialist;

Leena Albreht – Terviseameti keskkonnatervise osakonna juhataja;

Toivo Tähtjärv – Eesti Maaomavalitsuste Liidu esindaja;

Irja Alakivi – Eesti Linnade Liidu konsultant;

Veiko Kaufmann – SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse juhataja;

Aivi Allikmets – SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (töösuhte peatatud);

Marti Viirmäe – Eesti Keemiatööstuse Liidu esindaja;

Sirje Potisepp – Eesti Toiduainetööstuse Liidu juhataja;
Siret Sõmer – Eesti Toiduainetööstuse Liidu esindaja;
Vahur Tarkmees – Eesti Vee-ettevõtete Liidu tegevdirektor;
Marja-Liisa Soone – Eesti Vee-ettevõtete Liidu jurist;
Andres Aruhein – ASi Emajõe Veevärk juhataja;
Jaan Madis – ASi Paide Vesi juhataja;
Toomas Kapp – ASi Tartu Veevärk juhataja;
Vladislav Korzanov – OÜ Järve Biopuhastus juhataja;
Hans Liibek – Eesti Vee-ettevõtete Liidu juhatuse esimees ja ASi Matsalu Veevärk juhataja;
Ago Silde – Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsiooni esindaja;
Oliver Kruuda – Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsiooni esindaja.

Lisaks osalesid töögrupi kohtumistel töögrupi liikmete kaasatud eksperdid ja konsultandid.

Eelnõu koostamist koordineerivad Keskkonnaministeeriumi veeosakonna nõunik Raili Kärmas (raili.karmas@envir.ee, 626 2858) ja veeosakonna peaspetsialist Hendrik Põldoja (hendrik.poldoja@envir.ee, 626 2861). Eelnõu õigusekspertiisi tegi Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna jurist Kadri Tubli (kadri.tubli@envir.ee, tel 626 0751). Eelnõu keeletoimetaja oli õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (aili.sandre@envir.ee, tel 626 2953).

Töögrupp käis koos 16 korral aprillist 2015 kuni augustini 2017.

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud ühegi teise menetluses oleva eelnõuga. Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega, kuna Euroopa Liidu tasemel ei reguleerita ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise kaaskäitajate, tarbija ja kohaliku omavalitsuse vahel.

Eelnõu koostamisele eelnes väljatöötamiskavatsuse koostamine hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõike 1 alusel. Eelnõule ei ole koostatud kontseptsiooni, kuna õiguslike valikute analüüs tehti ÜVVK töögrupi kohtumiste käigus, kohtumistel osalesid nii praktikud kui ka puudutatud osaliste juristid.

Arvestades, et ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenus on olulise tähtsusega võrguteenus, telliti 2016. aastal ka eelnõu mõjude hinnang. Lisaks toimus eelnõu avalik tutvustus huvigruppidele 2018. juunis ning korraldati mitu eraldi kohtumist eri osalistega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälte enamus.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõukohase seaduse eesmärk on kehtiva õiguse täiendamine integreeritud keskkonnakaitse põhimõttest lähtuvalt, tagades muu hulgas saastaja maksab põhimõtte rakendamise, ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse jätkusuutliku osutamise mõistliku hinna eest ning praktikas ilmnenu kitsaskohtade lahendamise.

Eelnõu koostamisel on muudetud oluliselt mõistete kasutust, et tagada kooskõla horisontaalsete õigusnormidega, eelkõige tulenes mõistete ühtlustamise vajadus võlaõigusseadusest ja asjaõigusseadusest.

Eelnõu koosneb kümnest peatükist, kusjuures mahukamad peatükid on liigendatud jagudeks:

1. peatükk „Üldsätted“;
2. peatükk „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni planeerimine ning rajamine“;
3. peatükk „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumine“;
4. peatükk „Vee-ettevõtja määramine ja tema tegevuse korraldamine“;
5. peatükk „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenus“;
6. peatükk „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hind“;
 - 1. jagu „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna põhimõtted“;
 - 2. jagu „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna määramine“;
7. peatükk „Tarbimiskoha veevärk ja kanalisatsioon“;
8. peatükk „Riiklik järelevalve“;
9. peatükk „Vastutus“;
10. peatükk „Rakendussätted“;
 - 1. jagu „Seaduse rakendamine“;
 - 2. jagu „Seaduste muutmine ja kehtetuks tunnistamine“;
 - 3. jagu „Seaduse jõustumine“.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

1. peatükk. Üldsätted

Paragrahvid 1 ja 2.

Eelnõukohase seaduse eesmärk on tagada tarbijale kvaliteedinõuetele vastava ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamine mõistliku, põhjendatud ja võrdse kohtlemise põhimõtet järgiva hinnaga. Oluline on ÜVVK teenuse osutamine tarbijale mõistliku hinnaga, tagades samal ajal teenuse järjepidevuse, jätkusuutlikkuse ja teenuse osutamise kvaliteedi.

Eelnõukohane seadus sätestab riigi, kohaliku omavalitsuse üksuse (edaspidi ka *omavalitsusüksus*), tarbija õigused ja kohustused ning vee-ettevõtja õigused ja kohustused tarbija veega varustamisel ühisveevärgi kaudu ning reovee, sademevee, drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee ärajuhtimisel ühiskanalisatsiooni kaudu ja vajaduse korral puhastamisel, samuti riikliku järelevalve korralduse ning vastutuse nõuete rikkumise eest.

Ainult tööstus- või tootmisettevõtte vajaduseks ettenähtud veevärgile ja kanalisatsioonile eelnõukohase seaduse sätteid ei kohaldata. Vaid juhul, kui tööstus- või tootmisettevõtte kasutab vee-ettevõtja osutatavat teenust, kohaldatakse sellele eelnõukohases seaduses sätestatud. Näiteks olukorras, kus tööstus- või tootmisettevõtte tagab ise endale joogivee ning reovee puhastamise (seejuures torustik ja seadmed ei pruugi asuda vaid ühe kinnistu piires) ning ettevõtte tarbib enam kui 10 m³ vett ööpäevas, siis sellegipoolest sellist süsteemi ühisveevärgi ja -kanalisatsioonina eelnõus ei käsitleta.

Eelnõus sademevee, drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee (edaspidi *sademevesi*) kohta sätestatu ei kohaldu vee-ettevõtjale juhul, kui omavalitsusüksus ei määra ÜVVK arendamise kavaga (edaspidi *ÜVVK AK*) sademevee ärajuhtimise ehitisi ja seadmeid ÜVVK osaks. Seega on eelnõukohase seadusega jäetud omavalitsusüksusele diskretsiooniotsus, kas reguleerida sademevee ärajuhtimise ehitiste ja seadmete süsteem piirkondlikust eripärast lähtuvalt eraldiseisvana, arvestades kohalikke olusid, või lähtuda eelnõus sätestatust. Oluline on märkida, et kui kehtiva seaduse kohaselt kuulus sademeveetorustik automaatselt ÜVVK koosseisu ning

sademeveesüsteemi välistamiseks ÜVVKst tuli kohaliku omavalitsuse volikogul võtta vastu asjakohane otsus, siis eelnõukohase seadusega tuleb omavalitsusüksusel määrata kindlaks kõik need sademeveetorustikud, mis ÜVVK alla kuuluvad, ja kanda ÜVVK AKsse, et oleks üheselt arusaadav, kes vastutab torustike ja muude sademeveerajatiste eest ja katab nende hoolduskulud.

Eelnõukohases seaduses ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades eelnõukohase seaduse erisusi.

Paragrahvid 3 kuni 11.

Eelnõus on eraldi peatükina sätestatud terminid, kehtivas seaduses on terminid sisuga seotud paragrahvide juures. Mitme termini sisulist tähendust on võrreldes kehtiva seadusega muudetud, eelkõige selgema sisu ning teiste õigusaktidega kooskõla tagamiseks.

Eelnõukohases seaduses on defineeritud järgmised terminid.

Ühisveevärk ja -kanalisatsioon on ehitiste ja seadmete süsteem, mille kaudu varustatakse tarbijaid joogiveega või juhatakse ära ja vajaduse korral puhastatakse reo- või sademevett ning mille projekteeritud jõudlus on vähemalt 10 m³ ööpäevas ja mis teenindab vähemalt 50 inimest¹. Inimeste arv määratakse keskkonnaministri 16.01.2020 määruse nr 6 „Veekasutuse aruande täpsustatud andmekoosseis ja aruande esitamise kord“ alusel, mis esitatakse kord aastas Keskkonnaagentuurile. Keskkonnaagentuurile esitatud inimeste arv on aluseks ÜVVKsis sätestatu kohaldamiseks ning seda saab ajakohastada kord aastas uue aastaaruande esitamisega. Nii projekteeritud jõudlus kui ka inimeste arvu kriteerium peavad olema ühel ajal täidetud. Näiteks kui ÜVVK projekteeritud jõudlus on küll 10 m³, kuid seda süsteemi kasutatakse tootmise eesmärgil, mitte inimeste joogiveega varustamiseks, siis süsteem ÜVVK mõiste alla ei kuulu. ÜVVK terminit ei saa siduda liitumispunktide arvuga, kuna ühe liitumispunktiga võib olla ühel juhul ühendatud üks eramaja, teisel juhul 50 korteriga korterelamu. Seetõttu võib ühe liitumispunkti taga olla 1 inimene, aga võib olla ka 150 inimest. Liitumispunktide arv ei näita, kui palju inimesi ÜVVK teenust kasutab. ÜVVKna käsitatakse ühisveevärki või ühiskanalisatsiooni eraldi või mõlemat koos. Võrreldes kehtiva seadusega on ÜVVK mõiste sisu muudetud. Kui varem oli mõiste aluseks vaid süsteemiga teenindatavate elanike arv (vähemalt 50 elanikku), siis eelnõukohases seaduses on see seotud ka süsteemi projekteeritud jõudlusega (vähemalt 10 m³ ööpäevas), mis on erinevalt elanike arvust ajas stabiilne suurus. Arvestades, et Eestis on ühe elaniku keskmine veetarve ca 70–80 l vett ööpäevas, on ÜVVK sisuline tähendus jäänud samaks. Tegelik tarbimismaht võib jääda kuni 5 m³ juurde ööpäevas, kuid sellise veetarbe jaoks projekteeritud jõudlus on kuni 10 m³ ööpäevas. Mõistega on hõlmatud ka sademevesi, kuna ÜVVKna käsitatakse ka sademeveesüsteeme, kui kohalik omavalitsus on nii ÜVVK AK-ga määranud. Teatud tehnilised lahendused ei võimaldagi sademevett reoveest eraldada (nt ühisvoolse sademeveekanaliseerimise korral), mistõttu peab ÜVVK mõiste võimaldama hõlmata ka sademeveega seotut.

Erandina võib ÜVVKna käsitada ka süsteemi, mille projekteeritud jõudlus on alla 10 m³ ööpäevas ja mille omavalitsusüksus on kinnitatud ÜVVK AKga määranud ÜVVK osaks.

¹ Inimeste arv arvestatakse keskkonnaministri 16.01.2020 määruse nr 6 „Veekasutuse aruande täpsustatud andmekoosseis ja aruande esitamise kord“ statistiliste meetodikate alusel sõltuvalt ala suurusest ja piirkonna eripäradest. Näiteks kui tegemist on väiksema eramajade piirkonnaga, leitakse inimeste arv liitumispunktide ja keskmise leibkonna korrutisena. Kui tegemist on linnalise suure reoveekogumisalaga, arvestatakse liitunud elanike arv Statistikaameti andmete ja ühiskanalisatsiooni katvuse protsendi alusel.

Nimetatud säte võimaldab ÜVVK küsimusi reguleerida rohkem kohalikul tasandil, arvestades seejuures, et kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 6 lõike 1 kohaselt on omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada muu hulgas ka veevarustust ja kanalisatsiooni. Seega saab süsteem olla vaikumisi ÜVVK osaks nii siis, kui süsteemi projekteeritud jõudlus on enam kui 10 m³ ööpäevas ja see on mõeldud vähemalt 50 inimese teenindamiseks, kui ka väiksem süsteem, kui omavalitsusüksus on teinud sellekohase otsuse ning see on määratud ÜVVK AKs ÜVVKks.

ÜVVK võib olla nii avalik-õigusliku kui ka eraõigusliku juriidilise isiku omandis. Muudatusi võrreldes kehtiva seadusega selles kavandatud ei ole. Eestis on ÜVVK valdavalt kohalikule omavalitsusele kuuluva eraõigusliku juriidilise isiku omandis. ÜVVK rajatised on tsiviilkäibes vallasasjadena ning need ei muutu kinnisasja olulisteks osadeks asjaõigusseaduse (AÕS) § 107 lõike 3 tähenduses. Eelkõige on see vajalik ÜVVK kui terviksüsteemi tagamiseks, mis võimaldab üldhuviteenust osutada järjepidevalt ja välistab omandivaidluste tulemusena tekkida võivad tõrked ÜVVK teenuse osutamisel ja süsteemide hooldamisel. Kui ÜVVK teenuse osutamiseks on vaja omandada ka kinnisasi, kohaldatakse selleks majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse (MSÜS) § 35 lõikes 4 sätestatud, mille kohaselt üldhuviteenuse osutamiseks kasutatava kinnisasja võib avalikes huvides omandada, sealhulgas sundvõõrandada, kui see on vajalik üldhuviteenuse toimepidevuse tagamiseks. ÜVVK rajatiste avalikes huvides omandamine toimub kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduse kohaselt, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi.

Eelnõukohases seaduses on uudsena sätestatud, et ehitised ja seadmed, mille haldamiseks ei ole määratud vee-ettevõtjat ning mis liidetakse olemasoleva ÜVVKga, et tagada ÜVVK teenuse nõuetekohane osutamine, loetakse olemasoleva ÜVVK kui peasja oluliseks osaks AÕSi § 107 lõike 2 tähenduses. Täiendus on vajalik, et tagada ÜVVK teenuse järjepidev osutamine ning teenuse kontrollitud kvaliteet. Oluline on tagada, et vee-ettevõtjal oleks ülevaade kogu ÜVVKst, mille kaudu ta teenust osutab, ja ka vastutus selle eest. Samas ehitiste ja seadmete omanikul, mis loetakse olemasoleva ÜVVK oluliseks osaks AÕSi tähenduses, on õigus õiglasele hüvitisele selle asja tegeliku väärtuse ulatuses olemasoleva ÜVVKga liitmisele eelneva seisuga. ÜVVK rentimise korral leitakse hüvitise suurus omaniku poolt investeeritud kapitali kulumi ja põhjendatud tulukuse summa alusel või müügi korral raamatupidamise jääkväärtuse alusel.

Sademevee ärajuhtimise ehitisi ja seadmeid, sealhulgas sademevee ärajuhtimise kraave, välja arvatud maaparandussüsteem maaparandusseaduse tähenduses, loetakse ÜVVK osaks, kui omavalitsusüksus on nii määranud. Omavalitsusüksus määrab ÜVVK osaks olevad sademevee ärajuhtimise ehitised ja seadmed omavalitsusüksuse volikogu kinnitatud ÜVVK AKga. Eelnõukohase seaduse reguleerimisala järgi ei kohaldu sademevee regulatsioon juhul, kui omavalitsusüksus ei määra sademevee ärajuhtimise ehitisi ja seadmeid ÜVVK osaks. Seega on omavalitsusüksusele jäetud diskretsiooniotsus, kas reguleerida sademevee ärajuhtimise ehitiste ja seadmete süsteem piirkondlikust eripärast lähtuvalt eraldiseisvana, arvestades kohalikke olusid, või lähtuda ÜVVKs sätestatust.

Oluline on veel rõhutada, et eelnõus käsitletakse sademevett koos drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnaveega. Veeseaduse kohaselt loetakse sademeveeks sademetena langenud ning ehitiste, sealhulgas kraavide kaudu kogutav ja ärajuhitud vesi. Eelnõus käsitletakse sademevee kõrval ka drenaaživett ning muu pinnase- ja pinnaveet. Kui omavalitsusüksus määrab sademevee süsteemid (sealhulgas drenaaživee ning pinnase- ja pinnaveesüsteemid) ÜVVK osaks, tuleb nende ulatus ja loetelu üheselt ka ÜVVK AKs ära näidata.

Eelnõus täpsustatakse, et tarbimiskoha veevärgil või kanalisatsioonil asuv veearvesti, millega mõõdetakse tarbitud teenuse kogust, on ÜVVK osaks. Selleks võib olla nii joogivee-, reovee- kui ka sademeveearvesti.

ÜVVK ning tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni vahelise piiri määrab *liitumispunkt*. Liitumispunkt on ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ühenduskoht tarbimiskoha veevärgi või kanalisatsiooniga. Liitumispunkt on ÜVVK osa. Selles sisulisi muudatusi võrreldes kehtiva seadusega ette nähtud ei ole.

Liitumispunkti määrab vee-ettevõtja selliselt, et see asub avalikult kasutataval maal kuni üks meeter väljaspool tarbimiskoha kinnisasja piiri. Kui liitumispunkti ei ole võimalik määrata nimetatud tingimustel, määratakse liitumispunkt vee-ettevõtja ja tarbimiskoha omaniku kokkuleppel. Eelkõige tuleb liitumispunkt määrata nii, et see ei tooks tarbimiskoha omanikule ega vee-ettevõtjale kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi ning tagaks vee-ettevõtjale vaba juurdepääsu ÜVVK rajatistele. Tegemist on eesmärginormiga ning täpne liitumispunkti asukoht lepatakse kokku vee-ettevõtja ja tarbija lepinguga. Avalikult kasutatava maa sisustamisel tuleb lähtuda maakatastriseaduses sätestatust, mille § 18¹ defineerib katastriüksuse sihtotstarbed. Sama paragrahvi lõike 12 punkti 2 kohaselt kuulub avalikult kasutatava maa hulka üldkasutatav maa, üldjuhul hooneteta maa, millel võivad paikneda üksnes abihooned, sealhulgas haljasala ja pargi maa, supelranna maa, rahvapeo- ja kokkutulekuväljaku maa, lautri maa, laste mänguväljaku maa, spordiplatsi ja terviseraja maa ning kalmistu maa. Lisaks avalikult kasutatavad parkimisehitised, sealhulgas parklate maa (maakatastriseaduse § 18¹ lg 5 p 2). Ehitusseadustiku § 92 lõige 5 defineerib ka avalikult kasutatava tee. Avalikult kasutatav tee on riigitee, kohalik tee ja avalikuks kasutamiseks määratud eratee. Avalikult kasutatavat teed võib kasutada igauks õigusaktides sätestatud piiranguid järgides. Seega piiritleb avalikult kasutatava maa definitsiooni eelkõige asjaolu, kas see on isikutele vabalt ligipääsetav ilma omaniku nõusolekuta või mitte. Lisaks täpsustatakse eelnõus, et juhul kui liitumispunkt rajatakse tarbimiskoha kinnisasjale, ei muutu kinnisasja piiri ja liitumispunkti vaheline osa ÜVVKst selle kinnisasja osaks ja kinnisasja omanikul on kohustus taluda selle ÜVVK osa paiknemist oma kinnisasjal liitumislepingu alusel. Tulenevalt 01.01.2019 jõustunud tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi TsÜS) § 54 lõikest 2, ei ole kinnisasja osaks võõrale maale õiguse teostamise vahendina püstitatud ja maaga püsivalt ühendatud ehitised või muu sellesarnane asi, samuti maaga mööduvaks otstarbeks ühendatud asi. Liitumislepingust tuleneva õiguse teostamise vahendina ei ole ÜVVK selle kinnisasja oluline osa, millel paikneb liitumispunkt. Seega ei ole enam asjakohane ka vastav kohtupraktika (näiteks Riigikohtu otsus 2-15-17137/31). Kui liitumislepingust tulenev õiguslik alus peaks ära langema, siis on kinnisasja omanikul õigus nõuda ka liitumispunkti ja selleni viiva ÜVVK osa eemaldamist oma kinnisasjalt.

Kui ühel kinnisasjal paikneva ÜVVK kaudu teenindatakse ka naaberkinnisasja, on talumiskohustuse tekkimiseks vajalik lähtuda AÕSi ja AÕSRSi üldregulatsioonist, et välistada olukorda, kus liitumislepingu lõppemisega kaob kinnisasjal liitumislepingust tulenev talumiskohustuse õiguslik alus. Sarnaselt tuleb lähtuda AÕSi ja AÕSRSi üldregulatsioonist ka juhul, kui tarbimiskoha kinnisasja läbib ÜVVK osa, mis ei teeninda seda kinnisasja.

Vee-ettevõtja on eraõiguslik juriidiline isik, kelle omavalitsusüksus on määranud ÜVVK teenuse osutajaks. Vee-ettevõtja, kes osutab teenust vähemalt 10 000 elanikuga kohaliku omavalitsuse üksuses ning ÜVVK kaudu, millega on ühendatud vähemalt 10 000 elanikku², on hädaolukorra seaduse § 36 lõike 4 punktis 3 nimetatud elutähtsa teenuse osutaja. Vee-ettevõtte on ka üldhuviteenuse osutaja majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse tähenduses (MSüSi § 5 lg 3). Oluline on ka rõhutada, et eelnõukohase seaduse §-s 28 loetakse vee-ettevõtjaks ka selline isik, kes ei ole määratud vee-ettevõtjaks eelnõukohases seaduses sätestatud korras, kuid kelle tegevus vastab eelnõukohase seaduse § 10 lõikes 1 sätestatud ÜVVK teenuse määratlusele ning tema omandis või valduses olev veevõrk või kanalisatsioon vastab eelnõukohase seaduse § 3 lõigetes 1 ja 2 nimetatud ÜVVK määratlusele. Sellele isikule kohalduvad kõik eelnõukohases seaduses vee-ettevõtja kohta sätestatud nõuded ja kohustused, kuid mitte eelnõukohases seaduses sätestatud õigused. Näiteks puudub kohaliku omavalitsuse üksuse poolt määramata vee-ettevõtjal õigus võtta liitumistasu ÜVVKS eelnõu § 20 lõike 1 alusel.

Praegu on ÜVVK teenuse osutajate kõige levinum ettevõtluvorm osaühing (38%), sellele järgnevad aktsiaseltsid (25%), aiandusühistud (10%) ja vallavalitsused (9%).³ Hoolimata kehtiva ÜVVKS-i nõuetest, pakub vee-ettevõtja teenuseid ka osad vallavalitsuse osakonnad või õppeasutused. Seaduse eelnõu mõju hindajad⁴ analüüsisid EVELi⁵ tellitud uuringus „Reoveekogumisalade vee-ettevõtete teeninduspiirkonnast välja jääva, kuid potentsiaalse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni tarbijaskonna määramine ning meetmete kavandamine nõuetele vastava joogi- ja reoveekäitluse rakendamiseks“ esitatud andmeid praegu vee-ettevõtjana tegutsevate omavalitsusüksuste kohta. Analüüsi tulemusena selgus, et vallavalitsuse osakonnad ei paku tarbijatele ei majanduslikult ega keskkonnakaitse seisukohast kvaliteetset ÜVVK teenust. Näiteks ei olnud kaheteistkümnest küsitlusele vastanud omavalitsusüksusest kuuel määratud isegi ÜVVK valdkonnaga tegelevaid inimesi. Seetõttu peavad eelnõu koostajad oluliseks, et ÜVVK teenust osutab eraõiguslik juriidiline isik, et ÜVVK teenuse osutamiseks vajaminev ressurss ja kaasnevad kulud oleksid üheselt eristatavad.

Tarbija on eelnõukohase seaduse tähenduses isik, kes kasutab ÜVVK teenust ja maksab selle eest tasu. Tegemist on uue mõistega, mida kehtivas ÜVVKS-is reguleeritud ei ole. Kehtivas ÜVVKS-is käsitatakse tarbijat vee-ettevõtja kliendina, kuid mõiste sisuline tähendus põhines kinnistu omanikul või valdajal, mitte ÜVVK teenuse kasutamises. Kuna kliendi defineerimine kinnistu veevärgi ja kanalisatsiooni kaudu ei ole õiguslikult üheselt mõistetav, loobutakse selle kasutamisest. ÜVVKS-i eelnõus sätestatakse tarbija mõiste, et ühtlustada terminid teiste sarnaste avalike teenustega, nagu kaugkütteseadus, maagaasiseadus ja elektrituruseadus. Kuna tarbija on defineeritud ka võlaõigusseaduse (VÕS) § 1 lõikes 5 ning tarbijakaitse seaduse (edaspidi TKS) § 2 lõike 1 punktis 1, tuleb rõhutada, et tarbija tähendus erineb VÕS-is ja TKS-is sätestatust, kuna eelnõu kohaselt hõlmab tarbija mõiste ka juriidilist isikut. VÕS-i definitsiooni kohaselt on tarbija füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei ole seotud iseseisva majandus- või

² Inimeste arv arvestatakse keskkonnaministri 16.01.2020 määruse nr 6 „Veekasutuse aruande täpsustatud andmekoosseis ja aruande esitamise kord“ statistiliste meetodite alusel sõltuvalt ala suuruselt ja piirkonna eripäradest. Näiteks kui tegemist on väiksema eramajade piirkonnaga, leitakse inimeste arv liitumispunktide ja keskmise leibkonna korrutisena. Kui tegemist on linnalise suure reoveekogumisalaga, arvestatakse liitunud elanike arv statistikaameti andmete ja ühiskanalisatsiooni katvuse % alusel.

³ „Reoveekogumisalade vee-ettevõtete teeninduspiirkonnast välja jäävad, kuid potentsiaalse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni tarbijaskonna määramine ning meetmete kavandamine nõuetele vastava joogi- ja reoveekäitluse rakendamiseks“, lk 23. Arvutivõrgus: <http://evel.ee/teabepank/uuringudaruanded/>.

⁴ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 7, Arvutivõrgus: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvks_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

⁵ Eesti Vee-ettevõtete Liit.

kutsetegevusega. TKS-i definitsioon on samasisuline. ÜVVKS-i eelnõu tähenduses võib tarbija olla ka juriidiline isik, samuti korteriühistu. Seega ÜVVKS-i eelnõus on kasutatud terminit „tarbija“ teistsuguses tähenduses kui VÕS-is ja TKS-is.

Tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon on ehitiste ja seadmete süsteem tarbimiskoha veega varustamiseks ühisveevõrgist või reo- või sademevee ärajuhtimiseks ühiskanalisatsiooni. Tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon ei ole ÜVVK osaks. Tarbimiskoha veevõrgi ja kanalisatsiooni eristamine ÜVVK-st on oluline, kuna see määrab süsteemide nõuetekohase hooldamise ja seisukorra eest vastutava isiku. Tarbimiskoha veevõrgi ja kanalisatsiooni nõuetekohasuse eest vastutab tarbija, ÜVVK nõuetele vastavuse eest aga vee-ettevõtja. Seetõttu on eelnõukohases seaduses ka täpsustatud, et tarbimiskoha veevõrgil asuv veemõõdusõlm, välja arvatud veearvesti, on tarbimiskoha veevõrgi osa.

Tööstus- ja tootmisettevõtja on ÜVVKS-i tähenduses tööstuse või muu tootmisega tegelev eraõiguslik või avalik-õiguslik juriidiline isik. Näiteks käsitletakse tööstus- ja tootmisettevõtjana erinevaid keemiatööstuseid, toiduainetööstuseid ja tootmistehaseid. Tööstus- ja tootmistegevusena ÜVVKS-i tähenduses ei käsitleta ainuüksi edasimüügi või teenindusega tegelevaid ettevõtteid, nagu juuksuritöökojad, kauplused, autoremonditöökojad jms. Jäätmekäitlusega tegelevad ettevõtted, kes üksnes võtavad vastu, sorteerivad või vahendavad jäätmeid käesoleva seaduseelnõu tähenduses tööstus- ja tootmisettevõtte alla ei kuulu. Küll aga sellised jäätmekäitlusega tegelevad ettevõtted, kes tegelevad lisaks jäätmete kogumisele ja sorteerimisele ka jäätmete töötlemise või põletamisega, käsitletakse selle eelnõu kohaselt tööstus- ja tootmisettevõttena. Eelnõukohane seadus reguleerib tööstus- ja tootmisettevõtjat üksnes tööstus- ja tootmisettevõttele kohalduvate eranditega seoses. Esimene tööstus- ja tootmisettevõttele kohalduv erand on toodud ÜVVK süsteemi definitsioonis, kuna eelnõukohase seaduse § 3 lõike 3 järgi ei käsitata ÜVVK-na tööstus- ja tootmisettevõtte enda tarbeks rajatud ehitiste ja seadmete süsteemi tootmise vajadusteks või ettevõtte joogiveega varustamiseks või reo- või sademevee kokkukogumiseks või puhastamiseks. Teine erand, mis eelnõukohases seaduses kohaldub tööstus- ja tootmisettevõtetele, on seotud tootmises kasutatavate ja ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete andmete esitamise kohustusega eelnõukohase seaduse § 36 lõigete 4 ja 5 järgi. Kolmas tööstus- ja tootmisettevõtte erand on seotud ÜVVK teenusega liitumise kohustuse vabastusega eelnõukohase seaduse § 17 lõike 5 järgi. Neljas erisus tööstus- ja tootmisettevõtetele on sätestatud eelnõukohase seaduse § 47 lõikes 2 ja selle alusel ei osutata tööstus- ja tootmisettevõtetele puhastamisteenust eelnõukohases seaduses sätestatud tingimustel, kuna arvestades veeseaduses (edaspidi ka *VeeS*) sätestatud, on reoveekogumisalal omapuhasti rajamise võimaluse erisus loodud üksnes tööstusreoveepuhastile VeeSi § 124 lõike 4 alusel. Tööstus- ja tootmisettevõtte definitsioonist ei sõltu asjaolu, kas tarbija on kohustatud rajama eelpuhastit, sest eelpuhasti rajamise kohustus on sätestatud kõigile vee-ettevõtja tarbijatele, mitte üksnes tööstus- või tootmisettevõtetele (eelnõukohase seaduse § 36 lg 3). Näiteks kui autopesula juhib ühiskanalisatsiooni ohtlikke aineid üle lubatud piirnõrmi, tekib ka neil ÜVVKS-i eelnõu § 36 lõike 3 alusel eelpuhasti rajamise kohustus, kuigi ÜVVKS-i eelnõu kohaselt ei kuulu autopesula tööstus- ja tootmisettevõtja definitsiooni alla.

Ühisveevõrgi ja -kanalisatsiooni teenus on tarbija joogiveega varustamine kuni liitumispunktini ning liitumispunktist tarbija reovee või sademevee vastuvõtmine ja vajaduse korral puhastamine. Lahkvoolse kanalisatsiooni korral võib sademevesi olla piisavalt puhas ega vaja enne keskkonda juhtimist puhastamist, seetõttu on mõistes puhastamise nõue määratud vajaduse põhjal. ÜVVK teenus peab liitumispunktis joogivee korral vastama veeseaduse alusel joogiveele kehtestatud nõuetele, reo- ja sademevee vastuvõtmise korral eelnõukohase seaduse

nõuetele ning reo- ja sademevee kokkukogumise ja puhastamise korral veeseaduse nõuetele. VeeSi § 128 lõikes 7 on sätestatud volitusnorm keskkonnaministrile reo- ja sademevee puhastamise nõuete kehtestamiseks määrusega.

Purgimisteenus on reovee kogumismahutist reovee väljapumpamise, äraveo ja puhastamise teenus. ÜVVKSi eelnõu kohaselt peab vee-ettevõtja osutama või korraldama purgimisteenust isikule, kes asub reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 inimekvivalenti (ie) või suurem, kuid kellel puudub võimalus liituda ühiskanalisatsiooniteenusega ühiskanalisatsiooni puudumise tõttu. Tegemist on uudse normiga ning põhimõtte tuleneb asulareovee puhastamise direktiivist 91/271/EMÜ, mille kohaselt üle 2000 ie reoveekogumisaladel tuleb üldreegli järgi tagada reovee nõuetekohane kokkukogumine ja juhtimine puhastisse. Eestis on see nõue sätestatud veeseaduse § 104 lõikes 4, mille kohaselt peab kohalik omavalitsus põhjavee kaitseks reoveekogumisalal tagama ühiskanalisatsiooni olemasolu reovee juhtimiseks reoveepuhastisse ning heitvee juhtimiseks suublasse, välja arvatud reoveekogumisalal reostuskoormusega alla 2000 ie ning juhul, kui reoveekogumisalal ühiskanalisatsiooni rajamine toob kaasa põhjendamatu suuri kulutusi. Kui aga mingil põhjusel on üle 2000 ie reoveekogumisalal jäänud täitmata kohaliku omavalitsuse kohustus – rajada ühiskanalisatsioon – näiteks seetõttu, et selle rajamine piirkonda on ülemäära kulukas, peab selles piirkonnas elavatele isikutele olema tagatud kanalisatsiooniteenuse osutamine muul viisil ühiskanalisatsiooniteenuse hinna eest. See tagab kõigile selle piirkonna elanikele õigustatud ootuse kulutada joogivee ja reovee teenusele ÜVVK teenusega võrdväärne summa. Purgimisteenust ei ole vee-ettevõtjal kohustus osutada või korraldada eelnõus sätestatud tingimustel nendele isikutele, kes on ühiskanalisatsiooni teenusest vabatahtlikult loobunud ning seetõttu on jäänud isikule ühiskanalisatsiooni liitumispunkt välja ehitamata.

Eelnõukohase seadusega on pandud purgimisteenuse korraldamise kohustus vee-ettevõtjale. Kui ühte reoveekogumisala teenindab mitu vee-ettevõtjat, laieneb purgimisteenuse osutamise kohustus sellele vee-ettevõtjale, kelle tegevuspiirkonnas purgimisteenuse õigust omav isik asub.

Oluline on veel rõhutada, et purgimisteenust kui vaba turu teenust on võimalik saada kõigil isikutel turul pakutavate tingimuste alusel. Eelnõus on purgimisteenuse tagamise kohustus vee-ettevõtjale määratud vaid üle 2000 ie reoveekogumisaladel, kus isikul puudub võimalus kasutada ühiskanalisatsiooniteenust ühiskanalisatsiooni puudumise tõttu ja isik ei ole ise loobunud ÜVVKga liitumisest. Ainult sellisel juhul pakutakse purgimisteenust eritingimustel ehk ÜVVK teenuse hinnaga. Kõikidel muudel juhtudel tuleb purgimisteenust kasutada vabal turul pakutavate tingimustega.

2. peatükk

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni planeerimine ning rajamine

Paragrahv 12. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni planeerimine

Lõike 1 kohaselt tuleb ala, kuhu on kavas rajada ÜVVK, kavandada selliselt, et kõigile selle ala elanikele on tagatud ÜVVK teenus. Lõike 2 kohaselt tuleb ÜVVK planeerimisel lähtuda esiteks sellest, et piirkonnas oleks ÜVVK teenuse osutamine tervise ja keskkonna kaitseks vajalik, ja teiseks, et ÜVVK teenuse hind kujuneb piirkonna elanikele mõistlikuks. Esimese eesmärgi kohaselt tuleb eelkõige hinnata, kas piirkonnas on üldse ÜVVK väljaehitamine tervise ja keskkonna kaitseks vajalik. Näiteks veeseaduse kohaselt alla 2000 ie reoveekogumisaladel ning väljaspool reoveekogumisalasid ei ole ühiskanalisatsiooni väljaehitamine kohustuslik. Seetõttu

on kohalikul omavalitsusel esmatähtis analüüsida lisaks ühiskanalisatsiooni rajamisele ka muid lahendusi – nii kohtpuhastite kui ka kogumismahutite kasutamist – ning valida seejärel majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnakaitse kaalutluste tulemusena piirkonda sobivaim lahendus. Keskkonnakaitse kõrval tuleb hinnata rajatava ÜVVK teenuse hinna suurust, sest ÜVVK teenus peab olema elanikele kättesaadav mõistliku hinnaga. Mõistlik hind sisustatakse piirkonna põhjal, arvestades piirkonna elanike sissetulekuid ja võimelisust ÜVVK teenuse eest tasumiseks. Kui analüüsitude tulemusena ei ole piirkonnas võimalik ÜVVK teenust osutada mõistliku hinnaga, ei ole ÜVVK väljaehitamise kohustust, sest sellega kaasneks ülemäärane kulu. Veeseaduse § 104 lõike 5 kohaselt ei ole ÜVVK väljaehitamise kohustust ka üle 2000 ie reoveekogumisalal, kui see toob kaasa põhjendamatult suuri kulutusi. Sellisel juhul võib kasutada lekkekindlaid kogumismahuteid ja ÜVVK AKs tuleb esitada asjakohane sotsiaal-majanduslik analüüs. See võimaldab üheselt ja selgelt aru saada, missuguseks oleks piirkonnas kujunenud ÜVVK teenuse hind ning kui suur on kohaliku omavalitsuse hinnangul kohalike elanike maksevõime ÜVVK teenuse eest tasumiseks. Selle erandi kohaldamise alused peavad olema leitavad ÜVVK AKst. Mõistliku veehinna põhimõte tuleneb OECD juhenditest⁶ ja ÜRO säästva arengu eesmärgist nr 6 (SDG 6 – „*access to water*“)⁷, millega soovitakse tagada kõigile elanikele juurdepääs puhtale joogiveele. Sama paragrahvi lõikes 3 täpsustatakse, et juhul kui piirkonna ÜVVK teenus kujuneb piirkonna elanike jaoks ebamõistlikult kalliks, võivad mõistliku hinna tagamiseks omavalitsusüksus, riik ja teised organisatsioonid toetada vee-ettevõtjat mõistliku ja jätkusuutliku ÜVVK teenuse osutamisel, arvestades riigiabi nõuetega. ÜVVKSi eelnõu väljatöötamise töögrupp leidis, et Eestis võib ÜVVK teenuse hinna lugeda mõistlikuks, kui see moodustab leibkonna keskmisest netosissetulekust kuni 2,5%. Riigiabi võib vee-ettevõtjale anda kohaliku omavalitsuse volikogu antava haldusülesande nõuetekohaseks täitmiseks – elanike nõuetekohase joogiveega varustamiseks ning reovee nõuetekohaseks kokkukogumiseks ja puhastamiseks. Riigiabi andmine võib osutada vajalikuks ÜVVK torustike ning vajalike puhastite, seadmete jms ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks. Riigiabi nõuded tähendavad nii ELi riigiabi reeglite kui ka konkurentsiseaduse (6. ptk „Riigiabi“) protseduuride järgimist.

Paragrahv 13. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava koostamine

Selle paragrahvi lõike 1 kohaselt on ÜVVK AK omavalitsusüksuse arengukava osaks. ÜVVK AK käsitleb valla või linna ÜVVK arendamisega seotud tegevusi. ÜVVK planeerimine on otseses puutumuses omavalitsusüksuse arengukavaga, kuna omavalitsusüksuse arengukava tegeleb muuhulgas ka maakasutuse ja ehituse küsimustega, mida tuleb lahendada kooskõlas ÜVVK planeerimisega. Omavalitsusüksuse arengukava peab käsitlema ka kommunaalteenustega seonduvaid küsimusi, mille hulka kuulub ÜVVK teenus.

Lõike 2 alusel korraldab ÜVVK AK koostamist omavalitsusüksus koostöös vee-ettevõtjaga. Kui piirkonda teenindab mitu vee-ettevõtjat, tuleb koostööd teha nende kõigiga. ÜVVK AK koostamise kohustus on kohalikel omavalitsustel olnud juba alates 1999. aastast, mil jõustus esimene ÜVVK seadus, kuid eelnõukohases seaduses täiendatakse, et kava tuleb koostada koostöös piirkonna vee-ettevõtjaga, kuna praktikas on just vee-ettevõtja vastutavaks isikuks, et kavandatavad investeeringud saaksid ellu viidud ning väljavalitud lahenduste kaudu on võimalik pakkuda kvaliteetset ÜVVK teenust kõige efektiivsemal viisil. Lisaks on kavandatud

⁶ OECD Principles on Water Governance, 2015. Kättesaadav kodulehelt: <https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/OECD-Principles-on-Water-Governance-brochure.pdf>.

OECD Council Recommendation on Water, 2016. Kättesaadav kodulehelt: <http://www.oecd.org/water/recommendation/#d.en.431326>.

⁷ Rohkem infot: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg6>.

investeeringud otseselt seotud ka vee-ettevõtja majandusnäitajate ning sotsiaal-majanduslike hinnangutega, mistõttu peab ÜVVK AK käsitlema ka vee-ettevõtja majandustulemusi, et tulevikuinvesteeringutele leida vajalikud katteallikad kas vee-ettevõtja kogutud rahaliste vahendite arvelt või tuleb kohalikul omavalitsusel arvestada täiendava rahalise katteallika leidmisega.

Lõike 3 kohaselt koostatakse ühe kohaliku omavalitsuse kohta üks ÜVVK AK. Et tagada piirkonna terviklik ja tasakaalustatud areng, peab kava kajastama kogu omavalitsusüksust ühe tervikuna ka siis, kui piirkonda teenindab mitu vee-ettevõtjat. Sellisel juhul esitatakse finants-majanduslikud ja sotsiaal-majanduslikud analüüsid vee-ettevõtjate kaupa. Lisaks võimaldatakse regionaalse vee-ettevõtja korral koostada kõigi vee-ettevõtjaga seotud omavalitsusüksuste kohta üks ühine ÜVVK AK, kuid sel juhul peab see käsitlema iga omavalitsusüksust tervikuna, mitte üksnes regionaalse vee-ettevõtja tegevuspiirkonnana. See tagab, et ÜVVK AK käsitleb omavalitsusüksust kui ühte tervikut ning arvestab piirkonna tasakaalustatud arenguga.

Lõike 3 kohaselt koostatakse ÜVVK AK vähemalt 12 aastaks. Kava peab üle vaatama vähemalt kord nelja aasta tagant, vajaduse korral sagedamini. Seejuures tuleb kava täiendada nii, et käsitletava perioodi pikkus oleks taas vähemalt 12 aastat. Ajakohastatud kava tuleb kohaliku omavalitsuse volikogul uuesti kinnitada. Ka selles põhimõttes ei ole kavandatud muudatusi võrreldes kehtiva seadusega.

Paragrahv 14. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava sisu

Lõige 1 määrab ÜVVK AK sisu detailsemad nõuded. Kavas tuleb üksikasjalikult kirjeldada vee-ettevõtja andmeid – omanike ringi, vee-ettevõtja tarbijagruppe ning tarbitud ja tarbitava vee koguseid, ärājuhitava reovee ja heitvee koguseid. ÜVVK teenuse kvaliteedi puhul tuleb näiteks kajastada ÜVVK lekkest tingitud veekadusid ja infiltratsiooni hinnangulist suurust. Kava peab sisaldama sotsiaal-majanduslikke näitajaid, sealhulgas elanikkonna maksevõime prognoosi vähemalt esimeseks neljaks aastaks ning viimase kaheksa aasta kohta üldistatud trende. Elanikkonna arvu, sissetuleku ja muude statistiliste näitajate arvestamisel tuleb lähtuda andmete olemasolul Statistikaameti prognoosidest. Täpsustus on vajalik, et eri kohalike omavalitsuste tehtud sotsiaal-majanduslikud hinnangud oleksid võrreldavad – kasutataks sarnast metoodikat ja lähtutaks sarnastest alusandmetest, sest metoodika valik võib väga suurel määral mõjutada hilisemaid analüüse. Näiteks ebareaalselt optimistliku rahvaarvu kasvu juures võib ÜVVK teenuse kulu elanikkonnale kujuneda prognoosidega võrreldes palju suuremaks või vastupidi, ülemäära pessimistlikud elanike arvu prognoosid võivad anda vastuseks, et piirkonda ÜVVK väljaarendamine ei ole sotsiaal-majanduslikult põhjendatud, kuigi tegelik elanike arv võiks viia vastupidisele tulemusele. Andmete ühtlustamiseks tulebki edaspidi arvestada Statistikaameti andmetega, kui Statistikaametil on need olemas.

Kava peab sisaldama vee-ettevõtja finants-majanduslike näitajate kirjeldust ning lühi- ja pikaajalisi investeerimisprogramme, investeeringute allikaid, ÜVVK teenuse osutamiseks vajaliku põhivara kirjeldust ja seisundi hinnangut, teenuse hinna prognoose ning teenuse osutamiseks tehtavate kulutuste osakaalu omavalitsusüksuse ühe leibkonnaliikme aasta keskmisest netosissetulekust vähemalt esimeseks neljaks aastaks aasta kaupa ning viimase kaheksa aasta kohta üldistatud trende.

ÜVVK AK peab sisaldama ka sobivate tehniliste lahenduste alternatiivide võrdlust, et oleks kõigi võimalike lahenduste seast valitud piirkonda sobivaim. Esmajoones tuleb valik teha tsentraalsete ja individuaalsete lahenduste vahel ning seejärel juba tehniliste joogivee- ja reoveepuhastussüsteemide tüüpide vahel. Oluline on käsitleda ka sademevee ärajuhtimise tehnilisi lahendusi, mis kohalik omavalitsus on ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni hulka määranud. Sademeveesüsteemide kavandamisel tuleb võimalusel eelistada sademevee kohapeal immutamise lahendusi, kui sademevesi ei ole reostunud ning looduslikud tingimused on sademevee immutamiseks sobilikud. Kavas peab olema esitatud eraldi täpsustatud loetelu nende sademevee süsteemide kohta, mis kuuluvad ÜVVK hulka, kuna sademeveesüsteemide loetelu tuleb esitada valgalade lõikes. Eelkõige on see oluline sademeveesüsteemide kui terviku toimimise tagamiseks, kuna vee-ettevõtja vastutus piirdub ÜVVKga. Muude sademeveesüsteemide nõuetekohaseks toimimiseks tuleb omavalitsusüksusel samuti määrata selle hooldamise eest vastutav isik või asutus ning analüüsida sademevee lahendusi valgalade, mitte tehniliste lahenduse kaupa. Üksnes valgalapõhine lähenemine tagab, et sademevee lahendused toimivad nõuetekohaselt kogu piirkonnas, mitte üksikute elamupiirkondade lõikes.

Kava peab sisaldama ühisveevärgiga kaetavate alade ja reoveekogumisalade kaarte. Samuti peab ÜVVK AKs olema dimensioonitud vee- ja kanalisatsioonirajatiste põhiskeem, sealhulgas sademevee äravoolurajatiste põhiskeem. Dimensioonitud vee- ja kanalisatsioonirajatiste põhiskeem peab sisaldama vähemalt veeallikate ja veehaarete ning pumba- ja puhastusrajatiste asukohti, sanitaarkaitsealade ning rõhutsoonide ulatust ja kirjeldust; tulekustutusvee saamise lahendusi ning kanalisatsioonisüsteemide kirjeldust, ülevoolu-, pumba- ja puhastusrajatiste ning purgimissõlmede ja väljalaskude asukohti ja kujasid. Nõudeid dimensioonitud vee- ja kanalisatsioonirajatiste põhiskeemi kohta ei ole eelnõukohase seadusega muudetud. Purgimissõlmede asukohtade määramisel on oluline arvestada nii teenindava puhasti puhastusjõudlusega, reostuskoormuse ühtlustusvõimalustega ning piirkonnas tekkiava purgitava reovee kogumahtutega, et tagada purgimissõlmede piisavus ja reovee nõuetekohane transport reoveepuhastisse.

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendusmeetmete ajakava tuleb lahti kirjutada senisest täpsemalt. Meetmed tuleb esitada esimese nelja aasta kohta aasta kaupa ja viimase kaheksa aasta kohta üldprognoosina. Lisaks tuleb välja tuua ka kavandatavate meetmete hinnanguline maksumus.

ÜVVK AKs tuleb märkida ka arendatud ja nelja aasta jooksul arendatavate piirkondade liitumistähtjad. See on vaja sätestada selleks, et piirkonna elanikud oleksid teadlikud, mis ajaks tekib ÜVVKga liitumise kohustus, kui neile laienevad eelnõukohase seadusega sätestatud liitumiskohustuse tingimused. Liitumiskohustus on eelnõukohases seaduses sätestatud isikutele, kelle individuaalsed lahendused ei vasta veeseaduses sätestatud nõuetele.

Veel peab kava sisaldama omavalitsusüksuse määratud perspektiivsete ÜVVKga kaetavate alade kaarte. Tegemist on olemasoleva kohustusega, mis veeseaduse kohaselt peab olema määratud üldplaneeringus, kuid kuna ÜVVK AK on ÜVVK arendusvajadusi kaardistav omavalitsuse dokument, on asjakohane perspektiivsete ÜVVKga kaetavate alade kaardid lisada just ÜVVK AK koosseisu, mis annab infot ÜVVK arenguperspektiividest.

ÜVVK AK peab sisaldama ka kaarti üle 2000 ie reoveekogumisaladel ÜVVKga katmata aladest, kus ÜVVK väljaehitamine tooks kaasa põhjendamatult suuri kulutusi. Tegemist on asulareovee puhastamise direktiivis 91/271/EMÜ kehtestatud erandi kohaldamisega, mis on Eesti õigusesse üle võetud veeseaduse § 104 lõikega 5. Sätte kohaselt võib juhul, kui

reoveekogumisalal ühiskanalisatsiooni rajamine toob kaasa põhjendamatult suuri kulutusi, kasutada reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 ie või suurem, lekkekindlaid kogumismahuteid. Seega peab ÜVVK AK sisaldama kaarti, kus veeseaduse alusel on küll ÜVVK väljaehitamise kohustus, kuid sotsiaal-majandusliku hinnangu alusel ei ole tsentraalse torustiku väljaehitamine sellesse piirkonda mõistlik, kuna tooks kaasa ebamõistlikult suured kulud.

Lõikes 2 täpsustatakse, et ÜVVK teenuse kirjeldus, sotsiaal-majanduslike näitajate, ÜVVK süsteemide asukohta ja ÜVVK meetmete ajakavaga seonduv info peab olema eristatav reoveekogumisalade kaupa.

Lõikes 3 täpsustatakse, et ÜVVK AKs kavandatavate investeeringute rahastusallikana ei saa arvestada riiklike toetustega, kui puudub sellekohane raha eraldamise otsus. Suur osa ÜVVK väljaehitamise ning rekonstrueerimise rahalistest vahenditest on tulnud Ühtekuuluvusfondist, tulevikus aga nende abirahadega investeeringute kavandamisel arvestada ei saa. Investeeringute planeerimisel tuleb finantsprognoside koostamisel arvestada vee-ettevõtja ning kohaliku omavalitsuse rahaliste võimalustega ning riiklike toetusi võib arvesse võtta vaid juhul, kui raha eraldamise otsus on olemas.

Lõike 4 kohaselt peab ÜVVK AK sisaldama informatsiooni, kas ning mis ulatuses on sademeveesüsteemid määratud ÜVVK osaks. Nendele sademeveesüsteemidele, mis ei ole määratud ÜVVK osaks, tuleb KOVil koostada sademevee majandamise kava. Sätte eesmärk on kaardistada kõik sademeveega seotud lahendused ning määrata nende süsteemide korrashoiu eest vastutavad isikud, et tagada sademevee takistamata äravool kogu valgalalt. Sademevee ärajuhtimine toimub probleemideta vaid juhul, kui kogu valgala ulatuses on süsteemid nõuetekohaselt hooldatud. Üks hooldamata eesvool võib põhjustada ulatuslikke üleujutusi väga suurel territooriumil. Omavalitsusüksuse koostatav sademevee majandamise kava peab sisaldama kõiki neid sademeveele esitatud sisunõudeid, mis on kehtestatud ÜVVK AK-le. Et tagada sademevee terviklik lahendus, peabki sademevee majandamise kava ja ÜVVK AK sademevee osa andma vastused kõikidele piirkonna sademeveesüsteemidele, sõltumata sellest, kas konkreetne sademevee süsteem on ÜVVK osa. Sademevee majandamise kava sisu ulatus sõltub seega omavalitsusüksuse otsusest, millised sademevee rajatised on ÜVVK AKga kaetud. Sademevee majandamise kava peab sisaldama neid sademeveega seotud sisulisi aspekte, mis ÜVVK AKst on jäänud välja, arvestades seejuures, et sademeveesüsteemid peavad saama tervikliku lahenduse valgalade kaupa.

Paragrahv 15. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava menetlus, vastuvõtmine ja avalikustamine

Lõike 1 kohaselt peab ÜVVK AK olema kooskõlas vesikonna veemajanduskava ning selle meetmeprogrammiga ja täitma veekaitse eesmärgi. Sademeveesüsteemide planeerimisel tuleb muu hulgas arvestada üleujutuste ja võimalikke reostusi leevendavate lahendustega, nagu imbkaevud, vett läbilaskvad katendid, taimestikkattega ribad, viibekraavid, imbkraavid, imbväljakud, puhveralad, viibetiigid ja vihmaaiad. Reovee kokkukogumise ja puhastamise rajatised peavad olema kavandatud selliselt, et nende abil oleks võimalik piirkonnas tekkiv reovesi nõuetekohaselt kokku koguda ning juhtida reoveepuhastisse. Reoveepuhasti peab samal ajal olema projekteeritud sellisena, mis arvestab piirkonnas tekkiva reovee iseärasusi, aastaajalisi muutusi, vooluhulkasid jms, et tagada reovee puhastamine sellisel tasemel, mis ei takistaks veekaitse eesmärkide saavutamist. Oluline on piirkonda valida sobivaimad tehnilised lahendused, mis võimalusel tagaksid sademevee võimalikult looduslähedasel viisil immutamise

tekkekohas, kuid immutamisele sobivate keskkonnatingimuste puudumisel tuleb kaaluda muuhulgas ka lahkvoolse sademeveekanaliseerimise ehitamise vajadust.

Lõike 2 kohaselt peavad ÜVVK AK eesmärgid ja arendusmeetmed olema kooskõlas KOVi arengukavaga.

Lõike 3 kohaselt tuleb ÜVVK AK enne vastuvõtmist kooskõlastada Terviseameti ja Päästeametiga. Kehtiva ÜVVKS-i kohaselt tuleb kava enne kinnitamist kooskõlastada Keskkonnaameti ja Terviseametiga, et tagada kavandavate süsteemide ohutus ja vastavus nii tervisekaitse- kui ka keskkonnanõuetele. Eelnõukohase seaduse kohaselt tuleb kava kooskõlastada Terviseameti ja Päästeametiga, kuna ÜVVK AKs planeeritakse ÜVVK koosseisu kuuluvaid tulekustutusvee saamise lahendusi ja veevõtukohti. Keskkonnaametiga kooskõlastuse nõue on eelnõukohasest seadusest Keskkonnaameti ettepanekul välja jäetud, kuna KOV vastutab ise ÜVVK AK seadustele ja riiklikele strateegiatele vastavuse eest.

Lõikega 4 reguleeritakse ÜVVK AK avalike arutelude, isikute kaasamise ja avalikustamisega seonduv menetlus. Sätte kohaselt toimub ÜVVK AK avalike arutelude korraldamine, huvitatud isikute kaasamine ja avalikustamine KOKSi § 37²järgi, arvestades ÜVVKS-i eelnõu sama paragrahvi lõikes 5 toodud erisustega. KOKSi menetluse kohaldamine on vajalik, kuna ÜVVK AK on omavalitsusüksuse arengukava osa, mistõttu on kohane, et ÜVVK AK ja omavalitsusüksuse arengukava menetlus oleksid ühetaolised.

Lõike 5 kohaselt ei kuulu turvalisuse kaalutlustel avalikustamisele ÜVVK süsteemide asukoha ja nende asendiskeemide ning dimensioonitud vee- ja kanalisatsioonirajatiste põhiskeemidega seotud informatsioon. ÜVVK süsteemide avalik kättesaadavus suurendaks riski, et ÜVVK süsteemide kaudu toimuksid ründed joogiveesüsteemide kaudu kogu veevarustussüsteemiga ühendatud elanikkonna vastu.

Lõike 6 järgi kinnitab ÜVVK AK kohaliku omavalitsuse volikogu määrusega. Kehtiva ÜVVKS-i § 4 lõike 1 kohaselt rajatakse ÜVVK kohaliku omavalitsuse volikogu kinnitatud ÜVVK AK alusel, kuid pole täpsustatud millise õigusaktiga seda tehakse. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 7 lõike 1 kohaselt on volikogul õigus anda üldaktidena määrusi. ÜVVK AK on adresseeritud piiritlemata subjektide ringile ehk vastab üldakti tunnustele. KOKSi § 22 lõike 1 punktist 37 tulenevalt on volikogu ainupädevuses ka muu seadusega (antud juhul ÜVVKS-iga) volikogu ainupädevusse antud küsimuse otsustamine. Volikogu ainupädevusse kuuluvates küsimustes annab volikogu üksnes määrusi.

Paragrahv 16. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamine ja arendamine

Lõige 1 sätestab ÜVVK rajamise üldised põhimõtted ja alused. ÜVVK rajatakse ja arendatakse omavalitsusüksuse volikogu kinnitatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava alusel. Üks kogu kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumi hõlmav ÜVVK AK tagab piirkonna tasakaalustatud ning tervikliku arengu. Seetõttu ei ole seaduseelnõu kohaselt ühes kohalikus omavalitsuses lubatud koostada mitut ÜVVK AK, mis hõlmavad vaid ühte kindlat osa kohaliku omavalitsuse territooriumist. Nimetatud nõue on vajalik, et tagada usaldusväärne ja terviklik ülevaade piirkonna sotsiaal-majanduslikust olukorrast, samuti ühene ja selge ülevaade piirkonna vee-ettevõtja(te) finants-majanduslikest näitajatest ning veehinna prognoosidest. ÜVVK võib rajada ka ainult detailplaneeringu alusel, kui detailplaneering sisaldab eelnõukohases seaduses sätestatud nõudeid arendamise kava kohta. Seega on üldpõhimõtte kohaselt arendamise aluseks üksnes ÜVVK AK, kuid erandkorras võib ÜVVK rajada ka

detailplaneeringu alusel, eeldusel, et see sisaldab samas mahus sisulisi lahendusi, nagu tuleb kinnitada ÜVVK AKga. Erandi võimalus on sätestatud eelkõige selleks, et mitte takistada arendusi piirkonnas, kus ÜVVK AK puudub.

Lõike 2 kohaselt korraldab ÜVVK rajamist ja arendamist omavalitsusüksus. Sätte kohaselt otsustab ÜVVK arendamise eesmärgid ja suunad kohalik omavalitsus ja vastutab ka kava olemasolu eest.

Lõike 3 kohaselt võib omavalitsusüksus delegeerida ÜVVK rajamise ja arendamisega seotud ülesande piirkonna vee-ettevõtjale. Tegemist on omavalitsusüksusele antud võimalusega, kuid mitte kohustusega. Kuna ÜVVK rajamine ja arendamine on kohalikule omavalitsusele suunatud haldusülesanne, tuleb vee-ettevõtjale see ülesanne anda üle halduslepingu alusel halduskoostöö seaduse kohaselt. Sel juhul lähevad vee-ettevõtjale üle kõik üleantud ülesandega seotud õigused ja kohustused. Kuna piirkonna ÜVVK teenuse osutamise eest vastutab vee-ettevõtja, kes on kõige paremini kursis piirkonna investeerimisvajadustega, on üldlevinud praktika kohaselt vee-ettevõtja aktiivselt kaasatud ÜVVK AK koostamisse, kuid vastutus kava koostamise eest on jäänud siiski kohalikule omavalitsusele.

Lõike 4 kohaselt määratakse mitme omavalitsusüksuse haldusterritooriumi hõlmava ÜVVKga kaetud ala ulatus ning sellise ÜVVK arendamise ning kasutamise tingimused ja kord omavalitsusüksuste vahel sõlmitud halduskoostöö seaduse kohases halduslepingus. Kuna ÜVVK peab moodustama ühtse loogilise terviku, tuleb haldusüksuse piire ületavates osades kohalikel omavalitsustel kokku leppida sobivaimad lahendused halduslepinguga, et tagada halduspiire ületava ÜVVK terviklik arendamine, kasutamine ja hooldamine.

Lõige 5 täpsustab sademevee ärajuhtimise ehitiste ja seadmete rajamist ja arendamist olukorras, kus omavalitsusüksus ei ole neid ÜVVK AKs ÜVVK osaks määranud. Sellisel juhul koostab omavalitsusüksus sademevee korraldamiseks sademevee majandamise kava, mille alusel toimub sademevee ärajuhtimise ehitiste ja seadmete hooldamine, rajamine ja arendamine. Sademevee majandamise kava koostamine on eelkõige vajalik selleks, et tagada sademeveesüsteemide kui terviku nõuetekohane toimimine. Sademevee majandamise kavas tuleb määrata sademeveesüsteemide hooldajad ning toimimise ja korrashoiu eest vastutavad isikud. Kui veejuhtme üksikus punktis vaba veevoolu tagatud ei ole, võib see põhjustada ulatuslikke kahjustusi eelkõige üleujutustena ka teistes elamupiirkondades. Seetõttu on omavalitsusüksusel vaja tagada süsteemide terviklik ja järjepidev toimimine. Sademevee majandamise kava on võrreldav ÜVVK AKga, kuid erinevalt ÜVVK AKs sätestatust käsitleb vaid sademevee (sealhulgas drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee) ärajuhtimise lahendusi ning töökorralduse, sealhulgas teenuse eest tasumise küsimused on täies ulatuses jäetud omavalitsusüksuse endi otsustada.

3. peatükk

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumine

Paragrahv 17. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise alused

Lõige 1 sätestab ÜVVK teenuse osutamise kohustuse vee-ettevõtjale. Vee-ettevõtja peab lubama ühendada tarbimiskoha veevärgi ühisveevärgiga ja tarbimiskoha kanalisatsiooni ühiskanalisatsiooniga seaduses sätestatud tingimustel. Eelnõukohases seaduses on sätestatud kinnine loetelu juhtudest, millal vee-ettevõtja ei ole kohustatud potentsiaalsele tarbijale teenust

osutama, kuid muudel nimetamata juhtudel on vee-ettevõtjal kohustus tarbijale ÜVVK teenust pakkuda.

Lõike 2 kohaselt saab tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni liita ÜVVKga vaid tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni omaniku ja vee-ettevõtja vahel sõlmitud lepingu (edaspidi *liitumisleping*) alusel. Seetõttu peab ÜVVK teenuse saamiseks esmalt tarbimiskoha omanik esitama vee-ettevõtjale ettepaneku ÜVVK teenuslepingu sõlmimiseks. Teenuse osutamise võimalikkuse korral sõlmivad tarbimiskoha omanik ning vee-ettevõtja liitumislepingu, mille alusel liidetakse tarbimiskoha veevärk ja kanalisatsioon ÜVVKga.

ÜVVKga liitumise leping on võlaõiguslik leping, millele kohalduvad VÕSis sätestatud võlaõiguslikud põhimõtted. Vee-ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud lepinguid järgides ei täida vee-ettevõtja oma suhetes tarbijaga haldusülesannet, mistõttu tuleb asuda seisukohale, et vee-ettevõtja ja tarbija on eraõiguslikus suhtes. Põhistame oma seisukohta allpool viidatud riigikohtu praktikaga.

Kohtuasja 3-3-4-1-11 punktis 9 on Riigikohus märkinud, et avalikke ülesandeid võidakse teatud tingimustel täita ka eraõiguslikus vormis. Riigikohtu erikogu senise praktika kohaselt on õigussuhe eraõiguslik, kui „avaliku võimu kandja seisund suhtes teise isikuga on olemuslikult, mitte ainult väliselt või vormiliselt samaväärne seisundiga, milles võivad olla eraisikud“ (20. detsembri 2010. a otsus haldusajal nr 3-3-1-15-01, p-d 11 ja 12).

Kohtuasja 3-3-1-49-12 punkti 26 kohaselt ei kaasne kolleegiumi hinnangul võrguettevõtja poolt soojuse jaotamise ega ostmisega riigivõimu volitusi. Isegi kui vastustaja on turgu valitsev ettevõtte, nt olulist vahendit omav loomulik monopol KonkSi §-de 13 ja 15 mõttes, ei muuda see vastustajat avaliku võimu teostajaks. Turgu valitseva ettevõtja positsiooniga kaasneb majanduslik, mitte avalik võim. Õiguste kaitsmiseks majandusliku võimu kuritarvitamise eest ei ole vältimatult vajalikud samad garantiid, mis kehtivad avaliku võimu teostamise korral, sealhulgas võimalus pöörduda halduskohtusse.

Kohtuasja 3-3-1-27-10 punktis 12 leiab kolleegium, et soojusenergia ostu-müügilepingu alusel kujunenud õigussuhted on eraõiguslikud. Lepinguga määratakse ka müüdava soojusenergia hind ning tarbitud soojusenergia eest tasumine. Kujunenud õigussuhteid soojusenergia tootmisel, jaotamisel ja müümisel võib käsitada kui kontsessioonisuhteid, kus avalik-õiguslik suhe kujuneb tegevusloa väljastanud riigiorgani ja võrguettevõtte vahel. Sellise avalik-õigusliku suhte raamides toimub ka piirhindade kooskõlastamine. Võrguettevõtte osutab teenust vahetutele tarbijatele aga eraõiguslikes suhetes. Eraõiguslikus suhtes saab tarbija kaitsta oma õigusi tsiviilkohtumenetluse korras.

Lisaks käsitlevad eraõigusliku suhte olemust ka kohtuasjad 3-3-4-4-02 ja 3-3-1-7-10.

Lõige 3 sätestab tarbijale liitumiskohustuse. Reoveekogumisalal on tarbimiskoha omanikul kohustus liituda ÜVVKga ÜVVK AKs märgitud tähtaja jooksul, kui selleks on välja ehitatud nõuetekohane liitumispunkt ning ÜVVK. Tegemist ei ole siiski absoluutse liitumiskohustusega, kuna lõikes 4 sätestatakse erisus, millal liitumiskohustus ei kohaldu. ÜVVKga liitumise kohustus võimaldab ÜVVK teenust osutada kvaliteetselt ja efektiivsemalt, kui kõik potentsiaalsed tarbijad ka reaalselt teenust kasutama hakkavad. Mida rohkem on vee-ettevõtjal tarbijaid, seda odavamaks kujunevad ÜVVK teenuse osutamisega kaasnevad kulud (ühiku kohta). Lisaks aitab planeeritud tarbijate hulk tagada joogivee kvaliteeti, kuna kavandatud mahust väiksemates kogustes tarbitava vee korral on oht, et joogivee kvaliteet halveneb vee viibeaja pikenedes tõttu torustikes. Kui tarbimiskoha omanik ei täida ÜVVK AKs sätestatud

liitumiskohustust, on omavalitsusüksusel võimalik asendustäitmise ja sunniraha seaduse (ATSS) alusel teha ettekirjutus ja määrata sunniraha või asendustäitmine.

Lõike 4 kohaselt ei kohaldu liitumiskohustus juhul, kui joogiveega varustamine ning reovee kokkukogumine ja puhastamine on tagatud muul viisil, mis vastab veeseaduse alusel kehtestatud nõuetele. Oluline on seejuures tagada, et tekkiv reovesi kogutakse nõuetekohaselt lekkekindlasse kogumismahutisse ning sealt veab seda järjepidevalt nõuetekohasesse reovee pürgimissõlme selleks volitatud ettevõtte. Lisaks on täpsustatud, et joogiveega varustamise süsteem loetakse nõuetele vastavaks ka juhul, kui joogivee kvaliteedinäitajad ei vasta veeseaduse alusel kehtestatud nõuetele, kuid veevarustussüsteem ei ohusta teiste isikute joogiveesüsteeme, põhjavee kvaliteeti, inimese tervist ega keskkonda. Eelkõige peetakse silmas olukordi, kus elaniku puurkaevus oleva vee kvaliteet ei vasta joogivee nõuetele, kuid puurkaevu omanik ise ei ole sellegipoolest huvitatud ühisveevärgiga liituma. Sel juhul on isikul võimalik omal vastutusel puurkaevu vett edasi tarbida, kuid puurkaevu olukord peab olema vähemalt selline, mis ei põhjusta ohtu teiste isikute veevarustussüsteemile, põhjaveele, inimese tervisele ega ka keskkonnale.

Lõikes 5 sätestatakse, et ÜVVKga liitumise kohustus ei laiene tööstus- ja tootmisettevõtjale. Kuna tööstus- ja tootmisettevõtete reovesi ei ole käsitatav asulareoveena ning tööstusreovee puhastamise kohta on veeseadusega kehtestatud eraldi nõuded, ei laiendata liitumiskohustust tööstus- ja tootmisettevõtjale. Lisaks ei ole vee-ettevõtjatel võimalik tagada kõigi tööstus- ja tootmisettevõtete liitmist ÜVVKga, kuna väljaehitatud süsteemid ei pruugi olla projekteeritud sellise võimsusega, mis suudaks täita tööstuse või tootmise veevajadust ning vastu võtta tööstuse või tootmise reovee koguseid ja/või reostuskoormust.

Paragrahv 18. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise eeskiri

Lõige 1 täpsustab kohaliku omavalitsuse volikogu kinnitatava ÜVVKga liitumise eeskirja sisu. ÜVVKga liitumise eeskiri peab sisaldama vähemalt nõudeid liitumistaotluse kohta, liitumistaotluse läbivaatamise tähtaega ja korda, nõudeid tarbija liitumistingimustele ja liitumislepingule ning liitumistasu tasumise korda. Tarbimiskoha veevärgi- ja kanalisatsiooniprojektile esitatavad nõuded tulenevad ehitusseadustiku alusel kehtestatud majandus- ja taristuministri 17.07.2015 määrusest nr 97 „Nõuded ehitusprojektile“. Kuna eelnõu kohaselt peab ÜVVKga liitumise eeskiri sisaldama vähemalt loetletud asjaolusid, ei ole nimekiri lõplik ning kohalikule omavalitsusele on jäetud otsustusõigus täpsustada liitumiseeskirjas ka muid liitumiseks olulisi aspekte.

Lõike 2 kohaselt tuleb juhul, kui eri kohalikke omavalitsusi teenindab üks vee-ettevõtja ühe ja sama ÜVVK kaudu, kohalikel omavalitsustel kehtestada ühtne eeskiri. Ühtne eeskiri on vajalik regionaalse vee-ettevõtte toimimiseks ning selleks, et vee-ettevõtja ühes ja samas tegevuspiirkonnas kehtiksid teenuse tarbijatele samasugused nõuded. Regionaalsetel vee-ettevõtetel, kes teenindavad mitut kohalikku omavalitsust, ei ole mõistlik teenindada tarbijaid erinevate reeglite alusel, kui kasutatav ÜVVK on tegelikkuses üks ja sama. Samal põhjusel poleks erinevate tingimuste seadmine kohalike omavalitsuste poolt õiglane ka tarbijatele. Erinevate eeskirjade ja tingimuste seadmine on põhjendatud vaid olukorras, kus tarbijaid teenindav süsteem on samuti erinev, sest erinevatel süsteemidel on erinev vee läbilaskevõime ja reovee vastuvõtmise suutlikkus, mis määravad ka eeskirjades sätestatavad tingimused.

Paragrahv 19. Liitumisleping

Lõike 1 kohaselt sõlmitakse liitumisleping kehtestatud ÜVVKga liitumise eeskirja kohaselt. Sätte kohaselt on vee-ettevõtjale eeskirjaga määratud kohustused siduvad ning tarbijaga sõlmitavas liitumislepingus peavad poolte õigused ja kohustused olema sätestatud eeskirja järgides.

Lõike 2 kohaselt kontrollib ÜVVKga ühendatava tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni vastavust liitumistingimustele ning liitumislepingule vee-ettevõtja. Vee-ettevõtja peab veenduma selles, et tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon vastab nõuetele ning selle kaudu on võimalik osutada ÜVVK teenust.

Kuigi ÜVVK seaduse eesmärk on tagada ÜVVKga kaetaval alal kõigi selle piirkonna potentsiaalsete tarbijate teenindamine ÜVVK kaudu, sätestab lõige 3 loetelu tingimustest, mis annavad aluse liitumistaotluse rahuldamata jätmiseks. Kui liitumistaotlus on esitatud liitumiseks nii ühisveevärgi kui ka ühiskanalisatsiooniga, kuid liitumistaotlust ei saa rahuldada vaid ühe teenuseliigi pärast, saab jätta liitumistaotluse vaid osaliselt rahuldamata. Liitumistaotlust ei rahulda vee-ettevõtja siis, kui tarbimiskoha veevajadust ei ole võimalik ühisveevärgist tagada selle nõuetekohast toimimist kahjustamata; tarbimiskoha omaniku reo- või sademeveet ei ole võimalik selle koguste või omaduste tõttu juhtida ühiskanalisatsiooni seda kahjustamata või see ei vasta reoveepuhasti puhastusvõimsusele või -tehnoloogiale; tarbimiskoha omanik tahab juhtida ühiskanalisatsiooni reovett, mille saasteainete sisaldus on suurem, kui on ÜVVK kasutamise eeskirjas määratud piirnormid, või ohtlike ainete sisaldused on suuremad kui seaduseelnõu § 36 lõike 2 alusel kehtestatud piirnormid; kui tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon ei vasta vee-ettevõtja määratud tehnilistele tingimustele või kui sademevee vastuvõtmiseks puudub lahkvoolne ühiskanalisatsioon ning ühisvoolsesse kanalisatsiooni sademevee juhtimine on ÜVVK kasutamise eeskirja kohaselt keelatud. Tegemist on lõpliku loeteluga, mistõttu puudub vee-ettevõtjal otsustusõigus liitumistaotlust mitte rahuldada seaduses sätestamata juhtudel.

Lõige 4 annab aga vee-ettevõtjale otsustusõiguse liitumistaotlust rahuldada ka juhul, kui tarbimiskoha omanik soovib juhtida ühiskanalisatsiooni reovett, milles ohtliku aine sisaldus ületab ministri määrusega ettenähtud piirnormi. Sel juhul on vee-ettevõtja riisiko tagada reovee nõuetekohane puhastamine ja heitvee suublasse juhtimine keskkonnakaitselooas sätestatud tingimustel. Leebemad piirnormid tuleb sel juhul määrata omavahelises lepingus.

Lõike 5 alusel peab vee-ettevõtja tarbimiskoha omaniku taotluse rahuldamisest keeldumist kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul liitumistaotluse saamisest arvates. Taotluse rahuldamisest keeldumise alused on ammendavalt loetletud lõikes 3.

Lõikes 6 täpsustatakse, et juhul kui liitumislepingu tingimusi on vaja muuta, näiteks tootmisettevõtte tegevus muutub nii suurel määral, et sõlmitud liitumisleping ei kata enam vajalikke tehnilisi nõudeid, tuleb sõlmida vee-ettevõtjaga uus liitumisleping.

Paragrahv 20. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise tasu võtmise alused

Lõike 1 kohaselt on omavalitsusüksuse volikogu määratud vee-ettevõtjal õigus võtta tarbimiskoha omanikult ÜVVKga liitumise eest põhjendatud liitumistasu, arvestades seaduses sätestatud. Sätte kohaselt on liitumistasu võtmise õigus vaid omavalitsusüksuse volikogu poolt seaduses sätestatud korras määratud vee-ettevõtjal. Seega näiteks arendustegevusega tegelevad

ettevõtted, kes ehitavad välja ka ÜVVK, kuid ei ole määratud piirkonna vee-ettevõtjaks seaduse tähenduses, ei saa tarbimiskoha omanikelt võtta liitumistasu sätestatud korras. Välistamine on vajalik, et vältida olukordi, kus arendaja on küll elumupiirkonnas torustikud välja ehitanud, võtnud selle eest tarbimiskoha omanikelt ka liitumistasu, kuid süsteemi ei ole võimalik ilma lisainvesteeringuteta liita vee-ettevõtja hallatava ÜVVKga. Seega isegi kui arendaja on välja ehitanud ÜVVK, saab liitumistasu tarbimiskoha omanikelt koguda vaid vee-ettevõtja, kellel lasub kohustus osutada piirkonna elanikele ÜVVK teenust. Arendaja ehitatud süsteemide omandi ja kulude hüvitamise küsimused lepatakse kokku arendaja, kohaliku omavalitsuse ja piirkondliku vee-ettevõtja vahel.

Täpse liitumistasu suuruse arvutab vee-ettevõtja liitumistasu arvutamise metoodika alusel, mis peab olema kooskõlastatud eelnõukohase seaduse §-s 21 sätestatud korras. Lõige 3 loetleb ammendavalt need kulud, mis liitumistasus võivad sisalduda. Liitumistasuga tagatakse ÜVVK, sealhulgas sademeveesüsteemide arendamine, kui ÜVVK AKs on selline arendustegevus liitumistasude arvelt kavandatud rahastada; tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni ühendamine ÜVVKga liitumispunktis ning sademeveesüsteemide olemasolu korral selle ühendamine ühiskanalisatsiooniga. Lihtsustatult koosneb liitumistasu kahest kulukomponendist, esiteks ÜVVK arendamise kuludest, et piirkonnas oleks välja ehitatud ÜVVK teenuse pakkumist võimaldav süsteem, ning teisalt, et tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni saaks tehniliselt liita ÜVVKga, koosneb liitumistasu ka tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni ühendamise kulust ÜVVKga. Viimane koosneb eelkõige liitumiskaevu ja selle oluliste osade kulust.

Paragrahv 21. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise tasu arvutamise metoodika

Lõike 1 kohaselt lasub liitumistasu arvutamise metoodika koostamise kohustus vee-ettevõtjal, kes peab sõltuvalt oma tegevuspiirkonnast kooskõlastama metoodika kas Konkurentsiameti või kohaliku omavalitsusega.

Lõike 2 kohaselt kooskõlastab vee-ettevõtja, kelle tegevuspiirkond asub reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on väiksem kui 2000 ie, või väljaspool reoveekogumisala, metoodika omavalitsusüksusega. Kui vee-ettevõtja tegevuspiirkond asub reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 ie või suurem, kooskõlastab vee-ettevõtja metoodika Konkurentsiametiga. Nimetatud erisus on seaduses sätestatud eelkõige seetõttu, et vee-ettevõtjaid on Eestis kokku ligikaudu 150, kuid Konkurentsiametil puudub piisav ressurss tegeleda kõigi vee-ettevõtjatega. Seetõttu on tehtud valik, et Konkurentsiameti kontrollile alluvad eelkõige suuremad vee-ettevõtjad, kelle majandustegevus on suurema mahuga ning kontroll eeldab enam eriteadmisi.

Lõike 3 kohaselt kooskõlastab vee-ettevõtja, kui ta soovib rakendada kõigis oma tegevuspiirkondades ühesugust liitumistasu arvutamise metoodikat, metoodika Konkurentsiametiga juhul, kui tegevuspiirkondade summaarne reostuskoormus on vähemalt 2000 ie, ning omavalitsusüksusega, kui vee-ettevõtja tegevuspiirkondade summaarne reostuskoormus on alla 2000 ie.

Lõike 4 järgi avalikustatakse liitumistasu arvutamise metoodika nii vee-ettevõtja kui ka kohaliku omavalitsuse veebilehel. Liitumistasu arvutamise metoodika tuleb avalikustada pärast kooskõlastuse saamist.

Paragrahv 22. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise tasu arvestamine

Lõige 1 sätestab liitumistasu arvestamise üldpõhimõtte, mille kohaselt vaid vee-ettevõtja võib võtta liitumistasu ja seda vaid nende kulutuste ulatuses, mis on vajalikud tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni liitmiseks ÜVVKga. Oluline on rõhutada, et kulutused tarbimiskoha liitmiseks ÜVVKga on sätestatud eelnõu § 20 lõikes 3, mille kohaselt tarbimiskoha liitmine ÜVVKga koosneb:

- arendamise kuludest ja
- konkreetse tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni ühendamise kuludest liitumispunktiga.

Kuna suur osa ÜVVK arendustest on tehtud riigi ja Ühtekuuluvusfondi rahade eest, täpsustatakse lõikes 2, et tagastamatu abi korras ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni väljaehitamiseks tehtud kulutused arvatakse liitumistasudest maha. Seega liitumistasu võib vee-ettevõtja võtta vaid selliste tarbimiskoha liitumiseks vajalike kulutuste ulatuses, mida ei ole tehtud abirahade eest.

Kui ÜVVK, sealhulgas sademeveekanalisatsiooni arendamine toimub ÜVVK AK väliselt tarbimiskoha omaniku taotluse alusel ja kokkuleppel vee-ettevõtja ning ÜVVK omanikuga, katab lõike 3 kohaselt sellise arendamise ja ühendamise kulutused täies ulatuses taotleja. Säte võimaldab arendada ÜVVKd ka piirkondades, kus kohalikul omavalitsusel puudub kohustus ja vajadus ÜVVK väljaehitamiseks. Sel juhul ei ole arendamine ka ette nähtud ÜVVK AKs, kuid eelnõukohane seadus võimaldab ka sellises kohases selliseid arendusi teha detailplaneeringu alusel ja taotleja enda kulul.

Lõige 4 sätestab olukorra, kus vee-ettevõtja arendustegevuste tõttu tarbija olemasolev liitumispunkt muutub. Sel juhul ei saa vee-ettevõtja korduvat liitumistasu tasumist tarbijalt nõuda isegi juhul, kui tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni ühendamiseks ÜVVKga kaasnevad vee-ettevõtjale lisakulud. Sätte kohaselt ei ole lubatud lisatasu võtta ka juhul, kui piirkonda hakkab teenindama uus vee-ettevõtja või muutub ÜVVK omanik. Üldreegli kohaselt peab iga tarbija tasuma liitumistasu vaid ühe korra – siis, kui tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon ühendatakse esimest korda ÜVVKga. Hilisemad muudatused liitumispunktis on üldjuhul vee-ettevõtja kulul.

Lõike 5 kohaselt ei saa vee-ettevõtja võtta liitumistasu juhul, kui tarbija ehitab ise oma veevärgi või kanalisatsiooni ümber või vahetub tarbimiskoha omanik või valdaja. Erisus kehtib vaid olukorras, kus liitumistingimuste muutmine tarbimiskoha omaniku tegevuse tulemusena toob kaasa ka vee-ettevõtjale lisakulutusi. Näiteks olukord, kus olemasoleva üksikelamu asemele ehitatakse ujula, mille vee tarbimise mahud on kordades suuremad ning seetõttu on ka vee-ettevõtjal vaja välja vahetada osa ÜVVKst. Sel juhul peab need kulud liitumistasuna tasuma tarbimiskoha omanik. Seega võib vee-ettevõtja talle lisakulutuste tekkimisel võtta liitumistasu vaid lisakulutuste ulatuses.

Lõige 6 täiendab liitumistasu võtmise aluseid. Kui tarbija soovib muuta olemasolevaid liitumistingimusi, on vee-ettevõtjal õigus nõuda tarbijalt liitumistasu, kui muutmine toimub tarbija algatusel või tarbija tegevuse muutuse tulemusena, milleks on vaja ÜVVK ümber ehitada ja vee-ettevõtjale kaasnevad sellega lisakulutused. Liitumistasu võib võtta vaid lisakulutuste ulatuses. Näiteks olukorras, kus olemasolev tööstus muudab tootmistsükli või suurendab tootmist sellises mahus, et on vaja suurendada vee maksimaalseid tarbimismahtusid ulatuses, mis ilmselgelt eeldavad suurema läbimõõduga torustikku. Ka sel juhul võib vee-

ettevõtjal olla vajalik välja vahetada osa torustikust või olemasolevad pumbad asendada suurema võimsusega pumpadega. Kui sellise tegevuse tulemusena kaasnevad vee-ettevõtjale lisakulud, tuleb ka need kulud liitumistasuna tasuda tarbimiskoha omanikul.

Kui tarbija ja vee-ettevõtja vaheline teenusleping on lõppenud lepingu ülesütlemise tõttu, kuid tarbija soovib ÜVVK teenust taastada, on vee-ettevõtjal lõike 7 kohaselt õigus nõuda tarbijalt liitumistasu vaid juhul, kui vee-ettevõtjale kaasnevad sellega lisakulutused. Liitumistasu võib võtta vaid lisakulutuste ulatuses. Näiteks olukorras, kus ÜVVK teenus on olnud katkestatud mitu aastat, võib ÜVVK teenuse pakkumiseks olla vaja seada seadmed (nt pumplad) töökorda või läbi pesta torustik. Nimetatud kulud kuuluvad teenuse taastamise korral liitumistasude hulka.

Liitumislepinguga seotud vaidluste, sealhulgas liitumistasu vaidlustamine toimub tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, esitades vastavasisulise hagi maakohtusse. Seaduseelnõu koostajad on teadlikud Riigikohtu lahendist nr 3-3-1-42-14, et halduskohus saab lahendada ÜVVKS vaidlusi. Kõnealuse lahendi juures on aga ka Villu Kõve ja Indrek Koolmeistri eriarvamus, milles on esile toodud see, kust peaks jooksmas piir ÜVVKga seotud vaidluste lahendamisel tsiviilkohtu ja halduskohtu vahel. Nimelt saavad isikud, kes ei nõustu vee-ettevõtja soovitud liitumistasuga, esitada vee-ettevõtja vastu maakohtusse tsiviilkohtumenetluse korras hagi, paludes asendada vee-ettevõtja tahteavaldus liitumislepingu sõlmimiseks mõistlikel tingimustel, mh ÜVVKS nõuetele vastava liitumistasuga. Konkurentsiametil ja halduskohtul puudub pädevus lugeda leping vee-ettevõtjaga sõlmituks ega kohustada selle tingimusi muutma (vt eriarvamuse p-d 13 ja 14). ÜVVKSi eelnõuga ei toetata tendentsi, et seadusega antakse aina enam võimalusi täitevvõimul sekkuda eraõiguslikesse suhetesse ning halduskohus peaks jääma avaliku huvi ja avalikku korda puudutavate vaidluste lahendamiseks. Eelnevale tuginedes peaks liitumislepingu, sealhulgas liitumistasuga seotud vaidluste lahendamine toimuma tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud korras maakohtu kaudu.

Paragrahv 23. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise tasu tagastamine

Lõike 1 kohaselt tekib tarbijal olukorras, kus piirkonna üks või mitu tarbijat on tasunud liitumistasu täies ulatuses, kuna liitumise hetkel ei olnud piirkonnas ette teada uusi tarbijaid, liitumistasu osalise tagasisaamise õigus, kui seitsme aasta jooksul pärast liitumistasu tasumist liitub väljaehitatud ÜVVKga uusi tarbijaid. Sel juhul tagastab vee-ettevõtja kolme kuu jooksul pärast iga uue liitumislepingu sõlmimist ja sellekohase liitumistasu või iga-aastase osamakse tasumist varem liitumistasu tasunud tarbijatele proportsionaalse osa tasunud liitumistasust. Säte võimaldab vältida esimese ÜVVKga liituja ebavõrdsesse olukorda sattumist juhul, kui piirkonna arendust ei olnud võimalik ette näha ja kogu ÜVVK arendamise peab kinni maksma tarbimiskoha omanik. Tasaarvestuse põhimõtte sätestamine võimaldab liitunud tarbijal tagasi saada selle osa liitumistasust, mis kuulub seitsme aasta jooksul sama ÜVVKga liituvatele tarbimiskoha omanike vahel jagamisele. Nimetatud põhimõtet rakendatakse ka kehtiva ÜVVK seaduse alusel, et tagada liitujate võrdne kohtlemine.

Lõige 2 määrab tasaarvestamise aluseks olevad komponendid. Tagastatava liitumistasu osa arvutamisel lähtutakse liitumiseks tehtud kulutustest ja liitumistasu arvutamise meetodikast ning võetakse arvesse ÜVVK põhivara akumulieritud kulum.

Lõike 3 kohasel juhul, kui liitumistasu tasunud tarbimiskoha omanik on vahetunud, läheb liitumistasu osalise tagastamise õigus üle uuele tarbijale.

4. peatükk

Vee-ettevõtja määramine ja tema tegevuse korraldamine

Paragrahv 24. Vee-ettevõtja määramise alused

Vee-ettevõtja määramise kord sõltub sellest, kelle omandis on ÜVVK. Lõige 1 määrab alused vee-ettevõtja määramiseks juhul, kui ÜVVK on omavalitsusüksuse omandis. Sel juhul korraldab omavalitsusüksus iseseisvalt või koostöös teiste omavalitsusüksustega vee-ettevõtja leidmiseks kontsessioonilepingu sõlmimise menetluse riigihangete seaduse kohaselt, arvestades seejuures riigihangete seaduse § 132 lõike 1 punktides 5 ja 6 ja §-s 153 toodud eranditega. Vee-ettevõtja määratakse omavalitsusüksuse volikogu otsusega riigihanke tulemuste alusel ning see avalikustatakse väljaandes Ametlikud Teadaanded ja kohalikus või maakonna ajalehes.

Lõikes 2 sätestatakse vee-ettevõtja määramise alused olukorras, kus ÜVVK on eraõigusliku juriidilise isiku omandis. Sel juhul võib ÜVVK omanik esitada omavalitsusüksusele ise ettepaneku enda määramiseks vee-ettevõtjaks. Seega on põhimõtteline erinevus vee-ettevõtja määramisel olukorras, kus ÜVVK on kohaliku omavalitsuse omandis, mil tuleb menetleda hanget, ja olukorras, kus ÜVVK on eraõigusliku juriidilise isiku omandis. Viimasel juhul saab omanik ise teha kohalikule omavalitsusele ettepaneku enda määramiseks vee-ettevõtjaks. Samad põhimõtted on sätestatud ka kehtivas seaduses.

Lõike 3 kohaselt võib juhul, kui ÜVVK on eraõigusliku juriidilise isiku omandis, ÜVVK omanik esitada omavalitsusüksusele ettepaneku määrata vee-ettevõtjaks isik, kelle hallatavat ÜVVKd on vaja piirkonnas nõuetekohase ÜVVK teenuse osutamiseks kasutada. Tegemist on eelkõige omavalitsuste piire ületava ÜVVKga, kus eri omavalitsustes kuulub ÜVVK eri juriidilistele isikutele, kuid süsteeme on mõistlik hallata ühtse tervikuna. Sel juhul saab üks eraõiguslik juriidiline isik teha kohalikule omavalitsusele ettepaneku määrata vee-ettevõtjaks teise piirkonna eraõiguslikust isikust ÜVVK omanik. Isiku võib määrata vee-ettevõtjaks vaid tema nõusolekul.

Lõikes 4 täpsustatakse, et vee-ettevõtja tuleb määrata kohaliku omavalitsuse volikogu otsusega, kuid tuleb veenduda, et vee-ettevõtjaks määratav eraõiguslik juriidiline isik haldab või on korraldanud kõikide taristu objektide haldamise, mis on vajalik ÜVVK teenuse osutamiseks. Lisaks tuleb tagada, et vee-ettevõtja vastaks kohaliku omavalitsuse kehtestatud vee-ettevõtja kvalifikatsioonile ning joogivee- ja reoveekäitlusrajatiste töö eest vastutaval isikul on seaduses sätestatud pädevus ning riigihanke korral on lähtunud riigihangete seaduses sätestatust.

Lõike 5 kohaselt tuleb omavalitsusüksuse volikogu otsuses määrata vähemalt:

- 1) eraõiguslikule juriidilisele isikule antav halduskoostöö seaduse kohane haldusülesanne;
- 2) vee-ettevõtja tegevuspiirkonna ulatus;
- 3) haldusülesande täitmise rahastamise alused ja rahastamise ulatus, kui haldusülesande täitmist rahastatakse riigieelarvest või omavalitsusüksuse eelarvest. Riigi või kohaliku omavalitsuse poolse rahastamisel korral võib tõenäoliselt olla tegemist riigiabiga. Sel juhul tuleb järgida eelkõige Euroopa Komisjoni 20. detsembri 2011 otsuses Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 lõike 2 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele avalike teenuste eest makstava hüvitisena antava riigiabi suhtes (ELT L 7, 11.01.2012, lk 3) toodud tingimusi;
- 4) haldusülesande täitmise üle järelevalvet tegev omavalitsusüksuse ametiasutus või organ;

- 5) eraõigusliku juriidilise isiku kohustus esitada majandusaasta aruanne ning avalikustada eelnõukohases seaduses sätestatud tegevusaruanne;
- 6) vee-ettevõtjale kehtestatud pädevusnõuded;
- 7) haldusakti kehtivusaeg, kui haldusakt on tähtajaline. Tähtajatu akti võib vee-ettevõtja määrata näiteks juhul, kui ÜVVK omanikuks on 100% KOVi omandis olev eraõiguslik juriidiline isik, kelle juhtimise ja järelevalve puhul kuuluvad kõik olulised hoovad KOVile endale ning puuduvad muud tähtajatut haldusakti piiravad asjaolud. Näiteks kui vee-ettevõtja määramisega kaasneb ka vee-ettevõtja rahastamine, siis juhul, kui tegemist on riigiabiga, peab selle andmine olema ajaliselt piiratud. Kui tegemist on üldist majandushuvi pakkuva teenuse osutamise kompenseerimisega, ei tohi teenuse osutamise periood ületada kümnet aastat ega kesta kauem kui teenuse osutamiseks vajaliku investeeringu amortisatsiooniperioodi lõppemiseni. Riigiabi korral tuleb arvestada Euroopa Komisjoni 20. detsembri 2011 otsuses ELi toimimise lepingu artikli 106 lõike 2 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele avalike teenuste eest makstava hüvitisena antava riigiabi suhtes⁸ toodud tingimusi. Lisaks on riigihanke korras määratava vee-ettevõtja korral seatud perioodi piiranguks 12 aastat.
- 8) järelevalveasutuse või -organi õigused ja eraõigusliku juriidilise isiku kohustused haldusakti lõpetamise korral haldusülesande täitmise järjepidevuse tagamiseks, arvestades seaduses sätestatud.

Lõikes 5 sätestatud haldusakti sisu ei ole lõplik, mistõttu võib kohalik omavalitsus haldusaktiga reguleerida ka muid vee-ettevõtjaks olemise olulisi aspekte. Kui vee-ettevõtja määratakse riigihanke alusel, ei tohi haldusakti kehtivusaeg olla pikem kui 12 aastat.

Lõikes 6 täpsustatakse, et vee-ettevõtja tegevuspiirkonna ulatuse kehtestamisel tuleb võimaluse korral vältida mitme vee-ettevõtja määramist samasse tegevuspiirkonda. See on vajalik ÜVVK teenuse eest vastutaja kindlaksmääramisel, et probleemide tekkimise korral oleks teada, kes vastutab ÜVVK teenuse järjepideva toimimise eest. Eelkõige võivad probleemid tekkida endistes aiandusühistutes, kus ÜVVK teenust pakuvad paralleelselt nii piirkonna vee-ettevõtja kui ka aiandusühistu. Eelnõukohane seadus ei keela paralleelsete süsteemide kasutamist, kuid kohalik omavalitsus peab siiski piirkonna ÜVVK teenuse osutamist korraldama selliselt, et teenuse pakkumine oleks järjepidev ja tagaks teenuse nõuetekohasuse ka pikemas perspektiivis. Selleks tuleb määrata igasse piirkonda soovituslikult üks vastutav isik, et probleemide tekkimisel vältida vastutuse hajumist eri isikute vahel. Vee-ettevõtja tegevuspiirkonna kehtestab omavalitsusüksuse volikogu otsusega. Vee-ettevõtja tegevuspiirkond näitab ära vee-ettevõtja vastutusala ulatuse. See tähendab, et määratud tegevuspiirkonnas on vee-ettevõtja kohustatud piirkonna elanikele pakkuma ÜVVK teenust ning ühiskanalisatsiooni puudumisel purgimisteenust eelnõukohase seaduses sätestatud tingimustel.

Lõike 7 alusel määratakse vee-ettevõtja riigihangete seaduse kohaselt, kui eraõiguslikust juriidilisest isikust ÜVVK omanik loobub vee-ettevõtjaks olemisest või teeb ettepaneku korraldada kontsessioonilepingu sõlmimise menetlus.

Lõikes 8 täpsustatakse, et kohaliku omavalitsuse volikogu otsuses, mis määrab piirkonna vee-ettevõtja, ei saa ette määrata ÜVVK teenuse hinda, kuna eelnõukohase seaduse alusel kooskõlastatakse ja kehtestatakse hind seaduses sätestatud põhimõtete alusel. Eelkõige kujuneb ÜVVK teenuse hind vee-ettevõtja põhjendatud kulude alusel selliselt, et hind võimaldaks katta vee-ettevõtja kulud ning vee-ettevõtjal teenida seaduses sätestatud tulukuse määra, kuid selle

⁸ ELT L 7, 11.01.2012, lk 3.

hinda arvestamine ei ole kohustuslik. Täpne ÜVVK teenuse hinna kujunemise mehhanism on sätestatud eelnõukohase seaduse 6. peatükis.

Paragrahv 25. Täiendavad nõuded vee-ettevõtjale

Selle sättega antakse omavalitsusüksusele õigus kehtestada vee-ettevõtja pädevuse kohta lisanõudeid. Pädevusnõuded peaksid eelkõige sõltuma vee-ettevõtja tegevuspiirkonna suuruselt, tarbijate arvust ja piirkonna eripärast. Kui vee-ettevõtja tegevuspiirkond on regionaalne, hõlmates mitut kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumi, peaksid kogu piirkonnale olema kehtestatud ühtsed pädevusnõuded. Oluline on rõhutada, et omavalitsusüksus ei saa panna vee-ettevõtjale kohustust osutada ÜVVK teenuse hinna arvelt lisateenuseid, kuid võib olemasoleva ÜVVK teenuse osutajale esitada lisaks muid pädevusnõudeid.

Paragrahv 26. Vee-ettevõtja määramisest keeldumine

Lõikes 1 sätestatakse vee-ettevõtja määramisest keeldumise alused. Omavalitsusüksus võib sätestada vee-ettevõtjale lisaks seaduses kehtestatud ka muid pädevusnõudeid. Omavalitsusüksus võib isiku vee-ettevõtjaks määramisest keelduda, kui isik ei vasta omavalitsusüksuse määratud pädevusnõuetele või isiku suhtes kohalduvad omavalitsusüksuse määratud kõrvaldamise alused. Ilmselgelt peab omavalitsusüksus sätestama pädevusnõuded üheselt ja selgelt mõõdetavalt. Eelnõukohase seaduse alusel on kohustuslik pädevusnõue kehtestatud joogivee- ning reoveekäitlusrajatiste haldamisega tegelevatele isikutele. Omavalitsusüksus saab kõrvaldamise alused määrata vabal valikul, kuid võib lähtuda näiteks RHSi §-s 95 ja § 161 lõikes 1 sätestatud kõrvaldamise alustest. Samas tuleb rõhutada, et omavalitsusel puudub kohustus lähtuda RHSis toodud kõrvaldamise alustest, kuna omavalitsusüksus peab hindama nende aluste puudumise tuvastamise võimalusi väljaspool riigihanget. RHSi alusel toimub kõrvaldamise aluste kontroll osaliselt riigihangete registri liidese kaudu, mille abil saab hankija juurdepääsu äriregistrile ja karistusregistrile. Nende aluste puhul, mida äriregistri ja karistusregistri kaudu kontrollida ei saa, lähtutakse teistest allikatest, sealhulgas ka ettevõtja enda kinnitusest. Riigihangete registrit saab selleks otstarbeks kasutada üksnes siis, kui tegemist on riigihankega. Seega ei saa omavalitsusüksus riigihangete registri kaudu kõrvaldamise aluseid tuvastada, kui pole tegemist riigihanke menetlusega.

Lõike 2 kohaselt ei saa vee-ettevõtjaks määrata isikut, kellele kuuluva ÜVVK kaudu ei ole võimalik osutada nõuetekohast ÜVVK teenust ilma selle süsteemi liitmiseta teisele isikule kuuluva ÜVVKga, välja arvatud juhul, kui varade omanikud on omavahel kokku leppinud süsteemide kasutuskorra. Sätte kohaselt peab vee-ettevõtjaks määratav isik haldama ÜVVK teenuse osutamiseks kõiki vajalikke taristuobjekte või olema nende haldamiseks sõlminud kasutuskorra, mis võimaldab nõuetekohast teenust osutada.

Paragrahv 27. Riigihange vee-ettevõtja leidmiseks

Lõike 1 kohaselt tuleb vee-ettevõtja leidmiseks korraldada hankemenetlus kontsessioonilepingu sõlmimiseks riigihangete seaduse kohaselt juhul, kui ÜVVK on omavalitsusüksuse omandis või kui ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni eraõiguslikust isikust omanik loobub teenuse osutamisest ega tee ettepanekut teise isiku määramiseks, kes haldab ÜVVK teenuse osutamiseks vajalikku osa.

Lõikes 2 loetletakse riigihanke korraldamise alusdokumendid. Vee-ettevõtja leidmiseks korraldatava riigihanke alusdokumentides tuleb lisaks riigihangete seaduse §-s 77 nõutule esitada vähemalt:

- 1) vee-ettevõtja tegevuspiirkonna ulatus ja selle tehniline kirjeldus;
- 2) teave ÜVVK AK kohta;
- 3) teave ÜVVKga liitumise ning selle kasutamise eeskirjade kohta;
- 4) vee-ettevõtja kohustused;
- 5) vee-ettevõtja pädevusnõuded ÜVVK nõuetekohase toimimise tagamiseks;
- 6) ÜVVK teenuse osutamise tingimused;
- 7) hankelepingu kestus;
- 8) vee-ettevõtja ja omavalitsusüksuse vahel sõlmitava hankelepingu eelnõu;
- 9) teave halduslepingu kohta selle olemasolu korral.

Lõikes 3 sätestatakse vee-ettevõtjana tegutsemise kestus, kui vee-ettevõtja määratakse riigihanke alusel. Riigihanke alusel määratava juriidilise isiku vee-ettevõtjana tegutsemise alus ning vee-ettevõtja määramise otsuse ja hankelepingu kestus ei tohi olla pikem kui 12 aastat. Kontsessioonilepingu kestuse piiramine lühema ajaga ei ole ÜVVK teenuse puhul põhjendatud. 12aastane tähtaeg põhineb nii ÜVVK AK pikkusel kui ka asjaolul, et ÜVVK teenus on üldhuviteenus ning vee-ettevõtja on elutähtsa teenuse osutaja hädaolukorra seaduse tähenduses, mis muudab teenuse järjepideva ja stabiilse osutamise äärmiselt oluliseks. Kui vee-ettevõtja määramine toimiks lühemaks perioodiks (nt 5 aastaks), siis paratamatult kaob vee-ettevõtjal vastutus tagada süsteemide pikaajaline säilivus ja puudused kaugemad arengusuunad, mis nõrgendab omakorda teenuse osutamise stabiilsust ja jätkusuutlikkust. Tuleb veel rõhutada, et 12aastane vee-ettevõtja määramise periood ja ÜVVK AK 12aastane periood ei pea kattuma, vaid vee-ettevõtjal peavad olema teada pikaajalised kohustused kuni 12 aastaks. Näiteks kui arendamise kava vaadatakse üle vee-ettevõtja kuuendal tegutsemisaastal, siis kava koostatakse sellest hoolimata taas 12aastaseks perioodiks. Seega pikaajaliste lepingutega tagatakse ÜVVK teenuse osutamise stabiilsus ja järjepidevus, mistõttu RHSi §-s 136 sätestatud viieaastane periood ei ole ÜVVK teenuse osutamisel põhjendatud.

Paragrahv 28. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamine vee-ettevõtjaks määramiseta

Kui isik ei ole määratud vee-ettevõtjaks eelnõukohases seaduses sätestatud korras, kuid tema tegevus vastab eelnõukohases seaduses sätestatud ÜVVK teenuse definitsioonile ning tema omandis või valduses olev veevõrk või kanalisatsioon vastab ÜVVK määratlusele, kohalduvad selle isiku suhtes kõik vee-ettevõtja kohta sätestatud nõuded ja kohustused. Need on eelkõige pakkuda tarbijatele joogiveenõuetele vastavat joogivett ning tagada reovee kokkukogumine ja puhastamine veeseaduses sätestatud nõuete kohaselt. Samal ajal ei laiene ÜVVK teenust pakkuvale isikule seadusest tulenevad vee-ettevõtja õigused, nagu liitumistasu võtmise võimalus. Selle paragrahvi eesmärk on piirata vee-ettevõtjana tegutsemist sellistel isikutel, kes ei ole saanud selleks luba kohalikult omavalitsuselt, mistõttu ei ole nende tegevus ka kohaliku omavalitsuse poolt piisavalt hästi jälgitav. Kohalik omavalitsus peab võtma kasutusele kõik vajalikud meetmed, et isehakanud teenusepakkujad saaksid registreeritud vee-ettevõtjaks ja kohalik omavalitsus omaks täpset ülevaadet oma halduspiirkonnas ÜVVK teenust pakkuvatest ettevõtetest. Selliseid ettevõtteid tegutseb veel endistes suvilapiirkondades, kus aiandusühistud pakuvad iseseisvalt oma liikmetele teenust, tagamata seejuures joogiveeks müüdava vee vastavust kvaliteedinõuetele ega garanteeri ka teenuse osutamise järjepidevust.

Paragrahv 29. Vee-ettevõtja tegevuse peatamine ja lõpetamine

ÜVVK teenuse osutamise järjepidevus ja selle katkestamise vältimine on esmatähtis kohustus, mida vee-ettevõtja peab tagama. Seetõttu kohustab lõige 1 kuni uue vee-ettevõtja ja tema tegevuspiirkonna määramiseni seni ÜVVK abil veevarustuse ja reovee ärajuhtimise teenuseid osutanud ettevõtjat jätkama tegevust lepinguga määratud ajani. Säte sisuliselt keelab teenuse osutamise lõpetamise enne, kui kohaliku omavalitsuse volikogu ei ole oma otsusega määranud uut vee-ettevõtjat, kuid seda kuni lepinguga määratud ajani või kuni 12 kuud vee-ettevõtja tegevuse peatamise või lõpetamise teate saamisest alates.

Lõike 2 kohaselt peab vee-ettevõtja vähemalt 12 kuud enne ÜVVK teenuse pakkumise peatamist või lõpetamist omavalitsusüksust kirjalikult informeerima peatamise või lõpetamise ajakavast ning esitama ülevaate abinõudest, mis tagavad seadusest ja omavalitsusüksusega sõlmitud lepingutest tulenevate nõuete täitmise. Säte kehtib üksnes juhul, kui vee-ettevõtja soovib lepingu peatada või lõpetada enne lepingus määratud tähtaega. Säte on vajalik ÜVVK teenuse järjepidevuse tagamiseks, et omavalitsusüksusel oleks piisav aeg uue ÜVVK teenuse pakkuja leidmiseks või muude ümberkorralduste tegemiseks.

Lõike 3 kohaselt peab kohalik omavalitsus määrama uue vee-ettevõtja opereeriva vee-ettevõtja tegevuse peatamise või lõpetamise teate saamisest alates hiljemalt 12 kuu jooksul või tagama vee-ettevõtja kohustuste täitmise muul moel. Kui kohalik omavalitsus 12 kuu jooksul uut vee-ettevõtjat ei ole määranud, kohaldub kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõige 1, mille järgi tuleb kohalikul omavalitsusel endal korraldada ÜVVK teenuse osutamine. Eelkõige peab omavalitsusüksus olema veendunud, et vee-ettevõtja tegevuse peatamise või lõpetamise korral on ÜVVK teenuse osutamine siiski tagatud. Toimepidevuse tagamisele kohalduvad ka MSÜSi §-s 35 sätestatud alused käesolevas seaduses sätestatud erisustega. Säte on vajalik vee-ettevõtja kaitseks omavalitsusüksuse tegevusetuse korral.

Paragrahv 30. Vee-ettevõtja raamatupidamise erinõue

Lõikes 1 sätestatakse vee-ettevõtja raamatupidamise erinõue, mis on vajalik ÜVVK teenuse hinna põhjendatuse kontrollimiseks Konkurentsiametile ja kohalikele omavalitsusele. Kuna ÜVVK teenuse hind sõltub teenuse osutamiseks vajalike kulude suuruselt, tuleb vee-ettevõtjal lisaks konkurentsiseaduse §-s 18¹ sätestatud nõudele pidada oma raamatupidamises kulude kohta eraldi arvestust järgmiste tegevuste kaupa:

- 1) veevarustus;
- 2) reovee ärajuhtimine;
- 3) reovee puhastamine;
- 4) sademevee ärajuhtimine;
- 5) sademevee puhastamine;
- 6) punktides 1–5 nimetatud tegevustega seotud lisateenused;
- 7) pürgimisteenuse osutamine eelnõukohase seaduse tähenduses;
- 8) liitumistasud ÜVVKga liitumise eest;
- 9) muu tegevus, mis ei ole seotud ÜVVK teenuse osutamisega.

Punktis 6 nimetatud põhiteenustega seotud lisateenused on sellised monopoolsed teenused, mis oma olemuselt on põhiteenuste osa, st neid ei saa osutada mitte keegi teine, kui vaid konkreetne vee-ettevõtja. Monopoolsed teenused on näiteks veemõõtjate plommimine, veeühenduse avamine ja sulgemine tarbija juures, kinnistule tehniliste tingimuste koostamine ja/või kooskõlastamine jms. Põhiteenustega seotud lisateenuste eristamise aluseks on asjaolu, et vee-

ettevõtja aktsepteerib vaid seda tööd, mis on temalt tellitud, ega tunnista kellegi teise tehtut. Võrreldes kehtiva seadusega on uue kululiigina juurde tulnud pargimisteenuse osutamise kulud reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 ie või suurem, kui piirkonda ei ole ühiskanalisatsioon välja ehitatud. Kuna eelnõukohase seaduse kohaselt peab vee-ettevõtja nimetatud piirkonnas korraldama pargimisteenust ühiskanalisatsiooni teenuse hinnaga, tuleb pargimisteenuse kulud arvestada samuti vee-ettevõtja kuludeks, mille alusel ühiskanalisatsiooni teenuse hind kujuneb.

Kuna tagastamatu abi eest soetatud varadelt amortisatsioonikulu ÜVVK teenuse hinda ei arvestata, tuleb lõike 1 punktides 1–6 nimetatud kulude juures eraldi esile tuua tagastamatu abiga soetatud varad ja varadega seotud kapitalikulu.

Lõige 3 täpsustab raamatupidamise aruandluse pidamist kohustust olukorras, kus teenust osutab regionaalne vee-ettevõtte ehk kui vee-ettevõtte teenindab mitut kohalikku omavalitsust. Kui tarbijale või teisele vee-ettevõtjale osutatakse ÜVVK teenust mitmel reoveekogumisalal või mitmes tegevuspiirkonnas, peab vee-ettevõtja pidama eraldi arvestust reoveekogumisalade või tegevuspiirkondade kaupa lõikes 1 sätestatu kohaselt, välja arvatud juhul, kui piirkondades määratakse ühine ÜVVK teenuse hind eelnõukohase seaduse 6. peatükis sätestatu kohaselt. Kuna regionaalse vee-ettevõtte eesmärk on tagada kõrge kvaliteediga ÜVVK teenuse osutamine eri omavalitsusüksustes, mida teenindavad üldjuhul sama vee-ettevõtte kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistid, on ÜVVK teenuse hinna mõistlikkuse tagamiseks otstarbekas kehtestada kogu vee-ettevõtte teeninduspiirkonna kohta ühine ÜVVK teenuse hind. On ilmselge, et suuremamahuliste teenuste osutamisel muutub teenuse ühiku hind odavamaks, mistõttu tuleks kohalikel omavalitsustel enam panustada läbirääkimistesse regionaalse vee-ettevõtte moodustamiseks, et tagada ühtlaselt kvaliteetse ÜVVK teenuse osutamine nii piirkonna keskustes kui ka väljaspool seda. Regionaalsete vee-ettevõtete moodustamine võimaldab ka väiksemates hajaasustuspiirkondades pakkuda ÜVVK teenust mõistliku hinnaga.

Paragrahv 31. Vee-ettevõtja tegevuse aruande avalikustamine

Lõike 1 kohaselt avalikustab vee-ettevõtja üks kord aastas aruande oma või omavalitsusüksuse veebilehel 30 päeva jooksul pärast selle kinnitamist. Kuna vee-ettevõtja on eelkõige sotsiaalne ettevõtte, mille esmane eesmärk on nõuetekohase ÜVVK teenuse osutamine piirkonna elanikele, mitte kasumi teenimine, on ettevõtte tegevuse läbipaistvuse tagamiseks oluline võimaldada ka piirkonna elanikel saada infot vee-ettevõtja käekäigu kohta. Kuigi sätte kohaselt tuleb aruanne avalikustada kas vee-ettevõtja või kohaliku omavalitsuse kodulehel, on soovitatav see avalikustada mõlemal veebilehel, et tagada elanikkonna suurem kaasatus ja informeeritus. Tegemist on tavapärase nõudega, mida rakendavad väga paljud Euroopa riigid, et vee-ettevõtja oleks kogukonnale lähedane ning võimaldaks kogukonna soovidega sünergias tegutsemist.

Lõikes 2 sätestatakse vee-ettevõtja avalikustatava aruande sisu. Sätte kohaselt peab aruanne sisaldama majandusaasta aruande kokkuvõtet, ülevaadet viimase aasta jooksul tehtud investeeringutest, joogivee kvaliteedist, reovee ja sademevee puhastamisest ning tuleviku arengusuundadest.

Lõikes 3 märgitakse täiendavalt, et avalikustamise kohustus ei laiene sellistele andmetele, mida ei saa seaduste kohaselt avalikustada. Nendeks võivad olla näiteks avaliku teabe seadusest või väärtpaberituruse seadusest tulenevad piirangud. Seega peab andmete avalikustamine toimuma, arvestades teistest seadustest sätestatud piiranguid.

Paragrahv 32. Joogivee- ning reoveekäitlusrajatiste töö eest vastutavatele isikutele esitatavad nõuded

Lõike 1 kohaselt tuleb vee-ettevõtjal määrata iga enda hallatava joogivee- ning reoveekäitlusrajatise kohta pädev isik, kes vastutab rajatise nõuetekohase toimimise eest. Eelkõige puudutab säte neid vee-ettevõtjaid, kes ei ole veel puhastitele vastutavat operaatorit määranud. Võib eeldada, et kõigil linnalisi asumeid teenindavatel puhastitel on vastutavad operaatorid määratud, mistõttu nõue puudutab eelkõige pigem väikseid puhasteid, kus puudub ka piirkondlik vee-ettevõtja, kes neid puhasteid hooldaks. Kuna aga puhastite nõuetekohane töö saab toimida üksnes operaatori sekkumisega (vähemalt teatud perioodi tagant), võib eeldada, et üle 90% puhastitele on määratud eelnõu koostamise seisuga vastutav operaator, kelle ülesandeks on puhasti vähemalt perioodiliselt üle vaadata ja teha vajalikud hooldustööd.

Lõike 2 kohaselt peab joogivee- ning reoveekäitlusrajatise haldav pädev isik läbima iga seitsme aasta järel vähemalt 80tunnise väljaõppe joogivee- ning reoveekäitlusrajatiste opereerimisest. Reoveekäitlusrajatiste operaatorite väljaõpet on korraldatud juba enam kui kümme aastat. Selleks on kursusi korraldanud näiteks Tallinna Tehnikaülikool iseseisvalt kui ka koostöös projekteerimis- ja opereerimisteenuseid pakkuvate eraettevõtetega. Keskkonnaministeerium on aastaid korraldanud riigihankeid koolitajate leidmiseks ning tulemusena on korraldatavad koolitused taganud järjepidevalt operaatorite väljaõppe võimaluse. Sarnane koolitusvõimalus on kavas luua ka joogiveeoperaatoritele, et tagada operaatoritele head kutseoskused nii joogivee- kui ka reoveekäitlusrajatiste opereerimisel. 80tunnise väljaõppe läbimine ei ole kohustuslik juhul, kui isikul on kutseeaduse kohane kutse- või pädevustunnistus. Veekäitlusrajatiste operaatorite kvalifikatsioonitasemest sõltub eelkõige see, kas veekäitlusseadmed on hooldatud ja käitatud nõuetekohaselt ning kas ärajuhitud heitvesi põhjustab looduskeskkonna kahjustamise ohtu. Mainitud kahju seisneb eelkõige selles, kui reoveepuhasti projekteeritud opereerimisparameetritest kaldutakse kõrvale ja looduskeskkonda suunatav heitvesi ei vasta nõuetele. Kui operaatoritel vajalik kvalifikatsioon puudub, väljendub see ka veekäitlusseadmete tööeas ja kvaliteedis, kuna seadmete pikaajaline nõuetekohane toimimine eeldab professionaalseid operaatoreid, kellel on teadmised seadmete toimimisest ja ohtudest ning oskused seadmete hooldamiseks ja igapäevaseks käitamiseks.

Lõige 3 täpsustab, et veekäitlusrajatiste töö eest vastutava isikuna võib tegutseda ka välisriigis kutse omandanud isik, kui tema kvalifikatsiooni on tunnustatud välisriigi kutsekvalifikatsiooni tunnustamise seaduse kohaselt. Välisriigi kutse tunnustamiseks on pädev asutus Keskkonnaministeerium. 80tunnise väljaõppe läbimiseks on isikul vabadus ise valida, missugusel koolitusel ta osaleb. Oluline on, et koolitusprogramm kataks kõiki selle paragrahvi lõikes 4 väljaõppe programmi sisu kohta esitatud nõudeid.

Lõige 4 annab volituse keskkonnaministrile määruse koostamiseks, kus täpsustatakse joogivee- ning reoveekäitlusrajatise töö eest vastutavale isikule esitatavaid nõudeid, koostatakse vastav väljaõppe programm ja kord. Alates 2017. a on võimalik omandada ka veekäitlusoperaatori kutset. See aga ei tähenda, et kutset omav isik peaks läbima uuesti ka 80tunnise väljaõppe, kuna ilmselgelt on kutse saamise aluseks olev õppeprogramm palju ulatuslikum kui seda suudetakse pakkuda 80tunnise väljaõppe raames. Seega kui isik on läbinud vähemalt 80tunnise väljaõppe, mis vastab keskkonnaministri määrusega kehtestatud õppeprogrammile, siis on isikul ÜVVKSi eelnõu kohane veekäitlusoperaatori pädevusnõue täidetud.

5. peatükk

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenus

Paragrahv 33. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise alused

Lõikes 1 sätestatakse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse aluspõhimõtte. ÜVVKga kaetud alal on tarbijal õigus saada ühisveevärgist joogivett ja juhtida ühiskanalisatsiooni reovett ning lahkvoolsesse sademeveekanalisatsiooni sademevett. Tegemist ei ole siiski absoluutse õigusega. Näiteks võib ühisveevärgist joogivee saamine olla piiratud seetõttu, et tarbija soovitud joogivee mahtu ei ole võimalik vee-ettevõtjal tagada. Eelkõige puudutab see tööstusi jm asutusi, mille veetarve on erakordselt suur (nt veekeskused). Ühiskanalisatsiooniteenuse pakkumist takistavaks teguriks võib olla asjaolu, et ühiskanalisatsiooni soovitakse juhtida sellise saasteainete kontsentratsiooniga reovett, mis ei vasta ÜVVK kasutamise eeskirjas või keskkonnaministri määruses sätestatud piirnormidele ning võib seetõttu reovee puhastusseadmete tööd häirida. Ka see erand puudutab eelkõige tööstusettevõtteid. Nimetatud piirangud on otseselt seotud eelnõukohase seaduse sättega, mis kehtestab ammendavad alused vee-ettevõtjale teenuse osutamisest keeldumiseks. Kui kaks esimest piirangut puudutavad eelkõige tööstusettevõtteid, siis kolmas ÜVVK teenuse osutamise piirang on seotud sademevee ärajuhtimisega. Seda teenust ei pea vee-ettevõtja osutama eratarbijale juhul, kui sademevee ärajuhtimiseks puudub lahkvoolne sademeveekanalisatsioon ning sademevee ühiskanalisatsiooni juhtimine põhjustaks häireid reovee puhastussüsteemis. Tegemist on siiski erandliku olukorraga ning üldjuhul on piirkonna ÜVVK arendused arvestanud piirkondlike vajadustega ning teenust suudetakse pakkuda piirkonnale vajalikus ulatuses ja mahus.

Sätte teiseks oluliseks põhimõtteks on see, et ÜVVK teenust tuleks pakkuda mõistliku, põhjendatud ja võrdse kohtlemise põhimõtet järgiva hinnaga. Kuigi hinna kehtestamise alused on seaduses ka eraldi sätestatud, on mõistlikkust, põhjendatust ja võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist peetud niivõrd oluliseks ÜVVK teenuse osaks, et see on välja toodud ka teenuse osutamise aluspõhimõtete juures. Mõistliku ÜVVK teenuse hinna põhimõtte peab tagama nõuetekohase joogivee kättesaadavuse võimalikult suurele hulgale elanikele ning ÜVVK teenuse hind peab põhinema vee-ettevõtja põhjendatud kuludel, mida kirjeldab teenuse hinna põhjendatus. Võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt peab samasuguse teenuse osutamisel ÜVVK teenuse hind olema kõigile piirkonna tarbijatele ühesuurune. Näiteks joogivee hind füüsilisele isikule või juriidilisele isikule saab sõltuda joogivee allika omadustest, sealhulgas joogivee töötlemise vajadusest ja mahust, torustike ulatusest kui ka süsteemi tehnilistest lahendustest, kuid ei saa sõltuda sellest, kas tarbijaks on juriidiline või füüsiline isik. Seetõttu peaks ühes vee-ettevõtja tegevuspiirkonnas, kus on välja ehitatud üks ühine joogivee taristu, joogivee hind olema üldjuhul kõigile selles piirkonnas asuvatele tarbijatele ühesuurune. Seda printsiipi aitab järgida regionaalsete vee-ettevõtete moodustamine ja seeläbi on piirkonna tarbijatele võimalik kehtestada ühesugune ja mõistlik ÜVVK teenuse hind. Samasuguseks teenuseks ei loeta aga olukorda, kus üks tarbija juhib ühiskanalisatsiooni reovett, mille saasteainete sisaldused on kordades suuremad kui teise tarbija reovees. Selle eristamiseks moodustatakse reostusgrupid ning ÜVVK teenuse hind kehtestatakse igale reostusgrupile eraldi. Teisisõnu, erinevas reostusgrupis asuva reovee ärajuhtimine on ÜVVK teenuse hinna mõistes erinevad teenused, millele on kehtestatud ka erinevad hinnad.

Lõikes 2 kohustatakse vee-ettevõtjat tagama tarbijale ühisveevärgi kaudu joogivesi liitumispunktini ning vastu võtma reovett, mille reostusnäitajad ja ohtlike ainete kontsentratsioonid ei ületa ÜVVK kasutamise eeskirjaga ja keskkonnaministri määrusega

kehtestatud piirnorme. Sätet tuleb tõlgendada koosmõjus sättega, mis annab ammendavad alused vee-ettevõtjale ÜVVK teenuse osutamisest keeldumiseks.

Lõike 3 alusel on vee-ettevõtja kohustatud sademevee vastuvõtmise teenust osutama tarbijale üksnes sellises ulatuses ja viisil, mis vastab ÜVVK AKs ja kasutamise eeskirjas sätestatud tingimustele ja korrale. Näiteks olukorras, kus piirkonnas ei ole üldse sademevee taristust välja ehitatud, ei saa vee-ettevõtjale panna ka sademevee kokkukogumise ja puhastamise kohustust, välja arvatud juhul, kui ÜVVK kasutamise eeskirjaga on lubatud sademevett juhtida reovee kanalisatsiooni.

Lõike 4 eesmärk on sätestata üheselt olukord, mil vee-ettevõtjapoolne lepingu rikkumine on vabandata. Juhul kui ÜVVK teenus on piiratud või peatatud ÜVVK kasutamise eeskirjas sätestatud alusel ÜVVK avarii kõrvaldamiseks ja muudel juhtudel, mis ei sõltu vee-ettevõtja tegevusest, kuid on vajalikud süsteemide vähemalt miinimumnõuetekohaseks töötamiseks, on ÜVVK teenuse piiramine või peatamine vabandata. Tegemist on eriolukordadega, kus näiteks avarii, põuast tingitud ületarbimine või suurest sademe- või lumesulamisveest tingitud üleujutuse korral on vee-ettevõtjale antud õigus teenuse piiramiseks või peatamiseks. Seetõttu ei ole selle sätte puhul tegemist VÕSi § 103 suhtes eriregulatsiooniga vaid üksnes konkreetse olukorra kirjeldusega, millal tarbija ei saa vee-ettevõtjapoolse lepingujärgse kohustuse rikkumise korral vee-ettevõtja vastu rakendada õiguskaitsevahendeid. Selle sätte kõrval kohaldub ka VÕSi §-st 103 tulenev üldregulatsioon, kui selles sättes nimetatud koosseis ei ole täidetud.

Paragrahv 34. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise lepingu sõlmimine

Lõikes 1 sätestatakse lepingu sõlmimise kohustus. Ühisveevärgist vee võtmine ning reo- ja sademevee juhtimine ühiskanalisatsiooni toimub vee-ettevõtja ja tarbija vahelise ÜVVK teenuse osutamise lepingu (edaspidi *teenusleping*) alusel. Tegemist on võlaõigusliku lepinguga, millele kohaldub võlaõigusseaduses sätestatu, arvestades eelnõukohases seaduses toodud erisusi. Riigikohtu lahendi 3-2-1-125-10 p 34 alusel on veeleping kolleegiumi arvates töövõtulepingu tingimustele vastav leping VÕSi § 635 lõike 1 mõttes, kus töövõtja kohustub varustama tellijat veega ja ära juhtima kostja reovett, kostja kohustus aga selle eest maksma tasu. Sellest tulenevalt on ÜVVKSi eelnõu koostajad seisukohal, et ÜVVK teenuse korral on tegemist valdavalt teenuslepingu tunnustustele vastava lepinguga, kuid ei ole välistatud, et teatud juhul võivad kohalduda ka müügilepingu sätted.

Lõikes 2 täpsustatakse sademevee teenuslepingu sõlmimise põhimõtteid, kuna ÜVVK termin ei hõlma sademevett, kui kohalik omavalitsus ei ole ÜVVK AK-s seda ÜVVK hulka arvanud. Sel juhul tuleb teenusleping sõlmida omavalitsusüksuse määratud isikuga sademevee majandamise kavas ettenähtud korras. Kui sademevett ei ole ÜVVK hulka määratud, tuleb kohalikul omavalitsusel koostada sademevee jaoks eraldi sademevee majandamise kava.

Lõike 3 kohaselt tuleb teenusleping sõlmida ÜVVK kasutamise eeskirja alusel. Sätte kohaselt on ette määratud üksnes teenuslepingu vorm. Teenusleping tuleb sõlmida kirjalikus, elektroonilises või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Paragrahv 35. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni kasutamise eeskiri

Lõike 1 kohaselt kinnitab eeskirja omavalitsuse volikogu ning see peab sisaldama vähemalt:

1) võetava joogivee mõõtmise ja ärajuhitava reo- ja sademevee arvestamise korda, et oleksid

üheselt määratud, millistel alustel toimub joogivee mõõtmine ning reo- ja sademevee arvestamine;

2) ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise täpsustatud korda. See peab hõlmama ülevaadet, kuidas piirkonnas osutatakse joogiveeteenust ning kogutakse kokku ja puhastatakse reovett ning millistel alustel ja ulatuses osutatakse sademevee kokkukogumise ja puhastamise teenust;

3) ühiskanalisatsiooni juhitava reo- ja sademevee reostusnäitajate, välja arvatud ohtlikud ained, piirnorme arvestusega, et ühiskanalisatsioonist väljuv heitvesi vastaks veeseaduse alusel kehtestatud nõuetele ja ühiskanalisatsiooni juhitav reovesi ei kahjustaks ühiskanalisatsiooni toimimist;

4) ÜVVK teenuse eest tasumise korda ning piirnormi ületava reostuse tasu arvestamise korda;

5) joogivee andmise katkestamise ja taastamise ning reo- ja sademevee vastuvõtmise katkestamise ning taastamise korda;

6) ÜVVK kahjustuse või avarii korral joogivee andmise piiramise, peatamise ja taastamise ning reovee ärajuhtimise piiramise, peatamise ja taastamise korda;

7) ühiskanalisatsiooni juhitava sademevee koguse arvestamise meetodikat, välja arvatud juhul, kui piirkonnas rakendatakse sademeveele vaid abonenttasu;

8) ühisveevärgiga liitumise punktis minimaalse lubatud veerõhu piirnormi sõltuvalt hoonestuse valdavast kõrgusest;

9) ühiskanalisatsiooniga liitumise punktis maksimaalse lubatud paisutustaseme piirnormi.

Lõikes 2 määratakse alused, mida peaks kohalik omavalitsus ÜVVK kasutamise eeskirjas reostusnäitajate piirnormide kehtestamisel arvesse võtma. Sätte kohaselt tuleb piirnormide määramisel arvestada piirkonna reoveepuhasti suurust, võimsust, reoveepuhasti tüüpi, kasutatavat puhastustehnoloogiat, vooluhulka, reovee ühtlustusvõimalusi ning teisi tehnoloogilisi kriteeriume, mis võimaldavad ühiskanalisatsiooni juhitavat reovett nõuetekohaselt puhastada ühiskanalisatsioonisüsteemi kahjustamata. Kogu riigis ühtsete piirnormide kehtestamine pole võimalik, kuna reoveepuhasti suutlikkus konkreetse tarbija reovee puhastamisega toime tulla sõltub suuresti nii kasutatavast tehnoloogiast, projekteeritud puhasti iseärasustest kui ka puhasti suuruselt. Seetõttu tuleb asjakohased normid kehtestada kohalikul omavalitsusel ÜVVK kasutamise eeskirjaga, mis võimaldab kõige paremini arvestada piirkondlike iseärasuste ja puhasti võimalustega. Piirnormide arvestamise alused, sealhulgas vastavad eksperdi hinnangud peavad olema avalikud, välja arvatud osas, mis kahjustab ettevõtte ärisaladust või avalikustamine on piiratud teiste õigusaktidega. Piirnormide määramise aluseks olevad andmed on vaja avalikustada, et tagada tarbijale läbipaistvus ja selged alused koos objektiivsete põhjendustega, miks ÜVVK teenuse kättesaadavus on mingis ulatuses piiratud. Avalikustamisele ei kuulu vaid selline info, mis võiks kahjustada ettevõtte ärisaladust või andmete piiramiseks on muud õiguslikud alused.

Kui maa on kaasomandis, sõlmitakse lõike 3 kohaselt ühisveevärgivee võtmiseks ning reo- või sademevee ühiskanalisatsiooni juhtimiseks vee-ettevõtjaga üks leping kaasomanike enamuse otsuse alusel asjaõigusseaduse § 72 järgi. Võrreldes kehtiva ÜVVK Siga, on sättest välja jäetud lepingu kirjalik vorm, kuna lepingu vorm tuleneb eelnõukohase seaduse § 34 lõikest 3, mille kohaselt lepingu võib sõlmida kirjalikus, elektroonilises või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Lisaks on sättest välja jäetud lepingu sõlmimine kaasomanike volitatud esindajaga, kuna ÜVVK S ei pea reguleerima seda, kas tehing tehakse esindaja kaudu või mitte. Esindaja kaudu tehingu tegemine tähendab, et lepingu pooleks on esindatav, mitte esindaja. Kui kaasomanike enamuse on otsustanud lepingu sõlmida, siis on nad kõik ka selle lepingu pooleks.

Lõikes 4 täpsustatakse lõikes 3 sätestatud, et korteriomanditeks jagatud kinnisomandi puhul on tarbijaks korteriühistu. Korteriomanik võib olla tarbijaks juhul, kui on võimalik tema korteriomandi veevärgi ja kanalisatsiooni liitmine ÜVVKga eelnõukohase seaduse nõuetele vastava individuaalse liitumispunkti kaudu. Iga korteriomanik ei saa olla vee-ettevõtja tarbijaks, kuna vee-ettevõtja vastutab ÜVVK toimimise eest kuni liitumispunktini, mitte aga kinnistu veevärgi ja kanalisatsiooni eest. Kuna kortermajadel on üldjuhul üks ühine kinnistusisene veevõrk ja kanalisatsioon, ei ole võimalik kortermajade korral jagada vee-ettevõtja tarbijaid iga korteri kaupa, sest liitumispunkt vee-ettevõtjaga on kõigil korteritel üks ühine. Seega on kortermaja vee-ettevõtja jaoks üheks tarbijaks, sest vee-ettevõtjal ei ole õigust korraldada vee jaotamist liitumispunkti järel kortermaja sees. Erinev on aga olukord paarismajade korral, kus reaalselt on võimalik ehitada mõlemale tarbijale eraldi liitumispunkt, sest paarismajadel on üldjuhul ka kinnistusisene eraldi veevõrk ja kanalisatsioon. Sellisel juhul on vee-ettevõtja jaoks tegemist kahe tarbijaga. Kirjeldatud olukorda reguleerib lõike 4 teine lause, mille kohaselt korteriomanik võib olla vee-ettevõtja tarbijaks ka juhul, kui on võimalik tema veevärgi ja kanalisatsiooni ühendamine ÜVVKga eelnõukohase seaduse nõuetele vastava liitumispunkti kaudu.

Lõikega 5 täpsustatakse, et ÜVVKSiga sätestatud nõuetest tarbija kahjuks kõrvalekalduvad kokkulepped on tühised.

Paragrahv 36. Ohtlike ainete ja muude saasteainete juhtimine ühiskanalisatsiooni

Lõikes 1 sätestatakse ühiskanalisatsiooni kasutamise piirid ning ainete loetelu, mida ühiskanalisatsiooni juhtida ei tohi. Ühiskanalisatsiooni on keelatud juhtida jäätmeid, sealhulgas ohtlikke jäätmeid ja tahkeid osiseid, piirnormi ületavas kontsentratsioonis ohtlikke ja muid aineid, mis kahjustavad või pärsivad ühiskanalisatsiooni või reoveepuhasti toimimist või keskkonnaseisundit.

Lõike 2 kohaselt kehtestab keskkonnaminister määrusega nende ohtlike ainete piirnormid, mida tohib ühiskanalisatsiooni juhtida. Säte annab keskkonnaministrile volituse kehtestada ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete piirnormid. Ühiskanalisatsiooni juhitava reovee kontsentratsioonid sõltuvad konkreetse piirkonna reoveepuhasti tüübist, suurusest ja vooluhulkadest. Seega üleriigiliste piirnormide kehtestamisel tuleb eelduslikult sätestada erinevad piirnormid reoveepuhastite suurusest lähtuvalt, kuid ilmselgelt pole võimalik määrusega sätestada asjakohaseid piirnorme iga konkreetse piirkonna olusid ja puhasti eripära arvestades. Tulenevalt tööstusheite seadusest (THS) võetakse kompleksloa kohustusega käitiste heite piirväärtuste määramisel arvesse ka THSi § 46 lõigetes 2 ja 3 nimetatud aineid.

Lõige 3 reguleerib olukordi, kus tarbija poolt ärajuhitud reo- või sademevesi sisaldab üle lubatud piirnormi saasteaineid, sealhulgas ohtlikke aineid või muid reostusnäitajaid, nagu pH, mis ei vasta kehtestatud piirnormidele. Sel juhul on tarbija kohustatud enne reo- ja sademevee ühiskanalisatsiooni juhtimist kasutama eelpuhastust või võtma kasutusele muid meetmeid reo- ja sademevee nõuetele vastavaks viimiseks. Muudeks meetmeteks on nii tehnoloogilised uuendused kui ka tootmises mõne ohtliku aine asendamine keskkonnasõbralikuma ainega. Eelpuhasti rajamise kohustus ei rakendu juhul, kui vee-ettevõtja ja tarbija on omavahelises teenuslepingus leppinud kokku leebemates piirnormides, kui on ette nähtud kohaliku omavalitsuse kehtestatud ÜVVK kasutamise eeskirjas või keskkonnaministri määruses. Oluline on siinkohal rõhutada, et vee-ettevõtja ja tarbija võivad omavahel kokku leppida leebemates normides, kui on kehtestatud ÜVVK kasutamise eeskirja või keskkonnaministri määrusega, kuid vee-ettevõtjal puudub võimalus rangemate nõuete kehtestamiseks. Lõike 3 kohaselt on

vee-ettevõtja kohustatud tarbijalt vastu võtma sellist reo- ja sademeveett, mille piirnormid vastavad kohaliku omavalitsuse ÜVVK kasutamise eeskirjas või keskkonnaministri määruses kehtestatud ning tarbija reoveest ei ole tuvastatud muid saasteaineid, mille kohta ei ole piirnorme määratud, kuid mis võivad kahjustada ühiskanalisatsiooni ehitisi, seadmeid, reovee puhastusprotsessi või keskkonnaseisundit. Kohaliku omavalitsuse ÜVVK kasutamise eeskirjaga ja keskkonnaministri määrusega kehtestatakse tarbijale maksimaalsed nõuded, kuid vee-ettevõtja ja tarbija omavahelises teenuslepingus võib kehtestatud norme leevendada poolte kokkuleppel. Tarbija jaoks rangemate nõuete kehtestamine ei ole lubatud. Samas tuleb mõnda, et ei ole võimalik reguleerida kõikide võimalike ainete ja ühendite juhtimist ühiskanalisatsiooni, mistõttu eriti haruldaste ühendite tuvastamisel, mille juhtimine ühiskanalisatsiooni peaks olema piiratud või välistatud, kuna on tuvastatud selle ühendi negatiivne mõju ühiskanalisatsiooni ehitistele, seadmetele, puhastusprotsessile või keskkonnale, tuleb reguleerida pooltevahelises lepingus.

Lisaks tuleb arvestada, et THSi alusel kompleksloa kohustusega käitiste puhul otsustatakse ja määratakse heite piirväärtused kompleksloaga. THSi §-s 44 on kirjeldatud leebemate heite piirväärtuste kehtestamise tingimused. Kui kompleksloa kohustusega käitise puhul juhitakse heide vette kaudselt⁹, võib käitisele THS § 44 lõikest 10 tulenedes heite piirväärtust määrares arvestada reoveepuhasti mõju tingimuse, et tagatakse keskkonna kui terviku kaitstuse samaväärne tase, saastatus ei suurene ning käitaja järgib ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete kohta kehtestatud nõudeid. Neid tingimusi kaalub loa andjana Keskkonnaamet kompleksloa väljastades. Kompleksloa kohustusega käitised peavad vastama samuti parimale võimalikule tehnikale (PVT). Need nõuded tulenevad muuhulgas Euroopa Liidus kehtestatud PVT-järeldustest, kus võivad olla kehtestatud ka heite piirväärtused ehk normid kaudsete heidete puhul, millest leebemate nõuete kehtestamine on võimalik THS-is toodud tingimuste alusel. Näiteks on kehtestatud kaudsele heitele ohtlike ainete piirväärtused Euroopa Komisjoni rakendusotsusega (EL) 2018/1147¹⁰, 10. august 2018, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/75/EL alusel jäätme käitluse parima võimaliku tehnika (PVT) alased järeldused.

Lõike 4 kohaselt peab keskkonnavalda või keskkonnakompleksloa kohustusega tööstus- või tootmisettevõtja, kes kasutab oma tegevuses ohtlike aineid, mis on nimetatud käesoleva paragrahvi lõike 2 ja mis juhitakse ühiskanalisatsiooni, esitama Keskkonnaametile keskkonnaotsuse infosüsteemi kaudu kirjaliku teabe ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete heidete koguste ja kontsentratsioonide kohta üks kord aastas koos nende andmete arvestamise aluseks oleva meetodikaga. Kohustus on vajalik ohtlike ainete kasutamisest ja nende veekeskonda jõudmisest usaldusväärse informatsiooni saamiseks. Meetodina võib tööstus- või tootmisettevõtte kasutada nii arvutuslikku meetodit andmevoogude bilansi kaudu kui ka teha reaalseid mõõtmisi ühiskanalisatsiooni liitumispunktis. Seire tegemisel peab olema tagatud seire usaldusväärsus – proovivõtja peab olema reovee valdkonnas atesteeritud ning proovid peavad olema analüüsitud akrediteeritud laboris. Oluline on rõhutada, et eelnõukohane seadus ei kehtesta seirekohustust, vaid seab üksnes andmete esitamise kohustuse. Seirekohustus võib tulla nii THSist kui ka vee-ettevõtja ja tarbija vahelisest teenuslepingust.

Kui tegemist on keskkonnakompleksloa kohustusega tööstus- või tootmisettevõtjaga, asendab THSi § 24 alusel Keskkonnaameti määratav reovee omaseire kohustus selles sättes nõutud

⁹ Kaudse heite korral juhitakse reovesi või eelpuhastatud reovesi ühiskanalisatsiooni kaudu käitisevälisesse reoveepuhastisse täiendavaks puhastamiseks.

¹⁰ PVT-järeldused on avaldatud Euroopa Liidu Teatajas: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32018D1147>

andmete kogumise kohustuse, kuid vastavad andmed tuleb sel juhul ikkagi esitada kohustusliku seirekava kohaselt üks kord aastas Keskkonnaametile keskkonnaotsuse infosüsteemi kaudu. Kui tegemist on keskkonnakompleksloa kohustusest väljajääva tööstus- või tootmisettevõtjaga, põhineb seiresagedus vee-ettevõtjaga kokkulepitud teenuslepingul. Kui teenuslepingus seiresagedust määratud ei ole või seire ei hõlma kõiki tööstuses kasutatavaid ohtlike aineid, on tööstus- ja tootmisettevõtja enda otsustada, kas ta korraldab vähemalt üks kord aastas ise ühiskanalisatsiooniga liitumise punktis reovee seire kõigi tootmisprotsessis kasutatavate ohtlike ainete korral või analüüsib ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete andmeid massibilansi alusel.

Keskkonnaametile antav ohtlike ainete informatsioon võimaldab rakendada sobivaid meetmeid veekeskkonna kaitseks. Keskkonnaametile tekib täienev ohtlike ainete andmebaas, mille alusel veelubades ainete seireid ja piirnorme määrata, et väljalase oleks reguleeritud kõigi nende ainete poolest, mida veekogusse olulises koguses juhitakse. Seega võib eeldada, et lisanduv info ohtlike ainete kohta võimaldab ka Keskkonnaametil anda välja veelube teaduspõhisemalt ja tegelike olusid arvestavalt. Saadud info arvelt väheneb Keskkonnaametil vajadus korraldada pistelist operatiivseiret ohtlike ainete väljaselgitamiseks väljalaskmete läheduses. Sellest tulenevalt muutub ka seire teaduspõhisemaks, kuna täienev ohtlike ainete andmete info võimaldab juba ilma seireta teha analüüsi ja järeldusi võimalike ohtlike ainete heidete kohta. Keskkonnaametile esitatud teave ohtlike ainete kohta edastatakse automaatselt keskkonnaotsuse infosüsteemi kaudu ka ÜVVK teenust pakkuvale vee-ettevõtjale. Vastav infosüsteemi täiendus vajab alles arendamist, kuid on kavandatud keskkonnaotsuste infosüsteemi luua enne sätte jõustumist. Vee-ettevõtjal tekib aruandluse tulemusena parem ülevaade oma tarbijate reoveest ja ta oskab paremini kavandada meetmeid reovee efektiivsemaks puhastamiseks.

Lõike 5 järgi on keskkonnaloa või keskkonnakompleksloa kohustusega tööstus- või tootmisettevõtja kohustatud viivitamata teavitama Keskkonnaametit keskkonnaotsuste infosüsteemi kaudu, kui ta võtab oma tegevusalas või tehnoloogias kasutusele uue ohtliku aine eelnõukohase seaduse lõike 2 tähenduses ja see juhitakse ühiskanalisatsiooni. Nimetatud teavitamiskohustus puudutab neid ohtlike aineid, mille tarbija võtab kasutusele pärast seda, kui lõikes 3 nimetatud teavitamiskohustus on juba täidetud. Selle sätte eesmärk on informeerida ohtlike ainete voogudest operatiivselt nii Keskkonnaametit kui ka vee-ettevõtjat, et nad oleksid kursis võimalike ohtlike ainete voogude muutustega ning saaksid kohe võtta kasutusele hädavajalikke abinõusid.

Keskkonnakompleksloa kohuslasi on kokku 244, nendest osad ettevõtted kasutavad omapuhastit ja ühiskanalisatsiooni teenust ei kasuta. Lisaks on ka selliseid ettevõtteid, kellel on keskkonnaluba ning kes juhivad ka ohtlike aineid ühiskanalisatsiooni. Seega eelduslikult hakkab ohtlike ainete andmeid infosüsteemi KOTKAS kaudu esitama kuni 300 ettevõtet.

Lõikes 6 sätestatakse vee-ettevõtja õigus nõuda ühiskanalisatsiooni keelatud ja piinormi ületavas koguses või kontsentratsioonis ainete juhtimise eest piinormi ületava reostuse tasu eelnõukohase seaduse § 40 tähenduses. Kahju tekkimisel saab vee-ettevõtja nõuda kahju hüvitamist võlaõigusseaduses sätestatud korras. Seega kui vee-ettevõtja tuvastab keelatud ainete või ainete lubatust suuremas mahus või kontsentratsioonis ühiskanalisatsiooni juhtimise, saab vee-ettevõtja tarbijalt nõuda piinormi ületava reostuse tasu, mille arvestamise alused on kohaliku omavalitsuse volikogu sätestanud ÜVVK kasutamise eeskirjas. Lisaks sellele tasule on vee-ettevõtjal võimalik nõuda kahju tekkimise korral ka kahju hüvitamist võlaõigusseaduses sätestatu alusel.

Paragrahv 37. Joogivee kvaliteedi ja ühiskanaliseerimise juhitava reo- ja sademevee saastatuse kontroll

Lõike 1 kohaselt kontrollitakse joogivee kvaliteeti veeseaduse § 85 lõike 2 alusel. Joogivee kvaliteedi- ja kontrollinõuded ning analüüsimeetodid on kehtestatud sotsiaalministri 24.09.2019 määrusega nr 61 „Joogivee kvaliteedi- ja kontrollinõuded ning analüüsimeetodid“.

Lõike 2 kohaselt kontrollitakse ühiskanaliseerimise juhitava reo- ja sademevee saastust vee-ettevõtja ja tarbija vahel määratud liitumispunktis seaduses sätestatu alusel. Kui kontrollproovi võtmine liitumispunktist ei ole võimalik, võetakse proov lähimast kontrollkaevust. Oluline on siinkohal rõhutada, et vee-ettevõtja vastutab nõuetekohase teenuse osutamise eest alates liitumispunktist, see tähendab, et vee-ettevõtja vastutab reo- ja sademevee nõuetekohase ärajuhtimise eest liitumispunktist kuni reovee- või sademeveepuhastini ning reo- ja sademevee puhastamise eest nõutud saasteainete piirväärtusteni. Kui tarbija kanalisatsioon lekib ning põhjustab saastust, on vastutajaks tarbija.

Lõike 3 kohaselt peab ühiskanaliseerimise juhitud reo- ja sademevesi vastama ohtlike ainete ja muude saasteainete piirnormidele igal ajahetkel. Kui kasvõi üks punktproov ei vasta kehtestatud piirnormidele ja põhjustab reoveepuhastusprotsessi häireid või kahjustab ühiskanaliseerimise toimimist, võib vee-ettevõtja nõuda piirnormi ületava reostuse tasu ÜVVK kasutamise eeskirjas sätestatud korras või nõuda kahju hüvitamist võlaõigusseaduse alusel. Ühiskanaliseerimise juhitava reovee saasteainete piirnormid on kehtestatud eelkõige selleks, et kaitsta ühiskanaliseerimisüsteemi toimimist ning välistada suuremate reostuskoormuste põhjustatud häireid reovee puhastusprotsessis. Seega on oluline tagada, et ühiskanaliseerimise juhitav vesi vastaks nõuetele igal ajahetkel, sest ka lühiajalised üksikud löökkoormused võivad tähendada reovee puhastusprotsessis häireid ning halvemal juhul puhastusprotsessi seiskumist.

Lõike 4 kohaselt määrab reo- ja sademevee juhtimisel ühiskanaliseerimise kontrollitavate saasteainete loetelu vee-ettevõtja, kuna vee-ettevõtja teab kõige paremini võimalikke ohte, mida võib põhjustada tarbija reovesi reovee puhastusprotsessis.

Lõikes 5 sätestatakse proovivõtja kvalifikatsiooninõuded, et tagada võetud proovide usaldusväärsus. Sätte kohaselt võib tarbija poolt ühiskanaliseerimise juhitava vee kontrolli eesmärgil võetavaid proove võtta vaid veeseaduse alusel reoveevaldkonnas atesteeritud isik ning proove tuleb analüüsida selles valdkonnas nende näitajate osas akrediteeritud laborites.

Lõikes 6 sätestatakse vee-ettevõtjale ja Keskkonnaametile õigus tutvuda reostuse iseloomu ja saasteainete selgitamiseks tarbija tootmises kasutatavate materjalide, ainete ja tehnoloogiaga, tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooniga ning eelpuhastiga. Eelkõige on see vajalik seiratavate saasteainete loetelu täiendamiseks, et tagada konkreetse tarbija reoveest piisavalt täpne ülevaade ning osata rakendada vajalikke meetmeid võimaliku reostuse vältimiseks. Sättega määratud õigus ei vabasta tarbijat eelnõukohase seaduse §-s 36 sätestatud teabe andmise kohustusest.

Lõike 7 kohaselt on vee-ettevõtjal ja Keskkonnaametil kohustus hoida tarbija ärisaladust.

Lõige 8 võimaldab vee-ettevõtjal võtta tarbija liitumispunktist reo- ja sademevee kontrollproovi, teatamata tarbijale proovi võtmise aega. Tarbija teavitamata jätmine on võimalik vaid juhul, kui vee-ettevõtja tagab, et proovi võtab ja analüüsib erapooletu pädev isik

või proovivõtmise juurde on kutsutud erapooletu esindaja, kes kinnitab oma kohalolekut allkirjaga proovivõtuprotokollis. Säte on vajalik selleks, et saada võimalikult objektiivsed proovitulemused, mis iseloomustavad tarbija vett konkreetsel ajahetkel ning vältimaks võimalikke manipulatsioone vooluhulkade ja tootmistsüklite muutmisega.

Lõike 9 järgi tuleb reo- ja sademevee proovivõtuprotokoll koostada veeseaduse § 236 lõike 7 alusel kehtestatud keskkonnaministri 03.10.2019 määruse nr 49 „Proovivõtumeetodid“ nõuete kohaselt.

Paragrahv 38. Ühiskanalisatsiooni juhitava reo- ja sademevee nõuetele vastavuse hindamine

Lõike 1 kohaselt ühiskanalisatsiooni juhitava reo- ja sademevesi loetakse ajutiselt nõuetele mittevastavaks, kui võetud punktproovi ohtlike ainete või muude saasteainete sisaldus ületab ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni kasutamise eeskirjaga või keskkonnaministri määrusega kehtestatud piirnorme. Säte käsitleb ajutiselt nõuetele mittevastavat ühiskanalisatsiooni juhivat reo- ja sademevett. See tähendab, et piisab ühest punktproovist, mille tulemusena on tuvastatud saasteainete piirnormide ületus ühiskanalisatsiooni juhivas vees. Selline punktproov iseloomustab sademevee või reovee koostist konkreetsel ajahetkel, mistõttu ei ole võimalik ühe punktproovi alusel lugeda tarbija poolt ühiskanalisatsiooni juhivat vesi püsivalt nõuetele mittevastavaks.

Lõikes 2 täpsustatakse, et kuna tarbijal ja vee-ettevõtjal on võimalik omavahelises teenuse osutamise lepingus kokku leppida leebemates saasteainete piirväärtuses, kui on kehtestatud ÜVVK kasutamise eeskirjas või keskkonnaministri määruhes, tuleb ühiskanalisatsiooni juhitava reo- ja sademevee nõuetele vastavuse hindamiseks lähtuda leebemate normide kehtestamisel omavahelises teenuslepingus määratud piirnormidest.

Lõikes 3 määratletakse püsivalt nõuetele mittevastav ühiskanalisatsiooni juhitava reo- ja sademevesi. Ühiskanalisatsiooni juhitava reo- ja sademevesi loetakse püsivalt nõuetele mittevastavaks, kui vähemalt kolmes ajas keskmistatud proovis ületab uuritava aine sisaldus ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni kasutamise eeskirjaga või keskkonnaministri määrusega kehtestatud piirnorme. Nimetatud ajas keskmistatud proovid peavad olema võetud kõige sagedamini kahepäevase vahega ning kõige harvemini üks kord kuus. Püsivalt nõuetele mittevastava ühiskanalisatsiooni juhitava reo- ja sademevee hindamiseks kehtestatakse detailsemad nõuded, kuna võetud proovid peaksid iseloomustama tarbija poolt ühiskanalisatsiooni juhitava reo- või sademevee saasteainete sisaldust pikema aja jooksul. Et kirjeldada vett pikema aja vältel, ei piisa üksikutest punktproovidest, mis iseloomustavad üldreeglina vett vaid konkreetsel proovivõtmise hetkel.

Lõikes 4 määratletakse ajas keskmistatud proov eelnõukohase seaduse tähenduses. Kuna veeseaduse kohaselt loetakse ajas keskmistatud prooviks üldjuhul 24 tunni jooksul kogutud proovid, siis eelnõukohase seaduse tähenduses piisab keskmistatud proovi saamiseks viie tunni jooksul kogutud viiest punktproovist, kusjuures igas tunnis peab olema võetud vähemalt üks punktproov.

Lõikes 5 sätestatakse lõikes 4 sätestatud ajas keskmistatud proovi võtmise erandid vesinikueksponendi (pH), lenduvate orgaaniliste ühendite ning ohtlike ainete kohta. Erand on vajalik, kuna nimetatud reostusnäitajate ja ainete määramiseks ei ole võimalik tehnilistel põhjustel ajas keskmistatud proovi võtta nende ebapüsivuse või olemuse (nt pH) tõttu.

Lenduvate ühendite ja ohtlike ainete keskmine sisaldus leitakse kolme punktproovi tulemuse aritmeetilise keskmisena, arvestades lõikes 3 sätestatud proovide võtmise sagedust ehk proovid peavad olema võetud kõige sagedamini kahepäevase vahega ning kõige harvemini üks kord kuus. Vesinikueksponent loetakse nõuetele mittevastavaks, kui kolmest proovist vähemalt kahe proovi tulemused ei vasta nõuetele, arvestades lõikes 3 sätestatud proovide võtmise sagedust. Teisisõnu, pH korral peab nõuetele mittevastavuse tuvastamiseks olema võetud kolmel päeval vähemalt kolm proovi ja kõigil kolmel korral vähemalt kahe proovi tulemused ei vasta nõuetele.

Lõikes 6 täpsustatakse, et lõikes 4 nimetatut ei pea kohaldama, kui kasutatakse muid proovivõtumeetodeid, mis tagavad keskmistatud proovi tulemuse jälgitaval viisil ning mille tulemus on võrreldav lõikes 4 sätestatuga. Säte on vajalik, kuna turul on erisuguseid ajas keskmistatud automaatproovivõtuseadmeid, mis tagavad usaldusväärse keskmistatud proovi tulemuse. Seega võib liitumispunktis kasutada reo- ja sademevee saasteainete kontrollimiseks ka automaatproovivõtuseadmeid, mis koguvad 24tunnise proovi. Seejuures tuleb tagada kasutatava seadme usaldusväärsus ja kontrollitavus. Sel juhul loetakse saadud automaatproovivõtja tulemus võrdseks lõikes 4 nimetatud punktproovide tulemusega.

Paragrahv 39. Müüdava joogivee ja ärajuhitava reo- ja sademevee koguse arvestamine

Lõike 1 järgi peab ühisveevärgist tarbijale müüdava joogivee kogus olema mõõdetud tarbimiskoha veevärgile vee-ettevõtja paigaldatud veearvesti abil. Veearvesti peab olema taadeldud mõõteseaduse ja selle alusel kehtestatud majandus- ja taristuministri 18.12.2018 määruse nr 65 „Metrooloogiliselt kontrollitud mõõtevahendite kohustuslikud kasutusala koos eranditega, metrooloogilise kontrolli alla kuuluvate mõõtevahendite nimistu, täpsusnõuded, taatluskehtivusajad ning metrooloogilise kontrolli ja statistilise taatluse täpsustatud nõuded“ lisa alusel.

Lõikes 2 määratakse reovee koguste arvestamise alused ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ning purgimisteenuse osutamisel. Ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ning purgimisteenuse reovee kogust arvestatakse tarbitava joogivee mahu alusel või vee-ettevõtja ja tarbija vahel kokku lepitud muu sellise arvestusliku meetodika või reaalsete mõõtmistulemuste alusel, mis võimaldab kõige efektiivsemalt hinnata ühiskanalisatsiooni juhitava või purgitava reovee kogust. Kõige tavapärasem ja väikemate kuludega meetod ühiskanalisatsiooni juhitava reovee koguse hindamiseks on võrdsustada reovee kogus tarbitud joogivee kogusega. Arvestades aga vee-ettevõtja tarbijate erisusi, esineb kindlasti olukordi, kus selle meetodi kasutamine ei ole õigustatud ning paneks tarbijad ebavõrdsesse olukorda. Näiteks juhul, kui tarbijaks on joogitootja, kes kasutab joogivett tootmiseks. Sel juhul ühiskanalisatsiooni juhivat reovett ei ole õiglane võrdsustada tarbitud joogivee kogusega. Sellisteks erandjuhtudeks tuleb kasutada kas poolte vahel kokku lepitud meetodikat või kasutada reovee koguste mõõtmiseks spetsiaalseid seadmeid. Viimane on kindlasti kõige keerulisem ja kallim viis, kuid teatud olukordades siiski õigustatud. Samas tuleb tähelepanu juhtida asjaolule, et reovee mõõtmiseks kasutatavate seadmete kohta ei kehti mõõteseaduse kohane taatlemiskohustus, mis kehtib puhta joogivee veearvestite korral.

Lõikes 3 sätestatakse sademevee koguse arvestamise alused. Ühiskanalisatsiooni juhitava sademevee mahu arvestamisel lähtutakse omavalitsusüksuse volikogu kinnitatud ÜVVK kasutamise eeskirjas sätestatud meetodikast, arvestades kinnisasja kõvakattega pindala osakaalu või muud asjakohast näitajat. Sademevee koguse määramise meetodika kehtestamine on seaduse eelnõu kohaselt kohaliku omavalitsuse pädevuses, kuna kohalikul omavalitsusel on kõige parem ülevaade piirkonna kõvakattega pindade osakaalust ja selle rakendamise

võimalustest sademevee koguse arvestamiseks. Säte käsitleb sademevee juhtimist nii ühisvoolsesse kui ka lahkvoolsesse kanalisatsiooni.

Lõikes 4 täpsustatakse, et lõikes 3 nimetatud meetodika koostamise kohustust ei ole juhul, kui piirkonnas rakendatakse sademevee ärajuhtimisele vaid kindlat abonenttasu. Sel juhul maksavad tarbijad sademevee ärajuhtimise ja puhastamise eest solidaarselt, arvestamata iga tarbija ärajuhitava sademevee koguseid. Ühesuurst abonenttasu saab rakendada vaid sarnaste tarbijagruppide suhtes. Abonenttasu ei saa rakendada juhul, kui sademevesi juhitakse ära saastunud aladelt, nagu kaubanduskeskuste parklad ja tööstusterritooriumid, kus sademevee mahud ja reostuskoormused mõjutavad olulisel määral teenuse hinda.

Paragrahv 40. Piinormi ületava reostuse eest tasu võtmise alused

Lõikes 1 täpsustatakse piinormi ületava reostuse tasu võtmise aluseid olukorras, kus reo- või sademevesi on ajutiselt nõuetele mittevastav. Kui ühiskanalisatsiooni juhitud reo- või sademevesi on ajutiselt nõuetele mittevastav, on vee-ettevõtjal õigus võtta tarbijalt piinormi ületava reostuse tasu ÜVVK kasutamise eeskirjas sätestatud korras ning nõuda kahju hüvitamist võlaõigusseaduses sätestatu alusel. Piinormi ületava reostuse tasu võtmise alused ei ole seotud niivõrd vee-ettevõtjatele tekitatud kahju hüvitamisega, mida saab vee-ettevõtja eraldi nõuda võlaõigusseadusest lähtuvalt, kuivõrd eelkõige tarbijat distsiplineeriva teenuse hinnale lisanduva tasuga lepinguliste kohustuste rikkumise eest. Piinormi ületava reostuse tasu võtmise alused kehtestab omavalitsuse volikogu ÜVVK kasutamise eeskirjaga, kuid vastavuse hindamisel lähtutakse ohtlike ainete korral keskkonnaministri määrusega kehtestatud piinormidest ja muude saasteainete korral ÜVVK kasutamise eeskirjaga kehtestatud piinormidest. Kui aga tarbija ja vee-ettevõtja vahel on lepinguga sätestatud leebemad piinormid, kui on määratud eeskirja või määrusega, lähtutakse vastavuse hindamisel lepingus sätestatud piinormidest.

Lõikes 2 täpsustatakse piinormi ületava reostuse tasu võtmise aluseid olukorras, kus ühiskanalisatsiooni juhitud reo- või sademevesi on püsivalt nõuetele mittevastav. Sel juhul on vee-ettevõtjal õigus võtta tarbijalt piinormi ületava reostuse tasu ÜVVK kasutamise eeskirjas sätestatud korras või ka lõpetada ÜVVK teenuse osutamine sellele tarbijale. Kui tarbija ei suuda lepingulisi kohustusi järjepidevalt täita, peab tarbija teenuse kasutamise jätkamiseks ise võtma lisameetmeid – rajama näiteks eelpuhasti või vahetama tootmisprotsessis kasutatavad ohtlikud ained keskkonnasõbralikumate ainetega.

Lõikes 3 täpsustatakse teenuse lõpetamise aluseid olukorras, kus tarbija poolt ühiskanalisatsiooni juhitud reo- või sademevesi on püsivalt nõuetele mittevastav. Kuna reo- ja sademevee teenust ei ole võimalik lõpetada keskkonnakaitselistel põhjustel, et vältida suuremat keskkonna saastuse ohtu, on lõpetamise alused sätestatud eraldi paragrahvis.

Paragrahv 41. Ühiskanalisatsiooni teenuse osutamise lõpetamine püsivalt nõuetele mittevastava reovee ühiskanalisatsiooni juhtimise korral

Lõikes 1 seatakse vee-ettevõtjale piirangud lepingu ülesütlemiseks. Sätte kohaselt ei või vee-ettevõtja teenuslepingut ühepoolset üles öelda enne, kui tarbijale on antud vähemalt kuuekuuline tähtaeg oma tootmise ümberkujundamiseks või tootmisprotsessi muutmiseks. Selleks saadab vee-ettevõtja tarbijale vastavasisulise teate koos tarbija liitumispunktist või kontrollkaevust võetud proovide analüüsitulemustega. Kuuekuuline tähtaeg hakkab kulgema vastavasisulise teate tarbijale kättetoimetamisest alates. Sätte kohaselt peab vee-ettevõtja enne

teenuse ülesütlemist tarbijat teavitama ning andma talle mõistliku tähtaja tootmise ümberkujundamiseks ja reovee saastainete sisalduse lepinguga vastavusse viimiseks. Kuna reovee vastuvõtmise lepingu lõpetamine on otseselt seotud võimaliku keskkonnariskiga – reovesi võib jõuda puhastamata kujul keskkonda, kaasatakse protsessi Keskkonnaamet kui pädev asutus, sest protsessi tulemusena võib tekkida vajadus muuta ka keskkonnaluba või keskkonnakompleksluba. Keskkonnaamet menetleb reovee puhastamise ja heitvee keskkonda juhtimisega seotud keskkonnalube ja keskkonnakomplekslube ning seab vajalikke keskkonnakaitseabinõusid. Paragrahvis sätestatu ei laiene tootmisettevõttele juhul, kui keskkonnanõuete rikkumine on juba niivõrd suur, et see võib põhjustada keskkonnareostuse. Sellisel juhul kohaldatakse KeJSis, KeÜSis ja eriseadustes sätestatud abinõusid ja rikkumise ulatuse järgi on keskkonnakaitseinspektoril õigus rakendada proportsionaalseid meetmeid kohe. Paragrahv reguleerib vee-ettevõtja ja tarbija vahelises lepingus sätestatud nõuete rikkumist, mitte aga olukorda, kus tootmisettevõtja rikkumine mõjutab juba ümbritsevat keskkonda.

Lõike 2 kohaselt on tarbija kohustatud ühe kuu jooksul pärast lõikes 2 nimetatud teate kättesaamist esitama vee-ettevõtjale märgukirja kavandatavate tegevuste kohta ning leppima kokku eksperdihinnangu tegijas. Kuna tarbija lepingule mittevastav tegevus kahjustab ka vee-ettevõtja reoveepuhastusprotsessi, eksisteerib oht mittenõuetekohase heitvee juhtimiseks keskkonda. Seetõttu on äärmiselt oluline, et ühiskanalisatsiooni juhitava reovee vastavus lepingus seatud nõuetele saavutatakse asjakohaste abinõudega võimalikult kiiresti. Selle tagamiseks kaasatakse protsessi Keskkonnaamet, kes hindab tarbija kavandatavate meetmete elluviimise ajakava.

Lõikes 3 täpsustatakse lõikes 2 nimetatud eksperdihinnangu sisu. Eksperdihinnang peab sisaldama vähemalt alternatiivide analüüsi, eelistatud variandi põhjendusi ning eelistatud variandi elluviimise tegevuskava koos ajakavaga.

Lõike 4 kohaselt on eksperdihinnang keskkonnaloa muutmise aluseks keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 59 lõike 1 punkti 2 tähenduses ning veeseaduse § 128 lõike 7 alusel heitveele kehtestatud piirnormide leevendamise aluseks, kui on tuvastatud, et tarbija ühiskanalisatsiooni juhitud reovesi võib põhjustada reovee puhastusprotsessis häireid. Vee-ettevõtja taotleb vajaduse korral eksperdihinnangu alusel meetmete elluviimise ajaks keskkonnaloa või keskkonnakompleksloa muutmist. Keskkonnaloa või keskkonnakompleksloa muutmise on vajalik, kui tarbija reoveest tingituna puudub vee-ettevõtjal võimalus täita keskkonnaloa või keskkonnakompleksloa nõudeid. Vee-ettevõtja keskkonnaloa või keskkonnakompleksloa muutmisel tuleb Keskkonnaametil eelkõige arvestada tarbija tegevusest tingitud nõuete mittetäitmise ulatust ja teenuslepingu ülesütleamise alustest tulenevat korda, mistõttu eksisteerib kõrgendatud risk, et vee-ettevõtja reoveepuhasti ei pruugi täita heitveele kehtestatud nõudeid. Keskkonnaloa või keskkonnakompleksloa muutmise ja nõuete ajutise leevendamise vajaduse ning ulatuse otsustab Keskkonnaamet kaalutusotsusena, arvestades tarbija reovee mõju reoveepuhasti puhastusefektiivsusele. Näiteks kui ohtliku aine heite piirväärtust ületatakse vähesel määral ja selle mõju puhastusprotsessile on pigem marginaalne, võib ohtliku aine pärssivast mõjust lähtuvalt olla piisavaks üksiku ohtliku aine piirväärtuse leevendamine. Samas võib tekkida olukordi, kus tööstusettevõtte juhitud ühiskanalisatsiooni reovett, mille ohtlike ainete mõju reovee puhastusprotsessi tööle on ulatuslik. Sel juhul võib osutada vajalikuks leevendada meetmete elluviimise ajaks lisaks ohtlike ainete piirväärtustele ka muude saasteainete, nt toitainete piirväärtusi. Piirväärtuste mittekehtestamine meetmete elluviimise ajaks on samuti lubatud, kuid seda peab Keskkonnaamet oma kaalutusotsuses selgelt põhjendama, miks ei ole

leebemaid piirväärtusi võimalik konkreetses olukorras kehtestada ning miks on mõistlikum jätta piirväärtus üldse määramata.

Lõike 5 kohaselt võimaldab seadusandja keskkonnaloa või keskkonnaprojektsiooni loa muutmist ja loa nõuete ajutist leevendamist üksnes juhul, kui on täidetud järgmised tingimused:

- 1) muudatus ei tohi seada ohtu inimeste elu ja tervist;
- 2) muudatus peab olema proportsionaalne, arvestades loa muutmise taotletavat eesmärki ja erisuse kiireloomulist kohaldamist nõudvat olukorda ning erisus ei tohi piirata kellegi seadusega kaitstud põhiõigusi ja -vabadusi või muid õigusi rohkem, kui see on loa muutmise eesmärgi saavutamiseks vältimatult vajalik.

Tingimused on vajalikud, et tagada erisuste kooskõla põhiseaduse ja õigusriigi põhimõtetega.

Lõikes 6 antakse põhjendatud juhul lõikes 1 nimetatud kuuekuulisest tähtajast pikem tähtaeg tarbijapoolsete abinõude rakendamiseks sõltuvalt eksperdihinnangus toodud tegevuskavas kajastatud meetmete mahukusest ja tarbijast mittesõltuvatest asjaoludest. Keskkonnaamet võib pikendada lõikes 1 nimetatud tähtaega kuni meetmete elluviimiseni, kuid mitte kauemaks kui kaheks kalendriaastaks vee-ettevõtja vastavasisulise teate kättesaamisest alates.

Lõike 7 kohaselt peatub tähtaja arvestus ajaks, mil tegevuskavas kajastatud meetmete elluviimine on takistatud meetmete elluviijast sõltumatutel põhjustel. Eelkõige on tegemist ettenägematute takistustega, mis on seotud näiteks kohustuslike lubade (nii ehitus- kui ka keskkonkakaitse lubade) väljastamise viivitustega või uue puhasti rajamisel keskkonnamõju hindamisega kaasnevate vaidluste lahendamisega.

Lõike 8 kohaselt rakenduvad tarbijale, kes ei täida tegevuskava ajakava kohaselt, ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ebaseadusliku kasutamise sätteid.

Paragrahv 42. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise lepingu täitmise peatamine ja ülesütlemine

Lõikes 1 sätestatakse teenuslepingu lõpetamise alused. Teenuslepingu võib üles öelda, kui:

- 1) tarbija on vahetunud. Kui lepingupool võõrandab oma kinnisasja, siis eelduslikult peaks ülesütlemisavalduse esitama tarbija, kuna vee-ettevõtjal suure tõenäosusega puudub info kinnisasja võõrandamise kohta. Samas säte ei piira lepingu ülesütlemist ka vee-ettevõtja poolt, kui vee-ettevõtja on saanud teabe tarbimiskoha kinnisasja võõrandamise kohta;
- 2) tarbija ühiskanalisatsiooni juhitav reo- või sademevesi on nõuetele mittevastav ning vee-ettevõtja on lähtunud eelnõu §-s 41 sätestatud teenuse lõpetamise alustest. Tegemist on vee-ettevõtjale suunatud ÜVVK teenuse ülesütlemise alusega olukorras, kus tarbija järjepidevalt rikub lepingus sätestatud nõudeid reo- või sademevee lubatud saastenaõtjate kohta;
- 3) tarbija tegevuse tõttu muutuvad oluliselt ÜVVK teenuse kasutamise tingimused. Olulisteks muudatusteks loetakse sellised ÜVVK teenuse kasutamise tingimused, mis eeldavad vee-ettevõtja taristu ümberehitamist (nt torustikud või pumplad) või muid muudatusi, mis olulisel määral muudab seni osutatud teenuse olemust ning põhjustab vee-ettevõtjale teenuse osutamisel ümberseadistusi (nt muutused reovee puhastusprotsessis). Olulisteks ÜVVK teenuse kasutamise tingimuste muutmiseks loetakse näiteks ka olukordi, kus eratarbija asemele tuleb veekeskus või tootmisettevõtte korral tootmismahtusid või reo- ja sademevee reostusnäitajaid muudetakse tootmisprotsessi ümberkujunemise tõttu sellises ulatuses, mis toovad kaasa muutusi ka vee-ettevõtjale nõuetekohaseks ÜVVK teenuse osutamiseks;
- 4) ÜVVK teenuse kasutamine peatub tarbija soovil pikemaks ajaks kui kaheks aastaks. See on lepingu ülesütlemise alus nii tarbijale kui ka vee-ettevõtjale. Näiteks olukorras, kus tarbija ei

kasuta teenust enam kui kaks aastat, vabaneb tarbija teenuslepingu ülesütlemisel ka abonenttasu maksmisest eeldusel, et konkreetnes teeninduspiirkonnas on abonenttasu üldse kehtestatud. Teisalt saab ka vee-ettevõtja kokku hoida ÜVVK teenuse osutamise kulusid, kui on teada, et konkreetne tarbija ei ole teenust kasutanud juba vähemalt kaks aastat ning sellele tarbijale ÜVVK teenuse pideva kättesaadavuse tagamine on vee-ettevõtjale ebamõistlik täiendav kulu, mis toob kaasa ÜVVK teenuse kulude kasvu kõigile tarbijatele, kuna ÜVVK teenuse hind on kulupõhine;

5) tarbija on lepingust tulenevat kohustust oluliselt rikkunud ega ole rikkumist vee-ettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud. Oluliste rikkumistena käsitletakse selliseid rikkumisi, mis toovad vee-ettevõtjale kaasa olulise kahju, näiteks tarbija reovesi on saastunud sellises ulatuses, mis töö kaasa reoveepuhastusprotsessi seiskumise ning tarbija ei ole rikkumist mõistliku aja jooksul heastanud;

6) tarbija on kasutanud ÜVVK teenust ebaseaduslikult, sealhulgas juhtinud omavoliliselt sademevett ühiskanalisatsiooni, või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud veearvesti plomme või taatlusmärgiseid. Ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamise alused on toodud eelnõu §-s 43.

Tegemist on ammendava loeteluga, muid lepingu ülesütlemise aluseid vee-ettevõtjale võimaldatud ei ole.

Tuleb märkida, et loetletud teenuslepingu ülesütlemise alused ei kehti juhul, kui tarbija ja vee-ettevõtja lepivad omavahel kokku teisiti. Sätte kohaselt võivad vee-ettevõtja ja tarbija kokku leppida, et seaduses sätestatud mõni lepingu lõpetamise alus ei kohaldu. Näiteks võivad pooled kokku leppida, et isegi kui tarbija soovil peatatakse ÜVVK teenuse osutamine pikemaks ajaks kui kaks aastat, ei too see kaasa lepingu lõpetamist. Keelatud on kokku leppida tarbijale ebasoodsamates tingimustes, kui on sätestatud eelnõukohase seadusega. Seega ei saa teenuslepinguga luua muid lepingu ülesütlemise aluseid, kui on sätestatud eelnõukohases seaduses.

Lõikes 2 täpsustatakse ÜVVKga liitumise lepingu kehtivuse ulatust juhul, kui ÜVVK teenuse tarbimine peatub tarbija soovil pikemaks ajaks kui kaheks aastaks. Sel juhul muutuvad liitumislepingus sätestatud tehnilised tingimused kehtetuks ning ÜVVK teenuse taastamise korral tuleb tehnilised tingimused tarbija ja vee-ettevõtja vahel uuesti kokku leppida. Selline piirang on vajalik, et kasutada asulareoveepuhastite võimsust maksimaalses ulatuses. Ühe tootmisettevõtte tegevuse peatamise korral on mõistlik üle jääv reoveepuhasti puhastusvõimsus kasutada ära teise tootmisettevõtte vajaduste katmiseks ning mitte hoida kasutamata võimsust reservis teadmata ajaks. Selline lähenemine võimaldab reoveepuhastit eksploateerida kõige efektiivsemal viisil.

Lõike 3 kohaselt peab vee-ettevõtja teenuslepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev. Nimetatud säte ei kohaldu juhul, kui teenuslepingu ülesütlemise aluseks on püsivalt nõuetele mittevastava reovee ühiskanalisatsiooni juhtimine. Sellise lepingu ülesütlemise aluse jaoks kohaldub ÜVVKS eelnõu §-s 41 sätestatud eriregulatsioon.

Lõikes 4 sätestatakse ÜVVK teenuse peatamise alused. Sätte kohaselt võib vee-ettevõtja teenuslepingu täitmise peatada, kui tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon ei vasta eelnõukohase seaduse 7. peatükis sätestatule ja mittevastavust ei ole vee-ettevõtja antud mõistliku tähtaja jooksul kõrvaldatud või tarbijal on vee-ettevõtjale tasumata tarbitud teenuse eest esitatud vähemalt kahe kuu arved.

Lõikes 5 täpsustatakse, et enne teenuslepingu täitmise peatamist edastatakse tarbijale tarbimiskoha aadressil või lepingus nimetatud aadressil asjakohane teade. Teates nimetatakse teenuslepingu täitmise peatamise põhjus, kavandatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise peatamise aeg ning tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave.

Lõige 6 määrab erisuse ÜVVK teenuse peatamiseks füüsilisest isikust tarbijatele. Kui füüsilisest isikust tarbija on jätnud vee-ettevõtjale ettenähtud tasu tasumata, võib vee-ettevõtja katkestada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse alles pärast seda, kui lõikes 5 nimetatud teate saamisest on möödunud 30 päeva.

Lõike 7 kohaselt tuleb teenuslepingu ülesütlemise või peatamise korral omavalitsusüksusel tagada füüsilisele isikule elamiseks vajaliku joogivee kättesaadavus muul viisil, näiteks võib minimaalse veekoguse kohale toimetada veetsisterniga. Nõue põhineb WHO soovitusel^{11 12}, mille kohaselt absoluutne joogivee miinimum ellujäämiseks on 20 liitrit ööpäevas (hädaolukorras), kuid võttes arvesse ka muid olmevajadusi (isiklik hügieen, pesemine, koristamine jms), on minimaalseks veekoguseks 50 l/ööpäevas. Säte arvestab, et puhta joogivee kättesaadavus on inimese tervise seisukohalt ülitähtis. Eesti on liitunud mitme rahvusvahelise strateegia ja leppega. Üks neist on aluseks säästva arengu riiklikule strateegiale „Säästev Eesti 21“. Eestil on säästva arengu eesmärkide jälgimissüsteem, mis on kooskõlas ÜRO üleilmsete eesmärkidega. Üheks ÜRO säästva/jätkusuutliku arengu (SGD) eesmärgiks (nr 6) on puhas vesi ja kanalisatsioon: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/water-and-sanitation/>. Selle eesmärgi saavutamise indikaatoriks on kõikide universaalne ja võrdne juurdepääs joogiveele aastaks 2030 (6.1 *By 2030, achieve universal and equitable access to safe and affordable drinking water for all*).

Teine rahvusvaheline lepe, millega Eesti on liitunud 2003. aastal, on 1992. aasta piiriveekogude ja rahvusvaheliste järvede kaitse ning kasutamise konventsiooni vee ja tervise protokoll. Protokollis artikli 5 punkt 1 sätestab, et ÜRO liikmesriik peab lähtuma põhimõttest, et tuleb tagada võrdsed võimalused sobiva kvaliteediga vee piisavas koguses kättesaamiseks ühiskonna kõigile liikmetele, eriti neile, kes kannatavad sotsiaalse tõrjutuse all.

Kuna kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõike 1 alusel kuulub veevarustuse ja kanalisatsiooni korraldamine vallas või linnas omavalitsusüksuse ülesannete hulka, on eelnõukohases seaduses sätestatud minimaalse joogivee kättesaadavuse tagamise kohustus omavalitsusüksusele. Kui valla või linna territooriumil satub isik rahalistesse raskustesse, peab kohalik omavalitsus tagama oma elanike juurdepääsu ohutule joogiveele. Ohutu joogivee puudumise tõttu võib väga kiiresti tekkida epidemioloogiliselt ohtlik olukord.

Kui ÜVVK teenust kasutav isik on sattunud rahalistesse raskustesse, tuleb sellised otsused teha kõikide valdkondade üleselt, arvestades ÜVVK teenuse kõrval ka näiteks elektrivarustuse kui ka kaugkütte teenuse eest tasumise võimalusi. Rahaliste raskustega seotud ÜVVK teenuse kasutamise küsimused tuleb lahendada vähekindlustatud perede sotsiaaltoetuste kaudu, mida korraldab kohaliku omavalitsuse üksus.

Lõike 8 kohaselt võib tarbija teenuslepingu üles öelda, kui ta on sellest vee-ettevõtjale vähemalt 30 päeva ette teatanud ning tarbija tagab, et tema alternatiivne joogiveevarustuse ja reovee

¹¹https://www.who.int/water_sanitation_health/publications/2011/WHO_TN_09_How_much_water_is_needed.pdf?ua=1.

¹²https://www.who.int/water_sanitation_health/diseases/WSH0302.pdf.

kokkukogumise või puhastamise süsteem vastab veeseaduses sätestatud nõuetele. Isik vastutab sel juhul ise, et tema veevarustus ja reovee puhastamine vastaks kehtestatud nõuetele ning oleksid täidetud ELi direktiivide nõuded, mis käsitlevad joogivett ja asulareovee puhastamist. Need nõuded on Eesti õigusesse üle võetud veeseadusega. Näiteks asulareovee puhastamise direktiivi 91/271/EMÜ kohaselt on lubatud lekkekindlaid kogumismahuteid kasutada vaid erandkorras. Sellest lähtuvalt peab isik tagama, et kogu tekkiv reovesi saaks nõuetekohaselt puhastatud. See põhimõte on veeseaduses reguleeritud §-s 124. VeeSi § 124 lõike 2 kohaselt peab reoveekogumisalal ja väljaspool reoveekogumisala sellisel alal, kus puudub ühiskanalisatsioon, reovee tekitaja koguma reovee lekkekindlasse kogumismahutisse ning korraldama selle veo kohaliku omavalitsuse ÜVVK AKs määratud purgimissõlme. Sama paragrahvi lõike 3 alusel reoveekogumisalal koormusega alla 2000 inimekvivalendi, kus puudub ühiskanalisatsioon, võib lisaks veeseaduse § 124 lõikes 2 sätestatule rajada reovee puhastamiseks omapuhasti ja juhtida bioloogiliselt või süvapuhasatud reovett suublasse.

Paragrahv 43. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse ebaseaduslik kasutamine

Lõikes 1 määratletakse ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamine. Eelnõukohase seaduse alusel loetakse ühisveevärgist vee võtmine ja ühiskanalisatsiooni abil reo- ja sademevee ärajuhtimine ebaseaduslikuks, kui selleks puudub õiguslik alus või kui tegu on järgmiste rikkumistega:

- 1) torustikule, sulguritele, tuletõrjesüsteemile või vee- või reoveemööduõlmele vee-ettevõtja pandud plommid on eemaldatud või rikutud, välja arvatud ÜVVK eeskirjaga lubatud eemaldamised;
- 2) joogi- või reoveearvesti taatlusmärgis on eemaldatud või rikutud;
- 3) tarbimiskoha veevärgile on enne veearvestit monteeritud veevõttu võimaldav ühendus;
- 4) toimub vee-ettevõtja loata reovee purgimine;
- 5) näitusid on moonutatud;
- 6) sademevett juhitakse omavalitsuselt ühiskanalisatsiooni;
- 7) toimub muu tegevus, mille eesmärk on kasutada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenust selle eest kehtestatud hinda maksmata.

Tegemist on avatud loeteluga, mistõttu tuleb muude tegevuste korral kaaluda ebaseadusliku kasutamise hindamiseks eelkõige asjaolu, kas selleks puudus õiguslik alus või tegu oli suunatud ÜVVK teenuse tarbimisele selle eest kehtestatud hinda maksmata.

Ebaseaduslikuks loetakse ÜVVK teenuse kasutamine ka juhul, kui isik tarbib teenust õigusliku aluseta, milleks loetakse eelkõige teenuslepingu puudumist vee-ettevõtjaga.

Lõike 2 kohaselt hüvitab ebaseaduslikult ÜVVK teenust kasutav isik vee-ettevõtjale ebaseaduslikult kasutatud ÜVVK teenuse maksumuse, ebaseadusliku kasutamisega tekitatud kahju ning vee-ettevõtja tehtud mõistlikud kulutused.

Lõikes 3 sätestatakse keskkonnaministrile volitusnorm ebaseaduslikult kasutatud ÜVVK teenuse mahu ning ebaseaduslikult kasutatud ÜVVK teenuse maksumuse määramise korra kehtestamiseks määrusega. Eelnõu kohaselt ei määra omavalitsusüksus ebaseaduslikult kasutatud ÜVVK teenuse mahtu ja maksumuse määramise korda, kuna vastavad alused ei sõltu piirkondlikust eripärast ega ÜVVK erisustest, mistõttu ebaseaduslikult kasutatud teenuse mahu ja maksumuse arvestamise ühesugused alused tuleb kehtestada üle riigi. Ebaseadusliku tarbimisega seotud ühtsed alused tagavad ka tarbijate võrdse kohtlemise, sest ei oma tähtsust, kas ebaseaduslik tarbimine leidis aset väikeses 50 inimesega külas või mõnes suuremas linnas.

Paragrahv 44. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni kasutamine üldistes huvides

Lõike 1 kohaselt toimub ühisveevärgil asuvatest tuletõrje veevõtukohtadest vee kasutamine tuleohutuse seaduses (TuOS) sätestatud alustel. TuOSi alusel reguleeritakse ühisveevärgil asuvatest tuletõrjehüdrantidest tulekustutusvee võtmise täpsemad alused, sealhulgas ÜVVK teenuse kasutamisest vee-ettevõtja teavitamise kord ja viis, kasutatud vee koguse arvestamise põhimõtted. Äärmiselt oluline on tagada ka kriisiolukordades vajalikus mahus nii tulekustutusvee kättesaamise võimalused kui ka joogivee pakkumise ja reovee vastuvõtmise teenused. Selleks peavad Päästeamet ja vee-ettevõtja kokku leppima nii tehnilistes parameetrites (nt vajalikud rõhud süsteemis, koguselised piirangud jms) kui ka praktilistes kasutusvõimalustes. Kehtiv ÜVVKS ei reguleeri tuletõrjehüdrantist vee võtmise korda, sellest vee-ettevõtjat teavitamise viisi ega ka kasutatavate veemahtude registreerimise ja informeerimise aluseid. Kehtiva ÜVVKS § 9 lõike 1 kohaselt ühisveevärgil asuvatest tuletõrjehüdrantidest tulekustutusvee võtmist ning avalikest veevõtukohtadest vee võtmist reguleeritakse vee-ettevõtja ja valla- või linnavalitsuse vahel sõlmitud halduslepinguga. Selle sätte eesmärgipärast rakendamist täna ei toimu, kuna esiteks, tuletõrjehüdrantide kasutajaks ei ole valla- ega linnavalitsus, ning teiseks, avalikke veevõtukohti vee-ettevõtjad üldjuhul ei halda. Kuigi ÜVVKS vee-ettevõtja ja Päästeameti vahelist tuletõrjehüdrantide kasutamise korda praegu ei reguleeri, on vee-ettevõtjad ja Päästeameti eri piirkonnad omavahel sõlminud kokkuleppeid, et tuletõrjehüdrantide kasutamine ja omavaheline infovahetus oleks sujuvam ja korrapärane. Selleks, et tagada tuletõrjehüdrantidest kasutatava vee sihipärane kasutus, reguleeritakse asjakohane kasutuskord TuOSi alusel.

Lõike 2 kohaselt kajastatakse ühisveevärgil asuvatest tuletõrje veevõtukohtadest võetud vee kulu päästesündmuse lahendamiseks, veevõtukohta korrashoiu kontrolliks, avaliku korra tagamiseks või õppuseks ühisveevärgil asuvast tuletõrje veevõtukohtast võetud sihtotstarbeliselt kasutatav vee kulu ühisveevärgi teenuse hinnas. Selle sätte sisu põhineb Päästeameti ja vee-ettevõtjate praktilisel, mille kohaselt tulekustutusvee eest Päästeamet vee-ettevõtjale teenuse kasutamise eest ei tasu. Oluline on veel märkida, et kehtivas ÜVVKSis puudub õigusselgus tulekustutusvee kulu katmise kohta, sest puudub säte, mis võimaldaks tulekustutusvee kulu kanda üldisesse ÜVVK teenuse hinda. Eelnõus sätestatu ei too kaasa olulisi ümberkorraldusi ega olulist finantskulu ega halduskoormust Päästeametile, vaid üksnes kõrvaldab õigusliku lünga ning viib selle vastavaks kasutatava praktikaga. Muudatus ei too kaasa lisakulusid ka tarbijatele, kuna praktika kohaselt juba praegu kajastatakse tuletõrjehüdrantidest võetud vee kulu vee-ettevõtja ÜVVK teenuse osutamise kaaskuluna, mis väljendub tarbijate ühisveevärgiteenuse hinnas. Oluline on veel rõhutada, et säte puudutab üksnes tuletõrjehüdrantist võetavat sihipärast kasutatavat vett ehk eelkõige selle vee kasutamist tulekustutamiseks või muuks sarnaseks päästesündmuseks. Päästesündmuste õppusteks vajaminev olmevee kasutus nimetatud sättega hõlmatud ei ole.

Lõike 3 alusel avalikelt teedelt, tänavatelt ja väljakutelt ühiskanalisatsiooni abil sademevee ärajuhtimiseks ning puhastamiseks sõlmib maa omanik või valdaja vee-ettevõtjaga sellekohase teenuse osutamise lepingu, kus sätestatakse muu hulgas ÜVVK teenuse osutamise kord ja selle eest makstav tasu. Teenuse eest makstav tasu peab vastama vee-ettevõtja kulutustele.

Lõige 4 on lõike 3 erisätteks, mille kohaselt juhul, kui lõikes 3 nimetatud lepinguga, mille üheks pooleks on kohalik omavalitsus, vee-ettevõtjale määratud tasu ei taga selle teenuse osutamiseks vajalikke kulusid täies ulatuses, kajastatakse lepingutega katmata kulud proportsionaalselt ÜVVK teenuse hinnas. Siinkohal on oluline rõhutada, et teenuse eest määratud hinda maksmata on võimalik teenust osutada vaid kahel juhul – kui teenuse esemeks on tulekustutusvee

kasutamine ja lepingupooleks Päästeamet (lõige 2) või kui teenuse esemeks on sademevee avalikest kohtades ärajuhtimine ja puhastamine ning lepingupooleks on omavalitsusüksus (lõige 4). Ainult nimetatud juhtudel on võimalik katta kulud solidaarselt piirkonna kõigi elanike ÜVVK teenuse hinna arvelt. Eelkõige puudutab see olukordi, kus kohalikul omavalitsusel puuduvad piisavad rahalised vahendid avalikest kohtadest sademevee ärajuhtimise teenuse eest tasumiseks, sel juhul lülitub maksmata osa teenuse kulust piirkonna elanike ÜVVK teenuse hinda.

Lõike 5 kohaselt on omavalitsusüksusel üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest õigus teostada sundvaldust või -võõrandamist kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduses sätestatu alusel sellise ehitise kasutamiseks või omandamiseks, mis on vajalik ÜVVK häireteta töö tagamiseks ja arenguks.

Paragrahv 45. Vara avalikes huvides omandamine ja sundvõõrandamine

Lõige 1 täpsustab lisaks kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduses (edaspidi ka *KahoS*) sätestatud alustele ÜVVK järjepidevuse tagamiseks vara avalikes huvides omandamise ja sundvõõrandamise aluseid. Vara omandamise taotlejaks on kohaliku omavalitsuse üksus, kes peab eelnevalt olema andnud ettevõtjale mõistliku tähtaja asjaolu kõrvaldamiseks (välja arvatud juhul, kui tähtaja andmine seaks ohtu varustuskindluse), kuid ettevõtja ei ole seda teinud. Samuti täpsustatakse, et eelnõukohases seaduses nimetatud juhtudel ei pea kinni pidama *KahoS*es ettenähtud tähtaegadest ja samuti ei pea ettevõtjale lisaks tasule maksma hüvitisi. Omavalitsusüksus võib taotleda järgmise vara või asjaõiguse avalikes huvides omandamist, sealhulgas sundvõõrandamist:

- 1) ÜVVK teenuse osutamiseks vajalik vara, kui vee-ettevõtja ei täida teenuse osutamise kohustust;
- 2) ÜVVK teenuse osutamiseks vajalik vara, kui vee-ettevõtjana tegutsemiseks määratud aeg on lõppenud või kohaliku omavalitsuse volikogu otsus on tunnistatud kehtetuks ja sellel varal põhineva tegevuse jätkamine kooskõlas seadusega ei ole tagatud ning see võib seada ohtu ÜVVK teenuse osutamise.

Lõike 2 kohaselt võib omavalitsusüksus lõikes 1 sätestatud alustel taotleda vara avalikes huvides omandamist, sealhulgas sundvõõrandamist, üksnes juhul, kui ta on varem vara omanikule andnud mõistliku tähtaja asjaolu kõrvaldamiseks, kuid vara omanik ei ole seda selle tähtaja jooksul teinud.

Lõige 3 on erisätteks lõikele 2, mille kohaselt omavalitsusüksusel ei ole lõikes 2 ettenähtud tähtaja andmise kohustust juhul, kui selle kohustuse täitmine võib seada ohtu ÜVVK teenuse osutamise.

Lõike 4 alusel vara avalikes huvides omandamine, sealhulgas sundvõõrandamine, toimub kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduses sätestatud korras. Menetlemisel ei pea järgima nimetatud seaduses sätestatud tähtaegu ning vara omanikule ei maksta lisaks tasule muid hüvitisi.

Paragrahv 46. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni hooldamine ja kontroll

Vee-ettevõtja peab oma tegevuspiirkonnas tagama ÜVVK toimimise ja korrashoiu ÜVVK kasutamise eeskirja ning omavalitsusüksuse ja vee-ettevõtja vahel sõlmitud halduslepingu kohaselt. Üldjuhul vastutab vee-ettevõtja ÜVVK tervikliku toimimise eest kogu tema

tegevuspiirkonnas. Seetõttu eeldatakse eelnõukohases seaduses, et ühte tegevuspiirkonda määrab kohaliku omavalitsuse volikogu vaid ühe vee-ettevõtja – see tagab selge ja läbipaistava vastutuse nõuetekohase teenuse osutamise eest.

Paragrahv 47. Purgimisteenuse korraldamine

Isikule, välja arvatud tööstus- ja tootmisettevõtja, kes asub reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 ie või suurem, kuid kel puudub võimalus liituda ühiskanalisatsiooniga selle puudumise tõttu, on vee-ettevõtja lõike 1 kohaselt kohustatud korraldama purgimisteenust isiku nõudmisel. Säte on vajalik seetõttu, et üle 2000 ie reoveekogumisaladel on Eesti võtnud kohustuse välja ehitada ühiskanalisatsioon Euroopa Liidu Nõukogu asulareovee puhastamise direktiivi 91/271/EMÜ alusel, mis on üle võetud Eesti õigusesse veeseadusega. Seega üle 2000 ie reoveekogumisalade elanikel on õigustatud ootus saada teenust ühiskanalisatsiooni kaudu. Leidub siiski kohti, kus ühiskanalisatsioon on välja ehitamata kas tehnilistel põhjustel või omavalitsus on jätnud muul põhjusel (nt rahalised raskused) seadusest tuleneva kohustuse täitmata. Seetõttu ei saa seada kehvemasse olukorda neid inimesi, kellele ühiskanalisatsiooni ei ole välja ehitatud ja kes peavad kasutama kogumismahuteid, sest üle 2000 ie reoveekogumisalal on omapuhasti kasutamine keelatud. Seetõttu kohustab säte vee-ettevõtjat korraldama purgimisteenust ühiskanalisatsiooni (reovee kokkukogumise ja puhastamise) teenuse hinnaga. Kui ühte reoveekogumisala teenindab mitu vee-ettevõtjat, laieneb purgimisteenuse osutamise kohustus sellele vee-ettevõtjale, kelle tegevuspiirkonnas purgimisteenuse õigust omav isik asub.

Oluline on veel rõhutada, et purgimisteenust kui vaba turu teenust on võimalik saada kõigil isikutel turul pakutavate tingimuste alusel. Seaduseelnõu tähenduses on purgimisteenuse tagamise kohustus vee-ettevõtjale määratud vaid üle 2000 ie RKAdel, kus isikul puudub võimalus liituda ühiskanalisatsiooni teenusega ühiskanalisatsiooni puudumise tõttu ja isik ei ole keeldunud ÜVVKga liitumisest. Ainult sellisel juhul pakutakse purgimisteenust eritingimustel ehk ÜVVK teenuse hinnaga. Kõikidel muudel juhtudel tuleb purgimisteenust kasutada vabal turul pakutavate tingimustega.

Lõige 2 täpsustab, et vee-ettevõtja korraldatav purgimisteenus ei laiene tööstus- ja tootmisettevõtjale, kuna nendel puudub ka ÜVVKga liitumise kohustus.

Lõike 3 kohaselt ei ole purgimisteenust vee-ettevõtjal kohustust korraldada eelnõus sätestatud tingimustel nendele isikutele, kellele on välja ehitatud ühiskanalisatsiooniga liitumise võimalus, kuid kes on teenusest vabatahtlikult loobunud.

Lõike 4 kohaselt toimub lõikes 1 nimetatud isikutele purgimisteenuse osutamine vee-ettevõtja ja tarbija vahelise lepingu alusel.

Lõikes 5 täpsustatakse, et reovee kogumismahuti paigaldamise kohustus lasub isikul ning see peab olema lekkekindel ja sellise mahutavusega, mis võimaldab kokku koguda vähemalt kahe nädala jooksul tekkiva reovee.

Lõike 6 kohaselt lasub reovee kogumismahuti nõuetele vastavuse tagamise kohustus reovee kogumismahuti omanikul või valdajal. Säte on analoogiline tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooniga, mille korrashoiu eest vastutab samuti kinnisasja omanik või valdaja. Vee-ettevõtja vastutab ÜVVK eest.

Lõike 7 kohaselt peab reovee kogumismahuti asukoht olema puhastamisteenust osutavale autole ligipääsetav. Seega ei ole mõeldav kogumismahuti paigutamine kinnistul kohta, kus veoautol puudub sellele ligipääs, kuna sel juhul puuduks võimalus reovee kogumismahuti nõuetekohaseks tühjendamiseks.

Lõike 8 kohaselt on lõikes 1 nimetatud isikul õigus saada ühiskanalisatsiooni teenuse hinnaga puhastamisteenust kaks korda ühes kalendrikuus. See väldib pakutava teenuse kuritarvitamist, sest puhastamisteenusega kaasnevad kulud, mis ületavad ühiskanalisatsiooni teenuse hinda, lülitatakse vee-ettevõtja üldiste kulude hulka, mis väljenduvad solidaarselt piirkonna elanike ühiskanalisatsiooni teenuse hinnas.

6. peatükk

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hind

1. jagu. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna põhimõtted

Paragrahv 48. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse eest võetavad tasud

Lõige 1 sätestab loetelu tasudest, mida vee-ettevõtja võib tarbijalt teenuse osutamise eest võtta. Sätte kohaselt võib vee-ettevõtja tarbijalt võtta

- 1) tasu võetud vee eest;
- 2) tasu reovee ärajuhtimise eest;
- 3) tasu reovee puhastamise eest;
- 4) tasu sademevee ärajuhtimise eest;
- 5) tasu sademevee puhastamise eest;
- 6) abonenttasu joogivee eest;
- 7) abonenttasu reovee ärajuhtimise ja puhastamise eest;
- 8) abonenttasu sademevee ärajuhtimise ja puhastamise eest.

Oluline on rõhutada, et vee-ettevõtja võib tasu võtta vaid osutatud teenuse eest. Näiteks juhul, kui vee-ettevõtja osutab tarbijale vaid joogiveeteenust, võib ka tasu võtta vaid tarbitud joogivee koguse eest. Abonenttasu ehk ÜVVK teenuse püsihinna määramine sõltumata teenuse tarbimise mahust on sätestatud ÜVVK teenuse liikidest eraldi. Abonenttasu võtmise õigus sõltub sellest, kas piirkonnas on ÜVVK teenuse hind kehtestatud vaid teenuse mahu põhjal või lisandub hinnale ka abonenttasu. Abonenttasu kasutatakse valdavalt nendes piirkondades, kus tarbimine ei ole aasta ringi stabiilne, näiteks suvilapiirkondades, kuid ei ole välistatud selle kasutamine ka muudel juhtudel. Abonenttasu arvestamise korral on ÜVVK teenuse mahupõhine hind väiksem ja vastupidi, kui piirkonnas abonenttasu ei rakendata, on ÜVVK teenuse mahupõhine hind suurem.

Lõike 2 kohaselt rakendatakse isikule, kellele vee-ettevõtja on kohustatud korraldama puhastamisteenust § 47 tähenduses, puhastamisteenust sama kuupmeetripõhise tasu eest, mis kehtib reovee ärajuhtimisele ja puhastamisele. Puhastamisteenuse hind peab olema võrdne reovee kokkukogumise ja puhastamise hinnaga, mis vee-ettevõtja selles tegevuspiirkonnas kehtib.

Lõike 3 kohaselt rakendub abonenttasu juhul, kui vee-ettevõtja tegevuspiirkonnas kehtib igakuine abonenttasu, ka tarbijatele, kellele vee-ettevõtja on kohustatud korraldama puhastamisteenust.

Paragrahv 49. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse tasude erisused

Lõike 1 kohaselt võib sademevee ärajuhtimise ja puhastamise tasu kajastuda vastavalt reovee ärajuhtimise ja puhastamise tasus, välja arvatud juhul, kui isik kasutab vaid ühte nimetatud teenustest. Näiteks kui isik soovib kasutada vaid sademevee ärajuhtimise ja puhastamise teenust olukorras, kus on käimas alles ehitustegevus ning ehitusaegse tegevuse käigus on vaja ära juhtida pinnasevett, võib tarbijale osutatava sademevee teenuse eest võtta vaid sademevee teenuse tasu.

Lõige 2 võimaldab kehtestada reovee ärajuhtimise ja puhastamise tasu summaarse tasuna, kui vee-ettevõtja tegevuspiirkonnas puuduvad tarbijad, kes kasutavad vaid ühte nimetatud ÜVVK teenustest ning puudub muu vajadus eraldi puhastamistasu kehtestamiseks. Kuna üldreeglina osutab vee-ettevõtja tarbijatele nii reovee ärajuhtimise kui ka puhastamise teenust, ei ole neid kulusid vaja eristada, kui piirkonnas puuduvad tarbijad, kes kasutavad vaid ühte nimetatud teenustest. Näiteks olukorras, kus tarbija juhib oma reovee oma torustikuga otse puhastile, oleks summaarse tasu kehtestamine välistatud, kuna sellelt tarbijalt on vee-ettevõtja õigustatud võtma vaid reovee puhastamise tasu. Tegemist on pigem erandlike olukordadega, kuid nendeks juhtudeks tuleb kehtestada eraldi nii reovee ärajuhtimise kui ka puhastamise tasu.

Lõikes 3 sätestatakse tasu erisused. Nimelt võib tasu reo- ja sademevee puhastamise eest olla erinev sõltuvalt reo- ja sademevee saastatusest, mille aluseks on vee-ettevõtja koostatud reostusgrupid. Mida saastatum on vesi, seda rohkem kulub selle puhastamiseks kemikaale ning suureneb vee-ettevõtja risk puhastusprotsessi nõuetekohase töö tagamiseks ja heitvee nõuetekohasuse saavutamiseks. Lahkvoolse sademevee kanalisatsiooni korral on eriti oluline, et sademevesi ei oleks saastunud, vastasel juhul eksisteerib oht, et lahkvoolse sademeveekanaliseerimise eelpuhastid ei ole võimelised vett nõuetekohaselt puhastama. Seetõttu on vee-ettevõtjal õigus määrata erinevad reostusgrupid, millele kehtestatakse erinevad hinnad sõltuvalt saastatuse astmest.

Lõikes 4 määratakse reostusgruppide moodustamise alused. Reostusgruppide määramisel tuleb arvestada reo- ja sademevee mõju ulatust reovee ja sademevee puhastusprotsessile, puhasti tehnoloogilist lahendust ning puhasti projekteeritud ja tegelikku reostuskoormust. Reostusgruppide määramisel on soovitatav reovee korral arvestada I astme reostusgrupiks tavapärase olmereovee saasteaine sisaldusi. Iga järgmine reostusgrupp saadakse, korrutades I astme reostusgrupi saasteainete sisaldused vastavate koefitsientidega. Tegemist on saastaja maksab põhimõtte rakendamise, st mida saastatum on vesi, seda suurem on ka tasu, mida selle eest tuleb maksta.

Lõike 5 kohaselt on võimalik kohaldada ka erinevaid sademevee ärajuhtimise tasusid. Need võivad sõltuda sellest, kas sademevesi juhitakse ühisvoolukanalisatsiooni või lahkvoolse sademeveekanaliseerimise. Lahkvoolse sademeveekanaliseerimise korral keskkonda juhitav sademevesi ei ole maksustatud saastetasuga, kui sademevesi vastab kehtestatud nõuetele. Samal ajal ühisvoolse kanalisatsiooni juhitav sademevesi seguneb reoveega ning jõuab reoveepuhastisse. Heitvesi on aga maksustatud saastetasudega ning heitvee nõuetele mittevastavuse korral kohalduvad ka kõrgendatud saastetasud keskkonnatasude seaduse tähenduses. Seetõttu võivad vee-ettevõtja kulud olla väga erinevad erinevate tehniliste lahenduste korral.

Lõikes 6 täpsustatakse, et tasud võivad erineda ka erinevate tarbimismahtude ja kasutatavate teenuste korral, arvestades ÜVVKSi eelnõu hinnastamise põhimõtteid. Eelkõige on sellisteks

erilisteks tarbijarühmadeks näiteks teised vee-ettevõtted või suured tööstusettevõtted, kelle ostetava teenuse mahud on kordades suuremad tavatarbija mahtudest. Samas tuleb sellegipoolest arvestada seaduse põhimõtteid, et teenuse hind peab katma teenuse osutamise kaasnivad kulud.

Paragrahv 50. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna kujunemise alused

Lõikes 1 sätestatakse ÜVVK teenuse hinna kujunemise aluspõhimõtted. Sätte kohaselt ÜVVK teenuse hind kujundatakse selliselt, et vee-ettevõtjal oleks tagatud:

- 1) põhjendatud tegevuskulude katmine. Neid kulusid hinnatakse ÜVVKSi eelnõu §-s 52 nimetatud põhimõtete alusel. Nende kulude hulka kuuluvad nii personalikulu kui ka üldised vee-ettevõtja majandamiskulud. Põhjendatuse hindamisel võetakse arvesse nii vee-ettevõtja eelmiste 12kuuliste perioodide tegevuskulusid kui ka kulude prognoosi. ÜVVK teenuse hinna kooskõlastamisel peavad nii kohalik omavalitsus kui ka Konkurentsiamet lähtuma sellest, et hinda lülitatavad kulud peavad olema kuluefektiivsed ning põhjendatuks tuleb lugeda need tegevuskulud, mis võimaldavad säilitada vee-ettevõtja tegevuse jätkusuutlikkust ning teenuse nõutud kvaliteeditaset. Põhjendatud tegevuskulud on ka sellise tegevuse kulud, mille täitmise kohustus tuleneb õigusaktidest. Näiteks maaparandusseadusest ning veeseaduse alusel kehtestatud keskkonnaministri 08.11.2019 määrusest nr 61 „Nõuded reovee puhastamise ning heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse juhtimise kohta, nõuetele vastavuse hindamise meetmed ning saasteainesisalduse piirväärtused“ tuleneb nõue, et kui ühiskanalisatsioonist või sademeveerajatisest pärinevat vett tahetakse juhtida maaparandussüsteemi eesvoolu- või kuivenduskraavi, peab vee-ettevõtjal olema kooskõlastus Põllumajandusametilt. Kuna maaparandussüsteemi eesvoolu- või kuivenduskraavi vee juhtija (vee-ettevõtja) peab maaparandussüsteemi omanikuga jõudma kokkuleppele maaparandushoiukulude katmises, tuleb see osa kuludest arvestada ka ühiskanalisatsiooni ja sademevee ärajuhtimise teenuse hinda. Kui vee-ettevõtja on elutähtsa teenuse osutaja hädaolukorra seaduse tähenduses, kuuluvad põhjendatud tegevuskulude hulka ka elutähtsa teenuse toimepidevusega seotud kulud. TuOSist tulenevad nõuded tuletõrjehüdrantide korrashoiuga seotud kulud loetakse samuti põhjendatud tegevuskuludeks;
- 2) keskkonnanõuete täitmine. Eelkõige kuulub nende kulude hulka reovee kokkukogumise ja puhastamise kulu, aga ka reoveesette käitlusega seotud kulud;
- 3) investeeringud olemasoleva ÜVVK jätkusuutlikkuse tagamiseks. Siia kuuluvad näiteks ÜVVK rekonstrueerimise kulud. Välistatud on abirahadega tehtud rekonstrueerimiskulude kajastamine ÜVVK teenuse hinnas. Investeeringud lülitatakse hinda põhivara kulumi kaudu;
- 4) ÜVVK AK kohaste investeeringute tegemine, välja arvatud investeeringud, mis on saadud tagastamatu abina. Erisus punktiga 3 seisneb selles, et siin on peetud silmas uusi arendusi, mitte olemasolevate süsteemide rekonstrueerimist. Ka neist kuludest on välistatud sellised arenduskulud, mis on tehtud abirahade arvelt. Ilmselgelt ei kuulu siia ka liitumistasude arvelt tehtud investeeringud;
- 5) põhjendatud tulukus vee-ettevõtja investeeritud kapitalilt. Vee-ettevõtja investeeritud kapitali väärtuseks võetakse raamatupidamises kajastatud põhivara bilansiline väärtus, millele on lisatud käibekapital. Põhjendatud tulukuse arvestamise alused on sätestatud eelnõu §-s 54. Nimetatud põhjendatud tulukuse meetodika on kasutusel ka teistes võrgustikusektorites.¹³

Eelnõus on sätestatud, et mõistliku hinna tagamiseks ja jätkusuutliku ÜVVK teenuse osutamiseks võib riik, kohaliku omavalitsuse üksus ja teised organisatsioonid toetada vee-ettevõtjat, arvestades riigiabi nõuetega. Veehinna kujundamisel arvestatakse saadud toetused

¹³ Tartu Ülikooli ekspertarvamus „Reguleeritava vara väärtuse arvestus ja MS Exceli funktsiooni PMT kasutamine“, <http://www.konkurentsiamet.ee/file.php?28335>.

tegevuskuludest maha. Selle tulemusena on piirkonnas võimalik osutada ÜVVK teenust tagastamatu abi võrra odavamalt hinnaga. Teisalt tuleb arvestada, et juhul kui ÜVVK teenuse hind ei kata kõiki vee-ettevõtja põhjendatud kulusid, näiteks kui see viiks ÜVVK teenuse hinna ebamõistlikult kõrgeks, tuleb puudujääv osa katta samuti tagastamatu abi arvelt, kuid viimane ÜVVK teenuse hinna langust kaasa ei too.

Oluline on veel märkida, et renditava vara korral tuleb teenuse hinda arvestada nii põhivara kulum kui ka põhjendatud tulukus. Veehinna kooskõlastamisel aktsepteerib kooskõlastaja neid immateriaalseid põhivarasid, mis on loogilised ja põhjendatud veeteenuse reguleeritavas varas – kasutusõigused, arenduskulud, liitumisõigus.

Lõikes 2 sätestatakse, et ÜVVK teenuse hinna arvutamisel tuleb võtta aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus ning teadaolevad muutused tarbimises. Vajaduse korral tehakse müügikoguse leidmiseks analüüs. Kui vee-ettevõtjal on teada kindel tarbimise muutus lähitulevikus, milleks võib olla nii uue piirkonna ühiskanalisatsiooniga liitmine või ka ühe kindla ettevõtte lisandumine, kelle kavandatavad mahud mõjutavad oluliselt seniseid tarbimismahusid, või mõne olulise tarbimismahuga ettevõtte tegevuse lõpetamine, tuleb neid muutusi arvestada kohe tarbimismahu määramisel.

Lõike 3 kohaselt ei tohi ÜVVK teenuse hind olla eri tarbijate või nende gruppide suhtes diskrimineeriv. Sätel on ajalooline tähendus, kuna aastakümneid on ÜVVK teenuse hind sõltunud sellest, kas tarbija on füüsiline isik või juriidiline isik. Sätte kohaselt ei tohi sama teenust pakkuda eri isikutele erineva hinnaga. Erinevate hindade kehtestamise alused on sätestatud seaduseelnõus ja need peavad põhinema eri teenustel, mitte tarbija isikust lähtuvalt. Erinevad hinnad võivad olla kehtestatud nii erineva reostuskoormusega reoveele (reostusgrupipõhised hinnad) kui ka erinevatele veemahtudele.

Lõige 4 kehtestab ÜVVK teenuse hinna ühe aluspõhimõtetest, mille kohaselt ÜVVK teenuse hinnaga ei tohi katta neid kulusid, mis on kaetud liitumistasuga. Välistatud on vee-ettevõtja tehtud ühe kuluühiku hüvitamine topelt nii liitumistasu kui ka teenuse hinna kaudu.

Lõige 5 sätestab ÜVVK teenuse hinna kehtestamise põhimõtte olukorras, kus üks vee-ettevõtja osutab ÜVVK teenust mitmes piirkonnas. Kui vee-ettevõtja osutab ÜVVK teenust mitmel reoveekogumisalal või mitmes tegevuspiirkonnas, võib kõigile piirkondadele kehtestada ühise ÜVVK teenuse hinna, arvestades sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud summaarseid vee-ettevõtja kulusid. Nimetatud põhimõtte aitab täita ÜVVK teenuse osutamise jätkusuutlikkuse eesmärki, sest ÜVVK teenuse osutamise efektiivsus on palju suurem siis, kui vee-ettevõtja teenuse osutamise piirkond on suurem ja teenust kasutab suurem hulk tarbijaid. Säte toetab ka vee-ettevõtete konsolideerimise eesmärki, et tagada efektiivsemad, jätkusuutlikumad ja pädevamad ÜVVK teenuse osutajad, ja võimaldab samal ajal teenust osutada madalama hinnaga, kui seda suudab üks väike vee-ettevõtte hajaasustatud piirkonnas. Seega täidab säte kahte eesmärki – tagada ühelt poolt vee-ettevõtjate jätkusuutlikkus ning teisalt pakkuda elanikkonnale ÜVVK teenust mõistliku hinna eest.

Paragrahv 51. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna meetodika

Säte annab Konkurentsiametile volituse töötada välja ja avalikustada ÜVVK teenuse hinna arvutamise ühtne meetodika, arvestades eelnõukohases seaduses sätestatud. Meetodika on eelkõige soovitusliku iseloomuga, andes juhiseid eelnõukohases seaduses sätestatud

põhimõtete rakendamiseks praktikas ÜVVK teenuse hinna kujundamiseks ja hinnataotluse esitamiseks.

Paragrahv 52. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse kulud

Lõikes 1 täpsustatakse, missugused kulud arvestatakse vee-ettevõtja põhjendatud tegevuskulude hulka. Sätte kohaselt peavad ÜVVK teenuse hinna lülitavad kulud olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama vee-ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.

Lõike 2 alusel lähtutakse põhjendatud tegevuskulude hindamisel järgmisest:

- 1) kulude dünaamika jälgimine ajas ja selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
- 2) kulukomponentide põhjendatuse analüüs (sealhulgas eksperdi hinnangud);
- 3) vee-ettevõtja kulude ning nende põhjal arvatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste vee-ettevõtjate kuludega. Konkurentsiamet avaldab oma kodulehel võrdlusandmebaasi põhimõtted, et vee-ettevõtjal oleks võimalik hinnata ettevõtte efektiivsusnäitajaid teiste sarnaste ettevõtetega.

Lõige 3 täpsustab, missuguseid vee-ettevõtja kulusid ÜVVK teenuse hinna arvestada ei tohi. Sätte kohaselt ÜVVK teenuse hinna ei lülitata:

- 1) ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
- 2) sponsorlus, kingitused ja annetused;
- 3) ÜVVK teenusega mitteseotud kulud;
- 4) õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahvid ning muud rahalised kohustused, mis on tingitud ettevõtja kohustuse rikkumisest;
- 5) finantskulud;
- 6) dividendide tulumaksukulu;
- 7) muud kulud, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega antud kohustuste täitmiseks.

Ebatõenäoliselt laekuvate nõuete lülitamist veeteenuse hinna ei saa aktsepteerida, kuna ükski korrektselt arveid tasuv tarbija ei pea veeteenuse hinna kaudu kinni maksma vee-ettevõtja võlgnike tasumata arveid. Kui lubada ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu lülitamist hinna, tekitaks see tarbijate ebavõrdse kohtlemise. Ühelt poolt võtaks see ettevõtjalt motivatsiooni nõuda võlg sisse tegelikelt võlgnikelt ning teisest küljest kaotavad korrektse maksekäitumisega tarbijad motivatsiooni edaspidi arveid korrektselt maksta. Seega tuleb ebatõenäoliselt laekuvad arved sisse nõuda vajaduse korral kohtu kaudu. Ka konkurentsi olukorras tegutsevatel ettevõtetel on ebatõenäoliste laekuvate nõuete kulu ettevõtja risk, mida ei saa jaotada kõigi tarbijate vahel.

Sponsorluse, kingituste ja annetustega seotud kulud on vee-ettevõtja jaoks vabatahtlikud. Nimetatud kulud ei ole hinnatavad põhjendatud tegevuskuludena ÜVVK teenuse osutamisel, sest ei taga kvaliteetsemat teenust ega keskkonnanõuete täitmist, mistõttu ei ole need kulud ÜVVK teenuse osutamiseks vajalikud.

Õigusaktide alusel vee-ettevõtjale määratud trahvid ja viivised ei ole ÜVVK teenuse osutamisega seotud põhjendatud kulu, sest nende kulude tekkepõhjus on reeglina vee-ettevõtja käitumisest tulenev. Kuna vee-ettevõtja on kohustatud temale õigusaktidega pandud kohustusi täitma, siis seaduste mittetäitmisest tulenevaid trahve või viiviseid ei ole põhjendatud lülitada ÜVVK teenuse hinna.

Veeteenuse hinna kujundus sisaldab põhjendatud tulukust ärikasumi komponendina, mistõttu finantskulud (kasumiaruande skeemi kohaselt arvestatakse finantskulud peale ärikasumit) veeteenuse hinda ei lülitata. See on tingitud asjaolust, et vee-ettevõtjad oleksid võimalikult motiveeritud turult soodsaimate laenuitingimuste leidmises ja taotlemises. Vastasel juhul võivad finantskulud väljuda kontrolli alt, sest nende ÜVVK teenuse hinda lülitamisel puuduks vee-ettevõtjal finantskulude minimeerimiseks huvi.

Erisoodustuste kulud (näiteks kulud sportimisele, ametiauto kasutamisega seotud kulud jms) ehk tööandja poolt töötaja jaoks töösuhtes tehtavad lisakulud (hüved), mis ületavad tööandjale õigusaktidega pandud kohustusi või sätestatud määrasid, ei ole vajalikud ega seotud ÜVVK teenuse osutamisega ning vee-ettevõtjal on võimalik valida, kas nimetatud kulud teha või mitte. Nimetatud kulude tegemata jätmine ei põhjusta osutatavate teenuste halvemat kvaliteeti ja neil puudub seos põhitegevusega.

Tulumaksukulud erisoodustustelt, kingitustelt, annetustelt ja vastuvõtukuludelt, ettevõtlusega mitteseotud kuludelt ja muudelt ettevõtlusega mitteseotud väljamaksetelt ei ole vajalikud ÜVVK teenuse osutamiseks, mistõttu tuleb need kulud ettevõtjal kompenseerida muu tegevuse või tulukuse arvelt.

Paragrahv 53. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse põhivara arvestamise alused

Lõikes 1 määratakse vee-ettevõtja põhivara koosseis. Sätte kohaselt ei arvestata ÜVVK teenuse põhivara hulgas järgmist:

- 1) pikaajalised finantsinvesteeringud;
- 2) immateriaalne põhivara, välja arvatud arvutitarkvara ja litsentsid, mis on vajalikud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuste osutamiseks;
- 3) liitumistasudest soetatud põhivara;
- 4) põhivara, mida vee-ettevõtja ei kasuta ÜVVK teenuse osutamiseks;
- 5) tagastamatu abiga soetatud põhivara, arvestades ÜVVKSi eelnõu § 54 lõikes 1 sätestatud põhivara kulumi arvestamise põhimõtteid. Juhul kui ÜVVK teenuse hinda lülitatud kulum ja põhjendatud tulukus ei kata tagastamatu abi arvelt soetatud vara reinvesteeringuteks mõistlikel tingimustel võetud laenukohustusi (laenu põhiosa ja intressimaksed), lahendab regulaator rahavoogude probleemi konkreetse hinnamenetluse käigus vastava kapitalikulu komponendi korrigeerimisega (omavahenditest ja laenukohustustest tehtud investeeringud kajastuvad hinnas kulumi ehk kapitalikulu komponendina). Tegemist on erandiga juhuks, kui vee-ettevõtjale ei ole tagatud positiivsed rahavood ja ÜVVK teenuse järjepidevus ning nõuetekohasus võivad sattuda ohtu.

Lõike 2 kohaselt peab põhivara väärtuse arvestus olema järjepidev ning jätkuma ka vee-ettevõtja või vara omandisuhte muutmise korral.

Paragrahv 54. Põhivara kulumi arvestus ja põhjendatud tulukus

Lõikes 1 sätestatakse põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvestamise alused. ÜVVK teenuse hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse selle teenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Juhul kui ÜVVK teenuse hinda lülitatud kulum ja põhjendatud tulukus ei kata tagastamatu abi arvelt soetatud vara reinvesteeringuteks mõistlikel tingimustel võetud laenukohustusi (laenu põhiosa ja intressimaksed), lahendab regulaator rahavoogude probleemi konkreetse hinnamenetluse käigus vastava kapitalikulu komponendi korrigeerimisega (omavahenditest ja laenukohustustest tehtud investeeringud kajastuvad

hinnas kulumi ehk kapitalikulu komponendina). Tegemist on erandiga juhuks, kui vee-ettevõtjale ei ole tagatud positiivsed rahavood ja ÜVVK teenuse järjepidevus ning nõuetekohasus võivad sattuda ohtu. Eelkõige puudutab säte väikeseid vee-ettevõtteid, kes teenindavad alla 2000 inimese ning kes on suurema osa oma varadest saanud abirahade ja toetuste arvelt. Kapitalikulu komponendi korrigeerimist kasutatakse vaid sellisel juhul, kui vee-ettevõtjale ei ole tagatud positiivsed rahavood, ja seda vaid ulatuses, mis vee-ettevõtja jätkusuutlikkuse jaoks on tarvilik. Täpsed alused kapitalikulu korrigeerimiseks sätestab Konkurentsiamet oma hinna kooskõlastamise meetodikas, arvestades vee-ettevõtja jätkusuutlikkuse tagamise kohustust. Regulaator küsib kohalike avalitsuselt arvamust hinnataotluses kajastatud investeeringute vastavuse kohta ÜVVK AKle ning tal on võimalik hinnata laenulepingute vastavust turusituatsioonile kui ka vee-ettevõtte tegelikke rahavoogusid, et vajadusel teha korrekture veehinna kooskõlastamise meetodikast, mis arvestaksid konkreetse ettevõtte jätkusuutlikkust pikas perspektiivis. Ka OECD on oma 2020. a uuringus „Financing Water Supply, Sanitation and Flood Protection Challenges in EU Member States and Policy Options“¹⁴ leidnud, et Eestis on ÜVVK sektor tugevalt alarahastatud puudulike reinvesteeringute tõttu, mis seab ohtu kogu veeteenuse järjepidevuse ja jätkusuutlikkuse Eestis. Seetõttu on oluline, et veehinna kooskõlastamise käigus võtaks regulaator veehinna määramisel vajaduse korral arvesse ka reinvesteeringute vajaduse ning et veesektori jätkusuutlikkus oleks tagatud pikas perspektiivis.

Lõike 2 kohaselt lähtutakse põhivara kulumi arvutamisel ÜVVK teenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale. Veemajanduses kasutatavale varale rakendatakse liigiti arvestusliku majanduslikult kasuliku eluea järgmisi pikkuseid:

- a) võrgustikud, torustikud: 40 aastat;
- b) tootmishooned: 40 aastat;
- c) reservuaarid ja mahutid: 40 aastat;
- d) masinad ja seadmed: 15 aastat.¹⁵

Lõikes 3 sätestatakse põhjendatud tulukuse arvestamise alused. Põhjendatud tulukus arvutatakse, korrutades ÜVVK teenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtuse, millele on liidetud käibekapitali suurus, kaalutud keskmise kapitali hinnaga. Põhjendatud tulukuse ÜVVK teenuse hinda lülitamine ei ole kohustuslik, kui vee-ettevõtja nii otsustab. Nimetatud põhjendatud tulukuse arvestamise alust on kohaldatud ka kehtiva ÜVVKSi alusel, lihtsalt põhimõtte on eelnõukohase seadusega toodud Konkurentsiameti juhendist seaduse tasandile.

Paragrahv 55. Käibekapital

Sättega määratakse käibekapitali suuruseks viis protsenti viimase kolme kalendriaasta ÜVVK teenuse käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral tehakse käibekapitali suuruse leidmiseks analüüs.

¹⁴ OECD 2020. a aruanne on kättesaadav: <https://www.oecd.org/environment/financing-water-supply-sanitation-and-flood-protection-6893cdac-en.htm> (09.07.2020).

¹⁵ „Keskkonnaministri 22.12.2014 a määruse nr 59 „Toetuse andmise tingimused meetmes „Veemajandustaristu arendamine“ avatud taotlemise korral“ lisa 2. Kättesaadav arvutivõrgust: https://www.riigiteataja.ee/akti/1230/2201/7004/KKM_15022017_m6_Lisa2V.pdf#.

Paragrahv 56. Piinormi ületava reostuse tasu

Sätte kohaselt võib vee-ettevõtja võtta tarbijalt piinormi ületava reostuse tasu, kui saasteainete, sealhulgas ohtliku aine sisaldus ärajuhitavas reo- või sademevees ületab vee-ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud teenuslepinguga kehtestatud piinorme. Seaduseelnõus antakse kohalikule omavalitsusele volitus kehtestada ÜVVK kasutamise eeskirjaga saasteainete (välja arvatud ohtlikud ained) piinormid ja keskkonnaministrile ohtlike ainete piinormid, mis kirjeldavad reovee koostist ja millele vastavat reovett on vee-ettevõtja kohustatud tarbijalt vastu võtma. Kuid ei ole välistatud, et vee-ettevõtja ja tarbija on omavahelises teenuslepingus kokku leppinud leebemates saasteainete piinormides. Viimasel juhul tuleb piinormi ületava reostuse tasu arvestamisel lähtuda justnimelt vee-ettevõtja ja tarbija vahelises lepingus kokkulepitud piinormidest. Piinormi ületava reostuse tasu on ühekordne lepingurikkumise tasu, mille suurus ei ole sõltuvuses vee-ettevõtjale tekitatud kahjuga, vaid on pigem distsiplineeriva iseloomuga, et tagada lepingutingimuste täitmine.

2. jagu. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna määramine

Paragrahv 57. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinnataotlus

Lõige 1 sätestab ÜVVK teenuse hinnaotsuse menetluse. Kui vee-ettevõtja tegevuspiirkond asub reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 ie või suurem, esitab vee-ettevõtja ÜVVK teenuse hinnataotluse koos põhiteenustega seotud teenuste hinnakirja, reostusgruppide ja muu hinnataotluse aluseks oleva dokumentatsiooniga hinnaotsuse tegemiseks Konkurentsiametile.

Lõige 2 sätestab ÜVVK teenuse hinnaotsuse menetluse omavalitsusüksusega. Kui vee-ettevõtja tegevuspiirkond asub reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on alla 2000 ie, või väljaspool reoveekogumisala, esitab vee-ettevõtja hinnataotluse koos põhiteenustega seotud teenuste hinnakirja, reostusgruppide ja muu hinnataotluse aluseks oleva dokumentatsiooniga hinnaotsuse tegemiseks omavalitsusüksusele.

Lõige 3 sätestab ÜVVK teenuse hinnaotsuse menetluse olukorras, kus vee-ettevõtja osutab teenust mitmel reoveekogumisalal. Kui vee-ettevõtja osutab ÜVVK teenust mitmel reoveekogumisalal, mille summaarne reostuskoormus on 2000 ie või suurem, esitab vee-ettevõtja hinnataotluse kõikides tegevuspiirkondades ühesuuruse ÜVVK teenuse hinnaotsuse tegemiseks Konkurentsiametile. Kui vee-ettevõtja ei soovi kõikides piirkondades ühesuurust ÜVVK teenuse hinda kehtestada, esitatakse iga reoveekogumisala kohta hinnataotlus Konkurentsiametile või kohalikule omavalitsusüksusele sama paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud üldreegli kohaselt.

Kui vee-ettevõtja teenindab ühte või mitut reoveekogumisala, mille summaarne reostuskoormus jääb alla 2000 ie, kuid mis hõlmavad mitut omavalitsusüksust, esitatakse lõike 4 kohaselt hinnataotlus kõikides tegevuspiirkondades ühesuuruse ÜVVK teenuse hinnaotsuse tegemiseks Konkurentsiametile. Säte toetab regionaalse vee-ettevõtjana tegutsemist, mis võimaldab lihtsustatud korras kooskõlastada ühesuuruse ÜVVK teenuse hinna kõigis teenindatavates kohalikes omavalitsustes. Kui vee-ettevõtja ei soovi kõigil reoveekogumisaladel ühesuurust ÜVVK teenuse hinda kehtestada, esitab vee-ettevõtja iga reoveekogumisala kohta hinnataotluse sama paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud üldreegli kohaselt.

Lõige 5 täpsustab ÜVVK teenuse hinnaotsuse menetlust juhul, kui vee-ettevõtja osutab teenust teisele vee-ettevõtjale. Teisele vee-ettevõtjale osutatava ÜVVK teenuse eest võib vee-ettevõtja võtta ÜVVK teenuse tasu üksnes juhul, kui ta on esitanud selleks hinnataotluse Konkurentsiametile ning saanud vastavasisulise hinnaotsuse. Kuni hinnaotsuse saamiseni on vee-ettevõtjal keelatud ÜVVK teenuse osutamist ühepoolselt lõpetada või peatada.

Lõike 6 järgi on vee-ettevõtja kohustatud jälgima oma tegevusest sõltumatuid asjaolusid, mis mõjutavad ÜVVK teenuse hinda, ning teavitama Konkurentsiametit või omavalitsusüksust 30 päeva jooksul sellise asjaolu teada saamisest, mis võib muuta ÜVVK teenuse hinda rohkem kui viis protsenti majandusaasta jooksul. Konkurentsiamet või omavalitsusüksus otsustab 30 päeva jooksul sellise teabe saamisest arvates, kas ja millise tähtaja jooksul peab vee-ettevõtja esitama uue hinnataotluse.

Lõige 7 sätestab hinnataotluse menetlemisel Konkurentsiametile ja omavalitsusüksusele vee-ettevõtja ärisaladuse hoidmise kohustuse.

Kui Konkurentsiamet või kohalik omavalitsus ei kinnita vee-ettevõtja hinnataotlust, saab vee-ettevõtja lõike 8 kohaselt nende otsuse vaidlustada halduskohtus.

Paragrahv 58. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinnaotsus

Lõike 1 kohaselt kontrollib Konkurentsiamet või omavalitsusüksus ÜVVKSi eelnõu §-s 57 sätestatud pädevuse alusel, et taotletud ÜVVK teenuse hind ning põhiteenustega seotud teenuste hinnad sisaldaksid üksnes ettenähtud põhjendatud kulusid ja põhjendatud tulukust.

Lõike 2 alusel kuuluvad põhiteenustega seotud teenuste hindade koosseisu vaid selliste teenuste hinnad, mille osutamisel on vee-ettevõtjal monopoolne seisund.

Kui on tekkinud vaidlused vee-ettevõtja ja omavalitsusüksuse vahel hinnataotluse pinnalt, on Konkurentsiamet lõike 3 kohaselt kohustatud vee-ettevõtja või omavalitsusüksuse vastavasisulise taotluse alusel esitama asja kohta oma põhjendatud arvamuse 30 päeva jooksul. Põhjendatud kolmanda sõltumatu isiku arvamus on üks lihtsaim võimalus tekkinud vaidlused võimalikult kiiresti ja konstruktiivselt lahendada.

Lõige 4 sätestab hinnaotsuse menetluse tähtjad. Konkurentsiamet ja omavalitsusüksus teevad hinnaotsuse 30 päeva jooksul nõuetekohase taotluse saamisest arvates. Eriti keeruka või töömahuka taotluse menetlemisel võib Konkurentsiamet või omavalitsusüksus pikendada seda tähtaega 90 päevani, teatades tähtaja pikendamisest taotluse esitajale enne esialgse tähtaja möödumist. Menetlustähtaeg peatub, kui menetlemiseks on vaja lisaandmeid.

Lõike 5 kohaselt peab vee-ettevõtja lubama Konkurentsiametil ja omavalitsusüksuse volitatud isikul kontrollida oma raamatupidamist, põhjendada ÜVVK teenuse hinna moodustamise aluseid ning andma oma majandustegevuse kohta vajalikke selgitusi. Ainult sel viisil on võimalik hinnataotluse kohta kujundada õiglane seisukoht.

Lõige 6 nimetab veel muid volitusi Konkurentsiametile või omavalitsusüksusele hinnataotluse menetlemiseks. Näiteks on Konkurentsiameti ja kohaliku omavalitsuse volitatud isikul hinnataotluse menetlemiseks õigus siseneda kontrollimiseks kontrollitava vee-ettevõtja esindaja juuresolekul vee-ettevõtja territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal

asjasse puutuvate dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid.

Lõike 7 alusel on Konkurentsiametil ja omavalitsusüksusel õigus nõuda vee-ettevõtjalt ja vee-ettevõtjaga seotud füüsiliselt või juriidiliselt isikult ning selle esindajalt, samuti riigiasutuselt ja selle ametiisikult lisaandmeid, kui seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks vajalikud andmed ei ole avalikult kättesaadavad. Konkurentsiametil on sama õigus ka omavalitsusüksuse ja selle ametiisiku suhtes.

Lõike 8 kohaselt on Konkurentsiamet kohustatud küsima omavalitsusüksuselt arvamust hinnataotluses kajastatud investeeringute vastavusest ÜVVK AKle. Kuna vee-ettevõtja kavandatud investeeringute aluseks on ÜVVK AKs märgitud investeeringud, on äärmiselt oluline tagada hinnataotlusega kooskõlastamiseks esitatud investeeringute vastavus selles kavas planeeritule.

Lõike 9 alusel peatub hinnataotluse menetlemise tähtaeg, kui Konkurentsiametile või omavalitsusüksusele ei ole esitatud teavet, mis on vajalik hinna kehtestamiseks. Omavalitsusüksuse ÜVVK AK puudumine ei ole peatumise põhjuseks. Kui ÜVVK AK puudub, tuleb vee-ettevõtjal veehinna kooskõlastamise aluseks olevate edasiste investeeringute vajadus esitada lähtuvalt ettevõtte strateegiast.

Lõige 10 sätestab ÜVVK teenuse hinna vaidlustamise aluse. Kehtestatud ÜVVK teenuse hinnaotsust võib tarbija kohtus vaidlustada halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud tingimustel ja korras.

Paragrahv 59. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna avalikustamine ja rakendamine

Lõige 1 sätestab ÜVVK teenuse hinna avalikustamise kohustuse. Sätte kohaselt on ÜVVK teenuse hinna avalikustamise kohustus vee-ettevõtjal. Vee-ettevõtja avalikustab ÜVVK teenuse hinnad vähemalt 30 päeva enne ÜVVK teenuse hinna kehtima hakkamist. Vee-ettevõtja avalikustab ÜVVK teenuse hinnad kohaliku omavalitsuse üksuse ja vee-ettevõtja veebilehel ning vähemalt üks kord ühes kohalikus või maakonna ajalehes.

Lõike 2 alusel tuleb vee-ettevõtjal rakendada ÜVVK teenuse hinnad hinnaotsuse saamisest 60 päeva jooksul. Seejuures tuleb arvestada, et ÜVVK teenuse hind peab olema avalikustatud vähemalt 30 päeva enne hinna kehtima hakkamist omavalitsusüksuse või vee-ettevõtja veebilehel ning vähemalt üks kord ühes kohalikus või maakonna ajalehes. Oluline on kasutada võimalikult erinevaid teabevahendeid, et enne muudetud hinna jõustumist oleks tarbijaid piisavalt teavitatud ja muudetud hind ei tuleks kellelegi üllatusena.

Paragrahv 60. Ajutise ÜVVK teenuse hinna kehtestamine

See paragrahv reguleerib olukorda, kus Konkurentsiamet on tuvastanud ÜVVK teenuse hinna, mis ei vasta ÜVVKsis sätestatud nõuetele ning vee-ettevõtja on jätnud vastavasisulise Konkurentsiameti ettekirjutuse täitmata. Lõike 1 järgi saab Konkurentsiamet kirjeldatud juhul kehtestada ÜVVK teenuse ajutise hinna. Konkurentsiamet saab ajutise hinna kehtestada kõigile vee-ettevõtjatele, sõltumata asjaolust, kas vee-ettevõtja hinnaotsuse tegijaks on Konkurentsiamet või kohalik omavalitsusüksus. Konkurentsiameti kehtestatud hind kehtib,

kuni vee-ettevõtja kooskõlastab uue ÜVVK teenuse hinna Konkurentsiameti või omavalitsusüksusega nende pädevuse kohaselt.

Lõike 2 kohaselt peab Konkurentsiamet ÜVVK teenuse hindade kehtestamisel võtma arvesse seaduses määratud hinna kehtestamise aluseks olevaid vee-ettevõtja kulusid ja hinna struktuuri.

Kehtivates maagaasi (MGS), elektrituru (ELTS) ja kaugkütte (KKütS) seadustes ning ÜVVKSis on ajutise hinna kehtestamise alused sätestatud erinevalt. Näiteks sätestab MGS, et Konkurentsiamet võib kehtestada gaasi ajutise ülekande või jaotamishinna kõige kauem kaheks kuuks. ELTS, mis reguleerib samuti energeetikavaldkonda, ajutiste võrgutasude kehtestamisel aga taolist kahekuulist piirangut ei sea. KKütSi ja ÜVVKSi puhul peab ajutise soojuse ja veeteenuse hinna kehtestamisel lähtuma majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusest. Muudatuse kohaselt kehtestatakse ajutise hinna kujundamise alused seaduse tasandil ning kavas on kõikidest nimetatud eriseadustest tulenevad põhimõtted ühtlustada. Samuti peab kehtivate seaduste kohaselt Konkurentsiamet enne ajutise hinna kehtestamist tegema ettevõtjale ettekirjutuse ning ajutise hinna määramise mehhanismi rakendamine on võimalik vaid juhul, kui isik on jätnud ettekirjutuse täitmata. Eraldi ettekirjutust puudutava menetlemine olukorras, kus nimetatud hinnad ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, ei ole kooskõlas puudutatud isikute huvide ja ootustega. ÜVVKSi eelnõus sätestatu tagab tõhusa ajutise hinna määramise mehhanismi, mida saaks rakendada kõikides sektorites ühetaoliselt. Lisaks õigusselgusele tagatakse niimoodi parem arusaam nõuete ning ajutise hinna kehtestamise ühtsete printsiipide kohta. Selliselt on paremini tagatud ka tarbijate kaitse. Olukorras, kus amet on tuvastanud, et teenuste reguleeritavad hinnad ei vasta seaduses sätestatud hinnakujundamise alustele, on eraldi ettekirjutust puudutava menetlemine liialt koormav ning ei võimalda ametil täita oma kohustust tegutseda kooskõlas HMSi §-s 5 sätestatud haldusmenetluse eesmärgipärasuse ja efektiivsuse nõudega. Samuti oleks eraldi ettekirjutust puudutav menetlus olukorras, kus nimetatud hind ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, vastuolus puudutatud isikute huvide ja ootustega. Ka ei tekitaks ettekirjutuse tegemata jätmine isikule liigselt ebameeldivusi ega oleks tema suhtes ülemäära koormav, sest isikul on võimalus kohe pärast asjaolu selgumist, kui üks või teine väljatoodud hindadest ei vasta seaduses sätestatud alustele, viia oma tegevus seadusega kooskõlla. Samuti on isikule tagatud kaebeõigus nii ajutiste hindade kehtestamise kui ka sellele eelnenud menetluse protsessis, sealhulgas jääb õigus nõuda määratud hinna korral esialgset õiguskaitset kuni kohtuvaidluse lõpuni¹⁶.

7. peatükk

Tarbimiskoha veevärk ja kanalisatsioon

Paragrahv 61. Tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni hooldamine ja kontroll

Lõige 1 sätestab üldnõuded tarbimiskoha veevärgile ja kanalisatsioonile. ÜVVKga ühendatud tarbimiskoha veevärki ja kanalisatsiooni peab tarbija hoidma sellises korras, et need ei kahjustaks ÜVVKd ja teiste isikute vara ega takistaks ÜVVK teenuste osutamist. Tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni korrashoiu kohustus lasub tarbijal.

Lõike 2 kohaselt peab tarbija lubama paigaldada vee-ettevõtjal tarbimiskoha veevärgile väljaehitatud veemõõdusõlmele veearvesti ning tagama selle toimimise ja säilivuse seaduses ning ÜVVK kasutamise eeskirjas sätestatud korras ja tingimustel. Veearvesti peab olema taadeldud mõõteseaduse ja selle alusel kehtestatud majandus- ja taristuministri 18.12.2018

¹⁶ Konkurentsiameti 18.11.2020 kiri nr 9-1/20-0202-079-1.

määruse nr 65 „Metrooloogiliselt kontrollitud mõõtevahendite kohustuslikud kasutusalaad koos eranditega, metrooloogilise kontrolli alla kuuluvate mõõtevahendite nimistu, täpsusnõuded, taatluskehtivusajad ning metrooloogilise kontrolli ja statistilise taatluse täpsustatud nõuded“ lisa alusel.

Lõike 3 järgi peavad tarbimiskoha kanalisatsioonil olema allpool ühiskanalisatsiooni paisutustaset paiknevatel reo- ja sademeveeneeludel ning äravoolul kaitseseadmed uputuste vältimiseks. Nõue on vajalik tarbija enda vara kaitseks, et vältida võimalikest veeuputustest põhjustatud kahjusid.

Lõige 4 annab omavalitsusüksusele volituse kehtestada ÜVVK kasutamise eeskirjaga tarbimiskoha veevärgi või kanalisatsiooni ehitamisele ja kasutamisele lisanõudeid, mis on vajalikud ÜVVK toimimise tagamiseks ning inimeste, rajatiste ja keskkonna kaitseks.

Lõike 5 alusel peab tarbija lubama vee-ettevõtja volitatud esindajal kontrollida kinnistu veevärgi ja kanalisatsiooni vastavust kehtestatud nõuetele. Vee-ettevõtja ei ole järelevalve tegija, vaid saab anda kinnistu omanikule või valdajale soovitusi kinnistu veevärgi ja kanalisatsiooni hoolduseks ja järjepidevaks toimimiseks. Kui vee-ettevõtja avastab rikkumise, tuleb tal teavitada pädevat järelevalve asutust. Tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni üle teevad riiklikku järelevalvet Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, kui tegemist on ohutusnõuetele vastavuse hindamisega, ja omavalitsusüksus ÜVVKSi kohaselt.

8. peatükk

Riiklik järelevalve

Paragrahv 62. Riikliku järelevalve pädevus

Lõike 1 alusel teevad riiklikku järelevalvet seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle oma pädevuse piires omavalitsusüksus, Konkurentsiamet, Keskkonnaamet ja Terviseamet.

Lõike 2 alusel teeb järelevalvet joogivee kvaliteedi üle Terviseamet. Joogivee kvaliteet peab vastama VeeSi alusel kehtestatud nõuetele.

Lõike 3 alusel teevad järelevalvet ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna ja liitumistasu õigusaktidele vastavuse üle Konkurentsiamet ja omavalitsusüksus eelnõukohase seaduse §-s 57 sätestatud pädevuse piires.

Lõige 4 sätestab järelevalveõiguse vee-ettevõtja raamatupidamise, ÜVVK teenuse hinna kujundamise ning investeeringutega seonduvate nõuete täitmise üle. Järelevalvet teevad Konkurentsiamet ning omavalitsusüksus eelnõukohase seaduse §-s 57 sätestatud pädevuse piires.

Lõige 5 sätestab järelevalve volitused ohtlike ainete käitlemisega seotud nõuete vastavuse hindamisele ja sellekohase teabe esitamisele, järelevalvet teeb Keskkonnaamet.

Lõike 6 järgi teeb järelevalvet ÜVVK nõuetekohase kasutamise, sealhulgas ühiskanalisatsiooni keelatud ainete juhtimise üle Keskkonnaamet.

Lõike 7 alusel teeb järelevalvet vee-ettevõtja tegevuse vastavuse üle seadusele ja omavalitsusüksuse õigusaktidele ning vee-ettevõtja poolt liitumislepingus ja teenuslepingus seatud tingimuste vastavuse üle omavalitsusüksus.

Lõike 8 alusel teeb järelevalvet veehinna vastavuse üle ÜVVK AKle omavalitsusüksus. Kui ÜVVK teenuse hind ei kata kooskõlas seadusega ÜVVK AKs ettenähtud kulusid, peab omavalitsusüksus kohustama vee-ettevõtjat hinnataotlust esitama.

Lõike 9 kohaselt teeb tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni nõuetele vastavuse üle järelevalvet omavalitsusüksus. Lisaks tuleb arvestada, et kui tegemist on ohutusnõuetele vastavuse hindamisega, on järelevalve pädevus ehitusseadustiku järgi Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil. Kuid nõuetele vastavust võib eelnõukohase seaduse § 61 alusel lisaks neile kontrollida ka vee-ettevõtja. Kui vee-ettevõtja avastab rikkumise, algatab järelevalvemenetluse omavalitsusüksus või Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet oma pädevuse põhjal.

Lõike 10 kohaselt teeb järelevalvet reoveekogumisalal väljaehitatud ÜVVKga liitumise, sealhulgas ebaseaduslike liitumiste üle omavalitsusüksus.

Paragrahv 63. Riikliku järelevalve erimeetmed

Sättes viidatakse järelevalvemeetmete rakendamiseks korrakaitseadusele.

Korrakaitseorgan võib eelnõukohases seaduses sätestatud riikliku järelevalve tegemiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 31, 32, 49, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras.

Paragrahv 64. Vahetu sunni kasutamine

Keskkonnaametil on lubatud kasutada füüsilist jõudu korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras. Kõik Keskkonnaameti inspektorid läbivad kahe aasta jooksul Sisekaitseakadeemia (SKA) koolituste tsükli, mille osadeks on ka jõu kasutamine, turvataktika ja isikute kinnipidamine. Lisaks on Keskkonnaametis neli töötajat, kes on läbinud Sisekaitseakadeemia turvataktika koolituse (TORK – tegutsemine ohtliku ründe korral) ning kelle ülesandeks on muuhulgas Keskkonnaameti töötajate regulaarne õppekavakohane koolitamine. Seega on keskkonnakaitse inspektorid teenistujad, kes on saanud asjakohase väljaõppe ja oskavad igas situatsioonis hinnata, kuidas käituda, millal on õige ise reageerida ning millal on mõistlik paluda PPA-lt ametiabi.

ÜVVKS eelnõu kontekstis võib olla vajadus füüsilist jõudu kasutada näiteks olukorras, kus on põhjendatud kahtlus, et piiratud territooriumil juhitakse ühiskanalisatsiooni keskkonnale ohtlike aineid ja see tegevus on vaja peatada, kuid territooriumi valdaja ei ava väravat või takistab ametnikel füüsiliselt territooriumile siseneda. Sõltuvalt aine ohtlikkusest võib PPA patrulli saabumise ootamine kaasa tuua negatiivse tagajärje – kahjustada inimese tervist. Praktikas võib selline olukord tekkida näiteks kõrgema ohuallika juures, kus reovee puhastamiseks kasutatakse ühiskanalisatsiooni teenust. Avarii või muu tootmisprotsessi tulemusena võib sattuda ühiskanalisatsiooni suures koguses ohtlikku ainet, mis põhjustab reoveepuhasti seiskumise ning ohtlik aine jõuab otse veekeskonda, sealhulgas suplusrandadesse, ohustades otseselt ka inimese tervist. Seetõttu on selliste olukordade lahendamiseks vaja tagada Keskkonnaametile vahetu võimalus siseneda eravaldusse ja peatada kohe tööstustegevus ning võtta kasutusele meetmed, et takistada ohtlike ainete keskkonda jõudmine.

Paragrahv 65. Sunniraha määr

Ettekirjutuse täitmata jätmise korral on asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras rakendatava sunniraha ülemmäär 32 000 eurot. Võrreldes kehtiva ÜVVKSiga, on sunniraha ülemmäär tõstetud 3200 eurolt 32 000 eurole, mis vastab tänapäevaste sunniraha ülempiirile võrdluses teiste samaväärsete menetlustega veeseaduses. Kuna ettekirjutus ja sunniraha on ette nähtud selleks, et sundida isikut midagi tegema, siis kehtivas ÜVVKSis sätestatud 3200 eurot ei ole piisav summa, et mõjutada isikut kohustuse täitmisele, kuna nii väike summa (3200 eurot) ei motiveeri isikut rikkumist lõpetama. Näiteks olukorras, kus tööstusettevõtte reovee ühiskanaliseerimise juhtimiseks on vaja rajada eelpuhasti, mille maksumus võib ulatuda mitmekümne tuhande euroni, ei motiveeri 3200eurone sunniraha ettevõtet sellist investeeringut tegema.

9. peatükk

Vastutus

Üheksandas peatükis on sätestatud väärtegade koosseisud ja vastutus. ÜVVKSi eelnõus sätestatud väärtekoosseise on võrreldes kehtiva seadusega muudetud. Lisandunud on kaks uut väärtekoosseisu (eelnõu §-d 67 ja 68) ja ühte väärtekoosseisu on täiendatud (§ 66). Muutmata kujul on kehtivast seadusest üle võetud § 69 koosseis.

Eelnõukohases seaduses sätestatakse järgmised uued koosseisud;

- 1) ühiskanaliseerimise juhitavaid aineid käsitleva teabe varjamine, moonutamine või esitamata jätmine (§ 67);
- 2) ÜVVK teenuse osutamine kooskõlastamata hinnaga (§ 68).

Väärtekoosseisude väljatöötamisel kaaluti, kas

- 1) haldussund täidab täiel määral eesmärgi või tuleb kohaldada ka karistust;
- 2) nõude rikkumisel on tegu või toiming tehtud ja midagi enam muuta või tagantjärele parandada ei saa või ei ole enam võimalik puudust kõrvaldada;
- 3) nõue tuleb direktiivist, ELi määrusest või muust rahvusvahelisest lepingust;
- 4) vastutussäte on juba karistusseadustikus või mõne muu eriseadusega kaetud.

Väärtekoosseisude kavandamisel on lähtunud põhimõttest, et väärtetevastutus on vajalik juhtudel, kui rikkumine on juba toime pandud ning haldussunni tagantjärele kohaldamine ei ole mõttekas ega võimalik.

Karistusõiguse reformi põhimõtete kohaselt on väärtekoosseis vajalik üksnes selliste õiguslike kohustuste sanktsioneerimisel, mille õigeaegse või täieliku täitmata jätmise korral kaasneb oluline oht või kahju õigushüvele või olulistele ühiskondlikele huvidele. Kui kohustus ei ole täidetud ja ka oht või kahju ei ole saabunud, piisab subjekti tegutsema kohustamiseks haldussunnist. Väärte puhul peaks olema tekkinud selline oht või kahju, kus haldussunnist enam ei piisa.

Ühe olulise muudatusena tõstetakse juriidilise isiku keskkonnavastaste süütegude karistusmäärasid. Kehtivad trahvimäärad ei muuda vajalikul määral isikute käitumist seaduse nõudeid arvestavaks tegevusvaldkondades, kus ebaseaduslikust loodusvarade kasutamisest või keskkonnanõuete täitmata jätmisest saadav tulu või rahaline sääst võib olla suur. Seetõttu on sanktsioonide kehtestamisel oluline võtta muu hulgas arvesse majanduslikku tulu, mida seaduse

nõuete eiramine võib isikule anda, st trahvimäärad ei tohiks olla sellest väiksemad. Praegu on kehtivas ÜVVKSis ÜVVK teenuse osutamise või kasutamise rikkumiste eest ette nähtud karistusmäärad niivõrd madalad – juriidilise isiku puhul on maksimaalne karistusmäär 32 000 eurot –, et see ei motiveeri isikuid tegema pingutusi seaduse nõuete järgimiseks. Samuti ei ole kehtivad trahvimäärad proportsionaalsed nõuete eiramisega põhjustatava keskkonnakvaliteedi halvenemise ja loodusressursi saastamise suhtes. Tuleb nõustuda sellega, et keskkonnale tekitatavat kahju ei ole võimalik adekvaatselt rahalises vääringus mõõta, kuid keskkonnakaitse tunnistamine prioriteetseks ülesandeks üleilmselt näitab selgelt, et keskkonnavaldkonnas ei tohiks olla madalamad sanktsioonid kui teistes eluvaldkondades. Kehtivas ÜVVKSis ei ole karistusmäärad keskkonnanõuete rikkumiste eest ei tõhusad, proportsionaalsed ega hoiatavad.

Paragrahv 66. Ohtlike ja keelatud ainete juhtimine ühiskanalisatsiooni

Lõike 1 kohaselt karistatakse ohtlike ainete piinormi ületavas koguses või kontsentratsioonis, samuti ka keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimise eest rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Lõike 2 alusel, kui sama teo paneb toime juriidiline isik, karistatakse rahatrahviga kuni 400 000 eurot.

Tegemist on alternatiivsete koosseisudega, mille kohaselt on karistatav ohtlike ainete piinorme ületatavas koguses või kontsentratsioonis ühiskanalisatsiooni juhtimine. Alternatiivselt on karistatav ka keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimine. Sellised ainult on näiteks ravimid, rasvad, tahked esemed jms, mis põhjustavad ühiskanalisatsiooni ummistusi või häireid reoveepuhasti töös. Ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete nimekirja ning piinormid kehtestab keskkonnaminister eelnõu § 36 lõike 2 alusel. Keskkonnaminister kehtestab määrusega üksnes piirkontsentratsioonid, mida ületades vee-ettevõtja ei ole enam kohustatud tarbija reovett ilma eelpuhastuseta vastu võtma. Maksimaalsed kogused arvestatakse vee-ettevõtja ja tarbija vahel kokkulepitud vooluhulkade põhjal, kuna saasteaine kogused saadakse reovee vooluhulga ja reovee tegeliku kontsentratsiooni korrutisena.

Ohtlike ainete piinormi ületavas koguses või kontsentratsioonis ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimine on ka kehtiva seaduse kohaselt väärtegu, mis on karistatav kuni 300 trahviühikuga ning juriidilise isiku korral rahatrahviga kuni 32 000 eurot. Eelnõu koostajate hinnangul on ohtlike ainete piinormi ületavas koguses või kontsentratsioonis ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimine võrreldav veeseaduse §-s 259 sätestatud veekogu, põhjavee ja pinnase saastamise keelu ning saastamise piiramiseks kehtestatud nõuete rikkumise väärteoga, mistõttu karistusmäärad peaksid ÜVVKSis samuti nende väärtegu korral olema samaväärsed. Eelnevale tuginedes on eelnõu koostajad pidanud põhjendatuks ohtlike ainete piinormi ületavas koguses või kontsentratsioonis ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimise väärtegu korral karistada kuni 300 trahviühikuga ning juriidilise isiku korral rahatrahviga kuni 400 000 eurot.

Ohtlike ainete piinormi määramisel lähtutakse tarbija ja vee-ettevõtja vahelises lepingus sätestatud piinormist, mis eelnõukohase seaduse järgi ei tohi olla rangem kui keskkonnaministri määrusega kehtestatud piinorm, kuid võib olla leebem, kui pooled nii kokku lepivad.

Paragrahv 67. Teabe moonutamine või esitamata jätmine

Lõike 1 kohaselt karistatakse ühiskanalisatsiooni juhitavaid aineid käsitleva teabe varjamise, moonutamise või esitamata jätmise eest rahatrahviga kuni 100 trahviühikut.

Lõike 2 järgi karistatakse sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, rahatrahviga kuni 100 000 eurot.

Tegemist on uue väärteokoosseisuga. Uue koosseisu loomine on vajalik, kuna veekeskonna seisundi kõige suuremaks saastusriski allikaks on ohtlike ainete kontrollimatud ja lubamatud heited. Lisaks on ohtlikud ja keelatud ained kõige suuremaks riskiallikaks reoveepuhastusprotsesside toimimisele, tuues kaasa puhastusprotsessis häireid. See omakorda võib põhjustada puhastamata heitvee keskkonda jõudmise, mis on oluline oht inimeste elu ja tervisele. Sealhulgas avaldab kontrollimatu heide olulist negatiivset mõju veeökosüsteemile. Kontrollimatud heited on otseses vastuolus veepoliitika raamdirektiivi 2000/60/EÜ eesmärgi ja põhimõtetega, kuna võivad kaasa tuua ulatuslikke ja pöördumatuid keskkonnakahjusid. Haldussunni kohaldamine ei ole otstarbekas olukorras, kus tegu on tehtud ja tagajärg saabunud ning enamasti on tagajärje heastamine võimatu või väga keeruline ja kulukas. Isegi kui tagajärge ei saabunud, võib tegemist olla keskkonnale ja osalt ka inimese tervisele sedavõrd ohtliku tegevusega, et väärteokaristuse kohaldamine on põhjendatud nii üld- kui eripreventiivses mõttes. Väärteokoosseisu tagajärgedeks võib olla reaalne oht inimestele elu ja tervisele, mistõttu eelnõu autorid leiavad, et ohtlike ainete teabe moonutamise või esitamata jätmisega seotud koosseisu loomine on hädavajalik.

Eriti oluline on saada ohtlike ainete kasutamise ja nende ühiskanaliseerimise juhtimise kohta täpset ja tegelikkusele vastavat teavet, et keskkonnanõu andjal ja vee-ettevõtjal oleks ülevaade, missugused ained võivad konkreetse vee-ettevõtja hallatavasse ühiskanaliseerimise jõuda. Kui puudub ülevaade saasteainete tegelikest voogudest, jõuavad need kontrollimatult veekeskonda ning põhjustavad ulatuslikke häireid veeökosüsteemis, samuti on saasteained nii veekogude kasutamise kui ka toitumishahela kaudu otseseks ohuks inimese elule ja tervisele.

Karistusmäärad on samaväärsed veeseaduse §-s 265 sätestatud mereala keskkonnaseisundit ohustavast tegevusest ja olukorrast teatamata jätmisega, kuna mõlema väärteo koosseisu põhisisu seisneb nõuetekohases teavitamises, et vältida keskkonnaseisundit ohustavate tegevuste mõjul saasteainete jõudmist veekeskonda.

Paragrahv 68. Ühisveevärgi ja -kanaliseerimise teenuse osutamine hinnaotsusest erineva hinnaga

Lõike 1 kohaselt karistatakse ühisveevärgi ja -kanaliseerimise teenuse osutamise eest hinnaotsuses määratud erineva hinnaga rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

Lõike 2 järgi karistatakse sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, rahatrahviga, mis moodustab kuni kümme protsenti vee-ettevõtja viimase auditeeritud majandusaasta käibest.

Tegemist on uue väärteokoosseisuga. Uue koosseisu loomine on vajalik, kuna ÜVVK teenus on üldhuviteenus, mis peab olema kättesaadav kõigile inimestele sõltumata elatustasemest. Puhta joogivee puudumine on esmane põhjus haiguskohtade tekkimisele ning on seeläbi otseseks ohuks kogu elanikkonna elule ja tervisele. Teisalt on äärmiselt oluline, et ÜVVK teenus oleks osutatud hinnaotsuses määratud hinnaga, et tagada vee-ettevõtete jätkusuutlikkus pikas perspektiivis ning tagada vajalikud ressursid veetaristu hooldamiseks ja nõuetekohaseks teenuseks. ÜVVKSi kõige olulisemaks eesmärgiks on tagada ÜVVK teenuse osutamine õiglase hinnaga, mis eeldab, et ühelt poolt tagab ÜVVK teenuse hind ÜVVK jätkusuutlikkuse ja kvaliteetse üldhuviteenuse osutamise pikas perspektiivis, kuid teisalt arvestab ka tarbija

huvidega, et ÜVVK teenuse hind oleks selline, mis tagab kõigi tarbijate juurdepääsu kvaliteetsele ÜVVK teenusele. Hinnaotsusest erineva hinnaga ÜVVK teenuse osutamine on otseseks ohuks joogivee kättesaadavuse tagamisele ning ohuks ebakvaliteetse ÜVVK teenuse osutamisele, mistõttu on sellel otsene mõju inimese elule ja tervisele ning vastava koosseisu loomine on hädavajalik.

Vee-ettevõtja kohustus esitada taotlus veehinna kooskõlastamiseks ja hinnaotsuse tegemiseks Konkurentsiametile või kohaliku omavalitsuse üksusele on sätestatud eelnõu § 57 lõigetes 1–4.

ÜVVK teenuse hinnaotsusest erineva hinnaga osutamise väärteo eest on karistumääraks kuni 300 trahviühikut ning juriidilise isiku korral karistatakse rahatrahviga, mis moodustab kuni kümme protsenti vee-ettevõtja viimase auditeeritud majandusaasta käibest. Karistumäärad on samaväärsed maagaasiseaduses sätestatud kooskõlastamata hinnaga teenuse osutamise väärteo karistumääradega. Kuna ÜVVK teenuse osutamise hind mõjutab kõiki isikuid, kes kasutavad ÜVVK teenust, ning kliendil puuduvad võimalused hinna läbirääkimisteks, on oluline, et monopoolses seisundis vee-ettevõtjad pakuksid ÜVVK teenust hinnaga, mis on enne kooskõlastatud omavalitsusüksuse või Konkurentsiametiga, et tagada õiglane ÜVVK teenuse hind ja tarbijate huvide kaitse.

Paragrahv 69. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga ebaseaduslik liitumine ja selle ebaseaduslik kasutamine

Lõike 1 kohaselt karistatakse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ebaseadusliku liitumise, ühisveevärgist ebaseadusliku veevõtu, ühiskanalisatsiooni abil reo- ja sademevee ebaseadusliku ärajuhtimise eest rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

Lõike 2 järgi karistatakse sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, rahatrahviga kuni 400 000 eurot.

ÜVVKga ebaseaduslik liitumine ja selle ebaseaduslik kasutamine tähendab ühelt poolt, et isik tarbib ÜVVK teenust ilma selle eest õiglast tasu maksmata, kuid teisalt on ebaseaduslikud ühendused suureks ohuks inimese tervisele ja ümbritsevale keskkonnale. Näiteks kui sademeveetorustiku külge ühendatakse ebaseaduslikult majapidamise reovee torustik, jõuab ärajuhitav reovesi veekogusse sademeveelaskme kaudu, kus puuduvad reovee puhastamiseks vajalikud puhastusseadmed. Karistumäärade arvestamisel on lähtutud teiste samaväärsete rikkumiste karistumääradest. ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja selle kasutamise väärtegu on võrreldav veeseaduse §-s 257 sätestatud veekogu veeloata kasutamisega, kuna mõlema väärteo korral on üheks rikkumise koosseisuks reostuse juhtimine veekogusse ilma kontrollimata ning selle eest õiglast tasu maksmata. Seetõttu on eelnõu koostajad seisukohal, et ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja teenuse kasutamise karistumäärad peavad olema samaväärsed veeseaduse §-s 257 sätestatud karistumääradega.

Paragrahv 70. Menetlus

Lõike 1 kohaselt on ohtlike ainete ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimisega seotud väärtegu kohtuväline menetleja Keskkonnaamet.

Lõike 2 kohaselt on ohtlike ainetega seotud teabe varjamise, moonutamise või esitamata jätmisega seotud väärtegu kohtuväline menetleja Keskkonnaamet ning hinnaotsuse aluseks

oleva teabe varjamise, moonutamise või esitamata jätmise korral Konkurentsiamet või kohaliku omavalitsuse üksus eelnõukohase seaduse §-s 57 sätestatud pädevuse ulatuses.

Lõike 3 kohaselt on ÜVVK teenuse mittenõuetekohase hinnaga osutamisega seotud väärtegade kohtuväline menetleja Konkurentsiamet.

Lõike 4 kohaselt on ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja selle ebaseadusliku kasutamise korral kohtuväline menetleja omavalitsusüksus.

10. peatükk

Rakendussätted

1. jagu. Seaduse rakendamine

Paragrahv 71. Teenuste hinnad

Lõike 1 kohaselt on vee-ettevõtja juhul, kui ta on kehtestanud juriidilistele ja füüsilistele isikutele erinevad ÜVVK teenuse hinnad, kohustatud viima hinnad kooskõlla võrdse kohtlemise põhimõttega hiljemalt 2023. aasta 1. jaanuariks. Kuna juriidiliste ja füüsiliste isikute hinnaerinevuste ühtlustamine oli sätestatud juba kehtiva ÜVVK seadusega, on eelnõukohase seadusega ette nähtud lühem üleminekuaeg, et ajalooliselt kujunenud ebavõrdsest kohtlemisest tingitud hinnaerinevused saaksid võimalikult kiiresti likvideeritud.

Lõige 2 täpsustab, et seaduse jõustumise hetkel kehtinud ÜVVK teenuse hinnad kehtivad kuni uute hindade kehtestamiseni.

Paragrahv 72. Lepingute kehtivus ja kohaldamine

Lõike 1 kohaselt kehtivad enne eelnõukohase seaduse jõustumist omavalitsusüksuse ja vee-ettevõtja ning tarbija ja vee-ettevõtja vahel sõlmitud lepingud niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kehtestatava seadusega.

Lõige 2 sätestab eelnõukohase seaduse § 5 lõikes 4 sätestatud talumiskohustuse tekkimise tagasiulatuvalt ka enne selle seaduse jõustumist sõlmitud liitumislepingute alusel. Liitumisleping on tarbimiskoha kinnisasjal paiknevate ÜVVK osade talumiskohustuse tekkimise õiguslikuks aluseks. Kuna 01.01.2019 jõustunud TsÜSi § 54 lõige 2 kohaldub kõikidele rajatud tehnovõrkudele ja -rajatistele, sätestatakse ka ÜVVKSi eelnõus liitumislepingu alusel tekkiv talumiskohustus kõigile ÜVVK rajatistele sõltumata nende rajamise ajast.

Lõike 3 järgi tuleb avalikelt teedelt, tänavatelt ja väljakutelt ühiskanalisatsiooni sademevee juhtimiseks vastavasisulised lepingud omavalitsusüksusega sõlmida hiljemalt 2022. aasta 1. aprilliks.

Paragrahv 73. Joogivee- ning reoveekäitlusrajatiste töö eest vastutava isiku pädevusnõude kohaldamine

Lõike 1 kohaselt tuleb joogivee- ning reoveekäitlusrajatiste töö eest vastutavatel isikutel omandada nõutud kvalifikatsioon hiljemalt 2025. aasta 1. jaanuariks.

Paragrahv 74. Teabe esitamine ohtlike ainete kohta

Sätte kohaselt tuleb tööstus- ja tootmisettevõtetal esitada eelnõukohase seaduse § 36 lõigetes 4 ja 5 nimetatud ohtlike ainete info Keskkonnaametile keskkonnaotsuste infosüsteemi kaudu alates 2023. aasta 1. jaanuarist.

Paragrahv 75. Eeskirjade ja kavade vastavusse viimine

Sätte kohaselt tuleb ÜVVKga liitumise eeskiri, kasutamise eeskiri, ÜVVK AK ning kui sademevesi ei ole määratud ÜVVK osaks, siis koostada ka sademevee majandamise kava, viia kooskõlla seaduse nõuetega hiljemalt 2023. aasta 1. jaanuariks.

2. jagu

Seaduste muutmine ja kehtetuks tunnistamine

Paragrahv 76. Ehitusseadustiku muutmine

Ehitusseadustiku lisades 1 ja 2 kasutatavad terminid viiakse kooskõlla ÜVVKSi eelnõu terminitega. Lisades 1 ja 2 täpsustatakse terminid „kinnistu veevõrk ja kanalisatsioon“, kuna eelnõukohases seaduses on see asendatud terminiga „tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon“. Sama muudatus tehakse ka ehitusseadustikus. Lisaks täpsustatakse, et tarbimiskoha veevõrgi ja kanalisatsiooni hulka kuulub ka sademeveekanalisatsioon.

Paragrahv 77. Riigilõivuseaduse muutmine

Riigilõivuseaduse (RLS) § 331² lõikes 2 asendatakse sõnad „veevõrgi- ja kanalisatsioonitorustiku“ sõnadega „ühisveevõrgi ja -kanalisatsiooni“, kuna ÜVVKSi eelnõus käsitletakse ühisveevõrgi ja -kanalisatsioonina ehitiste ja seadmete süsteemi, mille kaudu varustatakse tarbijaid joogiveega või juhitakse ära ja vajaduse korral puhastatakse reo- või sademeveett ning mille projekteeritud jõudlus on vähemalt 10 m³ ööpäevas ja mis teenindab veekasutuse aastaaruande kohaselt vähemalt 50 inimest. Tegemist on avalikes huvides rajatud süsteemidega, mitte ühe kinnistu tarbeks rajatud süsteemiga.

RLSi § 331² lõikest 2 jäetakse välja sõna „kanalisatsiooniehitise“, kuna RLSi § 331² lõikes 1 on kanalisatsiooniehitise juba kajastatud. Tegemist on ilmselge vea parandamisega. Kanalisatsiooniehitise hõlmab keskkonnaministri 31.07.2019 määruse nr 31 „Kanalisationiehitise planeerimise, ehitamise ja kasutamise nõuded ning kanalisatsiooniehitise kuja täpsustatud ulatus“ kohaselt reovee kogumiseks, puhastamiseks või suublasse juhtimiseks rajatud kanalisatsioonitorustiku, reoveepuhasti, pumpla või muu reovee kogumise, puhastamise ja heitvee suublasse juhtimisega seotud hoone või rajatis. Seega on mõistlik, et eraisik peaks tasuma kanalisatsiooniehitise rajamise eest vähem riigilõivu, kui on avalike huvides rajatud suurpuhastite ehitamiseks makstav riigilõiv.

Paragrahv 78. Ühisveevõrgi ja -kanalisatsiooni seaduse kehtetuks tunnistamine

Kehtiv ÜVVKS tunnistatakse kehtetuks.

3. jagu **Seaduse jõustumine**

Paragrahv 79. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2022. aasta 1. jaanuaril.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu sisaldab järgmisi termineid:

Ühisveevärk ja -kanalisatsioon

ÜVVK on ehitiste ja seadmete süsteem, mille kaudu varustatakse tarbijaid joogiveega või juhatakse ära ja vajaduse korral puhastatakse reo- või sademevett ning mille projekteeritud jõudlus on vähemalt 10 m³ ööpäevas ja mis teenindab vähemalt 50 inimest¹⁷. ÜVVKna käsitatakse ühisveevärki, ühiskanalisatsiooni või mõlemat koos. ÜVVKna võib käsitada ka süsteemi, mille projekteeritud jõudlus on alla 10 m³ ööpäevas ja mille omavalitsusüksus on ÜVVK AKga määranud ÜVVKks.

Võrreldes kehtiva seadusega on eelnõukohase seaduse kohaselt ÜVVK mõistet muudetud, kuna varem oli mõiste seotud reaalselt liitunud elanike arvuga, mida oli piiripealsete juhtude korral keeruline täpselt selgeks teha. Lisaks ei ole liitunud elanike arv stabiilne suurus, mistõttu võis juhtuda, et ühel päeval kuulus süsteem ÜVVK alla, kuid teisel päeval enam mitte. Stabiilsuse tagamiseks on mõiste sisustatud üheselt arusaadavate ja kontrollitavate kriteeriumitega, nagu süsteemi projekteeritud jõudlus ja veekasutuse aastaaruandekohane süsteemiga liitunud inimeste arv.

Liitumispunkt

Liitumispunkt on ÜVVK ühenduskoht tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooniga, määraes ÜVVK ning tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni vahelise piiri. Liitumispunkt on ÜVVK oluline osa.

Liitumispunkti määrab vee-ettevõtja selliselt, et liitumispunkt asub avalikult kasutataval maal kuni üks meeter väljaspool tarbimiskoha kinnisasja piiri. Kui liitumispunkti ei ole võimalik määrata nimetatud tingimustel, määratakse liitumispunkt vee-ettevõtja ja tarbimiskoha omaniku kokkuleppel.

Liitumispunkt tuleb määrata nii, et see ei tooks tarbimiskoha omanikule ega vee-ettevõtjale kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi ning tagaks vee-ettevõtjale vaba juurdepääsu ÜVVK rajatistele.

Kui liitumispunkt määratakse tarbimiskoha kinnisasjale, on kinnisasjal paiknev ÜVVK osa liitumislepingust tuleneva õiguse teostamise vahend tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 2 tähenduses ja kinnisasja igakordne omanik on kohustatud taluma selle paiknemist oma kinnisasjal. Liitumislepingu lõppemisel on kinnisasja omanikul õigus nõuda selle lõike esimeses lauses nimetatud ÜVVK osa kõrvaldamist temale kuuluvalt kinnisasjalt.

¹⁷ Inimeste arv arvestatakse keskkonnaministri 16.01.2020 määruse nr 6 „Veekasutuse aruande täpsustatud andmekoosseis ja aruande esitamise kord“ statistiliste meetodikate alusel sõltuvalt ala suurusest ja piirkonna eripärast. Näiteks kui tegemist on väiksema eramajade piirkonnaga, leitakse inimeste arv liitumispunktide ja keskmise leibkonna korrutisena. Kui tegemist on linnalise suure reoveekogumisalaga, arvestatakse liitunud elanike arv Statistikaameti andmete ja ühiskanalisatsiooni katvuse protsendi alusel.

Vee-ettevõtja

Vee-ettevõtja on eraõiguslik juriidiline isik, kelle omavalitsusüksus on määranud ÜVVK teenuse osutajaks. Kehtiva ÜVVK seaduse järgi oli vee-ettevõtja eraõiguslik juriidiline isik, kes varustab kliendi kinnistu veevärki ühisveevärgi kaudu veega või korraldab kliendi kinnistu kanalisatsioonist reo-, sademe- ja drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee ärajuhtimist ja puhastamist. Mõiste vajas muutmist, kuna oluline on, et vee-ettevõtjana saab määratleda vaid isiku, kelle on kohaliku omavalistuse volikogu määranud teenust osutama, kuna KOKSi § 6 lõike 1 alusel on veevarustuse ja kanalisatsiooni korraldamine kohaliku omavalitsuse pädevuses. Vee-ettevõtjaks saab omavalitsusüksuse määrama isik olla üksnes erandkorras eelnõu § 28 kohaselt. Kuid sel juhul laienevad vee-ettevõtjale üksnes ÜVVKSist tulenevad kohustused ja nõuded, aga mitte vee-ettevõtjale kohalduvaid õigused.

Tarbija

Tarbija on eelnõukohase seaduse järgi isik, kes kasutab ÜVVK teenust ja maksab selle teenuse eest tasu. Kehtivas ÜVVKSis puudus tarbija mõiste, kuid seda asendas kliendi mõiste. Kuna klient oli sõnastatud kinnistu mõiste kaudu, mis ei ole kooskõlas asjaõiguseaduse terminoloogiaga, on tarbija mõiste ümber sõnastatud.

Tarbimiskoha veevärk ja kanalisatsioon

Tarbimiskoha veevärk ja kanalisatsioon on ehitiste ja seadmete süsteem tarbimiskoha veega varustamiseks ühisveevärgist või reo- või sademevee ärajuhtimiseks ühiskanalisatsiooni. Tarbimiskoha veevärk ja kanalisatsioon ei kuulu ÜVVK hulka. Tarbimiskoha veevärgi ja kanalisatsiooni eristatakse ÜVVKst, kuna see määrab nii vee-ettevõtja kui ka tarbija vastutuse ulatuse. Vee-ettevõtja vastutab ÜVVK eest ning tarbija vastutab oma veevärgi ja kanalisatsiooni eest.

Tööstus- ja tootmisettevõtja

Tööstus- ja tootmisettevõtja on eelnõu kohaselt östuse või muu tootmisega tegelev eraõiguslik või avalik-õiguslik juriidiline isik. Tööstus- ja tootmistegevusena ei käsitata eelnõus edasimüüki ja teenindust.

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenus

ÜVVK teenus on tarbija joogiveega varustamine kuni liitumispunktini ning liitumispunktist tarbija reovee või sademevee vastuvõtmine ja vajaduse korral puhastamine. Oluline on rõhutada, et ÜVVK teenust osutatakse kuni liitumispunktini, kuna kinnistu veevärk ja kanalisatsioon ei kuulu ÜVVK hulka.

Purgimisteenus

Purgimisteenus on reovee kogumismahutist reovee väljapumpamise, äraveo ja puhastamise teenus.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

ÜVVK teenuse korraldamine ei ole otseselt reguleeritud Euroopa Liidu õiguses, kuid eelnõul on puutumus järgmiste Euroopa Liidu direktiividega:

1) nõukogu direktiiv 91/271/EMÜ asulareovee puhastamise kohta (EÜT L 135, 30.5.1991, lk 40–52). Asulareovee puhastamise direktiiv sätestab kohustuse tagada reoveekogumisaladel reostuskoormusega 2000 ie või enam reovee nõuetekohane kokkukogumine ja puhastamine. Reovee puhastusastmed ja heitvee piirnormid on kehtestatud

direktiivi lisaga I. Kuigi reovee kokkukogumise ja puhastamise üldnõuded on üle võetud veeseadusega, sätestab ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seadus reovee kokkukogumise ja puhastamise teenusega seotud õiguslikud aspektid ning lahendab teenuse osutamise praktilise külje;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta (ELT L 94, 28.3.2014, lk 65 jj). Seaduseelnõu näeb ette vee-ettevõtja määramiseks kontsessioonilepingu sõlmimise menetluse riigihangete seaduses sätestatu alusel. Seda vaid juhul, kui ühisveevärg ja -kanalisatsioon on kohaliku omavalitsuse omandis või eraõiguslik juriidiline isik, kelle omandisse ühisveevärg ja -kanalisatsioon kuulub, loobub ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse pakkumisest.

Kuna loetletud direktiivid on kehtivate õigusaktidega juba üle võetud, ei ole eelnõukohase seaduse ja Euroopa Liidu õiguse vastavuse võrdlustabelit koostatud. Loetelusse lisatud direktiivid on kaudselt seotud eelnõukohase seadusega.

6. Seaduse mõju

Eelnõukohase seaduse mõju hindamiseks tellis Keskkonnaministeerium 2016. aastal mõjuanalüüsi aruande¹⁸ OÜ-lt aqua consult baltic, kes koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex hindas eelnõu sätete mõju ja esitas alternatiivsete lahenduste kohta analüüsi. Aruandes käsitletud teemade keskkonna- ja majanduslikke mõjusid hindas OÜ aqua consult baltic. Eelnõu sätete juriidilise analüüsi tegi advokaadibüroo Raidla Ellex. Kuna mõjude hinnang on koostatud 2016. aastal, on mõjude hinnangu osasid oluliselt muudetud ja täiendatud võrreldes 2016. a koostatud aruandega, sest eelnõu menetluse käigus on huvigrupid teinud eelnõu kohta hulgaliselt muudatusettepanekuid. Kõik muudatustega kaasnevad mõjud on eraldi hinnatud ning lisatud eelnõukohase seaduse mõju peatükki.

ÜVVKSi eelnõu sätestab riigi, kohaliku omavalitsuse üksuse, vee-ettevõtja ja tarbija õigused ja kohustused tarbija veega varustamisel ühisveevärgi kaudu ning reovee, sademevee, drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee ärajuhtimisel ühiskanalisatsiooni kaudu ja vajaduse korral selle puhastamisel, samuti riikliku järelevalve korralduse ning vastutuse nõuete rikkumise eest. Kui veeseadus reguleerib vee kui loodusvara kasutamist ja kaitset, siis ÜVVK seadus reguleerib peamiselt suhteid, mis tekivad riigi, kohaliku omavalitsuse, vee-ettevõtja ja tarbija vahel siis, kui vett käsitatakse kaubana, mitte loodusvarana.

Seaduse olulisemad põhimõtted ja nende mõju

6.1. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mõiste ja ulatus

Eelnõukohase seadusega nähakse ette, et ÜVVK teenusega on tegemist siis, kui kasutatava süsteemi projekteeritud jõudlus on vähemalt 10 m³ ööpäevas ja mis teenindab veekasutuse aastaaruande kohaselt vähemalt 50 inimest. Teenindavate inimeste arv kajastatakse veeseaduse § 195 lõike 3 ja keskkonnaministri 16.01.2020 määruse nr 6 „Veekasutuse aruande täpsustatud andmekoosseis ja aruande esitamise kord“ alusel veekasutuse aastaaruandes ning avaldatakse üks kord aastas Keskkonnaagentuuri andmetena. Säte võimaldab ÜVVK teenuse sisustada üheselt kontrollitavana, arvestades tegelikku olukorda. Kehtiva seaduse kohaselt loeti ÜVVK teenuseks sellise süsteemi kaudu teenuse osutamist, millega oli liitunud vähemalt 50 elanikku.

¹⁸ Kättesaadav Keskkonnaministeeriumi kodulehelt: <http://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/vesi/uhisveevargi-ja-kanalisatsiooni-seaduse-valjatootamine>.

Kuna liitunud elanike arv on ajas muutuv suurus, võis üks ja sama süsteem ühe aasta jooksul kord kuuluda ÜVVK teenuse hulka, teinekord mitte. Et tagada ÜVVK teenuse ühetaolisus ja selgus, on ÜVVK määratlemise kriteeriumeid muudetud.

6.1.1. Sihtrühm: ühisveevärgi või -kanalisatsiooniga liitunud elanikud (ca 1,1 mln inimest), kõik kohalikud omavalitsused (79 tk) ja vee-ettevõtjad (ligikaudu 150 ettevõtet)

6.1.2. Mõju elu- ja looduskeskkonnale: oluline positiivne mõju, kuna ÜVVK teenuse selge määratlus võimaldab reovee kokkukogumise süsteeme riiklikult paremini kontrollida ning seeläbi vähendada heitveest tingitud reostust keskkonnale. Kontrollimehhanismid on ÜVVKSis reguleeritud teenuse korral üldjuhul suuremad kui ÜVVK süsteemidel, mida ÜVVKS ei reguleeri ning mida majandab kogukond ise. Mõju on oluline, kuna puudutab 88%¹⁹ Eesti elanikest, kes kasutavad ÜVVK süsteeme. Võrreldes aga kehtiva ÜVVKSiga on eelnõus sätestatud muudatustel vähene positiivne mõju, kuna puudutab üksnes neid isikuid, kelle süsteemid ÜVVK kriteeriumi alusel olid ebaselged ja kuulumine ÜVVK koosseisu ei olnud selgelt tuvastatav. Eelkõige kuulusid siia sellised tarbijad, kes olid ühendatud ÜVVK süsteemidega, kus süsteemiga ühendatud inimeste arv oli 50 lähedane.

6.1.3. Majanduslik mõju: oluline positiivne mõju nii vee-ettevõtetele, vee-ettevõtete tarbijatele kui ka kohalikele omavalitsustele, kuna selgelt piiritletud ÜVVK teenus võimaldab üheselt määrata vastutusala vee-ettevõtja ja tarbija vahel ning võimaldab piiritleda täpsemalt vee-ettevõtja ja tarbija volitusi ja rahalisi kohustusi. Selge ÜVVK piiritlemine võimaldab üheselt aru saada, missuguste veevarustuse ja kanalisatsiooni süsteemide väljaehitamise, hoolduse ja korrashoiu eest vastutab vee-ettevõtja tarbija ning missuguste süsteemide eest vee-ettevõtja. Vastutuse täpne jagamine tagab parema süsteemide igapäevase hoolduse ja vähendab seetõttu hooldamata süsteemidest põhjustatud avariide likvideerimise kulutusi kõigile osapooltele. Mõju on oluline, kuna puudutab kuni 88% Eesti elanikest, kes kasutavad ÜVVK teenuseid.

6.1.4. Mõju regionaalarengule: vähene positiivne mõju, kuna selge ÜVVK piiritlemine suurendab ÜVVK olemasolu korral hajaasustuspriirkondade atraktiivsust ja elukvaliteeti. Samas on ÜVVK teenuseta üksnes 12% elanikkonnast, mistõttu ei ole tegemist ulatusliku mõjuga. Alla 50 inimest teenindavaid ÜVVK süsteeme kasutab Keskkonnaagentuuri 2020. aasta andmete alusel vaid ligikaudu 2500 inimest.

6.1.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: oluline positiivne mõju, kuna saab selgelt määrata, milline elamupiirkond kuulub ÜVVKSi alusel reguleerimisele ja kellele kohalduvad omavalitsusüksuse ÜVVKga liitumise ja selle kasutamise eeskirjad ning missugused elamupiirkonnad peavad lähtuma omavalitsusüksuste koostatavatest kohtkäitluse eeskirjadest. Selgelt piiritletud mõiste vähendab omavalitsusüksusele esitatavaid teabenõudeid, päringuid ning kaebusi.

6.1.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: väheoluline positiivne mõju riigi julgeolekule, kuna ÜVVK teenuse täpne piiritlemine võimaldab kaardistada joogivee kättesaadavuse kui elutähtsa teenuse mahud ja strateegilised piirkonnad. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna riigi julgeoleku seisukohast ei oma ühisveevärgi süsteemi juriidiline tähendus niivõrd olulist tähendust. Oluline on vaid see, et süsteemide kaudu osutatavad joogivee mahud oleksid strateegiliste otsuste jaoks teada ja vastaksid kehtestatud nõuetele.

¹⁹ Ühisveevärgiga on liitunud 88% elanikkonnast ja ühiskanalisatsiooniga 83% elanikkonnast. Keskkonnaagentuuri andmed: <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/veegraafikud>.

6.1.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: väheoluline positiivne mõju, kuna Eesti elanikkonnast on 88%²⁰ ühendatud ühisveevärgiga, mille kaudu saadav joogivesi vastab üldjuhul Terviseameti kehtestatud nõuetele. Samal ajal isikutel, kes tarbivad salvkaevu vett, on vee kvaliteet 79%²¹ juhtudest joogiveenõuetele mittevastav. ÜVVK taristu ja ÜVVK teenuse kättesaadavus parandab tänapäeval oluliselt piirkonna atraktiivsust, mistõttu omab ÜVVK demograafilises mõttes positiivset mõju. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna ÜVVK selgem määratlus puudutab üksnes neid isikuid, kelle süsteemide kuuluvus ÜVVK alla ei olnud täna selgelt defineeritud.

6.1.8. Mõju halduskoormusele: väheneb kohalikele omavalitsuste, vee-ettevõtete kui ka ÜVVK teenust tarvitavate inimeste halduskoormus, kuna selgelt ja üheselt mõistetavalt piiritletud ÜVVK ulatus vähendab sellega seotud andmete töötlemise, päringute ja vaidluste mahtu.

6.2. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna mõistlikkuse kriteeriumid

Seaduse eesmärk on tagada tarbijale kvaliteedinõuetele vastav ÜVVK teenus mõistliku, põhjendatud ja võrdse kohtlemise põhimõtet järgiva hinnaga. Selleks on seaduseelnõu 6. peatükis sätestatud põhimõtted, milliste vee-ettevõtja kulude alusel ÜVVK teenuse hind kujuneb ning mis on ÜVVK teenuse erinevate hindade kehtestamise aluseks. Näiteks tasu reo- ja sademevee puhastamise eest võib erineda sõltuvalt reo- ja sademevee saastatusest, mille aluseks on vee-ettevõtja koostatud reostusgrupid. Samal ajal tuleb reostusgruppide määramisel arvestada reovee mõju ulatust reovee puhastusprotsessile, reoveepuhasti tehnoloogilist lahendust ning reoveepuhasti projekteeritud ja tegelikku reostuskoormust. Lisaks võib sademevee ärajuhtimise tasu sõltuda sellest, kas sademevesi juhitakse ühis- või lahkvoolsesse sademeveekanalisatsiooni. ÜVVK teenuse hind ei tohi olla eri tarbijate või nende gruppide suhtes diskrimineeriv, seega ei ole lubatud kehtestada erinevaid hindu pelgalt selle alusel, kas tarbijaks on füüsiline või juriidiline isik.

6.2.1. Sihtrühm: kõik vee-ettevõtja tarbijad (ligi 1,1 mln inimest, lisaks tööstus- ja tootmisettevõtted ning muud asutused ja ärid), vee-ettevõtjad (kokku ligikaudu 150 ettevõtet).

6.2.2. Mõju elu- ja looduskeskkonnale: väheoluline positiivne mõju, kuna ÜVVK teenuse kättesaadavus võimaldab kontrollitult kokku koguda tekkiva reovee ja suunata nõuetekohasele puhastamisele. Üleriigilised nõuded on kehtestatud nii reovee kokkukogumisele kui ka puhastamisele ning vastavatel ÜVVK süsteemidel lasub ulatuslik kontrolli- ja seirekohustus. Kuna 83%²² Eesti elanikest kasutab ühiskanalisatsiooni teenust, on mõju ulatus laialdane, kuid ÜVVK teenuse hinna taskukohasus puudutab eelkõige just madalama sissetulekuga tarbijaid. Seetõttu on mõju hinnatud väheoluliseks, kuna kõrgema ÜVVK teenuse hinna korral lõpetaksid teenuse kasutamise tõenäoliselt pigem hinnatundlikumad tarbijad. Kui isikud ei kasuta ühiskanalisatsiooni teenust, eksisteerib suurem oht reovee sattumiseks keskkonda ja seeläbi on

²⁰ Keskkonnaagentuuri andmed: <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/veegraafikud>.

²¹ Keskkonnaministeeriumi tellitud hajaasustuspriirkondade joogivee kvaliteedi ja -süsteemide uuring. EKUK, 2020.
https://www.envir.ee/sites/default/files/Vesi/Uuringudjaaruanded/2020/hajaasustuspriirkondade_joogivee_aruanne_140920.pdf.

²² Keskkonnaagentuuri andmed: <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/veegraafikud>.

suurem risk ka joogiveeallikate reostumisele, mis on tuvastatud ka Keskkonnaministeeriumi tellitud hajaasustuspiirkondade joogivee kvaliteedi ja -süsteemide uuringus²³.

6.2.3. Majanduslik mõju: väheoluline positiivne mõju. Selleks et tagada ÜVVK teenuse kättesaadavus kõigile inimestele, on OECD soovitanud, et ÜVVK teenuse hind ei tohiks ületada 3–5% ühe leibkonnaliikme keskmisest netosissetulekust. Maailmapanga soovituslik kõrgeim ÜVVK teenuse kulude määr leibkonnaliikme sissetulekust on samuti 3–5%.²⁴ ÜVVK eelnõu väljatöötamise töögrupi hinnangul jääb Eestis ÜVVK teenuse mõistlik kulude osakaal leibkonnaliikme keskmisest sissetulekust 2,5% juurde. Ka ettevõtete jaoks on tegemist väheolulise positiivse mõjuga, kuna ÜVVK teenuse kättesaadavus mõistliku hinnaga võimaldab ettevõtetel kulutada vähem ressursi teenuse/toote tootmisele ning seeläbi suurendada ÜVVK teenust kasutatavate ettevõtete konkurentsivõimet välisurgudel. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna puudub eelkõige vaid madalama sissetulekuga tarbijaid. Mõju tööstustele on hinnatud väheoluliseks, kuna veeteenuse hind moodustab tootmise kogukulust pigem marginaalse osa.

Mõjuhinnangu koostajad²⁵ on arvanud keskmise ÜVVK teenuse kulude osakaalu kuus leibkonnaliikme sissetulekust 2014. aasta andmete alusel, kuna hilisemat statistikat leibkonnaliikme sissetuleku kohta ei olnud uuringu ajaks avaldatud. 2014. aasta andmete alusel oli I tulukvintilis ÜVVK teenuse kulu leibkonnaliikme sissetulekust üle 4% ning Eesti elanike keskmine kulu 1,6%. 2018. aastaks on leibkonnaliikme keskmine netosissetulek kuus kasvanud 756,70 euroni, mis moodustab Eesti elanike keskmiseks kuluks sissetulekust 1,1%. Seetõttu on 2018. aastaks võrreldes 2014. aastaga sissetulekud kasvanud kiiremini kui veeteenuse hinnad ning praegu ei moodusta ühegi tulukvintili ÜVVK teenuse kulu leibkonnasissetulekust enam kui 4%. Seetõttu võib lugeda ka madalamasse tulukvintili kuuluvate eratarbijate jaoks ÜVVK teenuse kättesaadavaks olevaks, arvestades rahvusvahelisi kriteeriume.

Tabel 1. ÜVVK teenuse kulukus leibkonnaliikme sissetulekust 2014 ja 2018. aastal²⁶

	2014	2018
Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek kuus	555	756.70
Keskmine veeteenuse hind koos KMga ²⁷	2,93	3,16
Tarbimine kuus m ³	3	2,7 ²⁸
Kulu kokku	8,79	8,53
Teenuse kulukus keskmisest netosissetulekust	1,6%	1,1%

²³ EKUK, 2020. Uuring leitav Keskkonnaministeeriumi kodulehelt: https://www.envir.ee/sites/default/files/Vesi/Uuringudjaaruanded/2020/hajaasustuspiirkondade_joogivee_aruanne_140920.pdf.

²⁴ Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga (European Bank for Reconstruction and Development. EBRD) analüüs „Can poor consumers pay for energy and water? An affordability analysis for transition countries“, lk 5. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/workingpapers/wp0092.pdf>.

²⁵ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 12, Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvks_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

²⁶ Arvutused on tehtud ning tabel koostatud Statistikaameti ja Keskkonnaagentuuri andmete ning EVELi kuuluvate vee-ettevõtjate ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hindade põhjal.

²⁷ ÜVVK teenuse aritmeetiline keskmine hind seisuga 31.12.2018: <http://evel.ee/teabepank/infomaterjalid/>.

²⁸ Eesti inimene tarbib vett keskmiselt 87l/ööp ehk ligikaudu 2,7 m³ kuus. Andmed Keskkonnaagentuurist: <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/veegraafikud>.

Riigikontrolli 2013. aasta lõpus koostatud aruandes „Riigi toetusel arendatud veetaristu jätkusuutlikkus ja mõju keskkonnanäesmärkide saavutamisele“ on samuti välja toodud, et madalama sissetulekuga inimeste ÜVVK teenuse kulude osakaal ületas 4% juba aruande koostamisel ajal kehtinud ÜVVK teenuse hindade korral.²⁹

Võrdluseks on toodud ülevaade mõne Euroopa Liidu liikmesriigi ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse kulukuse kohta leibkonnaliikme sissetulekust: Austria 1%, Leedu 1,7%, Norra 1,6%, Rootsi 0,3%, Soome 0,3–0,9% (erinevad hinnangud) ja Taani 1,3%.

Eelnevast nähtuvalt on Euroopa Liidu liikmesriikides ÜVVK teenuse kulu leibkonnaliikme sissetuleku kohta oluliselt madalam kui OECD ja Maailmapanga sätestatud taskukohasuse ülemmäär. Seega on ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenus nimetatud riikides kõigile majapidamistele hästi kättesaadav ja teenuse tarbimisega kaasnev kulu pigem madal.

6.2.4. Mõju regionaalarengule: väheoluline positiivne mõju, kuna taskukohane ÜVVK teenuse hind muudab linnaliste asulate kõrval atraktiivsemaks elukeskkonnaks ka hajaasustusega piirkonnad. Kvaliteetne ÜVVK teenus mõistliku, põhjendatud ning võrdse kohtlemise põhimõtet järgiva hinnaga suurendab piirkonna väärtust ja tagab ka väiksema asustustihedusega piirkondades tänapäevased mugavusteenused. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna kõrgem ÜVVK teenuse hind mõjutaks teenuse tarbimist pigem vaid madalama sissetulekuga tarbijate hulgas.

6.2.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline positiivne mõju, kuna mõistliku hinnaga teenuse osutamine eeldab vee-ettevõtete konsolideerimist, mis vähendab seeläbi mikrovee-ettevõtete arvu ning suurendab samal ajal ÜVVK teenuse jätkusuutlikkust ja professionaalset teenuse osutamist, vähendades seeläbi riigi ja KOV toe vajadust. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna ÜVVK teenuse hinna taskukohasusega seotud vaidlused ei ole sagedased.

6.2.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.2.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: väheoluline positiivne mõju, kuna väiksema ÜVVK teenuse hinnaga paraneb leibkondade majanduslik toimetulek. Kuna ÜVVK teenust kasutab kuni 88% elanikkonnast, on mõju ulatus laialdane. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna ÜVVK teenuse taskukohasus puudutab eelkõige madalama sissetulekuga leibkondi. Vt ka punkti 6.2.3.

6.2.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline positiivne mõju, kuna halduskoormus väheneb. Mõistliku veeteenuse hinna tagamiseks peavad väiksemad vee-ettevõtted konsolideeruma, mille tulemusena pakuvad ÜVVK teenust professionaalsemad teenuse osutajad. Kokkuvõttes vähenevad ÜVVK teenuse häired ja probleemid teenuse kvaliteedis ning seeläbi vähenevad ka tarbijate kaebused ÜVVK teenusele. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna ÜVVK teenuse hinnaga seotud kaebusi on pigem vähe.

²⁹ Riigikontrolli aruanne „Riigi toetusel arendatud veetaristu jätkusuutlikkus ja mõju keskkonnanäesmärkide saavutamisele“, lk 42–44. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2309/Area/15/language/et-EE/Default.aspx>.

6.3. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamine ja arendamine

ÜVVK AK puhul põhimõttelisi muudatusi võrreldes kehtiva seadusega tehtud ei ole. Siiski on muudetud nõudeid kava sisu kohta. Peamise muudatusena ei sätestata enam erinevaid sisunõudeid selle järgi, kas ÜVVK arendamine toimub riigi tagatud laenuga, riiklike või Euroopa Liidu vahenditega või mitte. Nõuded kava kohta on tulevikus sama sisuga.

Eelnõukohase seadusega on sätestatud reegel, et ÜVVK AK koostamisel ei saa finantsprognoside tegemisel investeeringute allikana arvestada riiklikke toetusi, kui puudub raha eraldamise otsus. See aitab tagada, et ÜVVK AKs kavandatud investeeringud on realistlikud ning vastavad tegelikele rahastusvõimalustele.

Oluline on ka rõhutada, et igas omavalitsusüksuses koostatakse üks ÜVVK AK. Seda ka juhul, kui piirkonda teenindab mitu vee-ettevõtjat. Mitme vee-ettevõtja korral peab kava sisaldama nii finants-majanduslikku kui ka sotsiaal-majanduslikku analüüsi iga vee-ettevõtja kohta. Ühe ühise ÜVVK AK võib koostada mitme omavalitsusüksuse kohta juhul, kui nimetatud piirkondi teenindab üks regionaalne vee-ettevõtja.

6.3.1. Sihtrühm: kõik Eesti elanikud (1,3 mln inimest), kõik kohalikud omavalitsused (79 tk) ja vee-ettevõtted (ligikaudu 150 ettevõtet)

6.3.2. Mõju elu- ja looduskeskkonnale: oluline positiivne mõju, kuna läbimõeldud ja mõistlikult kavandatud ÜVVK arendamine, kaaludes tehnilisi alternatiive, võimaldab elamupiirkonda teenindada võimalikult väikeste kuludega ning suurima efektiivsusega. Seega läbimõeldud ja tehniliselt õigesti kavandatud ÜVVK süsteemid võimaldavad elanikkonnale ÜVVK teenust pakkuda kvaliteetselt ja mõistliku hinnaga. Mõjutab 88% elanikkonnast ning kõiki ettevõtteid, kes on ÜVVK tarbijateks. Näiteks kui uuselamupiirkonda jäetakse sademeveesüsteemid kavandamata, võib hiljem piirkonnas tekkida pidevaid üleujutusi ja kahjustada võivad saada nii inimeste elu, tervis kui ka vara. ÜVVK teenuse läbimõeldud tehniline lahendus tagab keskkonna parima kaitse ja reovee negatiivse mõju vähenemise keskkonnale ja joogiveeallikatele.

6.3.3. Majanduslik mõju: oluline positiivne mõju, kuna läbipaistev ja selge ÜVVK teenuse kavandamine ja arendamine tagab piirkonna vee-ettevõtetele ülevaate, millisesse piirkonda on kavas ÜVVK teenust laiendada, missugune on piirkonna prognoositav ÜVVK teenuse hind ning missugustel tehnilistel tingimustel on kohalikel ettevõtetel ja elanikkonnal võimalik teenust kasutada. Selged ÜVVK teenuse kasutamise aluspõhimõtted, mis tuleb sätestada ÜVVK AKs, võimaldavad ettevõtetel paremini kavandada uute käitiste asukohti ning hinnata tööstuspuhasti rajamise eeliseid ja miinuseid võrreldes tsentraalse ÜVVK teenuse kasutamisega. Elanikkonnale avaldab ÜVVK AK koostamine väheolulist positiivset majanduslikku mõju, kuna alternatiivsete tehniliste lahenduste kaalumise võimaldab ÜVVK teenust osutada kõige efektiivsemalt, mis väljendub ka madalamates ÜVVK teenuste hindades. ÜVVK AK alusel prognoositakse muuhulgas ka ÜVVK teenuse hinnad aastate lõikes, mis annab elanikkonnale teavet ÜVVK teenuse hindadest pikemas perspektiivis. Mõjuga on hõlmatud kuni 88% Eesti elanikkonnast (kõik kes on ÜVVK teenuse tarbijad) ning ettevõtteid, kes on ÜVVK teenuse tarbijateks. Samas ÜVVK AK sisu on üksnes prognoos ja kavand, mis ei pruugi tegelikkuses realiseeruda, seetõttu on mõju hinnatud väheoluliseks. Vt ka KOV majanduslikku mõju punktist 6.3.5.

6.3.4. Mõju regionaalarengule: väheoluline positiivne mõju, kuna selged ÜVVK tegeliku olukorra kirjeldused ning lähituleviku plaanid võimaldavad piirkonna elanikel saada ülevaate, millises piirkonnas on ÜVVK teenuse osutamine võimalik, kuhu ÜVVK teenust kavandatakse laiendada ning missugustes piirkondades tuleb kasutada individuaalseid joogivee ning reovee kokkukogumise ja puhastamise lahendusi. Lisaks annab ÜVVK AK ülevaate nii piirkonna elanikele kui ka ettevõtetele, kui suureks võib lähiaastatel kujuneda ÜVVK teenuse hind ning missuguseid arenguvajadusi omavalitsusüksus piirkonda tulevikus ette näeb. Mõju ulatus on hinnatud väheoluliseks positiivseks mõjuks, kuna piirkonda kavandatav ÜVVK parandab konkreetse piirkonna elukvaliteeti ja atraktiivsust. ÜVVK AKst selguvad lahendused ka nendesse piirkondadesse, mis ei ole kavas ÜVVK teenusega hõlmatud.

6.3.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline negatiivne mõju, kuna ÜVVK AK koostamisele kulub praegusest enam ligikaudu 3000–4000 eurot. Eelnõukohase seadusega täpsustatud nõuded ÜVVK AKle ei oma olulist mõju omavalitsusüksustele. Hinnangute kohaselt³⁰ maksab detailse kava koostamine ca 9000–10 000 eurot. Ilma finantsanalüüsita ja kehtiva seaduse miinimumnõuetele vastava ÜVVK AK koostamine maksab ligikaudu 5000–6000 eurot. Kuna ÜVVK AK tuleb uuendada iga nelja aasta tagant, võib nimetatud majanduslikku mõju lugeda väheoluliseks. Detailsem kava vastab sisuliselt SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse (edaspidi KIK) keskkonnaprogrammi raames nõutava ÜVVK AK nõuetele alates 2015. aasta toetusvoorst. 2015. aasta toetusvooru esitati 108 veemajandusega seotud investeerimisprojekti. Eeldades, et taotluste esitajad täitsid rahastajapoolseid nõudeid ÜVVK AKle, mõjutavad eelnõus sätestatud lisanõuded vähem kui pooli omavalitsusüksustest. Seega võttes arvesse, et detailne ÜVVK AK tuleb koostada nelja aasta tagant, on suurel osal omavalitsusüksustest täiendatud nõuetele vastav kava juba olemas. Lisanõuete täitmise lisakulu on ligikaudu 3000–4000 eurot. Seetõttu on detailse kava koostamise kulude kasv väheoluline.

6.3.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.3.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: väheoluline positiivne mõju, kuna selgelt kavandatud ÜVVK arendused tulevikus võimaldavad suurendada rahvastiku kasvu piirkondadesse, kuhu ÜVVK on lähitulevikus kavandatud rajada. Mõju on vähene, kuna puudutab vaid seda osa ühiskonnast, kellel täna puudub ÜVVK teenus (ligikaudu 17% elanikkonnast) või kavandavad kolida piirkonda, kus ÜVVK teenus puudub, kuid ÜVVK AK kohaselt on kavas see lähitulevikus rajada.

6.3.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline negatiivne kui ka positiivne mõju, kuivõrd vee-ettevõtjad on ÜVVK AK koostamisse vaid kaasatud osapooliks, siis ei lisa eelnõukohases seaduses sätestatud nõuded kava kohta otseselt halduskoormust, kuid koostöös omavalitsusüksusega võib praktikas nende halduskoormus veidi kasvada. Samas sõltub see pigem vee-ettevõtjast endast, kui palju ta on valmis protsessi panustama. Samas on ÜVVK AK vee-ettevõtjale üks olulisemaid strateegilisi dokumente, mistõttu nende osalemine kava koostamises on äärmiselt oluline ning võimaldab vee-ettevõtjal hiljem lihtsamini võtta vastu ÜVVK AKga kooskõlas olevaid strateegilisi otsuseid. Sellest tulenevalt on mõju hinnatud kahesuunaliseks. Vt ka mõju kohalikule omavalitsusele punktis 6.3.5.

³⁰ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 12, Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvks_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

6.4. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise kohustus

Kehtiv ÜVVK seadus ei sätesta otsesõnu reoveekogumisalal ÜVVKga liitumise kohustust. Samas sätestab veeseaduse § 124 lõige 2, et reoveekogumisalal ja väljaspool reoveekogumisala sellisel alal, kus puudub ühiskanalisatsioon, peab reovee tekitaja koguma reovee lekkekindlasse kogumismahutisse ning korraldama selle veo kohaliku omavalitsuse ÜVVK AKs määratud pargimissõlme. Seega on alternatiivsed lahendused ühiskanalisatsiooniga liitumisele ette nähtud vaid juhuks, kui ühiskanalisatsioon puudub. Teisisõnu, mõju analüüsi koostajate³¹ hinnangul tuleneb veeseaduse sellest paragrahvist seadusandja tahe, et ühiskanalisatsiooni olemasolu korral tuleb sellega liituda.

Viidatud üldine liitumisenõue tuleneb asjaolust, et ühiskanalisatsiooni väljaehitamine on mahukas investeering, ühiskanalisatsiooni, sealhulgas reoveepuhastite rajamisel arvestatakse kogu piirkonna elanikkonna ja liitujate arvuga ning sellest lähtuvalt arendatakse ka ühiskanalisatsioon välja. Kui osa elanikke süsteemiga ei liitu, toob see kaasa süsteemi ebaefektiivse toimimise. See tähendab liitujate jaoks ühest küljest teenuse kvaliteedi halvenemist väiksemal mahul opereerimise tõttu, aga ka kõrgemat teenuse hinda. Avalikkuse jaoks tähendab see potentsiaalset olulist keskkonnakahju, mida võivad tekitada mitteliitujad, rikkudes kehtivaid norme.

Kuna ühiskanalisatsiooniga mitteliitumine on reoveekogumisala piirkondades tõsiseks probleemiks, on eelnõu koostajad õigusselguse ja täpsema korra kehtestamise huvides pidanud mõistlikuks liitumiskohustus eelnõus detailselt reguleerida. Eelnõu kohaselt on reoveekogumisalal tarbimiskoha omanikul kohustus liituda ühiskanalisatsiooniga ÜVVK AKs märgitud tähtaja jooksul, kui selleks on välja ehitatud nõuetekohane liitumispunkt ning ühiskanalisatsioon.

Üldisest liitumiskohustusest on siiski ette nähtud teatud erandid. Liitumiskohustus ei laiene tööstustarbijatele. Samuti ei laiene liitumiskohustus tarbijatele, kellel on veeseaduse nõuetele vastav alternatiivne individuaalne lahendus olemas.

Erinevalt ühiskanalisatsioonist ei anna kehtiv õigus selget suunist ühisveevärgiga liitumise kohustuse kohta. Kuivõrd praktikas rajatakse ÜVVK ühtse terviklahendusena, on liitumiskohustus sätestatud lisaks ühiskanalisatsioonile ka ühisveevärgile. Argumendid sellise liitumiskohustuse kehtestamiseks on suuremalt osalt samad, mis ühiskanalisatsiooni puhul. Ka ühisveevärgi rajamisel arvestatakse kogu piirkonna elanikkonna/liitujate arvu ja väiksemal mahul opereerimisel ei toimi süsteem efektiivselt (vee kvaliteet halveneb, teenuse hind tõuseb jne). Samuti on keeruline tagada, et ühisveevärgiga mitteliitunud isikute salv- või puurkaevust saadav vesi vastab joogivee kvaliteedinõuetele. Lisaks tuleb arvestada, et iga kaev on potentsiaalne põhjavee reostamise allikas, kuivõrd selle kaudu võib reostus pääseda põhjavette. Seega piirkondades, kus on välja ehitatud nõuetekohane ühisveevärg, on mõistlik laiendada liitumiskohustust ka ühisveevärgile. Veelgi enam, 2020. aastal Keskkonnaministeeriumi tellitud hajaasustuspiirkondade joogivee kvaliteedi ja -süsteemide uuringu³² kohaselt vastas uuritud

³¹ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 12. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvks_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

³² OÜ EKUK „Hajaasustuspiirkondade joogivee kvaliteedi ja -süsteemide uuring“, Tallinn, 2020. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.envir.ee/sites/default/files/Vesi/Uuringudjaaruanded/2020/hajaasustuspiirkondade_joogivee_aruanne_140920.pdf.

salvkaevudest keskkonnaministri määruse nr 43 nõuetele vaid 20,9% ning puurkaevudest 47,4%. Seetõttu võib eeldada, et suur osa individuaalsetest süsteemidest ei vasta nõuetele ja isikud rikuvad oma joogivee kvaliteeti reeglina ise mittenõuetekohase reoveekäitluse tõttu.

Sarnaselt ühiskanalisatsiooniga liitumise kohustusele ei laiene ka ühisveevärgiga liitumise kohustus tööstustarbijatele. Lisaks on ette nähtud erand nendele tarbijatele, kes on juba teinud investeeringuid nõuetekohase alternatiivse lahenduse rajamiseks. Liitumiskohustus ei laiene tarbijatele, kellel on olemas veeseaduse nõuetele vastav alternatiiv.

Mõjude hindamise aruande koostajad³³ märgivad, et sarnane liitumiskohustus on kehtestatud ka näiteks jäätmevaldkonnas, kus jäätmeaaduse § 69 lõike 1 järgi loetakse jäätmevaldaja liitunuks korraldatud jäätmeveoga elu- või tegevuskohajärgses jäätmeveo piirkonnas.

6.4.1. Sihtrühm: kõik Eesti elanikud (1,3 mln inimest), vee-ettevõtjad (ligikaudu 150 ettevõtet), kohalikud omavalitsused (79 tk)

6.4.2. Mõju elu- ja looduskeskkonnale: väheoluline positiivne mõju. Reoveekogumisalal ÜVVKga liitumise kohustuse sätestamine loob selge aluse nõuda reoveekogumisalal elavaltelt tarbijatelt ÜVVKga liitumist. Selle kohustuse kehtestamine ja rakendamine avaldab positiivset mõju keskkonnale ja seega kogu Eesti elanikkonnale. Liitumiskohustuse täitmisel väheneb seni tõsiseks probleemiks olev reovee kontrollimatu juhtimine pinnasesse, arvestamata veeseaduses kehtestatud nõuetega. Samuti rajatakse vähem kaeve, millest igauks on potentsiaalne keskkonnakahju allikas, kuivõrd selle kaudu võib reostus jõuda põhjavette. Kuna kogu Eesti elanikest 88% on juba tänaseks liitunud ühisveevärgiga ning 83% ühiskanalisatsiooniga, siis mõju ulatus on vähenenud, kuna liitumiskohustus puudutab vaid neid isikuid, kellele ÜVVK süsteemid on rajatud, kuid kes pole nende süsteemidega liitunud. Seega Keskkonnaagentuuri 2020. a veekasutuse aastaaruannete alusel puudutab ÜVVKga liitumise nõue üksnes 2-3% Eesti elanikest.

Reoveekogumisalal ÜVVKga liitumise kohustuse sätestamine parandab ka elukeskkonna kvaliteeti, kuivõrd vähendab tänasel päeval ühiskanalisatsiooniga mitteliitunud isikute poolt iseseisvalt ja kontrollimatult pinnasesse juhitava saasteainete kogust, mis reoveekogumisala tiheda asustuse tõttu võib oluliselt mõjutada (eriti lähedal asuvate naabrite) elukeskkonda.

6.4.3. Majanduslik mõju: väheoluline mõju neile isikutele, kes ei ole veel –ÜVVK teenuse tarbijad, aga peavad eelnõu kohaselt liituma (kaasnevad täiendavad kulutused). Mõju on väheoluline, kuna puudutab 2-3% Eesti elanikkonnast. Lisaks on tegemist ühekordse kuluga. Oluline positiivne mõju avaldub neile tarbijatele, kes on juba ÜVVK teenusega liitunud, kuna tarbijate kasv toob kaasa teenuse hinna alanemise. Mida rohkem tarbijaid ühe torustiku kilomeetri kohta, seda madalamaks kujuneb teenuse hind ühe liitunu kohta, kuna püsikulutused, nagu elektri- ja hoolduskulud, tarbija kohta vähenevad. Mõju on väheoluline olemasolevatele ÜVVK teenuse tarbijatele, kuna puudutab küll 88% Eesti elanikkonnast, kes juba täna kasutab ÜVVK teenust, kuid positiivne mõju teenuse hinnale on pigem marginaalne. Hinnanguliselt on selliste elanike arv, kes võiksid liituda, aga ei ole veel liitunud ÜVVKga, ligikaudu 67 000, ühisveevärgi puhul ligikaudu 34 000. Nendest ligikaudu pooltel on olemas nõuetekohased veevarustuse kohtlahendused, mistõttu liitumiskohustus puudutab ligikaudu 33 500 inimest. Üleminek ühisveevärgile toob selliste majapidamiste jaoks kaasa täiendava kulu liitumiseks ja

³³ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 12, Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvks_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

ÜVVK teenuse kasutamiseks, eeldusel, et varem on vesi tulnud tasuta selle majapidamise joogivee kaevust. Ühiskanalisatsiooniga liitumise korral sõltub lisakulu eelkõige sellest, milline lahendus on majapidamises varem kasutuses olnud ning kui kaugel asub liitumispunkt, kuna kulud liitumispunktist kuni tarbimiskohani tuleb katta liitujal. Eespool toodud põhjustel on liitumata jätnud just madalama sissetulekuga leibkonnad, kelle jaoks on olemas toimiv lahendus ning alternatiivne kulu ÜVVKga liitumiseks oleks liiga suur. ÜVVKga liitumise keskmine kulu (lisandub vee-ettevõtja rakendatav liitumistasu) on aruande koostajatele³⁴ kättesaadava info põhjal ca 800–3000 eurot leibkonna kohta, sõltudes tarbimiskoha kaugusest liitumispunktist ning sisetööde vajadustest. Ühekordse liitumistasu rakendamine varieerub vee-ettevõtjate lõikes. Üldjuhul soovitakse, et tarbijad liituks ÜVVKga kohe pärast ÜVVK väljaehitamist, mistõttu vee-ettevõtja ei ole kohe pärast süsteemide rajamist võtnud liitumistasu. Liitumistasu suurus võib aruande koostajatele kättesaadava info põhjal praktikas varieeruda 500–6000 euro vahel, sõltudes väljaehitatud ÜVVK maksumusest ning väljaehitatud liitumispunktide arvust. Kuna aga enamik ÜVVK laiendusi on välja ehitatud Ühtekuuluvusfondi toetustega, siis toetustega ehitatud ÜVVKga liitumise tasu küsida ei saa ning sellisel juhul liitumistasust tulenev mõju tarbijale puudub. Lisaks on võimalik KIKi kaudu taotleda toetust³⁵ eraisikute vee- ja kanalisatsioonitaristu rajamiseks, mis vähendab isikute enda rahalist panust veelgi.

Kui tarbija on varem kasutanud kogumismahutite tühjendamise teenust, siis on reaalne, et pikaajaline mõju majapidamiseelarvele on hoopis positiivne, kui kogumismahutit on varem tühjendatud nõuetekohaselt. Kui kanalisatsioon on aga varem korraldatud nõudeid eirates ning leibkonnal puudus igakuine kulu veevärgile ja kanalisatsioonile, kaasneb lisaks ühiskanalisatsiooniga liitumise tasule ka igakuine teenustasu. Arvestades, et ÜVVK teenuse hind peab eelnõu kohaselt olema mõistlik, siis ei tohiks liitumiskohustusega kaasnev mõju olla ebamõistlikult koormav, arvestades muu hulgas liitumiskohustuse aluseid. Ulatuses, milles see siiski võib olla osade tarbijate jaoks ebamõistlikult koormav, tuleks omavalitsusüksusel kaaluda toetusmehhanismi loomist liitumiskulude kompenseerimiseks madalamatesse tulukvintilisse kuuluvatele leibkondadele, kuigi selline toetuse vajadus on pigem väga erandlik, kuna vajalikud toetusmeetmed liitumiseks on juba riigi poolt loodud. 2018. a avati KIKi toetusmeede, mille raames toetatakse samuti neid majapidamisi, kellel tekib eelnõukohase seaduse järgi liitumiskohustus. Toetusmeetme abil on võimalik ehitada kinnistule vajalikud veevärgi ja kanalisatsioonitorustikud riigi abiga. Eestis kasutab ühiskanalisatsiooni teenust ligikaudu 83% elanikest, kuid siiski on veel ka neid, kes pole ÜVVKga liitunud, ehkki võimalused selleks on loodud. ÜVVKga liitumise toetusteks on riik kokku eraldanud ligi 10 miljonit eurot, mistõttu kohalikele omavalitsustele kaasnev majanduslik mõju liitumise toetamiseks on pigem väga erandlik ja võib puudutada ainult üksikjuhtumeid.

Majapidamiste jaoks, mis on juba ÜVVKga liitunud, on mõju positiivne, sest nende jaoks teenused odavnevad, kuivõrd ÜVVK teenuse osutamise kulud jaotatakse suurema arvu majapidamiste vahel. Nimelt tekib vee-ettevõtjale juurde tulu ning ÜVVK teenuse hinna kehtestamise reeglite järgi saavutatakse lubatud kulude katmine madalama tariifiga, kui on kehtestatud väiksema liitujate arvu põhjal.

Ettevõtetele (välja arvatud vee-ettevõtted) muudatus mõju ei avalda, kuna tööstus- ja tootmisettevõtetele liitumisenõue ei laiene ning pigem ettevõtted eelistavad ÜVVK teenust

³⁴ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 20, Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvvs_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

³⁵ Lisainfo toetuse taotlemise kohta KIKi kodulehelt: <https://kik.ee/et/toetatav-tegevus/eraisikute-vee-ja-kanalisatsioonitaristu-rajamine>.

individuaalsetele lahendustele, kuna teenuse kvaliteet ÜVVK kasutamise korral on stabiilne, kontrollitud ja väiksemate kulutustega.

Vee-ettevõtetele omab säte väheolulist positiivset mõju, kuna ÜVVK väljaehitamine on mahukas investering, mille ülalpidamiskulude ja -tulude arvestus on lähtunud eeldusest, et sellega on liitunud kõik piirkonna elanikud. Liitumiskohustuse täitmine kasvatab vee-ettevõtjate tulubaasi kulusid olulises ulatuses suurendamata ning aitab seeläbi suurema ja ühtlasema kliendibaasi arvelt tagada kvaliteetsema teenuse.

6.4.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.4.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: puudub.

6.4.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.4.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: oluline positiivne mõju. ÜVVKga liitumise kohustuse täitmine mõjutab positiivselt inimeste tervist, sealhulgas kogu keskkonda. Liitumine võimaldab paremini ja süsteemsemalt tagada joogivee kvaliteedinõuetele vastavuse. Kui ühisveevärk ei ole liitumiskohustuse korraliku täitmise tõttu enam aladimensioonitud, parandab see joogivee kvaliteeti kõigi võrguga liitunute jaoks. Ka ühiskanalisatsiooniga liitumisel on inimestele oluline positiivne mõju, kuivõrd aitab vältida mittenõuetekohase reovee kohtkäitlussüsteemide kaudu maapinna, sealhulgas joogiveeallikate ja veekogude saastamist. Puhas elukeskkond on muuhulgas oluliseks piirkonna väärtuse tõstmise indikaatoriks.

6.4.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline positiivne mõju kohalikele omavalitsustele, kuna ÜVVKga liitunud elanike üle puudub aruandluskohustus. Isikute üle, kes kasutavad kohtkäitlusalahendusi, peab kohalik omavalitsus pidama arvestust kohtkäitlussüsteemide nõuetekohasuse üle ning tegema perioodilist järelevalvet.

6.5. Vee-ettevõtja määramise alused

Kehtiva seaduse kohaselt korraldab omavalitsusüksus juhul, kui ÜVVK on tema omandis või valduses, iseseisvalt või koostöös teiste omavalitsusüksustega vee-ettevõtja leidmiseks riigihanke riigihangete seaduses teenuse kontsessiooni kohta sätestatud lähtudes.

Riigihangete seaduse § 132 lõike 1 punkt 5 näeb ette, et riigihangete seaduses sätestatud korda ei ole hankija kohustatud rakendama kontsessioonilepingu sõlmimisel selliste püsivõrkude pakkumiseks või käitamiseks, mille eesmärk on pakkuda elanikkonnale joogivee tootmise, transpordi või jaotamisega seotud teenust, ega joogivee tarnimiseks sellistesse võrkudesse. Sama lõike punkti 6 kohaselt ei pea hankija riigihangete seaduses sätestatud korda rakendama ka kontsessioonilepingu sõlmimisel punktis 5 nimetatud tegevusega seotud reovee ärajuhtimiseks ja töötlemiseks.

Riigihangete seadust arvestades kaaluti eelnõu koostamisel ka võimalust muuta kehtivat vee-ettevõtja määramise korda nii, et see ei näeks ette riigihangete seaduse kohase kontsessiooni korraldamist omavalitsusüksuse omandis või valduses olevale ÜVVKle. Selle lähenemise peamiseks eeliseks oleks olnud vee-ettevõtja määramise lihtsus, kuivõrd sellisel juhul ei peaks kohalik omavalitsus vee-ettevõtja määramisel lähtuma riigihangete seaduses sätestatud korrast ja seda just olukordades, kus praktilises turuolukorras konkurents piirkonnas puudub.

Mõjuhindangu koostajad³⁶ on seisukohal, et mõistlik on siiski jääda vee-ettevõtja määramise kehtiva korra juurde, kuivõrd see järgib riigihangete seaduse üldist loogikat ja võimaldab läbipaistvaval moel määrata vee-ettevõtja ning vähendada huvide konflikti ja konkreetse turuosalise põhjendamatu eelistamise riski. Seejuures puudutab vee-ettevõtja kontsessiooni korras määramine faktiliselt vaid väheseid kohalikke omavalitsusi (eelnou koostamise aja seisuga on ÜVVVK vaid kolme omavalitsuse omandis (Türi vald, Vändra vald ja Kunda linn) ja ei too seetõttu kontsessioonimenetlustest kaasa ka olulist halduskoormust. Seda eriti arvestades, et eelnõu kohaselt võib vee-ettevõtja määrata samuti kuni 12 aastaks.

6.5.1. Sihtrühm: kohalikud omavalitsused (79 tk), vee-ettevõtjad (ligikaudu 150).

6.5.2. Mõju elu- ja looduskeskkonnale: puudub.

6.5.3. Majanduslik mõju: puudub, kuna vee-ettevõtja määramise aluspõhimõtted tulenevad riigihangete seadusest ning vee-ettevõtja määramise alused on jäänud samaks võrreldes kehtiva seadusega.

6.5.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.5.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: puudub, kuna vee-ettevõtja määramise aluspõhimõtted tulenevad riigihangete seadusest ning vee-ettevõtja määramise alused on jäänud samaks võrreldes kehtiva seadusega.

6.5.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.5.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: puudub.

6.5.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline positiivne mõju, kuna RHSi § 132 lõike 1 punktides 5 ja 6 ning ÜVVVKSi eelnõus sätestatud võimaldavad rakendada erisused kontsessioonilepingu sõlmimisel lihtsustades vastavaid menetlusi vee-ettevõtja määramiseks.

6.6. Joogivee- ning reoveekäitlusrajatiste töö eest vastutavatele isikutele esitatavad nõuded

Kehtiv seadus ei reguleeri joogivee- ja reoveekäitlusrajatiste töö eest vastutavate isikutega seonduvat. Joogivee- ja reoveepuhastite opereerimise tase on Eestis üldiselt hea, kuid esineb olukordi, kus joogivee- või reoveepuhasti on projekteeritud, rajatud ja käivitatud kõigi nõuete kohaselt, kuid opereerijate väheste teadmiste tõttu tekivad rajatistes tõrked ning tekib looduskeskkonna kahjustamise oht. Mainitud kahju seisneb eelkõige selles, et reoveepuhasti projekteeritud opereerimisparameetritest kaldutakse kõrvale ja looduskeskkonda suunatav heitvesi ei vasta nõuetele.

Eelnõu kohaselt peab iga vee-ettevõtja määrama kõigile oma hallatavatele joogivee- ning reoveekäitlusrajatistele pädeva isiku, kes vastutab rajatiste nõuetekohase toimimise eest ning võtab vajaduse korral kasutusele asjakohased abinõud protsessi optimeerimiseks või seadistamiseks. Eelnõu kohaselt peab isik läbima iga seitsme aasta järel ka vastava täiendkoolituse.

³⁶ Sama, lk 30.

Mõjuhindangu koostajad³⁷ on EVELi kaasabil uurinud mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi reoveepuhastite operaatorite koolitamise ja määramise korda. Näiteks Soome, Luksemburg, Rootsi ja Holland ei ole kehtestanud nõudeid reoveepuhastite operaatorite koolitamisele. Ka Norras puuduvad sellised nõuded. Hollandis vastutab reoveepuhasti operaator keskkonna kahju eest, mis tekib opereerimisvea tõttu. Eespool mainitud riikides on võimalik õppida erialadel, mis annavad vajalikud teadmised reoveepuhasti nõuetekohaseks opereerimiseks. Samas on Austrias reoveepuhastite operaatorite koolitamiseks kehtestatud miinimumnõue ning koolitajate atesteerimise nõue.

Eelnõus operaatoritele esitatavad kvalifikatsiooninõuded põhinevad vajalikus mahus läbitud täiendkoolituses. Kuna pädevusnõuet ei ole varem operaatoritele kohaldatud, on eelnõukohases seaduses antud selle nõude täitmiseks seaduse jõustumisest pikem üleminekuaeg ning asjakohased kutseoskused tuleks omandada hiljemalt 01.01.2025.

6.6.1. Sihtrühm: vee-ettevõtjad (ligikaudu 150 ettevõtet), ÜVVK teenuse tarbijad (1,1 mln inimest).

6.6.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: väheoluline positiivne mõju. Joogivee- ja reoveepuhasti operaatorite kvalifikatsiooninõuete sätestamine tagab opereeritavate puhastite stabiilse töötamise projekteeritud parameetritel. See omakorda vähendab võimalike avariide teket, mille käigus võib sattuda ohtu nõuetekohase kvaliteediga joogivesi ning looduskeskkonda võib sattuda nõuetele mittevastav heitvesi, mis kahjustab loodus- ja elukeskkonda. Seega väheneb muudatuse tulemusena seadmete rikete ning joogivee või looduskeskkonna võimaliku reostumise risk.

6.6.3. Majanduslik mõju: väheoluline mõju. Eelkõige kaasneb mõju nendele vee-ettevõtjatele, kes ei ole veel puhastitele vastutavat operaatorit määranud. Kõigile linnalisi asumeid teenindavatele puhastitele on vastutavad operaatorid määratud, mistõttu nõue puudutab eelkõige väga väikseid puhasteid, kus puudub piirkondlik vee-ettevõtja, kes neid puhasteid hooldaks. Kuna aga puhastite nõuetekohane töö saab toimida üksnes operaatori sekkumisega (vähemalt teatud perioodi tagant), võib eeldada, et üle 90% puhastitele on määratud eelnõu koostamise seisuga vastutav operaator, kelle ülesandeks on puhasti vähemalt perioodiliselt üle vaadata ja teha vajalikud hooldustööd. Operaatorite kvalifikatsiooninõude kehtestamisega kaasnevad kulud vee-ettevõtetele puhasti operaatori väljaõppega seonduvalt. Koolitus maksab ühele koolitatavale 400–900³⁸ eurot sõltuvalt koolitusgrupi suuruselt. Kvalifitseeritud puhastioperaatori palgakasvuks prognoositakse 10%³⁹. Reoveepuhasti operaatori tööjõu keskmine kulu on ca 1200 eurot kuus. Tööjõukulu kasvab aastas operaatori kohta seega ligikaudu 1440 euroni. Keskmise suurusega vee-ettevõtja kuludes võib nimetatud kulud lugeda ebaoluliseks. Arvestades asjaolu, et tegemist on seadusest tuleneva kohustuse täitmisega, on põhjendatud vee-ettevõtja nende kuludega arvestamine ÜVVK teenuse hinna kehtestamisel.

³⁷ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 32. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvks_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

³⁸ Keskkonnaministeeriumi korraldatud operaatorite koolituse maksumused sõlmitud lepingute alusel.

³⁹ OÜ aqua consult baltic koostöös advokaadibürooga Raidla Ellex „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse eelnõu mõjude hinnangu aruanne“, Tallinn, 2016, lk 33. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.envir.ee/sites/default/files/164305_yvks_eelnõu_mõjude_hinnangu_aruanne_161215_003.pdf.

Positiivse poole pealt aitab professionaalse operaatori tegevus eelduslikult vähendada avariolukordade tõttu tekkiva võimaliku mittenõuetekohase heitvee loodusesse juhtimist, mis omakorda tähendab, et vee-ettevõtja kulud saastetasudele vähenevad.

Tarbijate jaoks võib muudatus kaasa tuua marginaalse ÜVVK teenuse hinna tõusu vee-ettevõtjale lisanduvatest koolitus- ja tööjõukuludest operaatoritele kehtestatava kvalifikatsiooninõude tõttu. Arvestades aga vee-ettevõtjate eeldatavaid lisakulusid, on võimalik hinnatõus marginaalne või üldse puudub paremini opereeritud puhasti kaudu kokkuhoitud kulude (nt elektrikulu, saastetasud) arvelt.

6.6.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.6.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: puudub.

6.6.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.6.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: puudub.

6.6.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline negatiivne mõju vee-ettevõtjatele ja Keskkonnaministeeriumile. Puhastite operaatorid peavad iga seitsme aasta järel läbima vähemalt 80tunnilise täiendkoolituse, mis põhjustab vee-ettevõttele vähesel määral ka aja- ja ressursikulu. Keskkonnaministeerium peab tagama vajalike täiendkoolituste korraldamise koos sobiva väljaõppeprogrammiga.

6.7. Sademevee käitlemise üksikasjalikud nõuded

Sademevee ärajuhtimine ja vajaduse korral puhastamine toimub eri reoveekogumisaladel erinevalt. Suuremad linnad, nagu Tallinn ja Tartu, on välja ehitanud eraldi sademeveekanaliseerimise, et vältida reoveepuhasti hüdraulilist ülekoormamist. Samas on reoveekogumisalasid, kus kogu sademevesi juhitakse ühiskanalisatsiooni. Eesti suurusest ja elanike asustustihedusest sõltuvalt on reoveekogumisaladel sademevee ärajuhtimise ja puhastamise olukord väga erinev. Sademevee hulk, mida peab ühiskanalisatsiooni juhtima, sõltub kõvakattega pindade ja haljasalade osakaalust. Kõige soodsam ja keskkonnasõbralikum lahendus on sademevee immutamine tekkekohas, kuid olenevalt reoveekogumisalast ja ennekõike immutusala olemasolust, ei ole suuremates linnades see sageli tehniliselt võimalik. Objektidel, kus reostusohut on olemas (nagu sõiduteed ja laadimisplatsid), on vaja tagada, et võimalikud saasteained ei satuks pinnasesse ega pinnaveekogudesse.

Võrreldes kehtiva seadusega on sademevee käitlemise kord täpsemaks muudetud. Muu hulgas on eelnõus reguleeritud ühiskanalisatsiooni juhitava sademevee nõuetele vastavusega seonduv, sealhulgas proovivõtunõuded.

Sademevee ärajuhtimise ja puhastamise teenuse tasu kujundamise ning sademevee mahu arvestamise põhimõtted on eelnõuga jäetud otsustamiseks omavalitsusüksustele, kes saavad sademevee maksustamise meetodikat kohandada piirkonna eripära ja reoveekogumisalade tingimusi arvestades. Selline lähenemine tagab nii majanduslikult kui ka keskkonna kaitseks parima lahenduse. Erinevad sademevee maksustamise põhimõtted on põhjendatud, kuna sõltuvad piirkonna looduslikest omadustest, nagu sademevee immutamise võimalused, mahud ja ulatus. Lisaks sõltuvad maksustamise alused nii looduslikest kui ka tehnilikest sademevee tehnilistest lahendustest ning asustustihedusest. Kohapõhine lahendus on kooskõlas ka kohaliku

omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõikes 1 sätestatuga ja Euroopa kohaliku omavalitsuse harta § 4 lõikes 3 sätestatud põhimõttega, mille kohaselt täidavad riigi kohustusi üldjuhul eelistatavalt kodanikule kõige lähemal seisvad võimuorganid ning kohustuste määramisel mõnele teisele võimuorganile peaks kaaluma ülesande ulatust ja iseloomu ning efektiivsuse ja majanduslikkuse nõudeid.

6.7.1. Sihtrühm: kogu Eesti elanikkond (1,3 mln inimest), vee-ettevõtjad (ligikaudu 150 ettevõtet), kohalikud omavalitsused (79 tk).

6.7.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: vähene positiivne mõju. Sademevett tuleb võimaluse korral immutada selle tekkekohas, vältides selle reostumist. Eesti väikemates hajaasustusega piirkondades ei olegi sademevee ärajuhtimisega suuri probleeme, kui sademevee jaoks on piisaval määral looduslikke pindasid sademevee looduslikuks immutamiseks. Probleemid on eelkõige tiheasustusega linnalistes piirkondades, kus suure kõvakattega pinna osakaalu tõttu ei ole võimalusi sademevee immutamiseks selle tekkekohas, mistõttu tuleb leida alternatiivsed tehnilised lahendused sademevee ärajuhtimiseks. Selleks on eelnõukohases seaduses ette nähtud, et sademevee tehnilised lahendused tuleb välja töötada ÜVVK AK koostamise käigus. Kui kohalik omavalitsus on otsustanud, et sademeveesüsteemid ei kuulu ÜVVK hulka, tuleb koostada eraldi sademevee majandamise kava, milles on määratud sademeveesüsteemide eest vastutajad ja esitatud nende korrashoiu tagamiseks finantseerimise kord. Sademevee ülejutustega seotud probleemid põhinevad eelkõige vales planeerimises, mistõttu on äärmiselt oluline, et kohalik omavalitsused käsitleksid ÜVVK AKs või sademevee majandamise kavas võimalikke tehnilisi lahendusi sademevee efektiivseks ärajuhtimiseks. Kuna ÜVVK AK pidi sisaldama sademevee tehnilisi lahendusi juba kehtiva seadusega, on eelnõukohase seaduse muudatused väheolulise mõjuga, sest juurde on tulnud sademevee majandamise kava koostamise kohustus üksnes juhul, kus kohalik omavalitsus on otsustanud teatud sademeveesüsteemid ÜVVK hulgast välja jätta. Oluline on siinkohal ka rõhutada, et eelnõu järgi peab kohalik omavalitsus määrama ÜVVK AKga kõik ÜVVK hulka kuuluvad sademeveesüsteemid, et oleks üheselt fikseeritud ÜVVK teenuse tasust finantseeritavate sademeveesüsteemide ulatus.

6.7.3. Majanduslik mõju: väheoluline positiivne ja negatiivne mõju, kuna sademeveesüsteemide finantseerimise üldpõhimõtted ei ole võrreldes kehtiva seadusega muutunud ning sademevee käitlemisel ei ole ÜVVK teenuse hinnas olulist mõju. Ka kehtiva seadusega on ettevõtetel võimalik sademevee kulude katteks koguda eraldi sademevee ärajuhtimise ja puhastamise tasu, kuid sellest hoolimata on vee-ettevõtjad eelistanud sademevee ärajuhtimise ja puhastamise tasu kajastada reovee ärajuhtimise ja puhastamise hinnas. Samas on soovitatav erinevad teenused tarbija veearvel eristada, et oleks üheselt mõistetav, missuguse osa tasust moodustab reovee ja missuguse sademevee teenus. Tegemist on aga pigem tehnilise lahendusega, kuid tervikuna eelnõukohane seadus ÜVVK teenuse hinnale mõju ei avalda, kuna sademevee maksustamine on juba täna realiseeritud. Enamlevinud juhtudel on sademevee kokkukogumise ja puhastamise kulu lisatud reovee kokkukogumise ja puhastamise kulu hulka. Endiselt kehtib põhimõte, et ÜVVK teenuse hind kujundatakse vee-ettevõtja kulude alusel ning eelnõus on pigem täpsustatud, kuidas tervikkulud tuleks jagada eri teenuste vahel. Sademevee hind võib sõltuda sellest, kas piirkonda on ehitatud lahkvoolne sademeveekanaliseerimine või kasutatakse sademevee ärajuhtimiseks ühisvoolset kanalisatsioonitorustikku. Eelnõukohase seaduse järgi on võimaldatud kehtestada piirkonnas sademevee hind ühtse abonenttasuna, kui kohalik omavalitsusüksus nii ÜVVK kasutamise eeskirjas otsustab. Sademevee abonenttasu määramine on põhjendatud näiteks sellistes piirkondades, kus sademevee koguseid on praktiliselt võimatu iga tarbija jaoks eraldi välja arvutada ning kinnistu pindala suuruse

kasutamine ei pruugi igas piirkonnas anda õiglast tulemust, kuna sademevee ärajuhtimise tegelik kogus sõltub nii kinnistu kõvakattega pinna osakaalust, kinnistu kõrgusandmetest kui ka kinnistu maapinna enda puhverdusvõimest. Lisaks võivad kinnistul olla sademevee kogumismahutid kastmisvee tarbeks, mistõttu tegelik ärajuhitava sademevee kogus ei pruugi olla võrreldav kinnistu pindalaga. Kuna aga eelnõus on sademevee koguse arvestamise meetodika jäetud kohaliku omavalitsuse otsustada, ei ole välistatud kasutada piirkonnas ka selliseid lahendusi, kus on küll kehtestatud sademevee ärajuhtimiseks kindel abonenttasu, kuid kui kinnistu omanik on võtnud kasutusele looduslähedasi sademevee taaskasutamise meetmeid (nt paigaldanud maatükile sademevee kogumismahuti kastmisvee tarbeks), võib kohalik omavalitsus kehtestada sademevee abonenttasu vähendamise mehhanismi. Sel juhul saaks kinnisasja omaniku taotluse alusel sademevee tasu suurust veearvel vähendada, kui on täidetud teatud etteantud kriteeriumid. Eelnõukohane seadus võimaldab aga kohalikul omavalitsusel kehtestada ka eraldi sademevee koguse ja tasu arvestamise meetodika juhuks, kui piirkonnas on rakendatav mõni muu meetodika ja abonenttasu kasutamine ei ole parimaks ja efektiivseimaks lahenduseks. Ühesuurst abonenttasu saab rakendada vaid sarnaste tarbijagruppide suhtes. Abonenttasu ei saa rakendada juhul, kui sademevesi juhitakse ära saastunud aladelt, nagu kaubanduskeskuste parklad ja tööstusterritooriumid, kus sademevee mahud ja reostuskoormused mõjutavad olulisel määral teenuse hinda. Kokkuvõttes on mõju väheoluline positiivne ÜVVK teenuse tarbijatele, kuna sademevee maksustamise alused peavad olema selgemini omavalitsusüksustes sätestatud. Muudatus võib vee-ettevõtjale tuua kaasa väheolulise negatiivse mõju, kuna maksustatavad komponendid tuleb detailsemalt eristada, mis nõuab suuremat ressursi kulude eristamiseks.

6.7.4. Mõju regionaalarengule: väheoluline positiivne mõju, kuna tänapäevased sademeveelahendused, eelkõige looduslähedased maastikukujunduselementidega sademeveelahendused, ilmestavad ka piirkonna loodus- ja elukeskkonda ning muudavad seeläbi piirkonna atraktiivsemaks. Mõju on väheoluline, kuna maastikukujundus saab olla üksnes toetavaks teguriks regionaalarengu soodustamisel, sest olulisemat rolli mängivad eluliselt tähtsamate infrastruktuuride, nagu kvaliteetse joogivee ja reovee teenuse kättesaadavus, ja haridusasutuste, nagu kool, lasteaed, olemasolu.

6.7.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline positiivne ja negatiivne mõju kohalikele omavalitsustele, kes planeeringute koostamisel peavad arvestama/kavandama sademevee lahendusi, eelkõige vajaliku puhverdusvõimega maa-alade kasutamist looduslähedastele sademeveesüsteemidele. See vähendab hiljem piirkonna üleujutusrisiki ning kaasnevaid probleeme sademeveega. Nõuetekohased sademeveesüsteemid ja üleujutuste vältimine vähendab ka vastavasisuliste kaebuste esitamise hulka kohalikele omavalitsustele. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna sademevee lahenduste kavandamisega peavad omavalitsusüksused arvestama juba kehtiva seaduse alusel.

6.7.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.7.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: puudub.

6.7.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline negatiivne mõju kohalikele omavalitsustele, kes peavad sademeveesüsteemide kavandamiseks ja hilisemaks hooldamiseks koostama sademeveesüsteemide majandamise kava koos vastutajatega kas ÜVVK AK koosseisus või eraldi dokumendina. Mõju on väheoluline, kuna üldjuhul on sademevee temaatika kajastatud ÜVVK AK koosseisus juba kehtiva seaduse alusel ning eraldidokumenti selleks koostama ei pea eeldusel, et kohalik omavalitsus on sademevee süsteemid lugenud ÜVVK süsteemi

kuuluvaiks. Mõju halduskoormusele võib avalduda ka positiivsena, kuna nõuetekohased sademeveesüsteemid vähendavad üleujutusriske ning seeläbi ka kaebusi omavalitsusüksusele.

6.8. Ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ja sademevee nõuetele vastavuse hindamine

Ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ja sademevee nõuetele vastavusega on Eestis probleeme ennekõike tööstustel – võrreldes olmereoveega ei ole tööstustes tekkiva reovee kvaliteet ühtlane. Ebaühtlase reostuskoormusega reovee teke tuleneb ennekõike sellest, et tööstusprotsessi suunatavad toorained ja nende töötlemisega seotud protsessid muutuvad pidevalt. Tööstuses on erinevad tööetapid, mis tekitavad erineva saasteainete sisaldusega reovett. Koostist mõjutavad ka pesemine ja tootmistsükli sisse-väljalülitamine. Kõik see mõjutab ka tööstusreovee reostuskoormust. Sellest tingitult tekivad tihti ka vaidlused vee-ettevõtja ja tööstustarbijate vahel.

Eelnõu sätestab detailsed nõuded ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ja sademevee nõuetele vastavuse hindamiseks. See loob selged alused ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ja sademevee nõuetele mittevastavusega seotud võimalike erimeelsuste lahendamiseks nii tööstustarbijate kui ka eratarbijate jaoks.

Eelnõus on tarbijale sätestatud ka teavitamiskohustus, kui ta kasutab oma tegevusalas või tehnoloogias ohtlikke aineid. Eelnõukohase seadusega tuleb sellest teavitada Keskkonnaametit. See annab parema ülevaate potentsiaalsetest ohtudest reoveepuhastile ja võimaldab juba varakult võtta kasutusele meetmeid puhastusprotsessi optimeerimiseks.

Eelnõus on sätestatud, millistel tingimustel loetakse ühiskanalisatsiooni juhitav reo- ja sademevesi ajutiselt nõuetele mittevastavaks ja millal püsivalt nõuetele mittevastavaks. Seda võimaldab eristada proovivõtmise sagedus ja kasutatavad proovivõtumeetodid.

Püsivalt nõuetele mittevastava reo- ja sademevee ühiskanalisatsiooni juhtimisele ja ajutiselt nõuetele mittevastava reo- ja sademevee ühiskanalisatsiooni juhtimisele kohalduvad eelnõu kohaselt erinevad tagajärjed. Nii ajutiselt nõuetele mittevastavuse kui ka püsivalt nõuetele mittevastavuse korral on eelnõu kohaselt vee-ettevõtjal õigus võtta tarbijalt piinormi ületava reostuse eest tasu. Püsivalt nõuetele mittevastava reovee ja sademevee ühiskanalisatsiooni juhtimisel on lisaks võimalik lõpetada ÜVVK teenuse osutamine. Eelnõus sätestatu võimaldab efektiivsemalt kontrollida ühiskanalisatsiooni suunatava reovee ja sademevee koostist. Sisuliselt on tegemist saastaja maksab põhimõtte juurutamisega, mille kohaselt peab nõuetele mittevastava reovee ja sademevee ühiskanalisatsiooni juhtimise tõttu tekkivad kulud kandma tegelik saastaja. Oluline muudatus käsitleb püsivalt nõuetele mittevastava reovee juhtimise tagajärgi, kuna eelnõu kohaselt on vee-ettevõtjale antud volitus lõpetada sellisele tarbijale ühiskanalisatsiooni teenuse osutamine. Kuna aga seda teenust ei ole võimalik lõpetada üleöö, on eelnõus ette nähtud detailne ja paindlik mehhanism olukorra lahendamiseks. Tarbijale antakse piisav aeg ehitada endale eelpuhasti või reovee ühtlustusmahuti, et tagada reovee vastavus ühiskanalisatsiooni juhitava reovee nõuetele, vahetada välja ohtlikud ained, mida tootmisprotsessis kasutatakse, või võimaldatakse tööstusel ehitada olmereoveepuhastist eraldiseisev tööstuspuhasti. Kuna valikud on otseselt seotud ka keskkonnalubade menetluse ning üldiste keskkonnakaitseküsimustega, on protsessi kaasatud ka Keskkonnaamet, kes hindab meetmete elluviimise tähtaega ja pikendab seda põhjendatud juhul kuni kahe aastani.

6.8.1. Sihtrühm: tööstusettevõtted, vee-ettevõtjad, Keskkonnaamet.

6.8.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: oluline positiivne mõju. Muudatuse kohaselt hakkavad ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete vood olema paremini kontrolli all, kuna tööstustel on juba ohtlike ainete tekkekohas vaja rakendada nende voogude vähendamisele kaasaaitavaid meetmeid, mistõttu on ilmselge, et muudatusega kaasneb väiksem ohtlike ainete surve looduskeskkonnale. Paremini kontrollitud saasteainete vood vähendavad ka häireid reoveepuhastite töös, mistõttu ka olmereoveepuhastitest keskkonda juhitav vesi on puhtama ja stabiilsema kvaliteediga ning vähendab heitvee suublaks olevate veekogude punktreostuskoormust. Paremini kontrollitud ohtlike ainete käitlemine annab ka vee-ettevõtjatele ja Keskkonnaametile usaldusväärsema ülevaate potentsiaalsetest keskkonnoahtudest. Hea ülevaade ahtudest võimaldab vee-ettevõtjal kavandada ja võtta kasutusele abinõusid, näiteks muuta uute töötlustappide abil reovee puhastusprotsess turvalisemaks (nt ühtlustusmahutid avarii korral). Mõju on hinnatud oluliseks, kuna ohtlikud kemikaalid on kõige suurem ohuallikas veekeskkonnale ja inimese tervisele. Ohtlike kemikaalide mõju on pikaajaline ning tihti omab ka vahetut negatiivset mõju inimese tervisele.

Keskkonnaametile pidevalt antav informatsioon võimaldab ka paremini kavandada tulevasi investeeringuid (sh reoveepuhasti rekonstrueerimise või laiendamise vajadust), mis tagab järjepideva keskkonnohoiu.

6.8.3. Majanduslik mõju: oluline positiivne mõju vee-ettevõtjale. Vee-ettevõtjale kaasneb muudatusega võimalus lahendada olukord, kus tarbija juhib ühiskanalisatsiooni püsivalt nõuetele mittevastavat reovett. Kuna kehtiva seaduse kohaselt lasub vastutus nõuetekohase heitvee puhastamise eest vaid vee-ettevõtjal, siis eelnõu kohaselt tekib ka vee-ettevõtjal võimalus taotleda keskkonnoaloa muutmist olukorras, kus tarbija juhib püsivalt nõuetele mittevastavat reovett ühiskanalisatsiooni ja see häirib vee-ettevõtja hallatava reoveepuhasti tööd. Tulemusena vähenevad vee-ettevõtja kulud kõrgendatud saastetasude arvelt. Eelnõu kohaselt on ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ja sademevee nõuetele mittevastavuse väljaselgitamiseks aga vaja vähemalt kolme ajas keskmistatud proovi tulemust. Keskmise reoveeproovi analüüsimise hind on hinnanguliselt 100 eurot, millele lisanduvad sõidukulud ja proovivõtmise kulu. Samas on proovivõtmise kulu märgatavalt väiksem kui kokkuhoitav kõrgendatud saastetasu arvelt makstav saastetasu suurus, sest ohtlike ainete piirnormide ületamise korral ähvardab vee-ettevõtjat kuni 100kordne tasumäär.

Tööstustel, mis kasutavad oma tegevuses ohtlikke aineid, suureneb halduskoormus ohtlike ainete kohta Keskkonnaametile info esitamise kohustuse tõttu. Samas on tagatud selged põhimõtted ühiskanalisatsiooni juhitava reovee ja sademevee nõuetele mittevastavaks tunnistamisel. Tööstustel tekib muudatuse kohaselt ka kohustus võtta kasutusele meetmeid olukorras, kus reovesi ei vasta püsivalt ühiskanalisatsiooni juhitava reovee nõuetele. Kuna tööstustele kaasneb rakendatavate meetmetega ilmselgelt lisakulu, on KIKi toetusmeetmete nimekirja lisatud ka tööstuste eelpuhastite rajamise toetus, et riiklikult aidata tööstustel vajalikke meetmeid rakendada ning vähendada sellega tööstuste kulusid reovee puhastamisele. Kui vajalikud eelpuhastusseadmed on juba rajatud, vähendab see samas tööstustarbija üldkulusid ÜVVK teenusele, kuna reovee ärajuhtimise ja puhastamise hind on sõltuvuses reovee saastatusest, st mida saastatum on ühiskanalisatsiooni juhitav reovesi, seda suurem on ka sellise reovee kuupmeetri hind. Seega on muudatusega kaasnev mõju kahesuunaline – ühelt poolt tuleb tööstustel investeerida eelpuhastite rajamisse, mille rahastamiseks on SA KIK loonud ka toetusmeetme⁴⁰, kuid teisalt tuleb tööstustel eelpuhasti olemasolul tasuda madalamat reovee ärajuhtimise ja puhastamise hinda. Samas ei ole eelpuhasti rajamine ainuke võimalik

⁴⁰ Keskkonnaministri 31.01.2020 määrus nr 10 „Keskkonnaprogrammist toetuse andmise kord ja tingimused“ - RT I, 04.02.2020, 2.

meede tööstusettevõtetele, lihtsamate täiendustena saab kaalude ohtliku tooraine asendamist keskkonnasõbralikumaga ning tootmisprotsessidest tingitud vooluhulkade ja saasteainete koormuste ühtlustamiseks ühtlustusmahuti rajamist.

6.8.4. Mõju regionaalarengule: väheoluline mõju. Tööstusettevõtetele tähendavad ohtlike ainete piirnormid seda, et ettevõtte peab rakendama lisameetmeid, et tagada piirnormidele vastavus. Seda aga üksnes juhul, kui ohtlike ainete piirnormid ei ole täna vastavuses kehtestataivate normidega. Teisalt kehtestatakse piirnormid üle riigi, mistõttu on kõik ettevõtted võrdses olukorras ning lihtsamate meetmete, nagu ühtlustusmahuti kasutamise vajadus suure tõenäosusega ei põhjusta tööstusettevõtetele ulatuslikke muudatusi. Seetõttu on mõju hinnatud väheoluliseks. Keskkonnanohu suurendamine toob aga kaasa positiivse mõju, kuna ohtlike ainete heidete vähendamine suurendab piirkonna atraktiivsust, sest elukeskkond on puhtam. Seetõttu on mõju kahesuunaline – ühelt poolt kaasnevad tööstusettevõtetele kohustused, kuid teisalt suureneb piirkonna keskkonnahoid ja elukvaliteet.

6.8.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline mõju Keskkonnaametile. Mõju on kahesuunaline – nii positiivne kui ka negatiivne. Positiivne väheoluline mõju väljendub selles, et Keskkonnaamet on paremini kursis ohtlike ainete voogude ja tekkeallikatega ning oskab seeläbi paremini kavandada keskkonnakaitse meetmeid. Väheoluline negatiivne mõju avaldub väheses töökoormuse kasvus, kuna ohtlike ainete tekkeallikad ja andmed tuleb esitada Keskkonnaametile, kes peab korraldama vastavate andmete analüüsi enne otsuste tegemist. Mõju ulatus on hinnatud väheoluliseks, kuna ohtlike ainete andmete vood tulevad üksnes tööstusettevõtelt ning andmete kogumine on kavandatud elektroonilise andmebaasi KOTKAS kaudu, mis muudab andmete töötlemise kiireks ja eeldab vähemat inimese sekkumise vajadust.

6.8.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.8.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: puudub.

6.8.8. Mõju halduskoormusele: tööstusettevõtetele kaasneb väheoluline mõju. Keskkonnaametile kaasneb ajutiselt oluline töökoormuse kasv seoses infosüsteemi arendamisega, kuid pikas perspektiivis toob kaasa väheolulise koormuse kasvu eksperthinnangute ja lubade menetlusega seonduvalt. Tööstusettevõttel lasub kohustus kaardistada ohtlike ainete tekkeallikad ja vood, mis tootmisprotsessis tekivad. Keskkonnaamet peab korraldama vastavate andmete analüüsi enne otsuste tegemist. Seetõttu kaasneb tööstusettevõtetele tootmises kasutatavate ohtlike ainete andmete esitamise kohustus Keskkonnaametile ja Keskkonnaametile kohustus nende andmete analüüsimiseks ja vajalike keskkonnanõuete tegemiseks. Mõju ulatus on hinnatud väheoluliseks, kuna ohtlike ainete andmete vood peavad tööstusettevõttel ka täna kaardistatud olema ning Keskkonnaametile esitatakse üksnes nende ohtlike ainete andmed, mis juhitakse ühiskanaliseerimisele. Lisaks on andmete kogumine kavandatud elektroonilise andmebaasi KOTKAS kaudu, mis vähendab andmete esitamiseks kuluvat aega ja muudab andmete töötlemise efektiivseks ja kiireks. Keskkonnakompleksloa kohuslasi on kokku 244, nendest osad ettevõtted kasutavad omapuhastit ja ühiskanaliseerimise teenust ei kasuta. Lisaks on ka selliseid ettevõtteid, kellel on keskkonnalauba ning kes juhivad ka ohtlike aineid ühiskanaliseerimisele. Seega eelduslikult hakkab ohtlike ainete andmeid infosüsteemi KOTKAS kaudu esitama kuni 300 ettevõtet. Lisaandmete saamisega Keskkonnaameti töökoormus ei kasva olulisel määral, kuna samad ülesanded on Keskkonnaametil juba täna. Erisus seisneb vaid selles, et täna peab Keskkonnaamet suutma otsused teha ilma ühiskanaliseerimisele juhitud ohtlike ainete infota.

Ohtlike ainete andmete esitamisega ei kaasne Keskkonnaametile uusi ülesandeid ega kohustusi, vaid vastupidi, juba tänaste otsuste tegemiseks tuleb Keskkonnaametil ohtlike ainete andmeid kasutada, kuid täna tuleb hinnata neid kaudsete andmete alusel, aga tulevikus saab otsuste aluseks kasutada ettevõtete endi esitatud tegelikke andmeid.

Lisaks pannakse Keskkonnaametile lisakohustus eksperdihinnangu alusel meetmete rakendamise tähtaja pikendamisest. See eeldab eksperdihinnangu läbitöötamist ja selle põhjal otsuse tegemist. Eksperdihinnangu läbitöötamine toob kaasa töökoormuse kasvu Keskkonnaametile. Eelnõukohase seaduse alusel võib vee-ettevõtja taotleda vajaduse korral eksperdihinnangu alusel meetmete elluviimise ajaks keskkonnaloa või keskkonnaprojektsiooni loa muutmist. See on samuti uus säte ja toob Keskkonnaametile tööd juurde, kuid nimetatud kord rakendub üksnes sellises olukorras, kus tarbija juhib ühiskanaliseerimise reovett, mis ei vasta kehtestatud piirväärtustele, ning tarbija püsiv nõuete rikkumine on kaasa toonud vee-ettevõtjale soovi teenus sellele tarbijale üles öelda. Seega on tegemist väga erandliku menetlusega, mistõttu ei too see Keskkonnaametile kaasa olulist töökoormuse kasvu. Kuna ohtlike ainete andmete kogumine keskkonnaotsuste infosüsteemi kaudu eeldab Keskkonnaameti suuremat panust infosüsteemi arendamise ajal, on eelnõu koostajad seisukohal, et tegemist on Keskkonnaametile ajutiselt olulise töökoormuse kasvuga kuni infosüsteemi arenduste rakendamiseni. Edaspidi võib elektrooniline andmesüsteem tähendada Keskkonnaametile pigem töökoormuse langust.

6.9. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise lepingu täitmise peatamine ja teenuslepingu ülesütlemine

Kehtiv seadus ei reguleeri ÜVVK teenuse osutamise lepingu täitmise peatamist ega teenuslepingu ülesütlemist. Teatud määral on teenuslepinguga seonduvat reguleeritud omavalitsusüksuste kehtestatud ÜVVK kasutamise eeskirjades, kuid piirkonniti on see erinev ning osades omavalitsusüksustes puudub üldse. Eelkõige puudub selline säte ka väiksemate vee-ettevõtjate teenuslepingu üldtingimustes.

Eelnõukohane seadus sätestab alused teenuslepingu ülesütlemiseks. Samas võivad pooled kokkuleppel kõrvale kalduda ülesütlemise alustest. Seega jätab eelnõukohane seadus pooltele lepinguvabaduse, kuid samas sätestab lepingu ülesütlemise peamised alused juhtudeks, kui lepingu ülesütlemist ei ole pooltevahelises lepingus reguleeritud. Lepinguga aga ei või pooled kokku leppida tarbija kahjuks muudes lepingu ülesütlemise alustes.

Vee-ettevõtja võib teenuslepingu täitmise peatada, kui tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon ei vasta eelnõukohases seaduses sätestatud tingimustele ning tarbija ei ole mittevastavust vee-ettevõtja antud mõistliku tähtaja jooksul kõrvaldanud või tal on vee-ettevõtjale tasumata vähemalt kahe kuu arve ja vee-ettevõtja on saatnud isikule vastava teate ja teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva. Kuna joogivee tagamine on eluks vajalik teenus, on eelnõukohases seaduses sätestatud, et teenuslepingu täitmise peatamise korral tuleb omavalitsusüksusel füüsilisele isikule tagada elamiseks vajaliku joogivee kättesaadavus muul viisil. Näiteks võib eluks vajaliku joogivee kättesaadavuse tagada tsisternidega.

6.9.1. Sihtrühm: vee-ettevõtja (kokku ligikaudu 150 vee-ettevõtet), ÜVVK teenuse tarbijad (ligi 1,1 mln inimest + tööstustarbijad, asutused ja ettevõtted), kohalikud omavalitsused (79 tk).

6.9.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: väheoluline negatiivne mõju, kuna ÜVVK teenuse lepingu lõpetamine tähendab tarbijale, et joogivesi tuleb tagada kas oma puur- või salvkaevust või transportida tsisterniga, mis vähendab kindlasti elukeskkonna mugavust. Samas on seaduseelnõus sätestatud piiratud hulk lepingu lõpetamise aluseid, mistõttu puudutab teenuse

lõpetamine üksnes väga väheseid tarbijaid, eelduslikult alla 10% tarbijatest. Samas avaldab säte tarbija elukeskkonnale ka väheolulist positiivset mõju, kuna sõltuvalt tarbijast võib ta oma elukeskkonnas eelistada just lokaalseid veesüsteeme. Sätte kohaselt on ka tarbijale ette nähtud võimalus, et ta võib teenuslepingu üles öelda, kui ta asub piirkonnas, kus on võimalik kasutada ka lokaalseid joogi- ning reoveelahendusi ning need vastavad veeseaduses sätestatud nõuetele.

6.9.3. Majanduslik mõju: väheoluline positiivne mõju nii tarbijale kui ka vee-ettevõtjale. Eelnõukohases seaduses sätestatud alused teenuslepingu täitmise peatamiseks ning teenuslepingu ülesütlemiseks aitavad luua ühtsed põhimõtted vee-ettevõtja ja tarbija vahelises õigussuhtes. See tagab, et mõlemal lepingupoolel on teada selged alused teenuslepingu lõpetamiseks ja peatamiseks. Seega kaasneb muudatusega väheoluline positiivne mõju.

6.9.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.9.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline negatiivne mõju kohalikele omavalitsustele olukorras, kus füüsilisest isikust tarbijale on joogivee teenus peatatud. Sellisel juhul peab kohalik omavalitsus tagama isikule elamiseks vajaliku joogivee muul viisil. Kui isikul on oma puur- või salvkaev, saab kasutada lokaalset omalahendust, kuid selle puudumisel peab omavalitsusüksus tagama vajaliku joogivee näiteks tsisternidega. Elamiseks vajaliku joogivee tagamise nõue põhineb WHO soovitusel⁴¹, mille kohaselt absoluutne joogivee miinimum ellujäämiseks on 20 liitrit ööpäevas (hädaolukorras), kuid arvesse võttes ka muid olmevajadusi (isiklik hügieen, pesemine, koristamine jms), on minimaalseks veekoguseks 50 l/ööpäevas. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna tegemist on pigem väga erandlike juhtudega ja tavapärastel on sellised isikud omavalitsusüksusele teada ka muu abi vajadusest, nt sotsiaaltoetuste andmise kaudu.

6.9.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.9.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: väheoluline negatiivne mõju tarbijale. Vee-ettevõtja õigus peatada teenuslepingu täitmine, kui tarbimiskoha veevõrk ja kanalisatsioon ei vasta seaduses sätestatud tingimustele ning tarbija ei ole mittevastavust vee-ettevõtja antud mõistliku tähtaja jooksul kõrvaldanud või tal on vee-ettevõtjale tasumata kahe kuu arved, tagab, et tarbijal on nii enda veevõrgi ja kanalisatsiooni nõuetele vastavuse tagamiseks kui ka võlgnevuse kõrvaldamiseks piisav aeg. ÜVVK teenuse eest arvete tasumata jätmine kui teenuslepingu täitmise peatamise alus on analoogne maagaasiseaduses ja elektrituruseaduses sätestatud perioodi kestvusega ning võimaldab tarbijal astuda samme, et leppida vee-ettevõtjaga kokku võlgnevuse tasumises. Selleks saadab vee-ettevõtja tarbijale ka vastavasisulise teate. Vajaduse korral on tarbijal võimalik pöörduda ka omavalitsusüksuse poole, et taotleada toimetulekutoetust. Samuti on füüsilistele isikutele tagatud, et elamiseks vajaliku joogivee saamise korraldab omavalitsusüksus. Seega on vee-ettevõtjale loodud tarbijapoolse lepingu rikkumise jaoks võimalike õiguskaitsevahendite (lepingu täitmise peatamine) kasutamise selged eeldused ja tähtajad, mis tagavad tarbijale piisava aja rikkumise heastamiseks. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna lepingu lõpetamise ja peatamise alused on piiratud ning see puudutab väga väikest osa tarbijatest.

⁴¹ https://www.who.int/water_sanitation_health/diseases/WSH0302.pdf.

6.9.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline negatiivne mõju kohalikele omavalitsustele, kuna teenuslepingu lõpetamise või peatamise korral peab kohalik omavalitsus tagama füüsilistest isikutest tarbijatele elamiseks vajaliku joogivee. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna ÜVVK teenuse lõpetamine või peatamine on pigem väga erandlik olukord ja puudutab väga väheseid vee-ettevõtja tarbijaid, hinnanguliselt alla 10%.

6.10. Purgimisteenuse osutamise kohustus

Kehtivas seaduses purgimisteenuse mõistet ei kasutata. Samas, praktikas seda teenust kasutatakse, mistõttu tuuakse purgimisteenuse mõiste ka seadusesse. Eelnõu kohaselt on purgimisteenus vee-ettevõtja osutatav või korraldatav reovee kogumismahutist reovee väljapumpamise, äraveo ja puhastamise teenus. Seaduseelnõu kohaselt peab vee-ettevõtja korraldama purgimisteenust isikule, kes asub reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 ie või suurem, kuid kellel puudub võimalus liituda ühiskanalisatsiooniteenusega ühiskanalisatsiooni puudumise tõttu. Purgimisteenuse mõiste defineerimine on eelkõige vajalik purgimisteenuse osutamise kohustuse kehtestamiseks. Purgimisteenust ei ole vee-ettevõtjal kohustus osutada isikule, kes on ÜVVKga liitumisest vabatahtlikult loobunud.

Tarbijale osutatakse purgimisteenust sama kuupmeetripõhise tasu eest, mis kehtib samas tegevuspiirkonnas ühiskanalisatsiooniga ühendatud tarbijatele reovee ärajuhtimise ja puhastamise eest.

Sellise kohustuse ja teenuse hinna kehtestamise põhjuseks on asjaolu, et praegu on veel majapidamisi, mis asuvad reoveekogumisalal, mille reostuskoormus on 2000 ie või suurem, kuid kes ei saa ühiskanalisatsiooniga liituda, sest piirkonnas ei ole ühiskanalisatsioonitorustik välja ehitatud. Sisuliselt on tegemist majapidamistega, mis küll asuvad suure reostuskoormusega alal, kuid eelkõige majanduslikel põhjustel ei ole mõistlik või võimalik nendeni ühiskanalisatsiooni välja ehitada. Seega on tegemist majapidamistest sõltumatute takistustega, mis ei võimalda ühiskanalisatsiooniga liituda. Suure reostuskoormusega alal omab see lõppastmes saastekoormuse kasvu kaudu negatiivset mõju keskkonnale ja seega ka teistele, ühiskanalisatsiooniga liitunud majapidamistele. Reguleeritud hinnaga purgimisteenuse osutamise kohustuse kehtestamine vee-ettevõtjale aitab tagada, et teenuse kasutajad saavad teiste (ühiskanalisatsiooniga liidetud) sama piirkonna elanikega võrdsel tingimustel reovee äraveo ja puhastamise teenust. Ülejäänud piirkonna elanike jaoks tähendab see teenuse hinna marginaalset tõusu, sest purgimisteenuse tasu ületav vee-ettevõtja kulu jaotub kõigi piirkonna tarbijate vahel. Samas aitab see ära hoida ala saastamist.

6.10.1. Sihtrühm: füüsilisest isikust tarbijad, kes elavad üle 2000 ie reoveekogumisalal (kokku ligikaudu 920 000 inimest⁴²), vee-ettevõtjad (ligikaudu 150 ettevõtet), purgimisteenust pakkuvad vee-ettevõtjad (132 ettevõtet⁴³).

6.10.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: väheoluline positiivne mõju, kuna isikuid, kes elavad üle 2000 ie RKA-del, kuid kellele ei ole ühiskanalisatsioonisüsteemi välja ehitatud, on ainult ligikaudu 26 200 inimest. Purgimisteenuse osutamise kohustuse sätestamine vee-ettevõtjale ja selle teenuse hinna reguleerimine aitab kaasa sellele, et purgimisteenuse pakkumise ja kasutamise kord muutuks selgemaks ning majapidamised, mis teenust liiga kõrge hinna või teenuse mittepakumise tõttu nõuetekohaselt ei kasuta, saaksid tulevikus oma reovee nõuetekohaselt vee-ettevõtjale üle antud ja puhastatud. Purgimisteenuse mittejälgitav ja

⁴² Andmed põhinevad Keskkonnaagentuuri 2019. a veekasutuse aastaaruannete tulemustel.

⁴³ Keskkonnaministeeriumi purgimisteenuse uuringu alusel.

kaootiline osutamine ei võimalda ka tuvastada, kas tekkiv ja puhastamisautole üle antav reovesi jõuab nõuetekohaselt ka reoveepuhastisse. Selle tulemusena ei ole tagatud reovee nõuetekohane kokkukogumine ja puhastamine ning seetõttu reovee kogumismahutitesse kokkukogutav reovesi on potentsiaalselt ohullikaks keskkonnale. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna liitumata elanikkond on väga väike – üksnes 26 200 inimest, mistõttu ka potentsiaalsed saastekoormused keskkonda on väikesed.

Purgimisteenuse osutamise kohustuse sätestamine vee-ettevõtjale ja selle teenuse hinna reguleerimine parandab ka elukeskkonna kvaliteeti, kuivõrd vähendab ühiskanalisatsiooniga mitteliitunud isikute poolt iseseisvalt ja kontrollimatult pinnasesse juhitava saaste kogust, mis reoveekogumisala tiheda asustuse tõttu võib oluliselt mõjutada elukeskkonda, sealhulgas joogivee kvaliteeti, ja seda eriti lähedalasuvate naabrite oma. Samuti aitab muudatus vältida praktikas ilmnunud probleemi, kus reovee äraveo teenust pakuvad ettevõtted ei vii reovett nõuetekohasesse puhastamiskohta.

6.10.3. Majanduslik mõju: teenuse osutamise nõude kehtestamine ja hinna reguleerimine muudab teenuse kättesaadavamaks ja omab väheolulist positiivset mõju neile isikutele, kes täna peavad reovee äraveo eest tasuma ligi 10kordset suuremat teenuse hinda kui ühiskanalisatsiooniteenuse kasutajad. Tarbijatele, kes juba täna kasutavad ühiskanalisatsiooni teenust, toob muudatus kaasa väheolulise negatiivse mõju, kuna ühiskanalisatsiooniga liitunud tarbijad peavad reovee kokkukogumise ja puhastamise teenuse hinna arvelt kandma ka reovee puhastamisteenuse kulud ulatuses, mis ületavad ühiskanalisatsiooni teenuse hinda. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna puudutab vaid 26 200⁴⁴ inimese reovee puhastamisteenusega kaasnevat lisakulu, mis ühtlustatakse 920 000 inimese teenuse hinnaga, kes elavad üle 2000 ie RKA del. Vee-ettevõtjate jaoks tähendab puhastamisteenuse kohustus ja selle hind samuti väheolulist negatiivset mõju, kuna teatav negatiivne mõju võib olenevalt vee-ettevõtjast tuleneda puhastamisteenuse kasumimarginaali vähenemisest, kuivõrd erinevalt vaba turu hinnast võib selle kaasa tuua teenuse reguleeritud hind. Mõjuhinnangu koostajatele teadaoleva info kohaselt on praegu vabaturuteenusena puhastamisteenuste osutamisel keskmiseks kasumimarginaaliks 6–7%. 2020. aastal on lubatud tulukus vee-ettevõtjatele 4,81%. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna see puudutab alla 3% kogu osutatavast teenuse mahust. Puhastamisteenust pakuvatele ettevõtetele ei avalda muudatus tõenäoliselt mõju või on mõju väheoluline, kuna vee-ettevõtjad ei suuda korraldada puhastamisteenust täies ulatuses iseseisvalt. Seetõttu võib eeldada, et ka tulevikus pakuvad praegused ettevõtted samaväärses mahus puhastamisteenust. Muutuvad vaid teenuse osutamise osapooled, sest eelnõukohase seaduse alusel tellib puhastamisteenuse vee-ettevõtja, mitte enam kinnistu omanik.

6.10.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.10.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline positiivne mõju kohalikele omavalitsustele, kuna reovee kohtkäitluse korraldamine ja andmete kogumine korrastub vee-ettevõtja kaudu, mistõttu kohalike omavalitsuste koormus selle võrra väheneb. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna puudutab vaid 26 200 isiku reovee kohtkäitlust.

6.10.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.10.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: väheoluline positiivne mõju, kuna odavam ja kontrollitud reovee kokkukogumise ja puhastamise teenus puudutab vaid

⁴⁴ Keskkonnaagentuuri veekasutuse 2019. aasta veekasutuse aruande tulemused.

26 200 inimest. Samas kontrollitud purgimisteenus tagab piirkonnas nõuetekohase reovee kohtkäitluse, mis suurendab piirkonna keskkonna puhtust ja seeläbi ka piirkonna atraktiivsust. Purgimisteenuse osutamise kohustuse sätestamine vee-ettevõtjale ja teenuse hinna reguleerimine avaldab piirkonna inimeste tervisele olulist positiivset mõju, kuna aitab paremini vältida maapinna, sealhulgas põhjavee saastamist, mis varem tekkis nendest majapidamistest, mis kõrge purgimisteenuse hinna tõttu kasutasid mittenõuetekohaseid alternatiivseid lahendusi reovee immutamiseks. Mõju on hinnatud oluliseks, kuna on otseselt seotud inimeste tervisega ning isegi üksikud mittenõuetekohased reovee käitluslahendused võivad rikkuda kogu piirkonna joogiveeks kasutatava põhjaveekihi.

6.10.8. Mõju halduskoormusele: Kaasneb nii väheoluline positiivne kui negatiivne mõju. Vee-ettevõtjate jaoks tähendab purgimisteenuse kohustus ja selle hind väheolulist negatiivset mõju, kuna kasvab vähesel määral halduskoormus eelnõukohasele lahendusele ülemineku ajal ja teenusega seotud aruandluseks. Samas elanikele ja kohalikule omavalitsusele toob muudatus kaasa väheolulise positiivse mõju, kuna purgimisteenuse korraldamine läbi vee-ettevõtja tagab purgimisteenuse osutamise parema jälgitavuse ja kvaliteetsema teenuse, mistõttu väheneb kohalike omavalitsuste töökoormus selles piirkonnas reovee kohtkäitluse menetlusteks ning reovee kohtkäitluse andmete kogumiseks ja tarbijatel vastavate andmete edastamiseks kohalikule omavalitsusele.

6.11. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hind

ÜVVK teenuse eest võetavate tasude põhimõtted on eelnõus üldjoontes jäänud samaks nagu kehtivas seaduses. Üheks olulisemaks muudatuseks võrreldes kehtiva seadusega on see, et ÜVVK teenuse hinda arvestatakse ka tagastamatu abi eest soetatud põhivara kulum ulatuses, mis on vajalik vee-ettevõtjale positiivsete rahavoogude tagamiseks. Muudatus võimaldab tagada vee-ettevõtjate jätkusuutlikkuse ka olukorras, kus vee- ja kanalisatsioonitorustikud on suures osas välja ehitatud abirahade eest. Paljud ÜVVK teenuse hinna regulatsiooni põhimõtted on toodud seaduse tasandile, kuid sisulist muudatust need kaasa ei too, kuna kehtiva seadusega olid samad põhimõtted kehtestatud Konkurentsiameti metoodikaga.

6.11.1. Sihtrühm: tarbijad (ligi 1,1 mln inimest + tööstustarbijad, asutused ja ettevõtted), vee-ettevõtjad (kokku ligikaudu 150 vee-ettevõtet).

6.11.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: muudatusega kaasneb väheoluline positiivne mõju, kuna tagastamatu abi arvelt soetatud varale vajaliku reinvesteeringu tagamine veeteenuse hinnas kajastuva amortisatsiooni osa kaudu tagab, et ka tulevikus reoveepuhastid töötavad nõuetekohaselt ja keskkonda juhitav heitvesi vastab kehtestatud piinormidele. ELi abirahade arvelt välja ehitatud joogi- ja reoveetorustikud ning puhastusseadmed tagavad nõuetekohase joogi- ja reoveeteenuse üksnes juhul, kui vajalikku taristut uuendatakse vastavalt seadmete elueale. Selle jaoks on muudatuse kohaselt vaja reinvesteeringute vahendid ette näha ÜVVK teenuse hinnas.

6.11.3. Majanduslik mõju: kaasneb nii väheoluline positiivne kui ka negatiivne mõju. Eelnõukohane muudatus ÜVVK teenuse hinnas ELi abirahadega soetatud varade reinvesteeringu vajaduspõhine arvestus tagab, et vee-ettevõtjatel on garanteeritud positiivne rahavoog laenude nõuetekohaseks teenindamiseks ning vee-ettevõtete tegevus oleks ka pikas perspektiivis jätkusuutlik. Sisulisi olulisi muudatusi aga eelnõukohane seadus võrreldes kehtiva seadusega ÜVVK teenuse hinna puhul ette ei näe, kuna selle põhimõtte arvestamist on Konkurentsiametil juba kehtiva seaduse kohaselt võimalik rakendada. Konkurentsiameti

kehtestatud ÜVVK teenuse hinna arvutamise soovituslike põhimõtete seaduse tasandile toomine tagab, et tegemist on kõigile vee-ettevõtjatele kohalduva siduva korraga, mida järgivad ÜVVK teenuse hinna kehtestamisel nii Konkurentsiamet kui ka omavalitsüksused. Vee-ettevõtetele toob muudatus kaasa väheolulise positiivse mõju, kuna tagab hinna kehtestamisel selgemad alused ja vee-ettevõtetele positiivsed rahavood. Tarbijatele võib muudatus tuua kaasa väheolulise negatiivse mõju, kuid seda üksnes eeldusel, kui täna ei ole ÜVVK teenuse hinnas vajalikke reinvesteeringuid positiivsete rahavoogude garanteerimiseks ette nähtud. Sel juhul võib muudatus tuua kaasa ÜVVK teenuse hinna kasvu, aga seda üksnes nende vee-ettevõtjate tarbijatele, kel puuduvad positiivsed rahavood. Samas on Konkurentsiamet ja kohalikud omavalitsused juba nüüd ÜVVK teenuse hinna kooskõlastamise käigus pidanud arvestama vee-ettevõtjate jätkusuutlikkuse tagamisega ning puuduvad reaalsed näited, kus vee-ettevõtjale on kooskõlastatud selline ÜVVK teenuse hind, mille alusel vee-ettevõtja rahavood oleksid negatiivsed. Muudatus annab vee-ettevõtjatele lisagarantii, et teenuse hinnad tagavad vee-ettevõtja jätkusuutlikkuse. Riigikontroll on küll välja toonud, et ÜVVK teenuse n-ö tegelik jätkusuutlik hind on suurem (kohati kordades), kui kehtis Riigikontrolli aruande koostamise ajal. ÜVVK teenuse hinda on suudetud praegustele tarbijatele hoida madalal tänu sellele, et hinnaregulatsioon on rangelt kulupõhine, kuid veelgi enam mõjutab hinda see, et tagastamatu abina saadud toetusi ei ole lisatud teenuse hinda. Seega maksab enamiku Eesti tarbija ÜVVK teenuse kulust praegu kinni Euroopa Liidu maksumaksja.⁴⁵ Eelnõu koostajad aga juhiivad tähelepanu, et tagastamatu abiga soetatud põhivara täies ulatuses hinda arvestamine ei ole põhjendatud ega ole ka eelnõu muudatuse sisuks, sest vee-ettevõtja jätkusuutlikkuse tagamise kriteeriumiks ei ole mitte asjaolu, et kogu reinvesteeringuteks vajalik raha kogutakse kokku ÜVVK teenuse hinnaga, vaid et vee-ettevõtja oleks piisavalt likviidne, et saada vajalikeks reinvesteeringuteks mõistlikel tingimustel laenu.

6.11.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.11.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline positiivne ja negatiivne mõju kohalikele omavalitsustele ja Konkurentsiametile, kes peavad hinna menetluse käigus arvestama ka sellega, et vee-ettevõtjal oleksid positiivsed rahavood tagatud, arvestades kogu taristu reinvesteeringute vajadusi. See võib suurendada vähesel määral menetleja töökoormust, kuid positiivse mõjuna avaldub see vee-ettevõtete jätkusuutlikkuses, mis on samuti kohaliku omavalitsuse eesmärk ja kohustus, et piirkonnas oleks elanikele tagatud vee-ettevõtja kaudu nõuetekohane ÜVVK teenus.

6.11.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.11.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: väheoluline positiivne mõju. Väheoluline positiivne mõju seisneb selles, et piirkonna vee-ettevõtte jätkusuutlikkusest sõltub otseselt, kas piirkonnas on tagatud nõuetekohane joogivesi ja reovee nõuetekohane käitlus. Nõuetekohane ÜVVK teenus on tänapäeval üks olulisemaid baasvajadusi, mis on eelduseks, et piirkond saaks areneda ja oleks elukeskkonnana atraktiivne. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna täna vastab enamik Eesti vee-ettevõtetest kehtestatud nõuetele.

6.11.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline negatiivne mõju kaasneb kohalikele omavalitsustele ja Konkurentsiametile, kes peavad hinna menetluse käigus arvestama ka sellega, et vee-ettevõtjal oleksid positiivsed rahavood tagatud, arvestades kogu taristu

⁴⁵ Riigikontrolli aruanne „Riigi toetusel arendatud veetaristu jätkusuutlikkus ja mõju keskkonnanäesmärkide saavutamisele“, lk 2. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2309/Area/15/language/et-EE/Default.aspx>.

reinvesteeringute vajadusi. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna positiivsete rahavoogude tagamine on üks menetluse osa, mis ei eelda eraldi menetlust, vaid see on hõlmatud üldise ÜVVK teenuse hinna menetlusega.

6.12. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hinna kaebeõigus

Kehtivas seaduses ei ole ÜVVK teenuse hinna kaebeõigus täpselt reguleeritud. Sellele on õiguskantsler tähelepanu juhtinud Riigikogu keskkonnakomisjonile 11.06.2015 esitatud märgukirjas nr 6-1/141359/1502650. Tarbija ÜVVK teenuse kaebeõiguse küsimuses on märgukirja kohaselt erineval seisukohal ka Keskkonnaministeerium ja Justiitsministeerium. Kui Keskkonnaministeeriumi hinnangul puudub tarbijal õigus vaidlustada haldusakti, millega kooskõlastatakse ÜVVK teenuse hind, ning tarbijal on seetõttu võimalik pöörduda vaid tsiviilkohtusse vee-ettevõtja vastu mõistliku hinna kehtestamiseks, siis Justiitsministeerium on seisukohal, et puudub keeld tarbija poolt hinna kooskõlastamist halduskohtus vaidlustada. Eeltoodut arvestades jõudis õiguskantsler järeldusele, et selline õiguselgusetus on taunitav ning tarbija kaebeõigus tuleks üheselt ja selgelt reguleerida.

Eelnõukohase seadusega muudetakse tarbija kaebeõigus ÜVVK teenuse hinna korral selgemaks, tagades seejuures, et tarbija jaoks ei oleks kaebeõiguse teostamine üle jõu käiv. Kaebeõiguse reguleerimisel on muu hulgas arvestatud Riigikohtu praktikat, eelkõige Riigikohtu otsust nr 3-3-1-42-14, kus Riigikohus on rõhutanud, et tarbija jaoks ei tohiks ÜVVK teenuse hinnaga seondvalt (vaidluses oli küsimuse all liitumistasu suurus) enda õiguste kaitsmine hagi esitamise teel olla ebamõistlikult koormav (p 20). Seejuures märkis Riigikohus eraldi, et tarbijal võib olla tsiviilkohtumenetluses keeruline hankida hagi esitamiseks vajalikku teavet ja tõendeid tasu suuruse õigusvastasuse kohta.

Eelnõu koostajad leidsid, et tarbijal peab olema kaebeõigus ÜVVK teenuse hinna kehtestamise otsuse peale. Tagamaks tarbijate informeerituse ÜVVK teenuse hinna kehtestamisest, on ette nähtud ka detailne ÜVVK teenuse hinnast teavitamise kord. Vee-ettevõtja avalikustab omavalitsusüksuse või Konkurentsiameti hinnaotsuse saamisest 60 päeva jooksul kooskõlastatud ÜVVK teenuse hinna. ÜVVK teenuse hind peab olema avalikustatud vähemalt 30 päeva enne hinna kehtima hakkamist omavalitsusüksuse või vee-ettevõtja veebilehel ning vähemalt üks kord kohalikus või maakonna ajalehes.

Eelnõukohase seadusega on tarbijale ÜVVK teenuse hinna puhul kaebeõigus tagatud. Omavalitsusüksuse või Konkurentsiameti tehtud ÜVVK teenuse hinnaotsus on haldusakt, mis on vaidlustatav halduskohtus halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud tingimustel ja korras.

6.12.1. Sihtrühm: tarbijad (ligi 1,1 mln inimest + tööstustarbijad, asutused ja ettevõtted), kohtud, vee-ettevõtjad (kokku ligikaudu 150 vee-ettevõtet) ja kohalikud omavalitsused (79 tk).

6.12.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: puudub.

6.12.3. Majanduslik mõju: väheoluline positiivne mõju. Tarbija jaoks muutub ÜVVK teenuse hinna kaebeõigus selgemaks. Kui kehtiva seaduse kohaselt ei ole ka ministeeriumid olnud üksmeelel kaebeõiguses ning õiguselgusetusele ja õiguste realiseerimise keerukusele on viidanud nii Riigikohus kui ka õiguskantsler, siis eelnõukohases seaduses reguleeritakse ÜVVK teenuse hinna kaebeõigus selgemaks ja tarbijale arusaadavamaks. Eelnõus on otsesõnu sätestatud tarbija õigus kaevata halduskohtusse ÜVVK teenuse hinna kehtestamise otsuse

peale. Seega on tarbijale tagatud kehtiva seadusega võrreldes selgem ÜVVK teenuse hinna kaebeõigus, eriti kuna halduskohtumenetluses rakendatakse ka uurimispõhimõtet.

6.12.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.12.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: puudub.

6.12.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.12.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: puudub.

6.12.8. Mõju halduskoormusele: väheoluline negatiivne kui ka positiivne mõju kohtutele. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuivõrd juba kehtiva seaduse ja Riigikohtu praktika kohaselt on tarbijal ÜVVK teenuse hinna vaidlustamiseks õigus pöörduda nii tsiviilkohtusse kui ka teatud piirides halduskohtusse (vt Riigikohtu otsust nr 3-3-1-42-14). Seetõttu ei too muudatused kaasa olulist kohtute koormuse kasvu. Võimalik on ka väheolulise positiivse mõju – koormus väheneb, sest hinnavaidlused ei jõua enam lisaks halduskohtule ka tsiviilkohtusse.

6.13. Vastutus

Eelnõukohases seaduses on sätestatud vastutus ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja kasutamise eest. Karistusseadustiku § 216 kohaselt on kuriteona karistatav elektrienergia, maagaasi või soojusenergia ebaseaduslik kasutamine võrku ebaseadusliku lülitumise teel. Karistusseadustiku kommentaaride kohaselt on kirjeldatud kuriteoga kahjustatav õigushüve elektriettevõtja, maagaasi- või soojusvõrgu valdaja ehk võrguettevõtja vara, täpsemalt tema õigus saada väljastatud elektrienergia, maagaasi või soojusenergia eest tasu. Eelnõu koostajate hinnangul on ÜVVKga ebaseaduslik liitumine ja selle kasutamine vee-ettevõtja samaväärne õigushüve (s.o õigus saada tasu vee andmise ja reo- või sademevee ärajuhtimise eest), millele peaks tagama samaväärse kaitse, kui on sätestatud karistusseadustiku §-s 216. Kuna sellise muudatusega kaasnevat mõjusid ja karistuslikku iseloomu tuleks hinnata võrdluses teiste taristusüsteemide kuritegudega, mis väljub selle eelnõu sisulisest ulatusest, on eelnõukohases seaduses kvalifitseeritud ÜVVKga ebaseaduslik liitumine ja selle ebaseaduslik kasutamine väärteona, mis on karistatav kuni 300 trahviühikuga ning juriidilise isiku korral rahatrahviga kuni 400 000 eurot. Karistumäärade arvestamisel on lähtutud teiste samaväärsete rikkumiste karistumääradest. ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja kasutamise väärtegu on võrreldav veeseaduse §-s 257 sätestatud veekogu veeloata kasutamisega, kuna mõlema väärteo korral on üheks rikkumise koosseisuks ka reostuse juhtimine veekogusse ilma kontrollimata ning selle eest õiglast tasu maksmata. Samuti võib reovesi puhastamata kujul jõuda keskkonda, nt juhtides reovee ebaseaduslikult sademeveekanalisatsiooni. Seetõttu on eelnõu koostajad seisukohal, et ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja selle ebaseadusliku kasutamise karistumäärad peavad olema kooskõlas veeseaduse §-s 257 sätestatud karistumääradega.

Eelnõukohases seaduses on sätestatud vastutus ohtlike ainete piirnõrmi ületavas koguses või kontsentratsioonis ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimise eest. Ohtlike ainete piirnõrmi ületavas koguses või kontsentratsioonis ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimine on ka kehtiva seaduse kohaselt väärtegu, mis on karistatav kuni 300 trahviühikuga ning juriidilise isiku korral rahatrahviga kuni 32 000 eurot. Eelnõu koostajate hinnangul on ohtlike ainete piirnõrmi ületavas koguses või kontsentratsioonis ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimine võrreldav veeseaduse §-s 259 sätestatud veekogu, põhjavee ja pinnase saastamise keelu ning saastamise piiramiseks kehtestatud nõuete rikkumise väärteoga,

mistõttu karistused peaksid samuti nende väärtegade korral olema samaväärsed. Eelnevale tuginedes on eelnõu koostajad pidanud põhjendatuks ohtlike ainete piirnormi ületavas koguses või kontsentratsioonis ning keelatud ainete ühiskanalisatsiooni juhtimise väärtete korral karistada kuni 300 trahviühikuga ning juriidilise isiku korral rahatrahviga kuni 400 000 eurot.

Sätetatud on ka vastutus ühiskanalisatsiooni juhitavate ainete kohta teabe moonutamise või esitamata jätmise eest. Eelnõu koostajate hinnangul on sellise väärtete asjakohaseks karistuseks kuni 100 trahviühikut ning juriidilise isiku korral rahatrahv kuni 100 000 eurot. Karistused on samaväärsed veeseaduse §-s 265 sätestatud mereala keskkonnaseisundit ohustavast tegevusest ja olukorrast teatamata jätmisega, kuna mõlema väärtete koosseisu põhisisu seisneb nõuetekohases teavitamises, et vältida keskkonnaseisundit ohustavate tegevuste mõjul saasteainete jõudmist veekeskkonda.

Eelnõukohases seaduses on sätestatud vastutus ka ÜVVK teenuse kooskõlastamata hinnaga osutamise eest. Eelnõu koostajate hinnangul on sellise väärtete asjakohaseks karistuseks kuni 300 trahviühikut ning juriidilise isiku korral karistatakse rahatrahviga, mis moodustab kuni kümme protsenti vee-ettevõtja viimase auditeeritud majandusaasta käibest. Karistused on samaväärsed maagaasiseaduses sätestatud kooskõlastamata hinnaga teenuse osutamise väärtete karistusedega. Kuna ÜVVK teenuse osutamise hind mõjutab kõiki isikuid, kes kasutavad ÜVVK teenust ning kliendil puuduvad võimalused hinnaläbirääkimisteks, on oluline, et monopoolses seisundis vee-ettevõtjad pakuksid ÜVVK teenust hinnaga, mis on kooskõlastatud KOVi või Konkurentsiametiga, et tagada õiglane ÜVVK teenuse hind ja klientide huvide kaitse.

6.13.1. Sihtrühm: tarbijad (ligi 1,1 mln inimest + tööstustarbijad, asutused ja ettevõtted), vee-ettevõtjad (kokku ligikaudu 150 vee-ettevõtet) ja kohalikud omavalitsused (79 tk).

6.13.2. Mõju loodus- ja elukeskkonnale: väheoluline positiivne mõju. Vastutus ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja selle ebaseadusliku kasutamise eest suurendab tõenäoliselt tarbijate hoolsuskohustust, et tagada ÜVVK sihtotstarbeline kasutamine. See vähendab tõenäosust, et heitvesi suunatakse puhastamata kujul keskkonda. Näiteks võib selline olukord juhtuda siis, kui tarbija ühendab ebaseaduslikult oma reoveekanaliseerimise sademeveekanaliseerimisega. Mõju on hinnatud väheoluliseks, kuna ebaseaduslike ÜVVK teenuse tarbijaid on marginaalne osa kogu tarbijate hulgast.

6.13.3. Majanduslik mõju: oluline positiivne mõju. Mõju on hinnatud oluliseks, kuna motiveerivad trahvisummad võimaldavad suunata tarbijaid kasutama ÜVVK teenust nõuetekohaselt. Mõju avaldub positiivsena, kuna suurendab tõenäosust, et tarbijad kasutavad ÜVVK teenust nõuetekohaselt.

6.13.4. Mõju regionaalarengule: puudub.

6.13.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: väheoluline negatiivne mõju kohalikele omavalitsustele, kuna ÜVVKga ebaseaduslike liitumiste ja selle ebaseadusliku kasutamise väärtete kohtuväliseks menetlejaks on määratud kohalikud omavalitsused. Negatiivne mõju väljendub vastavate menetlustega kaasnevas halduskoormuses.

6.13.6. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele: puudub.

6.13.7. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju: puudub.

6.13.8. Mõju halduskoormusele: vt p 6.13.5.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevus, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisega kaasnevad kulud Konkurentsiametile, kelle halduskoormus võib kasvada, kuna ÜVVK teenuse hinna kooskõlastamine on võrreldes kehtiva seadusega viidud Konkurentsiameti kontrolli alla ka juhul, kui vee-ettevõtja osutab ÜVVK teenust mitmel alla 2000 ie reostuskoormusega reoveekogumisalal, mille summaarne reostuskoormus on 2000 ie või suurem. Lisaks kuulub Konkurentsiameti pädevusse ÜVVK teenuse hinna kooskõlastamine juhul, kui vee-ettevõtja teenindab mitut reoveekogumisala, mille summaarne reostuskoormus jääb alla 2000 ie, kuid mis hõlmavad mitut omavalitsusüksust. Ka sel juhul esitatakse hinnataotlus kõikides tegevuspiirkondades ühesuuruse ÜVVK teenuse hinna kooskõlastamiseks Konkurentsiametile.

Suureneva halduskoormuse tõttu on Konkurentsiametil vaja juurde kaks ametikohta. Kui praegu on Konkurentsiameti kontrolli all ca 60 vee-ettevõtjat, siis seaduse jõustudes lisandub veel ca 30 vee-ettevõtjat. Praegu tegeleb Konkurentsiametis vahetult vee-ettevõtjatega neli inimest. Ca 30 ettevõtja lisandumine tähendab ka töökoormuse kasvu poole võrra, mis tingib spetsialistide vajaduse samas proportsioonis, s.o kaks inimest.

Arvestades senist Konkurentsiameti kogemust kaebuste lahendamisel, sealhulgas kaebuste lahendamist ka teistes valdkondades, on vaja juurde üks ametikoht. Ühe ametikoha maksumus on 42 488 eurot, sisaldades tööjõukulu, majanduskulu, lähetusi, koolitusi jne. Ühe ametikoha maksumus on arvatud ameti eelarve ja koosseisu põhjal, st 1 869 476/44. Kokku kujuneb lisanduvaks kuluks 127 464 eurot (hinnaregulatsioon (2 x 42 488 = 84 976) + 42 488 (kaebused) = 127 464). Lisavahendid tuleb kavandada 2022. a riigieelarve koostamise käigus.

Omavalitsusüksusele tähendab ÜVVK teenuse hinna kooskõlastamise kohustuse vähendamine töökoormuse vähenemist. Kuna kohalikel omavalitsustel on eeskirjade ja ÜVVK AK koostamise kohustus juba kehtiva seadusega, võivad suureneada nende kulud vaid detailsemate sisuliste täienduste tegemiseks. Mõjuhinnangu alusel võib ÜVVK AK koostamise kulu kasvada võrreldes kehtiva seaduse alusel koostatavate kavandega 3000 kuni 4000 eurot. Arvestades, et ÜVVK AK tuleb ajakohastada iga nelja aasta järel, siis lisanduvad kulud kajastavad nelja aasta kulutusi kokku.

Keskkonnaametile kaasneb seaduse rakendamisega infosüsteemi arenduskulu, mille ligikaudne kogusummaga on 153 325 eurot, sellest 2021. aastal vajalik kulu 60 000 eurot. Eeldatav arendamise aeg on 2021–2022. Keskkonnaamet on eelnõukohase seaduse § 36 lõigetes 4 ja 5 nimetatud ohtlike ainete seotud teavet valmis vastu võtma alates 2023. aastast eeldusel, et vajalikeks arendustest raha eraldatakse. Infosüsteemi haldamisega seotud püsikulud on ligikaudu 20% investeeringu suuruselt ehk 40 000 eurot aastas. Nimetatud kulu puudutab aga infosüsteemi KOTKAS kui terviku haldamise kulu, mitte pelgalt ohtlike ainete seotud andmeväljade lisakulu. Infosüsteemi kaudu esitatava teabe töötlemise tulemusena võib Keskkonnaameti halduskoormus teatud ulatuses suureneada, kuid selle mõju on marginaalne, sest lisateave ohtlike ainete kohta võimaldab ametil selle võrra lihtsamini kavandada keskkonnakaitsemeetmeid ja planeerida seiret.

8. Rakendusaktid

Seaduseelnõu näeb ette volitusnormid kolme ministri määruse koostamiseks:

- 1) eelnõu § 32 lõike 4 alusel keskkonnaministri määrus „Joogivee- ning reoveekäitlusrajatiste töö eest vastutavale isikule esitatavad nõuded, väljaõppe programm ja kord“;
- 2) eelnõu § 36 lõike 2 alusel keskkonnaministri määrus „Ühiskanalisatsiooni juhitavate ohtlike ainete piirnormid“;
- 3) eelnõu § 43 lõike 3 alusel keskkonnaministri määrus „Ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mahu ning maksumuse määramise kord“.

9. Seaduse jõustumine

Seaduse jõustumine on kavandatud 2022. aasta 1. jaanuarile.

10. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati 2018. aasta juulis ministeeriumidele kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (eelnõu toimiku number: 18-0814). Samuti esitati eelnõu arvamuse avaldamiseks Eesti Maaomavalitsuste Liidule, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Vee-ettevõtete Liidule, SA-le Keskkonnaõiguse Keskus, Eesti Keemiatööstuse Liidule, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioonile, Eestimaa Looduse Fondile, Eesti Veeühingule, Eesti Keskkonnaühenduste Kojale, Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Korterühistute Liidule, Eesti Omanike Keskliidule, Eesti Töandjate Keskliidule, Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioonile ja Eesti Kaubandus-Tööstuskojale. 2019. aastal tegi Justiitsministeerium 30.05.2019. a kirjaga nr 8-2/1444 ulatuslikud muudatusettepanekud eelnõu kohta. Ettepanekute arvestamise ja arvestamata jätmise arutamiseks peeti 2020. aasta jooksul mitmeid kohtumisi ja läbirääkimisi Justiitsministeeriumi esindajatega, mille tulemusena muutus ettevalmistatud eelnõu olulises ulatuses. Eelnevale põhinedes saadetakse eelnõu teist korda kooskõlastamisele ministeeriumitele eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Lisaks saadetakse eelnõu arvamuse avaldamiseks uuesti ka Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Vee-ettevõtete Liidule, SA-le Keskkonnaõiguse Keskus, Eesti Keemiatööstuse Liidule, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioonile, Eestimaa Looduse Fondile, Eesti Keskkonnaühenduste Kojale, Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Korterühistute Liidule, Eesti Omanike Keskliidule, Eesti Töandjate Keskliidule, Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioonile ja Eesti Kaubandus-Tööstuskojale.